

Moral.

1073.

Th. Sc. et Not. 1315

Mor.

Collegij Soc. Jesu Monachij 176
VINDICIAE

PRO

P. EDUARDO CORSINO

Clerico Regulari Scholarum Piarum in Pisana
Academia Philosophiæ Professore

adversus

P. FRANCISC. HOFFMANNUM

e Societate Iesu

AA. LL. & Philosophiæ Doctorem, nec non Ethices
& Historiarum nuper, tum etiam Theologiæ Moralis
in Universitate Pragenfi Professore

adornata

occasione libelli, cui titulus

Fundamentum universæ Philosophiæ Moralis

ab

hoc postremo Pragæ typis Academicis

an. 1749. editi.

Auctore Anonymo.

— — — Fragili quærens illidere dentem
Offendet solido.

Horat. II. Sat. 1. v. 77.

Coloniæ

Apud Petrum Marteau

1751.

In omni volumine profectus magis quæritur
lectionis, quam nomen auctoris. Et ideo
si profectus est in lectione, & habet, quis-
quis ille est, quod potest instruere lecturos;
quid ei cum vocabulo, quod juvare non
potest curiosos? - Cum enim nullus pro-
fectus sit in nomine: qui profectum in scri-
ptis invenit, superflue nomen scriptoris
inquirat. *Salvian. epist. ad Salonium.*

Bayenische
Staatsbibliothek
München

INDEX CAPITUM.

Cap.		pag.
I.	<i>Scribendi has Vindicias occasio & causæ</i>	1
II.	<i>De Adversariis, quos sibi Hoffmannus præstituit</i>	7
III.	<i>Hoffmanni in conviciando male dissimulata liberalitas & causæ.</i>	15
IV.	<i>Peripatetica scribendi ratio Hoffmanni perstringitur.</i>	21
V.	<i>Pisoni historiographi nomen Corsino quam recte tributum?</i>	25
VI.	<i>Circa actus metu gestos Corsini sententia, & in ea assequenda, supina Hoffmanni oscitantia.</i>	33
VII.	<i>Corsini iudicium de scientia media a cavillis Hoffmanni vindicatur.</i>	42
VIII.	<i>Illud ipsum iudicium porro vindicatur, & Hoffmanni declamatoria levitas castigatur.</i>	50
IX.	<i>Græcanica Hoffmanni eruditio, & reliqua huius commatis.</i>	60
X.	<i>De bonitate & malitia intrinseca quorundam actuum, status controversiæ, & Corsini sententia.</i>	68
XI.	<i>Eadem Corsini sententia magis firmatur,</i>	74
XII.	<i>Eadem sententia porro stabilitur, quatenus hac in re Divinæ voluntatis interventum agnoscit.</i>	81
XIII.	<i>Iterum stabilitur, simulque ostenditur sine voluntate Dei impossibilem esse quamcumque moralem in quibuscumque artibus malitiam.</i>	88
XIV.	<i>Dicta priorum capitum blasphemia, & odio Dei accommodantur.</i>	97
XV.	<i>Dilemmati Hoffmanni respondetur</i>	104
XVI.	<i>De probabilissimo, & inprimis de negata Prababilistis a Corsino virorum sapientissimorum &c. laude</i>	113
	Cap. XVII.	

Cap.		pag.
XVII.	<i>Quam recte probabilissimum Theologiæ dedecus vocaverit Corsinus? ostenditur.</i>	127
XVIII.	<i>Idem aliis argumentis confirmatur.</i>	136
XIX.	<i>Quam vere Corsinus probabilissimum in æternam animorum perniciem inventum dixerit.</i>	145
XX.	<i>Idem argumentum continuatur.</i>	156
XXI.	<i>Quomodo laxæ illæ propositiones a SS. Pontificibus confixæ e probabilissimi doctrina enatæ sint, ostenditur.</i>	165
XXII.	<i>Idem alia ratione, ac insuper auctoritatibus confirmatur.</i>	173
XXIII.	<i>De Probabilistarum numero.</i>	186
XXIV.	<i>De ignorantibus ab Hoffmanno Corsino affectis,</i>	198
XXV.	<i>De prima conditione ad opinionem vere probabilem juxta RR. requisita, pietate nempe & doctrina Auctoris.</i>	206
XXVI.	<i>Dicta prioris capitis Auctoribus recentioribus accommodantur.</i>	217
XXVII.	<i>Ejusdem conditionis inutilitas respectu RR. Casuistarum ostenditur.</i>	228
XXVIII.	<i>Generales quædam animadversiones circa reliquas conditiones ad opinionem probabilem requiri solitas asseruntur.</i>	237
XXIX.	<i>Quatuor priores conditiones opinionis probabilis singillatim examinantur.</i>	245
XXX.	<i>Quinta & postremo opinionis probabilis conditio ad examen vocatur, quæ est ratio gravis.</i>	255
XXXI.	<i>Duobus Hoffmanni argumentis respondetur.</i>	266
Ultimum.	<i>Tertio Hoffmanni argumento satisficit. Operis conclusio.</i>	275

VINDICIÆ

pro

P. EDUARDO CORSINO.

CAPUT I.

Scribendi has Vindicias occasio, & causæ.

§. I.

Septemdecim, & quod excurrit anni sunt, ex quo quintus *Institutionum Philosophicarum* tomus Ethicen complectens, Clarissimi Viri Eduardi Corsini Scholarum Piarum, tum Florentiæ, postea Pisis Philosophiæ Professoris, primam lucem in solo natali aspexit. Inde usque iterum iterumque cum ceteris tomis typothetarum operam fatigavit Bononiæ ac Venetiis: neque tamen, quod sciam ullus repertus est, qui dente theonino circumrodendum opus autoremque ipsum hipponacteio quod aiunt præconio celebrandum sibi sumsisset: nisi quod personatus quispiam Lucius Sectanus, qui se Quinti filium dixit, in sermonibus suis *de tota Græculorum huius ætatis litteratura*, Genevæ, si fronti fides an. 1737. editis, faciendum id

A

sibi

sibi putavit, inter cetera Serm. I. v. 89. ita Corfinum ἀναγραμματοκῶς perstringens:

— — Nec tot deliria libris

Adfueris Logicis, Phycis, reliquisque Noriscus.

§. II. In hunc locum sive idem ipse, sive alius quispiam, M. Philocardius dictus commentans, hæc enarravit: *Commemoratis Norisci Logicis, Phycisque libris, non reliquisque heic, sed Ethicisque dixisset profecto Lucius, nisi metro heroo ea vox repugnaret. Nam si usquam Noriscus ineptit, ac plane delirat, id in Metaphysicis suis libellis egregie facit. Quid? quod ex impudentia est, ut contumeliosissime Probabilistarum quos vocant sectam, homo totius probabilisticae, probabilioristicaeque rationis ignarus, atque omnis humanitatis expers, contrasis undique maledictis invehatur? Cui scio mirum videri, sibi non adhuc (id quod ille ut magnis inimicitiis claresceret, unum spectabat) esse responsum. Sed mirari desinat atque intelligat, id ex eo factum esse, quod Probabilistæ nondum in eo satis esse virium statuunt, ut cum ipsis possit homo infantissimus decertare. Eum tamen ego etiam atque etiam moneo: desinat maledicere, atque in posterum tempus quiescat. Ni fecerit: flebit & insignis tota cantabitur urbe. Ita Philocardius. Sed inficetum hunc Scholiasten, una cum Poëta suo, non Corfino solum, sed eruditissimis quibusque Florentiæ Viris obtrectantem, Cesellius primum, mox alius item Poëta, adscito M. Thy-moleontis nomine, pro merito suo egregie castigat.*

stigavit, & quod senex ille servo apud Comi-
cum facere minabatur,

— — — Adeo exornatum dedit,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit semper sui.
Ita verum iterum comprobatum est vetus ver-
bum in renova: *Quique vult dicit, quæ non vult*
audiet. Si quid postea evenerit, ignoro. Puto
autem litem, cum ita secta est, compositam;
nec quemquam deinceps Corsino fecisse convi-
cium. Saltem in Germania, qui genuino il-
lum morderet, nullus quod sciam exortus est;
imo ut a Viris fide dignis ad me perlatum est,
multus etiam operi eius honos habitus abiis,

Queis meliore luto finxit præcordia Titan;
et qui, *quid æra lupinis distent*, norunt discernere.

§. III. Dum tu tandem Verende Pa-
ter, velut ex machina Deus exortus es, & in tua
de fundamento universæ Philosophiæ Moralis lu-
cubrationcula abhinc biennio fere edita, ad
Corsinum, nonnullaque eius Ethices capita su-
gillanda, animum appulisti. An Sectano suc-
centuriatus? nescio. In eadem certe uterque
estis novi. Fortasse spes erat, negotium in
Germania felicius, quam Italia processurum,
quod illic ad litterarium principatum grassari,
fere impune habeatur,

§. IV. Sed non desunt sui vetitati etiam e-
longinquo vindices. Fortuito pœne libellus
tuus in manus meas incidit; quamquam serius,
ac oportebat. Non quasi eorum unus sit, *qui*
crebro regustari, aut legendo conteri, quod de
Cyri pædia aiebat Cicero, mereatur, ut ita gran-

dis iactura fuerit eo tam diu caruisse: sed quod e vestigio, simul atque prodiit in publicum, dispungi dignus esset. Quare si nunc primum id fit, nolim persuadeas tibi, tantum te eo negotium Corsino facessivisse, ut dum tibi responderetur, magna advocazione opus foret: sed ita statuas, nodo haud cognito quæri citius cuneum non potuisse. Etsi enim, ut quod res est fatear, *librorum bona copia* (quod etiam Horatii fuit) dignissimum plane homine ingenuo ac liberali sit votum; exigua tamen me semper tenuit cupiditas, tui istius similes sollicitius conquirendi, aut in pluteis recondendi: non quod non majus iis pretium statuam, quam olim Catullus *Volusi*, aut Seneca *Tanasi annalibus*, quamque aliis genio suo destitutis debetur, ut usui sint tum demum, si deferantur

— In vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis:
Sed quod plus ex aliis proficere, bonasque horas, *dum vita adeo brevis est, ars longa*, meliori usura in aliorum lectione collocare me posse existimem. Quo fit, ut hoc ipso tuo porro etiam facili dispendio caruissem; nisi fortuito pœne, ut dixi, manus meas subiisset, primumque omnium in eo *Pisani Philosophie historiographi nomen* in oculos incurrisset.

§. V. Sensi actutum, ad quem appellatio hæc spectaret, & ut pronum vel hinc erat coniicere, lustrato subinde libello, re vera contumeliosum in Corsinum scriptum deprehendi. Quid facerem ingenuus *Philosophicarum illius Institutionum* venera-

nerator? Auctori id renuntiarem, ut ipse se defenderet, & iniuriam illatam propulsaret? At locorum intervallum ingens, incerti nuntii, ut alia incommoda præteream, responsum in alterum biennium prolatura videbantur. Et ad hæc dubium erat, an Corfinus ipse vellet tam obscuro hosti congredi, tamque ignavo sanguine inquinari. Hectorem enim puto esse oportere, non gregarium aliquem militem; veteranum non subitum; paludatum, non caligatum; qui cum manus conferere ipse operæ pretium existimaret.

§. VI. Hinc memor illius Horatiani i. Ep. 18.

— Tua res agitur, paries cum proximus ardet,
Et neglecta solent incendia funere vires:

2 alterius item Tulliani Phil. 6. *plerisque in rebus gerendis tarditatem & procrastinationem odiosam esse: nihil cunctandum ratus, rem per me ipse aggredi constitui, non conductus ab ullo, sed volo; non alienis, sed meis stipendiis Corfino militaturus. Etsi enim plane, ut ille aiebat, quemvis hoc mallet de iis, qui essent idonei, suscipere, quam me: maleham tamen etiam me, quam reminem.* Insanum hoc alieno nomini insidias struendi cacoëthes impune ferendum non est, ne ægro in corde senescat, & levius putetur, quia non arguitur. Si cui boni viri præstanda est opera, ea certe par est, eruditus ne desit, ut utilioribus curis distentorum, præsertim absentium & ignorantium negotium geratur, eorumque fama (neque enim juri,

quod in eam habent, renunciare*) contra momorum cavillationes in tuto collocetur. Hoc præcipuum ac pœne unicum in toto hoc defensionis genere datum mihi puto negotium: tantum abest, ut libellum tuum a capite ad calcem excutiam, & quæ perperam a te illic dicta sunt, ungui notem.

§. VII. Evenit vero id bono tuo. Alioqui si alter quispiam Corsino instituto & eruditione coniunctior causam hanc ingrederetur, crede acerbiores pœnas dares, &

— — Italo perfusus aceto
documento esses aliis, quid sit irritare crabrones; ipse vero triste experimentum caperes,

Irritata canis quod R quam plurima dicat.

At a me istiusmodi nihil tibi metuendum est. Eapropter nullos hic Cesellii rhythmos, nullam Thymoleontis suspicare Menippeam satyram; omnium vero minime

Tincta Lycambeo sanguine tela.

Sed totum, quod præter Corsini defensionem faxo, erit, ut clementi castigatione utar, & ne ex triumpho, quem de Corsino dudum fortasse animo tuo jam descripsisti, insolentia cristas nimium erigas, aures tibi nonnihil vellicem, & Romanorum militum more, a tergo victori insultantium, illud quod apud Tertull. Apol. c. 33. legitur, usque inclamem: *respice post te, hominem memento te!* Ita me effecturum confido, ut in te descendens, communi cum aliis lege, oscitantia, ignorantia, effectibus obnoxium

xium te agnoscas; pennas nido maiores deinceps ne extendas; in redarguendis aliis parcior sis & cautior; aureolumque illud cuiuscumque demum: *ne quid nimis*, plane facias tuum. Per id tamen nullam mihi legem imponi velim, non quandoque etiam jocandi quidpiam, teque Plautino sale leviter defricandi. Facetum etiam esse in re seria juvat, non idcirco solum, quod ut ait Tertull. adv. Valent. *congruat quoque veritati ridere, quia letans; de æmulis suis ludere, quia secura est*: sed etiam quia

— — — Ridiculum acri

Fortius & melius magnas plerumque fecat res.

Hor. l. Sat. 10.

§. VIII. Lectores hoc magis mihi, quam tibi spero fore benevolos: quo æquiores sunt defendentis quam laceßentis partes. Hi si in quid durius incurrerint, existiment responsum totum id, quidquid est, non dictum esse, & illud Comici Phorm. prol. cogitent:

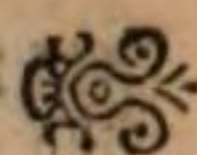
Benefactis si certasset, audisset bene.

CAPUT II.

De Adversariis, quos sibi Hoffmannus præstituit.

§. I.

Præfatus ego sum; ordo postulat ut præfationem quoque tuam Reverende Pater nunc excutiam. Nam in ea jam quædam inferuisse mihi videris, quibus universæ in Cor-

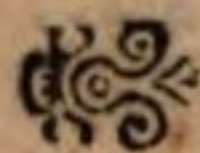

finum actioni veluti proluderes. Delibata quippe leviter materiæ, quam tractare constitueras, commendatione, redditaque qualiquali consilii tui ratione, sic tandem ad Adversarios, quibuscum res tibi futura esset, transis: *Ad hæc auctorum quorundam sensa & opiniones refello, nullo ad id inductus litigandi studio, sed uno veræ fidei tuendæ obsequio, & firmandæ veritatis amore.*

§. II. Bene habet R. Pater. Auctorum quorumcumque sensa & opiniones si quando ab iis diffideres, refellere, modo valeant humeri, ius potestasque tibi semper fuit; neque ea propter litem tibi ullus intenderit. Est hæc venia, quam scriptores omnes in publicam emisuri quidpiam

— petimusque, damusque vicissim.

Bene etiam habet, quod *nullo litigandi studio, sed uno veræ fidei tuendæ obsequio & firmandæ veritatis amore* id facere animum induxeris. Ita enim prorsus Ethices præsertim orthodoxæ Professore præfari oportebat: quod *litigandi studium* in nullum minus, quam Ethicum; *tuendæ vero fidei ardor* in neminem magis, quam orthodoxum conveniat. Sed non dispicio, quantumcumque intendo aciem Reverende Pater, quodnam tantum fides, vel etiam ipsa veritas in tantillo hoc scripto tuo nata sit præsidium, ut eam causam necesse fuerit prætexere, & rerum grandium expectatione lectoris animum suspendere? Nam quid, si emun-

emunctæ naris quispiam tua hæc serio reputans
ita secum commentetur attonitus:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Postea vero collatis inter se omnibus nihil ad-
modum eorum, quæ spoponderas, a te præ-
stitum deprehendat? an non tum alterum illud
quoque eiusdem Poëtæ art. Poët. v. 140. mox
animo eius subeat:

Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus?

§. III. Quid inquam, si quispiam his cogi-
tationibus pulsetur, quonam pacto ei tu te de
ignominia hac purgabis? Nam certe quantum
ad fidem attinet, pervolutans semel ac denuo
omnia, nuspiam aliquid, quod in Adversario
tamquam fidei repugnans refelleres, atque ita
dogma quodpiam fidei confirmares, reperire
potui, quam §. tuo 51. ubi hanc Berolinensis
Compileris (hoc quippe nomine eum hone-
stas) sententiam: *Quoniam metu servili ductus*
voluntati numinis conformia agit ob metum pœ-
næ, a vera virtute est adhuc alienus, duobus
verbis *veræ fidei repugnare* ais, ob *damnatas*
scilicet *geminas* ab Alexandro VIII. & Cle-
mente XI. *propositiones*. Non enim induci
possum, ut credam, suspicione etiam aliqua
circa fidem gravare te voluisse Corsinum in
fine §. tui 39. dum *quid* quædam ab eo dicta
sapient, *decidere te nolle* pronuntiasti, remque
omnem *pio prudentis lectoris iudicio* remisisti.
Sed vide, quam pessime prior etiam ille co-
natus tuus tibi cesserit. Nam ut taceam, non
fatis

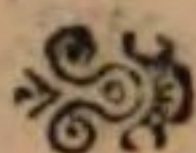
satis prudentem te in eo exhibuisse, quod fidem adversus hominem a sacris Romanis alienum tuiturus, solam Romani Pontificis auctoritatem, quam ille ceu exploratam non suspicit, produxeris; neque etiam inter id, quod est *fidem tueri*, et id, quod est dumtaxat indicare, quid *fidei sit*, discreveris: insuper non video, quomodo ex geminarum illarum propositionum confixione efficere tu potueris, doctrinam iis contentam ipsi *fidei repugnare*? Intellige me Reverende Pater. Non affirmo ego, eam *non repugnare*. Sed illius tuæ illationis vim nosse cupio. Scire oportebat, non continuo aliquid effici *fidei adversum*, seu hæreticum ex eo præcise, quod a summis Pontificibus ut proscriptum. Ignorare etiam fidei defensorem par non erat, propositiones tam ab Alexandro VIII, quam a Clemente XI confixas, *in globo* dumtaxat, *vage*, & *respective* ut loquuntur Theologi, esse damnatas; nulla expressione facta, quænam ex recitatis ibi censuris hanc illamve propositionem singillatim afficiat. Eapropter *decimanquintam* propositionem inter Alexandrinas, & *sexagesimam secundam* inter Clementinas *veræ fidei repugnantes*, hoc est hæreticas tu adeo pronuntiare non poteras; ut potius mirari lubeat supinam tuam hac in re ignorantiam.

§. IV. Sed hæc leviora utcumque ferri possent præ eo, quod mox subiungam. Nempe laudatam supra Berolinensis Compilatoris sententiam *erroris contra fidem* postulas, ob *damnatas geminas*

*geminas illas ab Alexandro VIII. & Clemente XI. propositiones: tamquam si illa cum his eadem sit, aut in iis perspicue contineatur, atque ita eadem censura involvatur. Quo jambo, qua procella dignum non te hic præstas Reverende Pater? Ut oscitantia tua in propatulo ponatur, lubet propositiones illas totidem verbis hic recitare, quot in utriusque Pontificis decretis leguntur. Alexandrina ordine decimaquinta sic habet: *Attritio quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.* Clementina vero inter Quenellianas sexagesima secunda ita: *Qui a malo non abstinet, nisi timore poenæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.* Nemo non videt, quænam doctrina hic percellatur: eadem nempe quæ jam in Concilio Trident. Sess. 6. can. 8. & Sess. 14. cap. 4. fuerat proscripta, contendens, *metum gehennæ, ex quo vel de peccato admissio dolemus, vel a peccando abstinemus, non solum non esse motum bonum ac supernaturalem, sed etiam peccatum.* Idne vero laudata Compilatoris Berolinensis propositio complectitur? Quis nisi madidus & mente motus id asseveret? Ea plus non statuitur, quam sic operantem *adhuc a vera virtute alienum esse: quod certe longe aliud est, quam asserere eum peccare, aut hoc eius opus, vel motum bonum non esse.* Alioqui si ita miscere omnia lubeat, consequetur, sanctum Augustinum damnatam deinceps in Bajo ac*

Que-

Quesnello doctrinam jam olim præformasse, dum Libr. 4. contra Jul. cap. 3. inficiatus est, *veram* in aliquo, nisi justus fuerit, dari *virtutem*, & postea aliquanto nedum *Catilinæ*, quod de homine tam facinoroso mirum videri non debet; sed ipsi etiam *Fabricio* Imperatori tam forti, quam sobrio & continenti, *veræ virtutis, bonique viri* laudem abiudicavit. Jam acutis ingeniis Ecclesia & fides profecto non egent.

V. Equidem fieri posse non nego, ut huic suæ sententiæ Compiler Berolinensis illam ipsam a Concilio Trident. & summis Pontificibus notatam doctrinam subiecerit, atque ita propositio, si *ad mentem auctoris* referatur, sit hæretica. Verum quum dilucida rei hujus argumenta ob libri, quo careo, defectum mihi haud suppetant, decidere id ipse nequeo; aliunde vero non ignoro, scopulosas esse, multisque difficultatibus implicitas id genus facti dogmatici quæstiones, quoties quis sine sufficientibus documentis earum iudicium temere sibi arrogat. Quod si tu R. Pater ea de re ex æquo decernere volebas, luculentiora testimonia afferre debuisses, quæ lectoris assensum non precario impetrarent, sed omnino extorquerent. Ego si quid sapio, probabilem auctoris sententiam ex iis ipsis verbis, quæ tu subinde exscribis, elicere mihi videor. *Utendum est*, inquit, *metu servili, quamdiu filiali nondum potest esse locus.* Neque enim fas fuisset ita loqui eum, qui metum hunc vitiosum & inhonestum

stum credidisset. Ut ut sit, ipsa rei ratio postulabat, ut quando te *Adversariorum quorundam sensa & opiniones non litigandi studio, sed verae fidei tuendae obsequio* confutaturum receperas, promissum hic loci saltem, ubi occasio se obtulerat, exsolveres, distincteque ac perspicue erroris manifesti contra fidem adversarium illum tuum convinceret. Quod cum nulla ex parte praestiteris, satis profecto indicasti, non alia de causa hunc conatum tuum te apud lectorem debuccinare voluisse, quam ut rationem aliquam honestam *litigandi & conviciandi studio* (quod palam profiteri videbatur indecorum) obtenderes, ferioque, sine dolo malo eam rem actum iri alliis persuaderes. Sed obrepisti R. Pater, pessimum certe exemplum *tuendae fidei & veritatis* tuis praebuisti.

§. VI. Nam ut de fide nihil jam dicam, conviciis & maledictis Adversarium traducere, creandaeque ei invidiae dumtaxat studere, non est crede veritati patrocinari, sed indicio tuo veluti soricem te prodere. Audisti fortasse aliquando vetus illud: *Calumniator nil probat, criminatur omnia*. Periclitanti veritati ita demum digne succurritur, si una etiam modestiae ac aequitati litetur. Exesse proinde debet fastus omnis, invidia, aliaeque animorum perturbationes, maxime vero quae paginam hic utramque facere solet, contradicendi, seque supra alios efferendi prurigo. Si secus fiat, non solum indubium malevolae indolis specimen editur; sed ipsa etiam veritas, quantumvis

vis solícite quæsitâ, nobis elabitur. Ut enim præclare scripsit Sallustius Catil. cap. 51. *Haud facile animus verum pervidet, ubi ista officiunt: multo minus vero, ubi secundum Comicum animi decem in pectore incerti certant.*

§. VII. Quodsi mihi consilii huius tui, quo Adversarios quosdam præstitueret tibi visum est, rationem afferre in medium liceat, fortasse non malus augur existam, remque ipsa nihil aberrans, acu quod aiunt tangam. Juvenis es, ut omnia produnt, in Doctorum familiam haud ita dudum adscitus. Ne inanis nominis umbram, aut palliolotenus solum sustineres, fama etiam eruditionis apud alios captanda & paranda fuit. Hanc aucupanti nulla expeditior se offert via, quam ut typis aliquid edatur in publicum, illicque in alicuius celebritatis viros nominatim censoria virgula stringatur. Nam ubi quis se hos in aliquo reprehendere posse cognoverit, illico tollit cornua, gratulaturque sibi, quasi ingimo & eruditione antecellat iis, quos coarguit: quippe acutiorem hunc & doctiorem esse oportere, qui plus alio viderit aut sciverit. Quodsi ad censuram etiam quædam styli acerbitas, domesticorum adulationes, cetera adiungantur, tum confectum creditur negotium, & depressis proceris arboribus humillima etiam quæque virgulta caput efferre videntur. *Pronis enim æque nostro hoc ævo, ac Taciti, Libr. 5. Annal. obtrectatio & livor excipiuntur auribus; neque minus labo-*

laboriosa, ventosæ plebis suffragia venandi, est
ratio hodie quam olim,

Qualibet in quemvis opprobria fingere.

Hor. l. ep. 15.

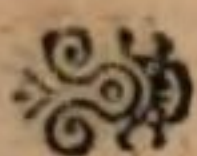
Hinc velut comoedia tantos plausus sibi pro-
meruit. Hinc immodica illa in homines etiam
vix semi-doctos, magnis ingeniis obstrependi
libido emanavit; ferro quandoque & igni Casti-
ganda. Hinc illæ in te lacrymæ.

CAPUT III.

*Hoffmanni in conviciando male dissimulata
liberalitas, & causæ.*

§. I.

Sed nimis fortasse operosus fui in affiricando
tibi, quod tu tantopere deprecaris, *liti-*
gandi & conviciandi studio, quum teipsum in-
genue id confitentem jam habeamus. Sic
enim præfari pergis: *Quodsi tamen extra con-*
suetudinem meam meam penna mea verba quæ-
piam asperiora effunderet in chartam, ad ea me
prorsus adactum fuisse aut opinionis contrariæ
indignitate, aut exquisitorum conviciorum inso-
lencia nemo non despiciet, qui æquo, nulloque
præiudiciis animo occupato inter me, adversa-
riosque meos discernere voluerit quid hoc est.
Reverende Pater, nisi tecum pugnare, & quod
Comicus ait, *altera manu ferre lapidem, altera*
panem ostentare? Si in revincendis Adversa-
riis ab omni rixandi & malidicendi specie vi-
deri volebas alienus, hæc penitus te ommit-
tere

tere oportebat. Ita enim calumniæ tuæ & convicia non ex composito inserta, sed tamquam aliud agenti incuriose elapsa videri potuissent. Nunc quum ipsa præfatione id occupes, satis prodis, præmeditatum tibi id fuisse, præsertim si *nulla consuetudine*, ut præfers, quæ ingratiis interdum nobis suppilat aliqua, ad id es delapsus. Nec est cur *adactionem* hic causeris.

§. II. Nam non puto Reverende Pater vim tibi aut pennæ tuæ ullam hac in re illatam, ut tibi idcirco, qui tantus involuntarii etiam ex metu hostis sis, impunitatem apud lectorem posses polliceri. Volens, lubens, liberque a necessitate omni, nedum a coactione id egisti. Utinam æque liber ab affectibus! quos tamen homo Ethicus in officio melius continere debebat, aut si naturæ aliquod hic vitium subest, exemplo Socratis emendare.

§. III. Verum quando hoc *adactionis* pallio tuam maledicendi pruriginem involvere tibi placuit, & idcirco etiam ad lectoris iudicium provocare: agedum, & nobis expedi, quidnam illud sit, quod te *adegit*? *Opinionis inquis contrariæ indignitas, & exquisitorum conviciorum insolentia.* Noli quæso lectoribus credulis illudere R. Pater, nam sagacibus palpum non obtrudes. Accede propius, & dic, quænam illa inter Corsini opiniones (nam Berolinensem illum tuum Compilatores hic jam non moror; neque enim hæc in eum congruere possunt, quem vix ullo asperiore verbo, nisi
hoc

Compileris, læsti, & præ Corsino mollissime tractasti) dic inquam, & ediffere, quænam illa inter Corsini opiniones sit tam tetra, tam perdita, tam minime ferenda, ut ejus *indignitas* te homuncionem Transalpinum, a nemine appellatum, nullo litterario commercio aut lite cum homine Italo implicitum, adversus Corsinum excitare, atque ad maledicendum ei post tantum editæ ab eo Ethices intervallum adigere debuerit? An ergo ulla inter eas nova est heri in cerebro Corsini nata; & non potius omnes in scholis orthodoxis non toleratæ solum, sed magno assensu receptæ? Quomodo vero aliis, præsertim Italis, in quorum manibus liber frequens versatur, nihil istiusmodi ad hunc usque diem suboluit? quomodo Censuræ & Inquisitorum oculos aliqui acutissimos ea res effugere potuit? Itane solus tu fuisti lynceus, ubi ceteri omnes cœcutirent? Aut ingens fortasse aliquod animus tuus excitatissimus prælagire tibi visus est Christianæ vel litterariæ reipublicæ periculum, nisi tu extra musæi & scholæ tuæ cancellos erupisses, & ad incidendos Corsino nervos, pugiunculum distrinxisses? Ni hic fucum agnoscat lector, vereor, ne omne animi lumen in eo sit extinctum.

§. IV. At demus quod contendis, & aliquam ex Corsini opinionibus vitio quopiam urgeri fateamur. Quid tum? idne vero ad conviciandum impellere te debebat? Quin potius audientem te exhibuisti dicto Apostoli,
B qui

Qui 2 Tim. II. v. 25. *cum modestia corripere vult eos, qui resistunt veritati*: aut ipsi Corsino obsecutus es Tom. I. suarum *Institutionum*, in generali ad lectorem præfatione deprecanti, ut si quis aut partium studio, aut diverso Philosophiæ genere, aut meliori denique & largiori fonte delectaretur, librum auctoremque suum valere sineret? nihil quidem idcirco aut pretii Institutionibus, aut existimationis Corsino periisset. Quodsi tamen gloriæ stimulus, ut quiesceres, non sinebat; eaque ad famam grassandi certissima videbatur via, si Corsinum tibi sumeres refellendum: dixi iam, & iterum dico, licuisse id facere; sed liberaliter ac ingenuè; non aliis armis, quam rationibus; sine petulantia, sine mimica arte. Dux ille ethnicus ferula castigavit militem, qui hosti maledixerat, quum ad pugnandum esset conductus. Quanto minus in litterariis præliis id ferendum, quæ hoc insuper præstare debent aliis, ut sint incruenta. Hoc igitur præsidio penitus es deiectus.

§. V. Periclitemur nunc, quam tibi suffragetur alterum, quo meledicentiam tuam munivisti, nempe *exquisitorum conviciorum in adversario insolentia*. Hæc quidem quanta sint, & quam vere id a te prætextum, postea visuri sumus. Nunc illud solum reponere iuverit, quod, ut ita esset, meminisse tamen te oportuisset illius, quod Augustinus Libr. 3. contra Iul. Petil. cap. I. inquit: *Si quis pro maledictis maledicta respondeat, nil nisi duos effici maledicos*

dicos. Non alia nempe melior ratio esse potest levandæ infamiæ, quam *si moderatio nostra & gravitas aliorum infamet iniuriam.* Deinde civili Jure fas tibi fortasse fuit ex leg. 14. §. 6. ff. de bon. libert. remaledicere, & calumniam calumnia ulcisci; sed hætenus solum (ut passim hoc ius interpretantur Theologi) quoad intererat, & ad tuam qui calumniam passus esses, famam tuendam conducebat, neque alia te a molesto Adversario expediendi via dabatur. At tu R. Pater & contumeliam si quam passus esses, rationibus diluere poteras; & quatenus id non poteras, non video etiam, quid ad depellendam imaginariam iniuriam conferre id tibi potuerit, si, ut fecisti, Corfinum velut *æstro percitum, & sub ementito tuendæ pietatis schemate* nescio quid tegentem, de meliori scilicet, si superis placet nota, lectoribus commendares?

§. VI. Sed reducamus paulisper calculos, & quæ tibi antehac dedi, ad examen vocemus. Largitus tibi sum, licuisse certis legibus, probris Corfinum conscindere; sed veris non falsis; sed si tu prior iis ab illo fuisses laceffitus. Neque enim puto doctrinam ex divite illo probabilitatis fonte haustam tibi probatum iri, per quam olim licebat *falsum etiam crimen impingere ei, qui existimationem alterius violasset, si eius iactura aliter reparari nequiret.* Fuerunt hæc luxuriantium ingeniorum, & in monstruosos foetus errare assveti *probabilismi* portenta:

nunc eis publicus ut minimum, altor deest. Sed age, numquid cautionibus his in præsentī causa aliquis fuit locus? numquid prior Corsinus conviciatus tibi est, aut tuum tuorumve nomen novæ cuipiam infamiæ subiecit? Si quid exagitavit quemquam, Ordinem certe tuum inclytum ne per latus quidem feriit; nedum te, quem nec de facie, nec de fama, eruditionis saltem novit. In opiniones quasdam, & si vis, etiam Auctores, dudum iam litterario orbi merito suo notos, invectus est: sed impune; præeuntibus aliis; sine iniuriandi animo: velleque hæc tamquam ad invidiam Societatis excogitata accipere, est illam ipsam harum opinionum suspicione gravare. Fuerint vero eæ quibusdam e Societate Theologis propriæ; at fuere etiam aliis aliorum Ordinum, quin aspersum iis hinc dedecus universæ familiæ fraudi foret. Nemo hæc adhuc in se transtulit; nemo idcirco Corsino conviciatus est. Solus tu præter larvatum illum tuum L. Sectanum inflicto ab eo tuis vulnus persensisti, & tranquillum aliorum silentium tanto liberalius resarcisti. At quam vere, quam recte? Sine quæso, ut uberiores rei huius tractationem eo, quo eam ordo destinat, remittam. Illic pariter, quod tu aves, *quisque præiudiciis liber lector, quid inter te Corsinumque intersit*, haud difficile deprehendet.

CAP. IV.

*Peripatetica scribendi ratio Hoffmanni
perstringitur.*

§. I.

Ne quid, de quo lectorem accuratissimus scriptor non præmoneret, superesset, si quis fortasse illotis manibus libellum tuum contrectaret; orationis etiam rationem reddere, & de ea ei te purgare voluisti. *Scribendi*, inquis, *rationem quod attinet, Peripatetica utor. Si docendi rationem dixisses, existimassem inambulanti in Lyceo hæc te effutiisse. Sed quando scribendi ais, nescio quid cum Peripatetica tua ratione tibi velis? Cynicam fortasse vocasses rectius: adeo ea tota ad caninam facundiam est composita, eiusque vis omnis in conviciando sita. Non mirare R. Pater hic me ita ludere: tu me coëgisti. Nec enim quid Peripatetica scribendi ratio sit, assequor.*

§. II. Homines qui Philosophiæ prolegomena subtiliter persequuntur, philosophandi methodum duplicem distinguunt, *dogmaticam* unam, *Academicam* alteram. *Peripateticam* (nisi fortasse eam, quæ ut dixi in deambulando sita sit) nullam norunt; bene vero *Sectam, Scholam, aut Philosophiam Peripateticam*. Quod si *Peripateticam scribendi rationem* ad stylum orationis transferas, ea pariter duplex solum iis est cognita: *Scholastica*, quæ prænotata, conclusiones, probationes, objectiones, in-

B 3

stan-

stantias distinguit; & *Oratoria*, quæ perpetua oratione, dictis partibus minime intercisa utitur. Id ex præfatione Corfini discere poteras. Addi his fortasse queat & tertia *Geometrica*. Sed *Peripatetica* nulla apparet. Quidnam igitur tu ea designasti? Scholasticamne? Ad id tam absonum est, quam ipsi Peripateticorum Principi Aristoteli, veteribusque eius discipulis scholasticam scribendi methodum affingere. Ipsi enim perpetua oratione in scribendo usi sunt. Restat ergo, ut Peripateticam eandem intellexeris, ac *barbaram*, de verbis eorumque structura nihil admodum sollicitam: id quod te animo designasse, ea que subiicis, innuere videntur. Verum etiam hoc iniuria. Nemo enim probatus scriptor hanc honorificam voci illi significationem tribuit; nec universim in Peripateticos etiam recentiores id satis congruit: ut proinde *babaram scribendi rationem*, *Peripateticam* vocare, toti scholæ Peripateticæ sit probrosum. Si Peripateticum recte nitideque latine scribere tibi videtur insolens, lege vel unius Gaudini, ut alios taceam, philosophicum opus: ubi & scholasticam methodum, & doctrinam Peripateticam, & nihilo minus orationem elegantem deprehendas.

§, III. Tu tamen his vestigiis minime te institutum palam lectori denuntias. *Et quemadmodum*, inquis, *nihil sollicitor de verborum ornatu &c.* Belle, pulchre! nempe ibi crucem Prisciano figere oportebat, ubi sermonis strigili-

bliginem excusabas, ne alia lector liberatae
abs te fidei desiderare posset exempla. Atqui
nihil sollicitus sum de verborum ornatu, non
vero *sollicitor* scribere oportebat. Quamquam
non satis sincera et integra videtur mihi fuisse
hæc ipsa tua confessio. De verborum enim
ornatu negabas te fore sollicitum; quum nec
an verba vel oratio tua *latina* esset, quidquam
pensi habueris, barbarismos passim eructans &
solœcismos. Elegantiis, calamistris, pigmentis,
totoque illo Grammaticorum & Rhetorum ap-
paratu abstinere Philosophus poteras impune;
quin idcirco soloece & barbare scriberes, le-
gentibusque risum moveres. Aliud enim est,
ut tota Grammaticorum natio novit, *emendatè*,
aliud *ornate* scribere. Hoc postremum ut ne-
mo in Philosopho requirat: ita illud multi,
iure fortasse exigant; *non quod emendate & la-
tine loqui* aut scribere valde gloriosum sit, ut
ait alicubi Tullius, *sed quod inquinato sermone
uti sit ridendum*. Quodsi neque hoc præstare
sedebat animo, dicam quidem tibi ego idcirco
non eram scripturus: sed dum ornatus inopiam
excusare placuit, sermonis stribiginem dissi-
mulare non oportebat.

§. IV. At hic tu me interpellabis, idque
abs te factum contendes iis verbis, quibus te
non ambigere, significasti, *terminos in scholis
usitados longa firmatos auctoritate*, & ad
*succincte ac dilucide explicandum conceptum
nostrum idoneos, libere adhibere*. Non asse-
queris mentem meam R. Pater. Non sum

tam fastidiosus & delicatus, qui ad quodvis
 verbum novum aut peregrinum velut ad Gor-
 gonem visam exhorream. Scio cum multis
 rebus multa nata esse etiam post auream illam &
 argenteam Latii ætatem vocabula. Scio suas
 disciplinæ pæne cuique & arti voces esse pro-
 prias, quas *technicas* appellant. Scio etiam
 alias minime quidem latinas, sed diuturno usu a
 scholasticis civitate jam donatas, quod signifi-
 cantiores sint, & sive ad abstrusas intellectiones
 exprimendas, sive ad multa paucis complecten-
 da perquam idoneæ. Ab his stylum ut cohi-
 beant Philosophi, tuque cohibueris, non sum
 is, qui postulare sustineam. Non abstineo iis
 ego; non abstinuit Gaudinus, non alii, non
 Corfinus ipse: quin id calamitatì eis fuerit, ne
emendate latine scripsisse dicerentur. Quod
 multi a Philosopho etiam flagitant, illud est,
 ut voces eiusmodi secundum linguæ latinæ re-
 gulas saltem construat, & ubi bene latinæ sup-
 petunt, barbaris, quæ *ad succinctæ ac dilucide*
explicandum conceptum nostrum ne γρὺ quidem
 conferunt, sermonem ne infuscet. Quod qui-
 dem si umquam, profecto hoc sæculo, in tanta
 litterarum etiam humaniorum luce; si ab ullo,
 tum certe ab homine, qui inter AA. LL. Do-
 ctiores nomen suum profiteatur, & Grammati-
 cen ipse docuerit, iure exigendum videtur.
 Videtis vero Reverende Pater? quid tibi lector
succinctæ ac dilucidæ orationis nomine debeat, si
 is in tua præfatione (ut obiter tantum notem
 aliqua) *prærequiro*, pro requiro, *solicitor* pro
 sum

sum sollicitus repositum; & hanc *Ῥησιν* equi
bonique consulo cum tertio potius quam quarto
casu constructam legat? Sed dixi, dicam me
tibi idcirco scripturum haud fuisse, & carere
tota hac animadversione poteras; nisi sub tam
specioso excusationis colore Corsinum, cui *In-*
stitutiones suas eleganter latine scribere inter
alia curæ fuit, ceu *neotericum* perstringere, ac
vellicare decrevisses. Alioqui quid necesse
erat in tam pressa pagellarum aliquot lucubra-
tiuncula de *scribendi ratione*, de *verborum orna-*
tu præfari, & contra Grammaticorum insultus
tam sollicite se munire? Verebaris fortasse, ne
si libellus tuus eiusmodi lectorem nactus esset,
qui omnia ex stylo penderet, postputaveris præ
Corsino, hincque apud occupatum grammaticæ
animum minorem tua convicia fidem inveni-
rent. Sed missum te jam una cum stylo tuo
facio, & propius ad rem accedo.

CAPUT V.

Pisani historiographi nomen Corsino quam re-
cte tributum?

§. I.

Quatuor admodum capita sunt, de quibus
vocato in ius Corsino litem movisti. De
actibus metu factis primum; de *scientia media*
alterum; tertium de *bonitate & malitia quibus-*
dam actibus intrinsecus inherente; ac denique
de *minus probabilis opinionis usu* postremum.

§. II. Aditum ad causam universam §. 29. hisce tibi paras: *Dissentit a nobis Pisanus Philosophiæ historiographus, hoc nomine dignus, quod sententias tum novas tum veteres conquiescit sedulo, plurimasque illarum retulerit fideliter.* Ita nempe a contumeliosa appellatione Corsini ordiri decebat, ut prægustum haberet lector acerbiorum, quæ sequerentur. Primas hic iactasti hastas: ne dignum quidem Corsinum existimans, quem proprio nomine nuncupares. Corsinum *Corsinum*, uti ficum *ficum*, ligonem *ligonem* homo apertus & simplex vocasset. Tibi rude id nimis ac inficetum videbatur; aliud substituere maluisti. At quam ob rem? an ut ita vulgi notitiæ subduceres, quem tot conviciis eras oneraturus, minusque famosum faceres? Amo te de candida ista tua indole, si quidem mera hæc non est impostura: sed prudentiam requiro. Nam quid, si lector opusculum tuum versans in *Pisani historiographi* nomen forte incidat, huncque ipsum fastui tuo subinde tanto esse ludibrio deprehendat; credis non ei continuo cupidinem incessurum, ut quis sub eo nomine lateat, resciscat? Ut nullius mysterii cognoscendi vulgus est avidius; ita nullum facilius emanat, quam quod dentatis chartis conditur. Inanis proinde fuit tua hæc tam sollicita, tamque pia, si Superis placet, cautio.

§. III. At hæc si proprium Corsini nomen vulgare prohibebat religio, quid erat, cur communi illo *Philosophi*, quod in fronte eius operum

operum ubique adscriptum legas, eum fraudares? Non id certe cum tuo collatum, qui etiam *Philosophiae Doctor* audias, nimium sublime poteras videri, aut ad existimationem tuam offuscandam idoneum. Sed quum tu solus tibi videreris sapere, uti Berolinensem *Philosophiae Professore* merum *Compilatore*, ita & Corsinum nil plus quam *Historiographum* præ te Philosophorum Alpha effici oportebat. Scilicet, scilicet! tu in legione, ceteri in culina.

§. IV. Atqui ægre quis isthæc legens risum contineat, si deinde *historiographo* actionem *de metu gestis*, *de scientia media*, *de opinione probabilis* abs te intendi videat; succlamabitque continuo, tam *historiographo* cum his convenire, quam cani quod aiunt cum balneo, aut graculo cum fidibus. Hæc te certe animo prospicere, ac præcipere oportebat. Sed frustra omnia. Satis erat *historiographi Pisani* nomen, etsi nihil ad verum, ad contumeliam faciendam tibi visum idoneum. Et tamen, crede mihi, nusquam fortasse magis, quam hic es deceptus. Quodsi verborum vim, & pretia rerum teneo, *Pisanum* vocari & esse, quantum ad bonarum artium & sapientiæ laudem attinet, sin illustrius, profecto æque illustre est, ac *Pra-genum*. Pisana Academia non cœnosa aliqua triobolarium litteratorum est latrina, sed egregium Musarum emporium, vera *Cariatid-Sepher*, civitas litterarum. Qui eam ornant Viri, non fucate, sed reapse sunt doctissimi. Eorum postremus

stremus, quod de Crotoniatis aiebat Strabo, reliquorum esse queat primus. Tu certe cum iis comparatus, simile quid sis, quod felis ad Minervam, quibus nihil præterea est commune, quam quod utraque sit γλαυκῶπις. Non irascantur quæso hic mihi ceteri Academiæ Pragensis Professores, multis alioqui nominibus verendi & colendi, si durius non nihil eorum gregalem accipio. Non eos objurgo; neque enim ipsi Corfinum læserant. Nec comparisonem inter utriusque Academiæ Viros ullam instituo: quamvis non ignorem, quid de quibusdam Germaniæ Universitatibus nonnulli alias questi sint, & litteris mandarint. Pœnas, quamquam infra meritum, ab eo dumtaxat resposco, qui meruit: alios intactos omnino abire volo. Neque enim existimo omnes invicem ita esse commissos, quemadmodum *lebetes* illo *ænei* in Dodonæo Jovis templo erant; ut vel uno quopiam pulsato, omnes resonarent. *Sibi quisque ut sementem fecerit, ita & metet. Aliis isthic nec feritur, nec metitur.*

§. VI. Quod de *Pisani* nomine dictum, idem & de altero *historiographi* existimandum. Qui eo vere digni sunt, in *hortis* profecto, ut sua *Ægyptiis numina* non nascuntur; nec *una nocte* ut fungi; sed nec *triduo*, uti alicubi solent, & ætate Menagii Aureliæ mos erat, Doctores. Rex prorsus admiranda & præclara, munus *historici* cum dignitate sustinere. Neque tu id inficiari potes, qui ad alios honoris titulos, hunc

hunc etiam *historiarum Professoris* tibi in fronte libelli adiungere non dubitaris. Quamquam ne tuo iumento tibi malum videreris accersere, subtili distinctione, non *historicum*, sed *historiographum*, cum addito *Philosophiae*, Corfinum vocare malueris. Hoc nempe probrosum putabas: sed iterum male! Qui hoc nomine gloriari vult (ex tua sententia illud accipio; quam apte id fiat, non disputo) non solum sapientiae sacris initiatus sit oportet, sed in ejus studio insigniter versatus; non unius solum sectae placita calleat, necesse est; sed penitus teneat omnes, atque in ipsa etiam Pythagoricorum, Platoniorum, Stoicorum, Epicureorum &c. adyta penetrarit. Ad quod pro eo, ac debet praestandum, si perspicaci ingenio, iudicio acri, eruditione poene immensa opus esse tibi non videtur; nescio quid de eo pronuntiaturus sis, qui unius solum Sectae dogmatis mediocriter imbutus, alias vix leviter degustat, & cum temerarius eo se infert, titubat, ruit, peccatque saepissime.

§. VII. Quidquid ea de re sit, gravissimorum quorumque virorum dudum istud, non iniquum fortasse fuit votum: ut quando veritas in profundo adeo demersa sit, puteoque plane, quod olim Democritus querebatur abstrusa; Philosophia universa, exceptis paucis minime dubiis, *historice* traderetur, non intra unius Sectae angustias constricta, sed per omnes diffusa, omnium opiniones celebriores complexa, ex quibus optio esset cuique, quam vellet,

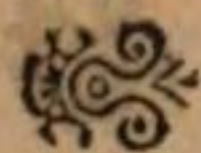

vellet, & quam propius ad verum accedere videret, amplectendi. Ac hoc facto quidem, si res ad arbitrium tuum conferretur, meros haberemus *Philosophiae historiographos*, Philosophos nullos. Sed parum interesset, quod illis cognomen fieret: & si prius illud, meliori jure fortasse, id sibi hinc usurparent; maius certe operæ pretium facturi essent, quam si rebus inanibus sequipedalia *Questionum Critico - Antiquario - Chronologico - Etymologico - Genealogico - Historico - Politicarum adstruentes nomina*, nugis pondus addere conarentur, & an v. g. *J. Caesar primus erectæ a se monarchiæ salutandus sit Imperator; ab augeone, an ab augurio vel auctu Augustus dictus sit; num nativa Claudius ineptia laborarit; ecquid Vespasianum, avaritia, an ævarii amissi recuperandi studium ad pudendum ex lotio lucrum quærendum impulerit?* operose (quod tu in annexis fundamento tuo assertionibus facis) inquirerent, & nullo proprio adhibito iudicio, ut quidvis exscribendum se obtulerit, miserabiles critici definirent.

§. VIII. Sed iam causa dispicienda est, quæ tuo conviciandi studio servire debuit, ne alia quam *Philosophiæ historiographi* appellatione Corfinum dignareris. Audivimus supra hanc te obtendisse: quod sententias tum novas, tum veteres conquiescit sedulo, plurimasque illarum retulerit fideliter. Tenemus iam quid ex tua sententia sit *historiographum Philosophiæ* agere: alioqui Oedipo opus fuisset, ad vim cognominis

minis huius eruendam. Nempe qui singulorum Philosophicarum Sectarum placita *conquirat & refert*, *Philosophia* est *historiographus*. Assurgamus tam accuratæ definitioni. At num id in Corsinum plane congruit? num idcirco nil plus quam *Philosophia historiographum* eum vocari decuit? Nihil is ergo in *Institutionibus* suis *Philosophicis* præstitit aliud, quam quod *novas & veteres Philosophorum sententias conquisierit sedulo, plurimasque illarum retulerit fideliter*? nuspiam iudicium suum ipse adhibuit? Lollo profecto tota vita te victitasse oporteat, si id ais. Etsi enim Corsinus *Academicorum* disciplina multum se delectari haud dissimulet, tamen iam in ipsa generali præfatione n. 45. inter *Eclecticos* nomen edit suum, illudque Lactantii Libr. I. Inst. cap. I. in sese transfert: *Ut non modo quid sibi probaretur, sed etiam quid a singulis Philosophiæ disciplinis diceretur, persequatur*: qui certe philosophandi modus licet *Sectarius* non sit; est tamen *dogmaticus* ab altero illo *historico*, quem tu designas, longe remotus. Quodsi Philosophus ille ultra, quam ad historiographi dignitatem non assurgit, qui novas hypotheses aut systemata non procudit, sed ab aliis dumtaxat excogitatas refert, & habito delectu amplectitur: vide ne tu nullo quoque iure R. Pater *Ethices Professoris* nomen tibi arrogaris, neve alterum illud *historiographi Ethices* sumere debueris; in cuius libello etsi aliunde breviculo, tam pauca tamen sint, quorum inventorum gloria in te redundet: ut si quisque
quod

quod suum est repetat, Æsopica cornicula
longe præ Corsino mansurus sis

— — furtivis nudata coloribus.

Quanto rectius, si ea appellatio adeo tibi placebat, *historiographi* nomine Corsinum honestasses ob *fastos* illos, quos edidit *Atticos*, *Dissertationes* item *Agonisticas*, de quibus facile certior a librariis reddi potuisses.

§. IX. Sed multo liberalius tecum agere constitui. Do tibi scilicet, Corsinum ob ipsas etiam Institutiones Philosophicas non aliud, quam *historiographi Philosophiæ* nomen commervisse, nilque aliud in iis, quam *historicum* se præstisse, *novas & veteres sententias conquirendo sedulo, plurimasque illarum referendo fideliter*: quid tum postea? an non pervides in tuummet caput recidere etiam hoc telum? Nam si ita est, quid erat, cur in eum tu calamum stringeres, illum vexares, illius *convicia, criminationes, opinionum indignitatem* accusares? quin magis in opinionum illarum & conviciorum si qua sunt, quæque ille *fide* dumtaxat *historica*, si tibi credi vis, retulit, auctores es invecus? Parne ratio est retulisse quidpiam, & fecisse? Reus non peragitur eorum criminum *historicus*, quæ in illorum vitis commemorat, quorum texit historiam: & iniuriarum actione tenebitur Corsinus, quod quædam asperius dicta, quibus summi quique Viri opiniones nonnullas multo ante non immerito perstrinxerunt, *Institutionibus* suis pro *historici* munere inseruerit? Verte

te in omnem partem R. Pater; nullum exitum
invenies. *Hac urget lupus, hac canis.*

§. X. Nolo hic vulgare causam, ob quam
tu in Corfinum potius, quam in alios, ex qui-
bus ille dictorum ab se exempla petiit, adeo
infestis signis inferri malueris, & quod puti-
dus est, intra ipsos etiam scholæ parietes decla-
maris. Vulgarem autem, nisi prudentiæ leges,
quæ te Ethices Professore, immodicamque
linguam tuam cohibuere haud potuerunt, mihi
silentium imperarent. Nihil ita occultum est,
quod non retegat dies. Sunt nunc homines, qui
explorant & expiscantur omnia.

— — — — — Sciunt

Id quod in aurem rex reginæ dixerit:

Sciunt quod Iuno fabulata est cum Iove.

Plaut. Trin. 1. 2.

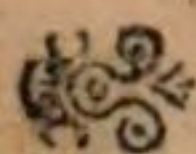
Invidia profecto præcipuas hic partes egit, *ta-
bificum malis venenum*; sed propria hominum
aliena laude dolentium, eorumque, qui *Sola sua
legunt, sua amant. Cic. de Nat. Deor. 2.*

CAPUT VI.

*Circa actus metu gestos Corsini sententia, &
in ea assequenda, supini Hoffmanni
oscitantia.*

§. I.

Succedunt tandem dogmata ipsa, tamquam
principalis actio, cum priora illa mera fo-
rent

rent prologia. Primum ut iam innui versatur circa *actus metu factos*. Hos quod Corfinus, *si ad vitæ societatem atque officia pertinent*, negaverit, ut tu quidem suspicaris esse voluntarios; male eum verbis accipis, ac veluti suo se gladio ignarus confoderit traducis. At unde tam pronum tibi erat hanc mentis eius sententiam elicere interpres præclarissime? Provocas ad Tom. 5. Inst. Philos. disp. 2. c. 3. n. 12. Videamus, quam recte tibi sedeat ista confidentia. Verba Corfini (quando tu ea tam indiligenter exscripsisti) sic habent: *Secus vero de humanis legibus, atque externis actibus, qui ad vitæ Societatem & officia pertinent, censeri debet. In iis enim si metus non quicumque, vel levis, & vani hominis, sed qui merito in hominem constantissimum cadat, sive metus maioris mali, ut Labeo interpretatur, intercesserit, actus ille veluti involuntarius, nullus & irritus censeri solet, ideoque a servanda lege vel ab obligatione liber & immunis existimatur.* Hoc nempe si tibi credimus, est omnem voluntarii rationem eiusmodi actibus adimere. At nisi supinam tuam hac in re oscitantiam tibi hic demonstro, in toto, quod his Vindiciis persequor, defensionis genere, causa me cadere oporteat. Videor mihi ad vivum expressam vitiligatorum indolem in te intueri. Hi enim, cum in adversario dedita opera quærant, quod criminentur: errores ac lapsus edunt, non quos adversarius admiserit, sed quos eorum livor inscite somniavit.

§. II. Age vero R. Pater, idne illic Corfinus asserit, quod tu ei affingis? id ex laudatis eius verbis tu legitima consecutione efficis? ita plane, ut si quis aquam ex pumice se putet expressisse. Atqui ut te revincam, non mihi ad Ethicen, vel scholas Theologicas, sed ad ipsum trivialem Grammatices ludum, AA. LL. Doctor es deducendus, illicque linguam latinam edocendus. Si renuis, vel ex ferrea fronte ruborem excutiam. Nonne pudenda res est, obvium verborum sensum, qui cuicumque vel mediocriter latine docto se offert, non assequi, & ima summis turbare? Ergo in lingua tua Philosophica idem prorsus tibi est, aliquid *veluti involuntarium censeri solere, ac involuntarium omnino esse?* idem alterutrum adstruere? Non multis te urgebo exemplis. Sed si quis absentem reum contumacem, vel absentem reipublicæ causa, *veluti præsentem censeri solere* dicat, isne continuo tales reapse absentes esse negare erit existimandus? prorsus ex idiomatis tui regulis, frustra que is Baldi, Bartoli, omniumque Ictorum tribunal appellabit. An hoc non est in media luce sibi oculos eruere, & data opera cœcutire? Tot in Corfini sententia occurrunt notiæ, ex quibus vocis huius *involuntarius* vim ac significationem diminutam ac constrictam ab eo, in re de qua agitur constet, nempe *veluti, censeri, solere*; ut luculentius id ab eo exprimi potuisse non videatur.

Verum hæc ludus tibi, fusque omnia deque
fuerunt:

Susque & deque fuere inquam omnia jocusque.

Lucil.

Doctrinam, quam Corsino adoptare, suamque
facere numquam in mentem venerat, per sum-
mam inscitiam eidem obtrufisti, & ingenii tui
didascalici specimen prorsus egregium hic no-
bis exhibuisti.

§. III. Nec hoc contentus, machinas etiam
ad disficiendas munitiones, in quas Corsinus
numquam se recepisset, admovisti, infessis
omnibus viis, ne elabatur. *Contra eundem,*
inquis, est primo, contra est secundo, contra
est tertio. At tu toties plane ineptis. Nam
quid tandem fodes contra eum est? non eam
petunt, quas jacies ampullæ. Si quid contra
eum afferre volebas, debebas ostendere, eius-
modi actus *non solere censeri veluti involunta-*
rios: at tu alio prorsus deflectens demonstnan-
dum tibi sumis, eos *non esse voluntarios,* quod
Corsinus nuspiam asseruerat. Hoc est cum um-
bris luctari, & *laborare,* ut in simili aiebat
Augustinus, *non ut Corsinum intelligas, quod*
facillime poteras; sed ut resellas, quod non pote-
ras. Quocirca jure Corsinus illud eiusdem
Augustini in te transmoveat, quod is olim Ju-
liano, disputatori tui non absimili regeffit
Libr. 3. cap. 7. *Fingis me dicere, quod non*
dico, concludere sicut non concludo, concedere
quod non concedo: & concludis tibi ipse, quod
renuo.

§. III.

§. IV. Quod si R. Pater illa Corsini oratio obscurior tibi videbatur, quam ut eam probe posses intelligere, pronum erat mentem eius assequi ex verbis, quæ præmiserat. Sensu profecto communi destitui oportuisset Corsinum, si, qui paulo ante data opera id egerat, ut *metum, quicumque ille sit, libertatem omnem non adimere, neque involuntarium actum efficere*, ostenderet; apertissimeque, non dissimulante, *actum eiusmodi simpliciter, efficaciter, absolute voluntarium vocari, secundum quid vero & inefficaciter involuntarium*, edixerat; ad hæc id ipsum auctoritate Aristotelis confirmarat; interiecto deinde haud magno spatio sui oblitus, omnem voluntarii rationem a talibus actibus abstulisset. Atqui non ita Corsinus desipit, ut ei Anticyras sit navigandum, elleboroque vitium capitis levandum.

§. V. Sed hic tu ex me requires, quam ob rem Corsinus *actus ad societatem vitæ & officia pertinentes* ab aliis, qui ex divina æternaque lege oriuntur se creverit, aliterque de his, quam de iis loquendum præcisus verbis asseruerit ibi; *Secus vero de humanis legibus, atque externis actibus, qui ad vitæ societatem & officia pertinent, censeri debet*. Quid, inquires, distinctione hac opus erat, si ii æque ac priores non obstante metu, quo interdum fiunt, sint voluntarii? Video R. Pater id ipsum esse, quod in fraudem te deduxerit incogitantem & incautum; sed venia idcirco minime dignum. Nam hominem qui nullius coactu aut impulsu,

sed suapte sponte in censoris munus involat, maiori accuratione dispicere omnia par est, mentemque auctoris non ex paucis voculis ab aliis recisis, sed ex toto verborum contextu, collatis præsertim antecedentibus & consequentibus, & scopo ante omnia inspecto, in quem is collimat æstimare. Patere ut suppetias ipse hic tibi feram, quo te iis laqueis, quibus per imprudentiam tuam te intricasti, expedias.

§. VI. Itaque cum Corfinus loco supra laudato num. 12. *actus ad societatem vitæ & officia pertinentes* ab aliis distinxit, propositum ei non erat, porro examinare, voluntarii an involuntarii sint actus metu gesti? id quippe satis superque cum num. 11. tum initio n. 12. præstiterat, & universim voluntarios esse pronuntiarat: sed duntaxat a cuiusnam legis obligatione vel transgressione metus gravis hominem immunem reddat, definire. Id ut efficeret, inter malum quod per metum intentaretur, quodque per violationem legis incurreretur, distinguendum esse edixit: & si quidem hoc gravius illo esset, *uti peccatum, Dei iniuria, mors æterna* indubie graviora sunt quocumque malo temporario aut corporali, nemini fas esse contendit, metu levioris huiusmodi mali, quidpiam admittere, quod ei illa graviora certissime esset accitutum. Cumque, ut alias ostenderat, *æterna legis* ea vis sit, ut illius transgressionem necessario mala illa omnia multo gravissima consequantur; hinc loco hoc recte intulit,

tulit, nullo metu, nec ullo doloris, & mortis etiam timore inflecti humanam voluntatem debere, ut divinam æternamque legem violet, nec si violet excusari a reatu posse: eo quod semper voluntarie, libereque id admisisse existimanda erit, hoc ipso, quod contra rationis ordinem maius malum præ minore eligendum sibi putarit.

§. VII. His ita constitutis *ad humanas leges & actus externos, qui ad vitæ societatem & officia pertinent* Corfinus transit, & *secus de his censendum* pronuntiat. Nempe quantum ad leges humanas attinet, earum vim & obligationem incurrente gravi metu cessare, metumque passum ab ea servanda immunem tunc existere; nec actum talibus legibus prohibitum, si metu fiat, censerī legis transgressionem, sed *veluti involuntarium* respectu metum passi haberi, & invidiam omnem culpamque in eam, qui metum iniuste intulit, devolvi: ac denique si ex tali actu obligatio quæpiam alias enascatur, metum passum ea pariter non obstringi, actumque istiusmodi respectu inducendæ obligationis, efficacis ad minus, *veluti nullum & irritum censerī*. Hæc planissima est Corfini sententia, eademque verissima, si generatim loquamur. Nam quandoque etiam humanas leges ita rigidam obligationem inducere, ut ne per intentatam quidem mortem infringere eas liceat, æque verum est: sed tum solum, ubi malum quod ex earum transgressionem consequitur, aut consecuturum timetur præ-

ponderaverit, maiusque fuerit eo, quod metu intentatur. Quamquam in eo casu, si exacte loqui velimus, obligatio servandæ humanæ legis, & subeundæ potius mortis non ex humana lege præcise, sed ex alia superiore, naturali scilicet & æterna oritur, quæ minori malo defungi potius jubet, quam in maius ruere, aut alios præcipites dare.

§. VIII. Quæ cum ita sint, nemo non videt, sponte sua evanescere, ac in fumos abire, Corsino prorsus incolumi, tua illa, quæ triplici veluti insultu facto adversus eum expedis rationum momenta; sponsorque tibi sum, Corsinum haud gravate omnia, falso solum, ut vocant supposito excepto, admissurum. Unde non est porro, cur ego his immorari velim.

§. IX. Duo tamen, quo oscitantia tua manifestior fiat, dissimulare nec possum, nec debeo. Primum est, quod exemplum a Corsino loc. cit. n. II. adductum de eo, *qui metu mortis prædoni largitur pecuniam*, minime tu actibus ad vitæ societatem & officia pertinentibus annumerandum esse existimaveris, sed ab eo veluti a pari ad actus istiusmodi (inter quos tutelam, & testamentorum subscriptionem reponis) argumentatus sis. Perperam plane. Non minus enim *donatio*, *numeratio pecuniæ*, vel quocumque demum nomine eam elargitionem appelles, *ad vitæ societatem & officia pertinet*, quam *tutela*, vel *scriptio testamenti*:
ut

ut vel hinc, si voluisset, potuisses perspicere Corfinum plane non refugisse, actus ad vitæ societatem & officia pertinentes, si metu fiant, voluntarios agnoscere, qui actus eiusmodi exemplo usus, passus sit, metum passum, pecuniam prædoni *voluntarie* elargiri.

§. X. Alterum est, quod credideris *legem ait prætor. ff. quod metus causa* a Corfino laudatam argumenti instar fuisse, quo is opinionem, quam tu ei tribuis, stabilire, oppositam vero infirmare voluerit. Iterum perperam. Non enim Corfinus idcirco legis illius verba adduxerat, ut ostenderet actus metu factos, esse in se involuntarios; sed ut ex jure id, quod tum agebat, doceret; nempe *eiusmodi actus veluti nullos & irritos censi solere*, eumque qui metu adductus agit quidpiam, *ab obligatione*, si qua alias ex tali actu enascatur, *immunem existimari*, sive id deinde *ipso jure* fiat, ut loquuntur scholastici, sive *quoad effectum*, quod ibi Corfinus non disputat: tantumque abest, ut is non intellexerit actus metu factos, qui ipso jure irriti sint, ut est e. g. votorum solemnium nuncupatio; & matrimonii contractus, non esse tales ob defectum voluntarii (nisi fortasse *voluntarii ab omni metu liberi*, quale jus in iis ut valeant & obligent, requirit) ut potius luculente id ex eius dictis consequatur. Si enim juxta Corfinum, ut vidimus, metus, quicumque ille sit, actum involuntarium non efficit, & nihilo minus actus

ille ob intercedentem metum *veluti nullus ac irritus censeri solet*: oportet sane, aliunde actus valorem suum & robur sumant, vimque obligandi; aliunde vero rationem voluntarii accipiant. Et sicut potest actus esse voluntarius, quin obligationem saltem efficacem, & quoad effectum pariat: ita etiam ipso jure irritus ac nullus esse potest, quin idcirco reddatur involuntarius. Nisi, ut dixi, ratio voluntarii comparate ad jus spectetur, quod interdum illud omni gravi & iniusto metu vult esse vacuum. Tunc enim æque bene sustineri poterit, actus metu gestos esse involuntarios, utpote carentes voluntate non simpliciter quidem, sed qualem in iis, ad hoc ut valeant & efficaciter obligent, jus exigit.

CAPUT VII.

Corfini judicium de scientia media a cavillis Hoffmanni vindicatur.

§. I.

Scientia media obiter solum a Corfino Tom. 5. disp. 2. cap. 2. notata alter tibi lapis R. Pater offensionis fuit, & ansa Corfini conscindendi. Ac videris quidem mihi ea ipsa de causa dumtaxat ad materiam istam versandam delapsus esse, nulla argumenti necessitate constrictus; quo occasionem captares, crebrius Corfinum sugillandi. Nam §. tuo 36. ingenue fateris, *moralis Philosophi parum interesse, hocne an*

an illo modo concurrat Deus - supervacaneumque esse de controversia hac fusius isthic loci tractare. Cur igitur Theologis aut Metaphysicis Spartam hanc ornandam non reliquisti? Sed nulla occasio eius, quod præcipue agebas, erat dimittenda. Non poteras Architæ crepitaculum, temerarium ut vocas Corsini de Scientia media & decreto indifferente iudicium silentio præterire, quasi eo perinde, ac olim Amyclæ periisses. Perierint vero; at non aliis propterea semper fuit exitio. Nam

— Tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, invidiæque.

Hor. I. ep. 17.

§. II. Sed videamus, quodnam illud tam temerarium sit iudicium, quod te disertum reddidit, & mutum esse non sivit. Nempe quod Corsinus Tom. 5. disp. 2. c. 2. n. II. hypothesein illam, cui Scientia media innititur, *veluti falsam & absurdam manifestissime demonstrari scripisset. Id tu confidentissime, nil nisi præposterum esse assertum, nil nisi præoccupatum animum sapere pronuntias. Mollis ac tener homuncio, qui ne apis quidem aculeum sine clamore possis sustinere! Quomodo autem rursus te mulsi calicem, quo bilem redundantem temperemus. Huc pulvinos rosæ ac violæ plenos, quos delicato huic substernamus. Flectamus vocem & suavius aliquod acroama ei modulemur. Veneremur summis cum Herice I. part. tr. I. disp. 7. cap. I. num. 7. & 8. Divinam in scientiæ*

tiae excogitatione providentiam, & singulare illius beneficium in societatis magistros idcirco collatum agnoscamus. Prædicemus cum eodem societatem Divino nomine insignitam, quod Conditor omnium Dominus exercituum doctissimos eiusdem familiae scriptores, ut canes ad custodiam adversus lupos advigilantes cælesti lumine perfuderit, hacque scientia illustravit, qua libertas arbitrii contra Lutherum & Calvinum aliosque Sectarios defendi posset. Denique cum Molina ipso in Concordia quæst. 23. a. 4. & 5. Augustini tempora & ingenium commiseremur, quod Scientiæ mediæ principia tum satis cognita & explicata haud fuerint: alioqui enim neque Pelagianam hæresim forte exorituram fuisse; neque ex Augustini opinione concertationibusque cum Pelagianis tot fideles turbatos ad Pelagianismum defecturos. Hoc inquam aliove mercenario præconio Scientiæ mediæ commentum nobilitemus.

§. III. At similene quid tu virorum optime a Corsino expectabas? Minime inquis; sed modestius vellem de ea tulisses iudicium, neque ceu *falsam & absurdam* traduxisses. Ergo veram saltem aut probabilem ut fateretur, præstolabaris? Itane? ita enimvero: si quidem *præposterum* Corsini assertum, nisi contrario efferatur, rectum esse haud queat. At a quo quæso adversario, mentalium restrictionum chimæris minime pasto id tibi audeat polliceri, ut contra, quam ipse sentiat, loquatur; aut ne quod sentit ingenue edicat? *Emere R.*
Pater

Pater oportet, ut ait Comic. in Pers. *quem tibi obedire velis.*

§. IV. Quamquam non erat, cur alio etiam quocunque nomine cum Corfino idcirco expostulares. Nosti fortasse illud Satyrici Sat. 2.

Quis tulerit, Gracchos de seditione querentes?

Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,

Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?

Nempe geminæ voculæ te offendunt? qui asperiora probra, si in alios conferrentur, hianti ore deglutires. Aegre fers *falsam & absurdam* Scientiæ mediæ hypothesin dici? quæ longe atrocioribus nominibus in ipso tuo ortu ad sacra tribunalia est delata, & a Censoribus Romanis in famigeratis illis de Auxiliis Congregationibus perstricta. Hoc exaggeras? qui quibus coloribus aliæ quædam scholasticorum opiniones in vestris scholis depingi soleant, non potes ignorare. Compose quæso hanc a Corfino in Scientiam mediam latam censuram (si tamen censura ea vocanda sit) cum ea, quam e. g. in *distinctionem formalem Scoti* complures Ordinis tui Theologi tulerunt; aut qua *Thomistica de præmotione physica, & gratia se ipsa efficaci sententia* a vobis etiamnum vexatur: & illam Corfini præ his mitissimam deprehendas. Tuberum illic dicas esse, hic verrucam? Atqui

Qui ne tuberibus propriis ostendat amicum
Postulat, ignoscat verrueis illius.

Hor. I. Sat. 3.

Nuspiana

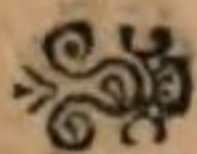

Nuspian adhuc R. Pater scripsit Corfinus, *non esse ovum ovo similis*, quam doctrinam *Molinisticam Pelagianæ*: uti P. Livinus Meyer differt. 1. de doctrina *Thomistarum* cum *Calviniana & Janseniana* collata pronuntiavit. Nusquam ille *Semi-Pelagianorum* bibliothecæ Molinæ discipulos adhuc inseruit, uti *Jansenisticae* inseruit P. Dominicus Decolonia duos clarissimos SS. Augustini & Thomæ Vindices Norisium & Serryum. Numquam denique illi ea vox excidit, Concilii Arausicani II. canonibus jugulatam esse vestram sententiam, uti jugulatam *Thomisticam* a Synodo Tridentina Sess. 6. can. 4. fuisse, P. Gabriel Daniel in Vindiciis suis & epistolis contendit: vestrique plenis buccis crepare solent. Non sum equidem nescius similibus etiam probris Scientiam mediam in quorundam scriptis quandoque pulsatam, & fortasse pulsari adhuc: sed quid hoc noxiæ Corfino esse debet, ab eiusmodi invidiosis dictis & comparisonibus ita abhorrenti, ut eas Tom. 4. Metaph. disp. 3. cap. 3. n. 12. *gravem & catholicum virum dedecere*, diserte fateatur? Quodsi R. Pater Scientiæ mediæ incolumitas adeo tibi cordi erat, ut pro ea nullam non dimicationem subeundam existimares: quam ob rem non in acriores eius insectatores stylum acuisti? Sed in unum Corfinum parcum plane & modestum censorem; suoque jure usum; ad hæc munere illo ante hos annos septemdecim jam defunctum? Itane, *si quid delirant reges, plectendi erant Achivi?*

Sed

§. V. Sed mulcendus hic mihi denuo es, ne commovearis, quod Corfinum *parcum* plane & *modestum censorem* Scientiæ mediæ, *suoque jure usum* dixerim. Hominem inter Scholasticos educatum, eorum linguam & mores ignorare par non erat. Scis, quid his vocibus *falsus* & *absurdus* ab iis denotetur. Scis, quoties dum adversariorum dogmata aliqua impugnantur, formulæ illæ resonare soleant, *boc falsum est*, *boc dicere est absurdum*. Scis denique, vel certe scire debes, opinionibus quibusdam alioqui inter orthodoxos receptis absona interdum tribui confectaria, cuius generis sunt illa: *si daretur præmotio physica, Deum fore autorem peccati; periclitaturam humani arbitrii libertatem &c.* Scis inquam hæc omnia, & scis passim ac impune a Scholasticis, sive dum sua tuentur, sive dum aliena redarguunt, usurpari: vel quia id revera fas sit, adversarii vero munus huiusmodi confectaria declinare; vel quia id juris mutuo in se se longo usu partes transtulerint; modo tamen modestiæ servantur limites, & quod dicitur, non pro ingenii cuiusque libidine, sed cum ratione statuatur. Quod ergo tandem crimen Corfini fuit, hypothesim Scientiæ mediæ *falsam* & *absurdam*, dum eam refellit, appellasse; ut idcirco *temerarii iudicii, præposteri asserti, præoccupati animi, jactantiæ absurda, & manifestissime falsæ* a te argui, & irridiculo haberi mereretur? Persvasus ille perinde ac centeni alii, veram esse Thomistarum hypothesim, contrariam nisi *falsam* credere prudenter
non

non potuit. Gnarus varia ex ea confici confectaria absona, & inconvenientia, *absurdam* jure pronuntiavit. Hoc enim, non putidius aliquid, ea vox sonat, quod non a *sordibus*, sed a *surdus* derivetur. Ignoscant quæso, qui hæc lecturi sunt, ad istas ineptias me delabi: bono odore suffienda fuit vocula, quæ foetorem acoremque sagacibus quorumdam naribus visa est redolere. Sed in viam revertamur. Huiusne inquam minime insolentis voculæ causa necesse erat usque adeo stomachari, & Corfinum in tantam apud te reprehensionem venire? *De nihilo nihil est irasci*, aiebat Comicus Truc. Sc. lepide.

§. VI. Male hercle Corfino, si tali jure secum ab unoquoque ageretur. Nam idem ille, quem temerarium adeo in Scientiam mediam fuisse quereris, idem inquam ille in generali ad lectorem præfatione Tomo I. præmissa, affirmare non dubitat, *nullam Sectam hætenus esse excogitatam, in qua plurima absurda, inutilia, falsa, non doceantur*. Væ illi etiam a caris aliqui capitibus Thomistis, quorum *obedientialem potentiam* Tom. 4. Metaph. disp. 1. cap. 2. num 7. *veluti absurdam & inutilem a ceteris omnibus Theologis refelli solere* ait. Sed non omnes æque sunt delicati, ut molestiam hinc aliquam accipiant, meliusque formularum & consuetudinis vim tenent.

§. VII. Ne quid tamen desit, quo tibi querulandi occasionem omnem eripiam, familiari tibi, & simili plane illius, quod tu sub finem

§. 48. contra Corsinum expedis, argumenti genere utar: non quod robur aliquod ad alios revincendos ipse in eo agnoscam; sed ut noris, non esse etiam aliis peponem pro corde, si velint cavillari. Ita vero illud effero: Vel *probabile* est, *falsam & absurdam* esse Scientiæ mediæ hypothesim, vel *improbabile*? Si *probabile* id esse dicis: ergo immerito eapropter fugillas Corsinum, quod eam *falsam & absurdam* nominarit: siquidem in tuis principiis liceat unicuique opinionem *probabilem*, etiam in conflictu *probabilioris*, amplecti, quod quidem multo magis in iis quæstionibus locum habere debet, quæ non ad honestatem operationis, sed cognitionem dumtaxat veritatis referuntur. Si vero *improbabile* id esse contendas: agnomen *iniuriosissimi* quo tu ibi Corsinum oneras, in te potiori jure recidet, qui audeas non *uni solum sacerrimo, antiquissimo & doctissimo in Ecclesia Ordini*, sed pluribus aliis *temeritatis labem adspargere*, quod in materia adeo *sacra improbabilem sententiam sequantur*. Non enim soli Patres Prædicatores sunt, quibus Scientiæ mediæ hypothesi *falsa & absurda* videatur, sed innumeri alii, quotquot nempe pro gratia se ipsa efficaci decertant. Sed quid si hoc ipsum illis non *probabile* solum, sed *probabilius* etiam videatur? quid, si *certum* prorsus exploratumque? Verum hoc ipsum est, quod te multo maxime adversus Corsinum excitat & incendit: unde peculiare caput meretur.

* * * * *

CAPUT VIII.

Illud ipsum iudicium porro vindicatur, & Hoffmanni declamatoria levitas castigatur.

§. I.

Non contentus Corsinus Scientiæ mediæ hypothese[m] *falsam & absurdam* simpliciter tantum nuncupasse Tom. 5. Eth. disp. 2. cap. 2. n. 11. addit insuper, *uti talem manifestissime demonstrari*, idque ipsum Tom. 4. Metaph. disp. 3. cap. 4. *clarissimis, certissimisque rationibus, & Scripturarum auctoritatibus a se præstitum putat, ut ab ingenuo Philosopho, veræque doctrinæ amatore negari non possit.* Hoc fomentum ac veluti alimoniam desultoriæ tuæ excandescentiæ uberem suppeditat.

§. II. Nihil vero facilius est ostendere, quam quod immerito quoque hic Corsinus vapulet, & dictum hoc eius prorsus sit extra noxiam. Non utar autem, quo id efficiam, iis argumentis, quæ ipsam *Scientiam mediam* directo verberent aut quatiant, quandoquidem nec tibi collibitum fuit talibus armis eam tueri: sed Corsinum dumtaxat quantum sat est ab omni incommodo fartum tectum ut aiunt servabo.

§. III. Age itaque Cor Philosophi? ecquod *demonstrationis* genus tu Corsinum intellexisse putas, dum hypothese[m] Scientiæ mediæ *falsam & absurdam demonstrari* scripsit? Geometricum aut

Logicum, quod nativa sua evidentia & claritate primo obtutu unumquemque percellat, & vel reluctantem ad assensum rapiat, nullumque porro dubitandi locum in animo relinquat? Non ordo: alioquì oportuisset te quoque huius laudem in ficulnea tua lucubrationuncula affectare. Etsi enim *demonstrationis* vocabulo fere abstinueris; tamen verba & formulas idem significantes usurpare non dubitasti, e. g. cum §. 39. *asserti* cuiusdam *falsitatem manifestam facere* recepisti: quam tamen aliis difficulter, ut infra videbimus es persuasurus. Restat ergo, ut aliud quoddam *demonstrationis* genus & ipse agnoscas, seu potius aliam etiam mitiorem voci huic vim subesse fatearis, quam ei Scholastici passim tribuunt, dum quidpiam a se non nude assertum, sed luculente, quantum ad prudentem assensum desiderari posse putant, confirmatum dicere volunt. Sic quoque Eusebius Cæsariensis, sic Abrincensis Episcopus Huetius suum de *Demonstratione Evangelica* opus inscripserunt. Scholasticos dumtaxat R. Pater hic mihi appellandos duxi, non ipsos latinæ linguæ magistros, quos si excutias, pœne ubique deprehendas, *demonstro* iis plus non significare, quam *dico*, *ostendo*, *doceo*, *expono*, *declaro*. Et vero Corfinum ipsum ampliori non nihil sensu sæpissime hac voce usum, liquido tibi constare poterat, si alia eius loca, præsertim in *Physica*, ubi se offerunt plurima, consulisses. Omnium minime profecto *cogentem* illam *demonstrationem* hic intelligere poterat,

quum suam sibi cum Thomistis communem sententiam constanter etiam posthac meram vocarit *opinionem*. Sed tu R. Pater, qui *demonstrationis* nomen alibi quam in Logica vix forte legeras, nil nisi rigorem logicum, ubicumque occurreret, ei inesse poteras suspicari. Verum ista haecenus. Nam ad RR. Logicos, *probabilium* etiam *demonstrationem* adstruentes, ablegare te nolo, ne multorum librorum lectione te onerem.

§. IV. Si tamen necdum his acquiescis, & Corsinum *demonstrationem proprie sic dictam* designare animo debuisse porro contendere vis, eo praesertim, quod *manifestissime id a se demonstratum* scripserit, pace Corsini dixerim, non difficilem assensorem me habebis. Sed denuntio tibi, id causae tuae nil profuturum. Nam quid amabo insolens est sua cuiuspiam causae momenta *demonstrantia* re vera videri, seu *apodictica*, aliis non item? Atqui id, non plus dicit, si tamen dicit Corsinus. *Putamus, inquit, clarissimis certissimisque rationibus, & Scripturarum auctoritatibus id a nobis demonstratum.* Quae quidem verba non solum *temeritatem & jactantiam* redolent nullam, sed modestiam potius sapiunt ingenuo disputatore plane dignam. Si, quod sibi videbatur, tibi tuique similibus non persuasit; quae haec noxia est, ut idcirco vocetur in invidiam, quum quid sibi videretur solum edixerit, nec nuda sui nominis auctoritate ulli umquam voluerit obrepere?

Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.

Hor. II. Ep. 2.

§. V. Si id in gustibus, multo magis insententiis. Iisdem varii varie afficiuntur; & vix reperias, quod omnibus approbetur. Quid certius Euclidi visum, at quanto viro! quam *Geometricæ eius demonstrationes?* idemque ipsum plurimis aliis, & fortasse non iniuria videtur. Et tamen multi Proclum secuti plerasque earum infirmas esse, nec gignere scientiam, sed eam tantum cognitionem, quæ ad discentium usus sufficiat, contendunt; inprimis vero demonstrationem quartæ eius propositionis Lib. I. respuunt. Iterum (ut Corsini ipsius exemplo utar Tom. I. Log. part. 4. c. 10. §. 1.) *quid magis ab intellectus lumine abhorreat, atque a principiis illis, quorum notitiam natura ipsa nobis imprescit, quam magnitudinem aliquam absolute ac simpliciter infinitam, cuidam determinatæ ac finitæ magnitudini æqualem esse; finitam superficiem vel tantillum circa se rotatam, infinitam magnitudinem producere; circuli peripheriam puncto æquari; inæquales lineas æquales esse; infinitas nullitates numerum aliquem constituere - alia huiusmodi; quæ tamen vel invictè evidentissimeque ab Apollonio, Galileo, Torricellio, Robervallio, Grandio aliisque Geometris demonstrata sunt, vel maximam certe vim intellectui nostro efficiunt.*

§. VI. Quid jam si in hos Analystas tu R. Pater forte fortuna incideres, neque ea quæ

essent polliciti, ii tibi demonstrasse viderentur (ut certe Geometriæ ignaro videri non possent) an etiam idcirco in *temeritatis, præposteræ asserti, præoccupati animi, & absurde jactantiæ* crimen eos vocares? Atqui nemo eos de his appellavit hætenus, sed si qui fuerunt, quibus argumenta eorum *apodictica* visa non sunt, ii paralogismos, aliavæ falsæ ratiocinationis vitia iis detegere sunt conati. Tu vero homo cordatissimus, ut hoc officii Corsino præstares, tam nihil fuisti sollicitus, ut eius de *Scientia media* sententiam *ne responso quidem dignam* iudicares. Ita brevibus hinc te expedisti, & longam satis ea de re Corsini commentationem uno spiritu exsufflasti. Ingeniosa profecto methodus, qua adversario suo litigator quisque ineptissimus nullo negotio elabatur.

§. VII. Ne tamen nihil omnino videreris reposuisse, incredibili levitate conatum tuum omnem ad componendam declamatiunculam convertisti. *Hem Pisanum!* inquis, *ille ille &c.* Quorsum hæc facundissime Romuli nepotum? Ecquid præfari necesse erat, te *de ornatu verborum nihil fore sollicitum*, qui tot ornamenta, sententiarum etiam, hic in paucas lineas esses congesturus? Hoccine vero strepitu causa egebat, ut si quis Tyria maria concitaret? Num digna sunt homine Philosopho, eoque Socratico? An non vides, quam coniecturam ex tua hac ventosissima loquacitate de animo capere liceat, siquidem index animi est oratio? Plane illud Sallust. Catil. 5. in te quadrat: *Satis lo-*
quen-

quentia, sapientia parum. Invita crede Minerva, invitis Superis omnibus ista hic illevisti, Rus, & affectatum nescio quid obolent omnia. Vis exempla?

§. VIII. Corsinum nobis veluti Alexandrum Macedonem nodum Gordium secantem in scenam producis. Frigidissimus sane locus, tussim & ravim creare natus, & qui in te longe melius, quam in Corsinum accidat, dum §. 39. *patentem asserti cuiuspiam Corsiniani falsitatem, uno duntaxat dilemmate, ceu uno ictu ais te facere manifestam.* Nullibi tam insolenter se effert Corsinus, nullibi tantus est Suffenus: tantum abest, ut *controversiam a geminis Saculis inter Doctores utriusque partis ingenio ac doctrina præstantissimos sollicite agitatam, uno ictu a se diremptam prædicet.* Lege Metaphysicæ ipsius numerum postremum, & illic egregiam Corsini in definienda hac quæstione animi moderationem maximo rubore tuo reperias. Nam cum prius dubitantis more quæсивisset, *quanam opinio Molinistarum an Thomistarum a suspitione erroris foret immuniior ac remotior?* ἀναυτιφω-υητον id relinquit, & tota lite his se expedit: *Hæc aliaque id genus plurima alii viderint.* Nobis hæc indicasse sufficiat, ut de celeberrima hac controversia, quæ acriter adeo agitari solet, iudicium aliquod ferri possit, donec illa ab Apostolica sede, quod bonorum omnium votis optari intelligimus, dirimatur. Cedo nunc R. Pater, an hoc est controversiam uno ictu dirimere, eam dirimendam ad Sedis Æpostolicæ arbitrium referre?

ferre? Quam vellem melius ad isthæc animum advertisses? tantum lectori ludibrium haud deberes. Sed genius tuus est ad conflandam Corfino invidiam, dicta ab eo, non ingenue, nativaque facie, sed detorta repræsentare, plusque ei affingere, quam ex eius verbis possit elici.

§. IX. Eiusdem prorsus furfuris est, quod sequitur. *Ille, inquis, certissimas, evidendissimasque rationes, hætenus tantis Viris ignotas attulit, quibus adversæ sibi sententiæ omnem elisit probabilitatem.* Ubi enim vero hoc iterum nomine Corfinus se venditat? An non Tom. 4. Metaph. disp. 3. c. 4. n. 10. *ex pluribus variisque rationibus auctoritatibus, exemplis, & si quæ sint alia argumentorum genera, quibus & illustrari explicari uberrime solet Thomistarum opinio, pauca dumtaxat, sed quæ clariora fortasse, & efficaciora videntur, brevissime se complexurum pollicetur?* An non idem repetit num. 11. *ubi ex auctoritatibus, quas Thomistæ innúmeras atque clarissimas asferre solent eam, quæ ceteris clarior & uberior est ex celeberrimo Tridentini Concilii decreto desumpta, a se afferri diserte ait?* Tu tamen, quasi certissimas, evidendissimasque rationes hætenus aliis incognitas, producturum se professus fuerit, ei insultas. Si hoc carlumniari non est, nescio quid sit calumnia. Sed nondum finis.

§. X. Pergis tuam copiose loquentem sapientiam exercere. *Ille, inquis iterum, adeo solide ac nervose argumentatus est, ut nec ingenuus*

*minus Philosophus, minus probus Theologus, aut
veræ doctrinæ amator dici possit, qui ei victas
non subdit manus. An sic amas vir lepidus
offuciis pascere lectores, & quidquid lubet
comminisci, modo ut queas criminari? Cur
non Corsini verba hic etiam retines, sed de-
pravas, ac oliorum detorques? Dixerat Cor-
sinus, *hypothesim Scientiæ mediæ falsam & ab-
surdam demonstratam se putare - ut ab ingenuo
Philosopho, veræque doctrinæ amatore negari
non possit.* Formula est Scholasticis sæpissime
usurpata. At tu hic eum veluti Jovem lapi-
dem jurantem, Deosque omnes ac deas ob-
testantem inducis: *non esse ingenuum Philoso-
phum, minus vero probum Theologum, aut veræ
doctrinæ amatorem, qui ei victas non subdat ma-
nus.* Non est hoc adulterare Corsini senten-
tiam, & in pessimam partem iterum accipere,
quæ probabilem habent intellectum, & ipso
usu defenduntur? Licebat ita Corsino loqui,
si vel verosimilior Thomistarum opinio ei vi-
deretur. Verosimilior dico. Nam ut inge-
nue prudenterque negari quidpiam ab aliquo
non possit, necesse non est, omnino evidens
perspicuumque id ei videri; sat est vere si-
milis apparere. Deinde uti *Scientiæ mediæ
hypothesim falsam & absurdam demonstrasse se
non nisi putavit; ita & ab ingenuo Philosopho,
veræque doctrinæ amatore negari id non posse,*
quod illic contendebat, nihilo plus quam *pu-
tavit.* Unde recte haud inferas, de Philoso-
phi aut Theologi appellatione quæstionem iis*

movere voluisse, qui secum non conspirarent. Nam non præcise, sed habita ratione argumentorum id dixit Corsinus? puta si hæc, eadem cuipiam ac sibi, ad impetrandum nempe assensum idonea viderentur. Sin, ut nemini in persuadendo vim inferre voluit, ita nec ullum debita laude fraudare: quamobrem etiam ipsos Molinæ assecclas Tom. 4. Metaph. disp. 3. cap. 3. num. 12. *Sapientes* appellare minime dubitavit.

§. XI. Nempe ut superius jam adnotatum est, non omnes eadem æque afficiunt. Istum hæc, alium alia movent & convincunt; nec in potestate nostra est, ut si quid nos in animum nostrum induxerimus, protinus aliis etiam persuadeamus. Quamquam & fallacia aliqua non raro hic intercurrit. Nulti sæpe alicuius opinionis argumentis se revinci sentiunt, sed nolunt se revictos confiteri. Interest enim aliquid inter revictum & confessum. Amor sui, vel electæ semel hypothesis, adversarii odium, contradicendi prurigo, aliæque affectiones eos remorantur. Multis hæc eadem, ne revinci queant; officiunt, quod mentis aciem ita hebetent, lumenque omne eripiant; ut verum, ubi etiam perspicuum se obtulerit, nequeant intueri. Ut ram ad classem tu R. Pater referendus sis, per te ipse videris; nisi & in hoc cæcutis. Quid si *ut videns ne videas, & audiens non intelligas*, glaucoma tibi obiicit ille ipse amor, quo Scientiam mediam efflictim deperis, cuius tuendæ studium tamquam

quam proprium pridem Societas universa dedicavit, quamque *veluti lumen oculorum suorum* (quibus nobis nihil esse charius solet ac amabilius) *semper suspexit*, ut ait P. Gabriel Henao in *Conclusione Eventilationum Scientiæ mediæ historice propugnatae*. Qui quidem plane non verecundatur genuinam rei huius rationem, Politicorum filiis dignam afferre, nempe, *si deprimi obruique ea doctrina sinatur - actum fore de Scholæ societatis existimatione in ceteris suis placitis, non susceptis tanto cum ardore, neque uno totius Religionis ore acclamatis*. Alibi vero hanc S. Ambrosii sententiam ex Libr. I. Offic. c. 13. eo transfert: *Quis namque operator negligat operis sui curam? quis deserat, & destituat, quod ipse condendum putavit?* Alteram item Eusebii Cæsariensis ex Libr. VIII. de Præpar. Evang. cap. 5. *Pater omnis aut autor ea, quæ genuit aut fecit, diligenter studet conservare; quæ opprimere possunt, expellens, quæ utilia sunt suis acquirens*. Hæc si legisset Autor artis cogitandi, egregio exemplo suam quam Part. 3. Cap. 20. *de fallaciis, quæ ex inordinatione voluntatis oriuntur*, tradit doctrinam, illustrare potuisset.

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Publ.

CAP.

* * * * *

CAPUT IX.

*Græcanica Hoffmanni eruditio, & reliqua
huius commatis.*

§. I.

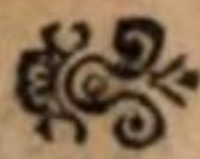
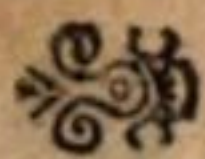
Dignissimum consideratione est, quod prior
exaggerationi tuæ satis profusæ, R.
Pater subiicis, eruditionis tuæ Philologicæ
specimen; ex ipsis Pythagoricæ Scholæ pene-
tralibus depromptum, celebre illud, ut qui-
dem tu scribis *αγτος εφα*. Dignum plane
tali patella operculum, & labris lactucæ. Exi-
stimo non alia de causa illud te afferre voluisse,
quam ut Græcæ etiam litteraturæ famam apud
lectores aucupareris ne qua forte re Corsino
videreris inferior. Nam & alio in loco, far-
ragine nempe illa *assertionum* tam metuenda-
rum, Græci quidpiam intexuisti. Sed meræ
istæ sunt præstigiae.

Ne quidquam populo bibulas donaveris aures:
Respue quod nos es: tollat sua munera cerdo.

Pers. sat. 4.

Nescis ex fabulis, quid iis contingat, qui
æmulaturi alios ultra vires se inflant? Nihil es
minus, quam Græce doctus. Nihil Græci in
te deprehendere liceat, quam quod Cicero 2.
de fin. de eorum *levitate ac perversitate* inquit,
*quod maledictis insectentur eos, a quibus de ve-
ritate dissentiunt.*

§. II.

§. II. Enimvero quis Græcis litteris vel initiatum esse dicat, qui ne scribere quidem Græce norit? Atqui αὐτός R. Pater per *o* vocalem, non αὐτός per *ou* diphthongum scribendum erat; neque sine accentibus, ut hodierni scribunt Græci. Supina, certe Græci sermonis ignorantia! infelix eiusdem peritiæ affectatio! multo turpior in eo, qui ex tali mustaceo captat laureolam. Subaudieras forte aliquando, *u* latinum in Græca scriptura per *ou*, seu contracte per *g* reddi solere; quumque αὐ in αὐτός similiter ac *au* latinum enuntiari audivisses, αὐτός scribi a Græcis acutissimus litterator coniecisti; itaque pulcherrima commutatione αὐτός εἶπα *illæsus dixit*, pro Pythagoreo illo αὐτός εἶπα *ipse dixit* nobis suposuisti. Quanto melius existimationi tuæ consuluisses, si hoc Helladicæ eruditionis documento penitus abstinuisses, aut si tibi id adeo erat in deliciis, latine illud extulisses. Quamquam & hoc inepte in Corfinum; cum is nil æque, atque hanc Pythagoreorum disciplinam detestetur, *ut valeat sine ratione autoritas*. Sed tibi ad salivam hic jocus erat, & idcirco vel hoc solo aptus.

§. III. Utque festivior etiam fieret, illud Poëtæ adiecisti: *Risum teneamus amici*. Recte quidem, nam

Risu inepto res ineptior nulla est.

Catull. 40.

Sed

Sed mox dissimilis tui refert pedem, & si cui falsam & manifestissime absurdam historiographi jactantiam ridere lubeat, ridendi veniam facis. Ita scilicet invictus heros iniuriam ulcisceris Scientiæ mediæ a Corsino illatam; quod is de ea dixerat, in huius jactantiam longe cumulatius transferendo. Sed nescio, an risum cuiquam hæc tua exciverint, nisi si qui forte sint gnathonis illius apud Comicum Eunuch, 2. 2. similes, qui *assentantur omnia*, &

Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt.

Hor. Art. v. 101.

Ergo ridete quidquid est domi cachinnorum. Catull. 32. At ego te R. Pater risu dignissimum iudico, qui vitium jactantiæ, cuius mantica plena tibi in tergo est, in Corsino deprehendere tibi videaris ob

— — limos oculos transversa tuentes.

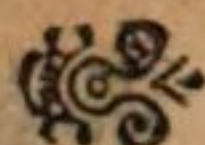
Plane ut ille apud Senecam senex, qui cum ipse per ætatem minus commode oculis uteretur, in quodcunque cubiculum ingressus erat, vero ac serio querebatur, illud parum luminosum esse, maiores fenestras fieri oportuisse.

§. IV. Sed redis unde deflexeras, iterumque te colligis. Credideram ego priori periodo finem te expostulandi cum Corsino fecisse, postquam ei tam festive acclamasti. At digressionem solum fuisse brevem, tuum illud iterum repetitum *Ille*, prodit. Nimius es in hoc genere. Videris præcipuam eloquentiæ laudem in eo statuisset, si non minore numero, quam quin-

quinquies' periodum ab ea voce inchoares: uti Quintiliani tempore, ut is Libr. 10. Inst. cap. 2. testatur, erant, qui se pulchre genus Ciceronianum dicendi expressisse arbitrabantur, si crebrius eorum periodi in eam clausulam definerent: *esse videatur*.

§. V. Verum ne ludendo argumenti tui, quod hic quaecumque Corfino obiicis, vim declinare me velle existimes, quanta ea sit, expendendum. Miraris, qua ratione is demonstratam a se quaestionem dicere potuerit, quam tamen cum Augustino ita ad discernendum difficilem esse ultro professus sit; *ut quando defenditur liberum arbitrium, negari gratia Dei videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri*. Lepidum caput! Mirari debebat etiam Augustinum, quomodo is nihil moratus hanc eandem difficultatem, suum de Gratia dogma contra Pelagianos ac Semi-Pelagianos nihilominus constanter retinuerit, acerrimeque ad mortem usque tutatus sit, ut ne quidem scandala, quæ inde oriebantur, curanda sibi putarit; imo tam nervose & efficaciter id ipsum præstiterit, ut Gratia eo duce tandem vicerit, ipsique adeo Pelagiani argumentorum eius pondere pressi ad fatendam illius necessitatem aliquam sint adacti. Vide igitur, quam hic erraris probe iterum, dum adoptatam a Corfino Augustini sententiam sic interpretatus es, at si ea significetur, ambiguum, minimeque exploratum esse de con-

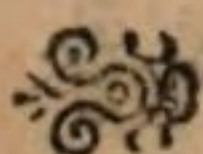
troverfia illa iudicium, neque alterutram illius partem fine ulla dubitatione defendi poffe. Hinc enim confequeretur, non jam Moliniftarum & Thomiftarum opiniones, fed ipfam Pelagianam hærefim, dogmaque Catholicum eodem gradu confiftere, nihilque hoc illi certitudine veritatis præftare. Contra Pelagianos quippe, cum hæc ediffereret, fcribebat Auguftinus: & nihilominus eodem libro dogma Catholicum tamquam certiffimum adverfus eos ftabiliebat.

§. VI. Disce hinc igitur, aliud effe demonstrationis difficultatem qualem qualem agnofcere; aliud vero id quod controvertitur, demonftrare reapse non poffe. Primum non difsimulavit Auguftinus; alterum nufpiam eft confeflus. *Dixi*, ait ipfe Libr. 4. contra Jul. cap. 8. *iftam quæftionem ad difcernendum effe difficilem; non autem dixi, non poffe difcerni.* Deinde prius illud dictum non ita extulit, quod dum afferitur gratia Dei, auferatur liberum arbitrium; fed quod putetur auferri. Quo quidem fatis indicavit, apparentem folum vifam eam fibi difficultatem, uti plerumque fit, dum res ambigua obiter & immeditate confideratur. Operæ pretium eft reddere hic ipfa Sancti Patris verba integre, quando eandem dictorum discrepantiam olim ipfe Julianus, etfi peiore fide, quam tu Corfino opprobabat. *Afferis me* (alloquitur Cap. cit. Julianum) *in alio libro meo dixiffe, negari gratiam*
fi

si liberum commendetur arbitrium. Calumniaris. Non hoc a me dictum est, sed propter ipsius quæstionis difficultatem videri hoc potest dictum esse, & putari. Non est multum, ut ipsa verba mea ponam, unde videant, qui hæc legunt, quemadmodum scriptis meis insidieris, & qua conscientia vel tardis, vel ignavis cordibus abutaris, ut ideo te existiment respondere, quia non vis tacere. In novissimis enim partibus primi Libri mei ad Sanctum Pinianum, cuius est titulus: De gratia Dei contra Pelagium; Ista, inquam quæstio, uti de arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri &c. Tu autem vir honestus & verax abstulisti verba quæ dixi, & dixisti quod ipse finxisti. Ego enim dixi istam quæstionem ad discernendum esse difficilem; non autem dixi non posse discerni. Multo minus ergo dicerem, quod me dixisse mentiris, negari liberum arbitrium, si gratia commendetur; & negari gratiam, si liberum commendetur arbitrium. Redde verba mea, & vanescet calumnia tua. Repone suis locis, ubi dixi videatur, ubi dixi putetur, ut appareat de re tanta, quibus ab te fraudibus disputetur. Non dixi negari gratiam, sed ut negari gratia videatur. Non dixi negari liberum arbitrium, vel auferri, sed dixi ut putetur auferri.

§. VII. Hactenus Augustinus. Denique si
ἀκριβῶς *loquendum sit, Corfinus alia plane*

mente priora illa Augustini verba attulit, quam tu ei imponas, & hinc aduersus eum ad hominem ut aiunt, arguas. Proposuerat is sibi argumentum, quo passim contra Thomistas aduersarii uti solent, nempe in eorum hypothesei difficilem admodum reddi gratiæ & liberi arbitrii concordiam. Respondet Corsinus, hoc ipsum esse indicium stantis a Thomistis veritatis, si eorum opinio difficilior & obscurior videatur, eo quod hanc difficultatem ipse etiam in sua, quam tuebatur, persenserit Augustinus, hætenus ut dixerit, *dum asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putari auferri*. Tu vero comminisceris, idcirco eam sententiam hanc ab Augustino mutuatum esse, ut cum eodem declararet, neutram vexatissimæ quæstionis partem liquido posse definiri. Atqui definivit diserte, ut constat, Augustinus, idque ipsum etiam agnovit Corsinus.

§. VIII. Ceterum quid ipse per se se ea in re præstiterit, aut quousque progressus sit; an (ut tu in extrema §. tui 36. parte petulantissime ei insultas) *decretum prædeterminans ab intrinseco efficax & absolutum adeo infirmis dudumque solutis pertractarit argumentis; adeo mance responderit obiectionibus, quas obvias sibi levissimasque posuit dissimulatis solidioribus, ut sententiæ huic ab illo vix ullum (quamvis plurimum ab aliis doctrina & virtute celeberrimis Viris pro prædeterminatione decertantibus) pondus accedat aut momentum?* disputare ipse nolo. E re autem tua fuisset; qui id
tam

tam fidenter asserueris, digitum saltem ut fieri solet ad fontem intendere, & aliqua ex parte infirmitatem & levitatem argumentorum eius experiri. Sed quando id lectoris relinquis arbitrio, patiar libenter & ego eum in hanc rem edi iudicem; non *amicum* quidem illum, ne sufragium amicitiae jure postulare videar, sed quemque eruditum ac cordatum & *in humana liberum ab invidia*, qui cum illa Corsini, tum imprimis istud tuum, *an nihil ex praepestero affectu hic dixeris*, juste sapienterque disceptet. Te quidem nisi ad *amicum* provocare par non erat, quod alius nemo facile secundum te sententiam esset dicturus. Interim dum id fiat, patere ut Corsini nomine ea paginae hinc adscribam, quæ olim *Romanæ fidicen lyrae* libello puerum jussit subscribere, cum suos a quibusdam levibus, nulliusque pretii censoribus versus arrodi intellexisset.

— Satis est equitem mihi plaudere, ut audax,
Contemptis aliis explosa arbuscula dixit.

Men' moveat cimex Pantilius, aut crucier, quod
Vellicet absentem Demetrius, aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigelli?

Plotius & Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, & probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus, & hæc utinam Viscorum laudet uterque!

— — — Demetri teque Tigelli
Discipulorum inter jubeo plorare cathedras.

Libr. I. Sat. 10.

* * * * *

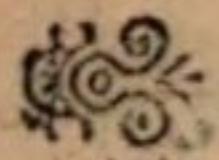
CAPUT X.

*De bonitate & malitia intrinseca quorundam
actuum status controversiæ, & Corsini
sententia.*

§. I.

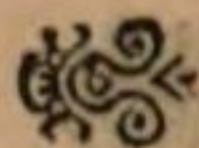
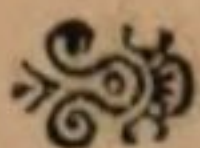
Absoluto altero motæ a te R. Pater, Corsino
litis capite, tertium aggredimur, de *boni-
tate & malitia actibus quibusdam intrinsecus
ut vocant inhærente*. Ac nescio an uspiam ali-
bi rem tibi feliciter cessisse adversus eum, at-
que hic existimaris, quod nulla opinio minori
contentione infirmari posse videatur, atque
ista. Adeo in ea refellenda confidens animi
es, ut nihil supra, nihil quod tibi regeri queat
extimescens. Sed quam insigniter delusus sis,
res ipsa loquatur postea.

§. II. Nunc ante omnia quæstionis status,
quam fieri potest, apertissime explicandus, ne
alioqui quod fieri assolet, *ubi plurimum labo-
raverimus, eodem in statu simus*. Itaque dum
de *bonitate & malitia intrinseca*, quæ actibus
quibusdam inesse dicitur, quæritur, non est
controversia, an reapse dentur actus *intrinse-
cus mali vel boni*; id quippe probabili ratione
admitti posse plerique omnes fatentur, etiam
qui opinionibus plurimum inter se dissident,
ut videre est in Corsino, qui Tom. 5. Eth.
disp. 2. cap. 4. num. 5. & 8. nec non cap. 6.
num. 11. & 17. & alibi passim eam appellatio-
nem

nem retinet; & nos ipsi, quo sensu id sustinere queat, infra declaraturi sumus. Non est etiam quæstio, an *bonitas* vel *malitia moralis* actus cuiuspiam aut obiecti necessario respectum aliquem & ordinem includere debeat; id enim tu ipse ultro concedis §. 37. & 38. ubi *bonitatem & malitiam moralem* universim in *tendentia* quadam seu ordine sitam esse doces. Sed nec illud controversitur, an quidpiam *bonum* vel *malum formaliter*, ut tu distinguis, dici possit, quin cum respectu aliquo ad legem Dei æternam præcipientem aut prohibentem concipiantur; nam uti in hoc Corsino tu consentis §. 40. ita hic vicissim in eo tibi cap. 6. n. 17. quod illa quæ defacto *intrinsecus bonum* vel *mala* sunt, talia ob suam, quam cum natura humana habent confirmitatem vel difformitatem dicantur.

§. III. Cardo igitur disceptationis omnis in eo versatur, an *bonitas* vel *malitia radicalis, essentialis & specifica*, quæ quibusdam actibus vel obiectis intime inesse concipitur, præcise ex eorum conformitate aut difformitate cum natura humana secundum se, & in quacunque hypothesis vel rerum ordine spectata habeatur, minime vero ex voluntate Dei? Id vero est, quod Corsinus negat, contendens, eiusmodi *bonitatem & malitiam* repetendam esse a convenientia vel disconvenientia cum natura humana non nude qua tali spectata, sed quatenus hac potius quam alia ratione a Deo constituta, consequenter ab ipsa Divina voluntate.

Tu contra putas, & quæ tua prorupta est audacia, Corsini sententiam non modo *patentis falsitatis* infimulas, *ab ulloque ingenuo Philosopho veræque doctrinæ amatore sectandam* negas; sed id ipsum etiam *unico dumtaxat dilemmate manifestum facere* magnifice recipis.

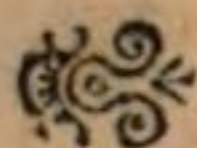
§. IV. Felix profecto & nimis quam locuples ingenium! quod tanto compendio celeberrimam Sæculo nostro opinionem funditus subruere queat, cui quatiendæ, ubi superiori sæculo instaurari cœpit, alii spissa volumina nequidquam dicarunt. Atqui si R. Pater non dico dilemmatum (quod argumenti genus Timon ille *Μισάνθρωπος* aliunde pro ridiculo & frivolo habuit) sed syllogismorum etiam, enthymematum, soritarum, pseudomenorum, non modium aut trimodium, sed plura hic nobis admetiaris horrea, nil promovebis. Æque strues hæc pueros non nisi terrere aptæ diffabuntur, atque *a vento folia solent, aut panicula tectoria.*

§. V. Stolide ferocem viribus, ut tu soles, magnosque promittentem montes hic me fortasse R. Pater existimabis: sed quo tibi hunc metum adimam, nihil admodum opus, quam ut Corsini sententiam veram rationibus ostendam. Fiet id vero, si quatuor hæc effecero: *primum moraliter bona aut mala* minime esse, vel esse posse, quæ naturæ humanæ *secundum se* dumtaxat *spectata* conveniunt vel adversantur. *Alterum* ea quæ defacto *intrinsecus mala* sunt, cum natura humana *secundum se* *spectata*

spectata non pugnare, sed solum ut *in præ-*
senti statu rerumque ordine, non alio, constituta.
Tertiam malitiam in obiectis quibusdam vel
actibus intime ut præfertur inhærentem, inde-
pendenter *a voluntate Dei* non haberi: imo
quod *postremum* erit, ne haberi quidem ul-
lam aut fingi posse, nisi principium aliquod
superius natura humana, quod *in tali statu*
eam collocarit, existere supponatur. Nunc
de *primo* videndum.

§. VI. Si naturam humanam *secundum se*,
id est præcise ut talis natura est, consideremus,
deprehendemus in clara distinctaque illius idea
aliud menti nostræ non exhiberi, quam *prin-*
cipia ut vocant, ex quibus ipsa intrinsecus con-
stituitur, & si porro eam rimari lubeat, co-
gnatas, quæ ex talibus principiis necessario
manant *proprietates*. Nihil extrinsecum, ad-
scititium nihil hic incurrit. Unde ea sola de-
mum naturæ humanæ secundum se spectatæ
convenire aut disconvenire dici possunt, quæ
principiorum eius aut *proprietatum* intimarum
partem aliquam efficiunt, vel his e diametro
opponuntur. Tota ea res mutua idearum in-
clusionione & exclusione, connexionione & pugnan-
tia absolvitur. Vis animalis e. g. vis rationa-
lis ut connexæ, *principia* sunt, naturam hu-
manam in ratione talis naturæ nempe humanæ
constituentia: at vis appetitiva, vis rememo-
rativa *proprietates* sunt, ad illa *principia* neces-
sario in natura humana consequentes. Utra-
que in idea hominis clare nitideque intelligun-

tur, vel certe infallibiliter cum ea connectuntur; utraque proinde naturæ humanæ *secundum se* inspectatæ conveniunt. E contrario inertia e. g. sensus omnis & motus expers, quia dictis *principiis & proprietatibus* aperte adversatur, & ab idea hominis perspicue excludi noscitur, idcirco naturæ humanæ *secundum se* disconvenire deprehenditur. In toto autem hoc idearum se se includentium aut excludentium, convenientium invicem aut pugnantium apparatu, nihil *bonitatis vel malitiæ moralis* relucet, sed *physicæ* dumtaxat aut *metaphysicæ*, quæ a *moralis* prorsus est distincta.

§. VII. Et vero cum rei cuiusque entitas seu quiditas nihil aliud sit, quam *physica* solum *bonitas* illius; uti quæ entitatem hanc constituunt aut ingrediuntur, non alius, nisi *physici boni* rationem habere possunt, ita & quæ ei adversantur, non alius *mali* rationem, nisi itidem *physici*, aut quod hic idem est *metaphysici*; cuiusmodi *bona* aut *mala* in genere *moris*, si nihil aliud accedat, prorsus *indifferentia* sunt & *adiaphora*. Neque ut supra innui, & per se liquet, eadem *utriusque boni* est ratio, ut unum alterum necessario inferat, aut sine eo consistere non possit. Imo tantum abest, ut quæ hoc modo *physice bona* aut *mala* sunt, *mala* vel *bona moraliter* efficiantur, ut etiam inepta sint quibus *moralis* quæcumque *bonitas* vel *malitia* inducatur. Huius enim recipiendæ ea solum sunt capacia, quæ electioni & libero hominis arbitrio subduntur, & in eius
sunt

sunt potestate, ut sint vel non sint, fiant vel non fiant; non quæ necessariam prorsus cum eius natura convenientiam involvunt vel repugnantiam, quæque uti non stat per eum arcescere, ita nec amoliri. Ridendus certe esset, qui vim sensitivam aut intellectivam utpote naturæ humanæ *secundum se* spectatæ convenientem *moraliter bonam* esse aut effici posse diceret, horum vero privationem *malam moraliter*, utpote ei repugnantem; & ad scholas, ut illic quid *moralitas* sit disceret, foret remittendus.

§. VIII. Sunt equidem etiam nonnulla, quæ connexionem aut repugnantiam necessariam cum natura humana haud includunt, sed fortuito ei accidunt, & nihilominus *bona* aut *mal*a illius dici solent; ut sanitas e. g. morbi, mors ipsa. At neque hæc *boni* vel *mal*i *moralis* rationem propterea induunt, eo quod ab aliis causis pendeant, nec homo liberam eorum habeat facultatem. Sunt item alia, quorum integra quidem penes hominem est potestas; quo in numero censentur actus potentiarum naturæ humanæ propriarum: verum nec in his adhuc aliqua *moralitatis* apparet ratio. Licet enim ii actus *bonitatis* aut *malitiae moralis* sint capaces, in quo a prioribus differunt; tamen quamdiu natura humana sine omni ordine & statu cogitatur, nihilque extra eam concipitur; *physica* perpetuo manet illius consideratio, *physica* adeo eorum actuum cum natura convenientia, unde nec alius ordinis quam *physici bonitas* in

iis fingi potest. Comminiscere R. Pater *bona* & *mala* quæ vis, aliaque aliis accumulata: si ea cum natura humana *secundum se* dumtaxat spectata compares sive in statu meræ essentia, sive etiam realis existentia, nihil tamen *bonitatis* vel *malitiæ moralis* ex iis extundes, nullam habitudinem vel tendentiam ad regulam quampiam morum in iis deprehendes. Tam id perspicuum est, quam ea, quæ oculis cernuntur. Nihilo vero minus id quod sequitur, alterumque est quod demonstrare promisi, ea nempe, quæ defacto *moraliter intrinsece mala* sunt, naturæ humanæ tamen *secundum se* consideratae haud repugnare.

CAPUT XI.

Eadem Corsini sententia magis firmatur.

§. I.

Concedes dubio procul R. Pater, etiamsi non postulem, *mendacium* unum esse ex iis actibus aut obiectis, quæ *malitiam moralem* intime sibi affixam habeant, & necessario, invariabiliter, immutabiliterque, hoc est jure naturæ *mala* sint & *turpia*. Libenter hoc exemplo utor, quod illud inter Scholasticos, imo Catholicos omnes hodie persuasissimum sit, postquam Augustinus intrinsecam *mendacii* turpitudinem tam acute retexit, & compluribus libris confirmavit; etsi non desint inter heterodoxos, qui eius usum in certis casibus nedum licitum adstruant, sed etiam inter officia refe-

rant.

rant. Verum inter nos, ut par est, fixum ratumque sit, illud nulla umquam ratione posse cohonestari. Oportebit igitur illud naturæ humanæ *secundum se* spectatæ adversari. Ita enim vero, si explorata & inconcussa sententiæ tuæ esse debeat veritas. At R. Pater sponsionem interponere bona fide possum, sudaturum te multum, & elaboraturum diu, dum repugnantiam hanc nos doceas; & nihilominus tamquam caballum in clivo & operam & sudorem perditurum.

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

Pers. Sat. 5.

§. II. Quid natura humana *secundum se* spectata dicat, supra vidimus. Versa illam, reversa, nil aliud quam *principia* illam componentia, & hinc fluentes *proprietates* deprehendes: at quod *mendacio* cum his pugnans insit, omnino nihil. Pugnat illud quidem cum mente, quatenus est externi sermonis cum interiore animi sensu discrepantia: at hinc nulla adhuc in eo repugnantia & disconvenientia cum natura hominis *secundum se* efficitur. Et vero si discrepantia illa sermonis & mentis *moralem* in mendacio *malitiam* efficere debeat, ratio certe reddi non poterit, cur eam potius in sermonem, quam actum mentis oppositum aut conscientiam refundat; quum non magis sermo externa ab interna conscientia, quam hæc ab illo in mendacio discrepet, utrumque vero, cogitare & loqui humanæ naturæ sit proprium.

§. III.

§. III. Imo tantum abest, ut mendacium cum natura humana *secundum se* spectata pugnet, ut ei potius sic quam maxime congruat, utpote proprius actus eius. Quantum ad hoc attinet, eadem est illius quæ *veriloquii* ratio, in homine ad utrumque facultas; & ut *verum eloqui* nemo nisi homo sit potest, ita nec *mentiri*. Fateor congruentiam hanc non esse, nisi ordinis *physici*, similem eius quam dicit actus cum sua potentia, aut subiecto: at quum ego convenientiam *moralem*, quæ ad *bonitatem moralem* requiritur, hinc ego nullam in alterutro eorum adstruam, velim abs te mihi *moralem* disconvenientiam *in mendacio* indicari, unde *radicalis* illa & *intrinseca malitia* in eo resultet. Illud saltem certissime hinc consequi puto, *indifferens* prorsus in genere moris esse *mendacium*, si ad naturam humanam *secundum se* præcise, abstrahendo ab alia quacumque hypothese referatur, non magis *malum*, quam *bonum*.

§. IV. Neque in fraudem te hic deducat, quod passim dici solet, *mendacium* suapte natura *rectæ rationi* adversari. Nam id quidem verissimum est in præsentī *statu*; sed tota erras via, si hinc cogi putas, oportere illud etiam naturæ hominis *secundum se* spectatæ adversari. Aliud quippe est *recta ratio*; aliud *natura rationalis*. Hæc per se meram vim & facultatem ratiocinandi importat, uti & cogitata animi, externo sermone manifestandi, sive recte, sive perperam id fiat; recta vero ratio rite jam conforma-

formatum dicit iudicium, & ad aliquam rectitudinis normam exactum, quæ naturam in determinato aliquo *statu* collocatam, & ad certum aliquem *finem* directam necessario supponunt, præter id, quod rationalis sit; alias vero locum in ea habere minime possunt. Nam si illud iudicium rite conformatum est, regulam aliquam existere oportet, cui conforme sit, & ex qua illius rectitudo æstimetur: & cum regula ea seu norma esse non possit ipsa natura rationalis, utpote quæ ad recte vel secus iudicandum ex se est indifferens, & capax utriusque, ad hæc ipsa illa sit, quæ regulatur; necesse est eam normam esse quidpiam ab ipsa natura distinctum, eique extrinsecus superadditum, *statum* nempe aliquem & *finem*. Itaque cur defacto *mendacium* rectæ rationi adversetur, causa est, quod adversetur *statui*, in quo natura humana reapse est constituta, & *fini* ad quem est ordinata; non vero quod naturæ humanæ *secundum se* repugnet, cuiusmodi repugnantiam *mendacio* inesse nullam vidimus.

§. V. Quæres hic tu cupide ex me, ecquis sit ille status & finis, vi cuius *mendacium* eam cum natura humana difformitatem acquirat aliaque memorata in eo consequantur? Mirum vero, si, qui magister in Israël videri vis, hoc ignores; quod neminem in palæstra hac vel mediocriter exercitatum nescire par est. Sed nulla mihi occasio prætereunda est scientia te augendi, cuius bono hæc scribo. Aio itaque
statu

statum illum *socialitatis* esse *statum*; *finem* vero *felicitatem naturæ rationali propriam*. Quod quidem dum assero, cave existimes, me hic *socialitatem* cum Puffendorffio, ceu universale juris naturalis principium statuere. Non supeditat ratio, controversia hac me in præsentiarum implicandi, aut id asserendi. Respektu *mendacii* dumtaxat id contendo, quod tu non difficile mihi es daturus; eo magis, quod *finem* etiam naturæ præsentem, *felicitatem* scilicet illius propriam, *statui* huic adiungo. Enucleare paulo rem juvat.

§. VI. Itaque quod *primum* hic considerandum est, *status* ille perinde ut *finis*, naturæ humanæ *secundum se* spectatæ prorsus est adscititius. Neque enim clara distinctaque hominis idea alterutrum eorum necessario in se complectitur, & homo extra utrumque constitutus, perfecte concipi potest, quin de natura sua ei decedat quidpiam. Adverte autem R. Pater, me hic de *socialitatis statu* in ea acceptione loqui in qua jurisprudentiæ naturalis tractatores de eo agunt; non prout meram facultatem & aptitudinem vivendi cum aliis in Societate importat. Neque Corfinus alique, dum *statum* naturæ humanæ hoc potius modo quam alio conditæ, tamquam hypothesim quamdam arbitrariam considerant, eo collineant, ut eam aptitudinem adscititium quidpiam humanæ naturæ esse, aut sine ea hominem condi potuisse velint innuere. Nullo modo: multo minus vero de rationalitate ipsa ita statuerent.

Hæc

Hæc quippe intime homini insunt, ab eoque ne cogitando quidem removeri possunt. Ad *socialitatem actualem* aliaque quæ eius *statum* in præsentî comitantur, respiciunt, quæ cum nec essentiam illius constituent, nec ex ea necessario manent, sed extrinsecus illi adveniant, recte ceu præsens solum & accidentaria eius hypothesis assumuntur.

§. VII. *Alterum est*, quod cum hoc *socialitatis statu*, & supra dicto *sine*, *mendacium* necessariam & *intrinsecam* dicat disconvenientiam, quæ ex collatis invicem utriusque ideis elucescit. Falleris enim nimio opere R. Pater, si opinionis, quam hic tuemur, assertores tam infestos omnis *intrinsecæ* disconvenientiæ hostes esse existimas, ut nullam in actibus vel obiectis jure naturæ vetitis, independenter a voluntate Dei admittant. De *moralî* solum disconvenientia ita statuunt; ceterum in *mendacio*, si cum *socialitate* comparetur, *intrinsecam* quamdam cum eodem repugnantiam ultro agnoscunt. Certe enim nemo *mentiri*, aliudque in animo gerere, aliud verbis, aut quibuslibet indiciis significare potest, quin hoc ipso *socialitati* eiusque officiis contraeat, *propriamque* naturæ humanæ *felicitatem* demoretur. Cum autem *status* hic & *finis* in præsens reapse naturæ humanæ (undecumque demum id ortum habeat, quod hic nondum inquiremus) sit annexus; hinc præsens etiam *mendacii* cum natura humana disconvenientia clare consequitur, eaque pariter *intrinseca*, qualis nempe

pe inter *mendacium* & *socialitatem* ipsam intercedit. Et cum insuper vi huius *status* mens, utpote intime sibi alius conscia, veritatibus quibusdam & axiomatibus practicis imbuta sit, quæ illius *status* officia jugiter ei inculcant; fit ut defacto *mendacium* rationibus etiam suis adversari omnino experiatur, *intrinsecamque* quamdam *turpitudinem* ei inesse perlentiscat. Quod tamen postremum quo pacto verum sit, alibi declarabitur.

§. VIII. Nunc detrahe hunc *socialitatis statum*, ac *felicitatis finem* naturæ humanæ, & extra utrumque, eorum officia constitutam eam finge) uti revera constitutam post Hobbesium finxit Spinoza) videbis sane quam omnem a *mendacio* cum natura humana difformitatem, hætenus saltem, quoad mentienti id erit utile, vanescere. *Adiaphorum* perinde ac *veriloquium*, manebit, respectu eius *mendacium*, nec ratio reddi poterit, cur hoc præ illo oporteat ei esse difforme. Vanescent etiam illico omnes, quæ ad illius *status* & *finis* conscientiam nunc menti insunt de *turpitudine mendacii* notiones, nihiloque magis tum illud naturæ humanæ, aut rectæ rationi adversari comperietur, quam nunc adversetur fallacia, qua brutum aliquod circumvenimus, aut quis semetipsum contra mentem alloquitur. Non desunt quidem, scio, qui minime defugientes *socialem* præsentis humanæ naturæ *statum*, velint tamen licitum interdum mendacii usum efficere, aut certe vehementer id cupiant: sed viderint ipsi, an re-

ate

ſe ita concludant. Tuam cauſam juvare id in præſentiarum non poteſt, nec meæ officere; cui ſatis eſt oſtendiſſe, *mendacium* quamquam *intrinſecus turpe ac malum*, minime tamen naturæ humanæ *ſecundum ſe* ſpectatæ, ſed dumtaxat ut in hoc ſtatu, *ſocialitatis* nempe collocatæ, & ad *felicitatem ſibi propriam* ordinatæ, repugnare, quod volebam. At tertium jam promiſſi mei caput deducor.

CAPUT XII.

*Eadem ſententia porro ſtabilitur, quatenus
hac in re Divinæ voluntatis interven-
tum agnoſcit.*

§. I.

Quod præſenti capite probandum mihi ſumo R. Pater, eſt totius ſententiæ a te in Corſino reprehenſæ ſumma, in qua vertuntur omnia, nempe primam omnis *bonitatis & malitiæ moraliſ* originem quæ actibus quibusdam vel obiectis *intrinſecus* inhærere defacto concipitur, ab ipſa *Dei voluntate* eſſe repetendam; ſine hac vero nihil ſimile in iis fingi poſſe. Et puto id quidem ex dictis jam perſpicue colligi poſſe.

§. II. Quodſi enim natura humana ut vidimus *ex ſe* ſuiſque *intrinſecis principiis ſocialis* non eſt, nec infallibiliter talis eſſe petit, neque etiam ad *felicitatem* creaturæ rationali propriam *ſecundum ſe* ordinatur; oportet proſecto il-

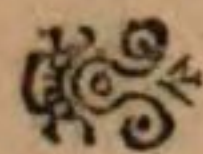
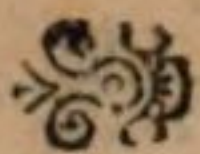
lum ipsum *statum* & *finem*, quum in illo reapse se degere, ad hunc vero interna quadam vi se duci sentiat, ei alterius cuiuspiam ordinatione & voluntate fuisse annexum, qui alius esse non potest, nisi Deus: Rursus cum *mendacium* ut idem retineam exemplum, ratione *socialis status* dumtaxat, illiusque *finis intrinsecam* illam cum natura humana dicat difformitatem, ut pariter probatum est; sequitur profecto, difformitatis illius cum natura humana fontem primum statuendum esse eandem *Dei voluntatem*, qui libere hominem in eo statu condiderit, ad eumque finem ordinaverit, quibus dumtaxat suppositis *mendacium* naturæ humanæ sit difforme. Denique cum ex *intrinseca* illa *mendacii* cum natura humana difformitate & disconvenientia omnis, quæ illi inest *intrinseca* pariter *malitia* & *turpitudine* enascatur, modo tamen infra explicando; prorsus conficitur, eiusdem *malitiæ* & *turpitudinis* originem a *Dei voluntate* sic potius quam aliter hominem constituentis, ad hunc potius quam alium finem ordinantis, esse derivandam.

§. III. Neque hic tu mihi R. Pater obstrepe, id quidem de *malitia formali mendacii* recte dici, non item de *fundamentali* & *radicali* de qua tamen sola tibi cum Corsino lis sit, quæque in antecessum, nullo supposito voluntatis Divinæ actu in *mendacio* se exerat. Nam etsi (ut quod res est fatear) hanc distinctionem duplicis *moralis malitiæ*, nescio a quibus diribitori-

toribus procusam, ceu superfluam ac inutilem hic repudiare possem, neque enim ea etiam Corfinus usus est, & eius inanitas ex dicendis post paulo patebit; usurpabo tamen eam tantisper tui tuorumque, qui ei innutriti sunt gratia: sed contendo, quod, si ea adoptetur, duplex itidem in Deo voluntatis actus sit distinguendus; *unus* quidem, quo Deus naturam humanam in *socialitatis statu* potius quam alio constituere, *ad hunc potius quam alium finem* ordinare decrevit; *alter* vero, quo eidem naturæ sic constitutæ usu eorum omnium, quæ *statui huic & fini* adversarentur, adeoque & *mendacio* interdixit. Ex posteriore hoc voluntatis actu exsurgit *formalis in mendacio malitia*; ex prioris vero *radicalis*. Unde abstrahendo ab illo posteriore, quo *mendacium* prohibuisse concipitur, intelligitur quidem jam prævia quædam *radicalis in mendacio malitia*: at eadem tamen sine prioris illo, quo naturam humanam *socialem* esse voluit, minime habetur. Cum enim ut sæpius jam inculcatum est, tota *radicalis illius malitiæ* ratio in disconvenientia cum natura humana quatenus *sociali* sit sita, ipsa autem non *ex se*, sed *Numinis voluntate socialis* sit: liquet profecto *mendacium* ne *radicaliter* quidem *malum*, nisi *voluntate Dei* esse posse.

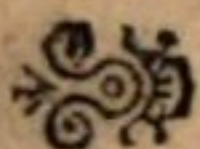
§. IV. At milium me hic terebrare dicer quispiam; & inani opera duos Divinæ voluntatis actus distinguere, quum tamen omnino sit unicus. Per me licet cuique ita existimare,

nec difficilem me habebit sententiæ suæ suffragatorem. Nam revera simplex quid & uniforme, etiam pro intelligentiæ nostræ modo hic intercedere videtur, non vero aliud ex alio consequi. Quo enim actu Deus statum naturæ humanæ in hoc rerum ordine *socialem* esse voluit, in eiusque officia hominem obligare, quo item *felicitatem naturæ eius propriam* ceu *finem* ei præstituit, eodem etiam velle debuit ei illa omnia, quæ *statum* hunc pessumdarent, *finique* eius officerent, prohibere, adeoque & *mendacium*: alioqui volendo illud prius, nec tamen prohibendo *mendacium*, Deus vel maxime disiuncta & contraria voluisset repugnante sapientia sua; vel *statum* naturæ humanæ *socialem* esse efficaciter haud decrevisset, contra quam in nostra hypothese supponatur.

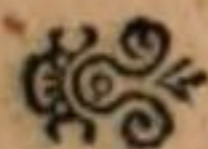
§. V. Hæc ergo si ita sint, ut esse cordatus quisque consideratusque fateri debet, manifesta fit, quam supra obiter insinuavi, distinctionis illius duplicis *malitiæ* in *mendacio* vanitas, cum una eademque utriusque sit causa; nempe ea *voluntas Dei*, qua is naturam humanam in *socialitatis statu* potius quam alio condere, & *ad felicitatem ei propriam* potius quam *alium finem* eam ordinare decrevit. Hoc solo enim voluntatis Divinæ actu præcepto, intelligitur jam vtrique prætexta in *mendacio malitia*, *radicalis* nempe & *formalis*; neutra vero, si is minime præcipiatur, quod quidem luculentum indentitatis utriusque esse videtur argumentum.

§. VI.

§. VI. Quodsi cui illum ipsum Divinae voluntatis actum, quod Deus hominem *socialis* naturae condere voluit, *felicitatemque eius propriam* ceu finem ei praestituit, in duos partiri libeat, ita ut alias fuerit quo naturae eius eum *statum* ac finem mere *physice* adiunxerit, relinquendo interea in liberrima hominis potestate illius officia; alius vero, quo his officiis eum *moraliter* obligarit, non refragabor; sed iterum nullo tuo commodo id R. Pater fiet. Nam tum ex primo illo actu ut nulla *moralis bonitas* in *veriloquio*, ira nec *malitia* in *mendacio* consequens intelligi poterit, sed ex altero dumtaxat. Perinde ac nulla nunc intelligi potest, si quis barbam radat, si nutrit; si ungues refecet, si excrescere sinat, ex eo praecise, quod barbam & ungues corpori humano Deus adiunxerit; intelligeretur autem, si utraque nutrire praecipisset.

§. VII. Sed utcumque ea res se habeat, etiamsi respectu duplicis illius in *mendacio* assertae *malitiae*, duplex voluntatis Divinae actus distinguendus sit; illud quidem extra controversiam esse debere puto, eum actum, quo Deus *mendacium* prohibuit, ex altero quo naturam humanam *socialem* esse decrevit, & ad *felicitatem sibi propriam* ordinavit, necessario consequi, neque hoc constante integrum Deo jam esse vel fuisse *mendacium* non prohibere. Est haec necessitas quaedam *hypothetica* ut vocant, non *absoluta*, quae cum libere per prio-

rem actum, naturæ sic potius et non aliter condendæ inducta sit, perfectioni Divinæ nihil derogat, ut plurimis exemplis in Theologia ostendi solet.

§. VIII. Sed non hoc in præsentī agimus. Quod hinc elicitur, illud est, quonam sensu *mendacium* necessario ac invariabiliter malum & prohibitum dici possit ac debeat, nempe necessitate itidem *hypothetica* ac *consequente*, non *antecedente* & *absoluta*. Neque enim maior *malitiæ* illius & prohibitionis esse potest necessitas, quam sit difformitatis cum natura, quæ pariter est solum *hypothetica*. Perspicua etiam egregie hinc fit ea, quæ inter *legis æternæ* & *positivæ* obiecta intercedit differentia. Illa quippe quæ *legis positivæ* sunt solum, undecumque Deo sunt libera; & ne quidem ad *statum finemque* hominis, ut nunc sunt constituta, necessario consequuntur. At quæ *legi æternæ* subiiciuntur, uti præter alia est *mendacium*, etiam, si ponantur absolute Deo esse libera, ex hypothesi tamen naturæ in hoc rerum ordine constitutæ, intelliguntur prorsus necessaria, ceu quæ *intrinsecam* cum taliter constituta & ordinata natura dicant repugnantiam.

§. IX. Denique & illud illustrem hinc intellectum accipit quomodo *mendacium* aliaque obiecta vel actus *jure naturæ* prohibiti idcirco dici soleant prohibiti, quia mali sunt; alii e contrario, ideo mali, quia prohibiti. Nempe
quod

quod ad prius illud spectat, id solum ex doctrina S. Thomæ 1. 2. q. 71. a. 6. ad 4. locum habet attenta ratione *juris positivi*, cuius prohibitio quatenus supervenit aliunde jam prohibitis *jure naturæ*, eorum malitiam non efficit, sed supponit. At vero respectu *juris naturalis*, aut *legis æternæ* falsa est in actibus ea lege prohibitis assertio. Neque enim prohibitio *legis æternæ* ullam in talibus actibus vel eorum obiectis præviam requirit *moralem malitiam*, sed eam potius infert, ut proinde *mendacium* non alia ratione etiam *radicaliter* solum *malum* dici possit, quam quia *lege æterna* Dei sit prohibitum. Ex qua quidem S. Thomæ doctrina *παραφραστὶκῶς* hic exposita plane revincor, eius mentem minime assecutos videri, qui vulgarem scholasticorum sententiam *de actibus per se turpibus aut honestis* secluso omni voluntatis Divinæ decreto, sanctissimo huic Doctori attribuunt.

§. X. Ceterum ut illius falsitas tribus omnino capitibus demonstrata, uno conspectu veluti in tabula hic cerni possit, en totius rationcinii summam, ad tuam hypothesim ex sortitæ legibus accommodatam:

Mendacium *formaliter malum* est, quia est a Deo per *legem æternam* prohibitum.

Ideo est per *legem æternam* a Deo prohibitum, quia *radicaliter* in se *malum* est ac *turpe*.

Malum & turpe non alia ratione est, quam quia *per se* humanæ naturæ disconvenit.

Disconvenit naturæ humanæ, quatenus *sociali*.
Natura humana *socialis* est per *Dei voluntatem*.

Igitur mendacium cum *formaliter*, tum *radicaliter malum* est per *Dei voluntatem*.

CAPUT XIII.

Iterum stabilitur, simulque ostenditur sine voluntate Dei impossibilem esse quamcumque moralem in quibuscumque actibus malitiam.

§. I.

Dicta a me hætenus, minime quidem dubia fortasse inquires; sed nedum tibi, verum etiam aliis opinionis tuæ adstipulatoribus multo ante cognita, ut necesse non fuerit eadem te rursus edoceri. Ita vero nonnulli loqui amant, ubi argumentorum vi se ab adversario conclusos senserint, ut nesciant, quo evadant; maluntque gloriose mentiri, quam videri quidpiam ignorasse. Verum etsi dum hæc te haud ignorasse, quid mirum? cum ipse Corsinus loc. cit. Cap. 4. num. 5. minime dissimulet, ultroque fateatur, utramque opinionem, suam scilicet, & illam Grotii oppositam, si res accuratius expendatur mirifice consentire, ac solo nomine vel explicandi modo differre. At si hoc tibi certum persuasumque erat R. Pater, nedum sapere, sed & fari te recto oportebat; nec Corsino idcirco conviciari, quod is obie-

cto-

etorum & actuum *jure naturæ* vetitorum *malitiam* ab ipsa hominis natura *secundum se* oriri negasset, totumque id ad præsentem, in quo versatur *statum*, Deique *voluntatem* retulisset.

§. II. Sed quidquid sit, in plus aliquid hic fidem meam obligo, unde controversiam hanc confectum omnino iri, nisi spes me fallit confido. Ostendere nimirum est animus, nulla ratione fieri posse, ut cuiuspiam actui *jure naturæ* vetito v. g. *mendacio* ulla *moralis* insit *malitia*, nisi Deus aliquis existere, voluntateque sua moderari omnia intelligatur. Neque acta jam iterum hic acturus sum. Non enim in eo jam elaborabo, ut *moralem mendacii malitiam* defacto a *Dei voluntate* pendere, sed ut sine hac ne quidem aliqua ratione posse consistere efficiam. Jugulum procul dubio hæc thesis petet adversariorum, apud quos nihil magis decantatum, quam *in obiectis & actibus intrinsece malis locum aliquem turpitudini & malitiæ morali fore, etiamsi daretur, quod sine summo scelere dari nequit, non esse Deum, aut non curari ab eo negotia humana*. Nihil minus verè dici potest. Non me hic terrent grandia illa nomina, quorum autoritate opinio hæc firma ac tuta putatur. Si rationes superent, satis est, ut contemnatur. Rem itaque non levi dumtaxat ut aiunt brachio, sed de industria aggrediamur,

§. III. Tamquam præiudicatum vero, & probatum jam hic pono, *mendacium naturæ*

humanæ aliter non adversari, nisi quatenus hæc *socialis* est, & ad *felicltatem totius naturæ propriam* ceu *finem* ordinata. Ne tamen ut sæpe fit, de principio invicem digladiemur, atque ita in limine hæreamus, finge, licet, alium quemvis *statum* & *finem*, ratione cuius hæc *mendacii* cum natura humana difformitas constet, modo ut ne simile quid statuas, quod in idea naturæ humanæ secundum se spectatæ contineatur, & ob rationes supra allatas, huius loci esse non possit. Aliud quidvis adstruas licet, nihil idcirco thesis nostra nutabit. Interim ne indefinite loqui semper cogamur, da mihi id vel gratuito, *statum* illum, *socialitatis statum* esse, *finem* vero *felicltatem naturæ humanæ propriam*. Oportebit itaque eam, quæ ratione huius *status* & *finis mendacio* inest cum natura humana, difformitatem radicem esse, unde tota illa intrinseca essentialisque *mendacii malitia* enascatur. Ita quidem nos ipsi supra haud obscure significavimus. Sed quando, quo sensu id dici & sustineri queat, alio nos revocavimus, promissum hic loci exsolvemus.

§. IV. Itaque dum difformitas illa origo & causa *radicalis malitiæ mendacii* esse dicitur, sensus non est, difformitatem hanc secundum se spectatam, *malitiam* illam efficere, ita ut *mendacium moraliter radicaliter malum* nihilominus futurum sit, etiamsi dempto omni alio, sola natura humana *socialis* cum suo fine cogitetur: sed id dumtaxat in præsentī rerum ordine

dine locum habet, in quo difformitas hæc *mendacii* cum natura humana non qualiscumque est, sed *moralis*. Porro hæc sola difformitas apta est & idonea *malitiam moralem mendacio* inducere. Nam cum omnis *malitia* ratio in privatione aliqua aut difformitate sita sit, aut certe eam sibi insolubili nexu adiunctam habeat, necesse profecto est, eiusdem generis ac ordinis esse privationem illam & difformitatem, cuius esse debet *malitia*; nec difformitas mere *physica* utpote toto genere diversa, ullo modo in obiecto aliquo vel actu, *malitiam moralem* potest efficere.

§. V. Causa autem, cur præsens, quæ inter *mendacium* & naturam humanam reperitur difformitas, revera *moralis* sit, non mere *physica*, alia profecto non est, nec esse potest, quam quod *status* ille & *finis*, vi cuius *mendacium* naturæ humanæ defacto difforme redditur, *supremi Numinis voluntate* ita homini sit adiunctus, ut is *socialitatis* officiis & mediis ad *felicitatem naturæ* tuendam necessariis utendi vel non utendi, eisque contraveniendi *physicam* quidem habeat facultatem, minime tamen *moralem*, sed iis uti, minimeque contravenire ita jubente Deo teneatur. Paradoxum, inquires, dictum! Quid ergo, si fingamus naturam humanam ad *socialitatis* officia obeunda *lege Divina* haud esse adstrictam, vel nullum omnino Deum existere, nulla inter *mendacium* & naturam humanam erit difformitas? imo erit R. Pater, si
ea

ea nihilominus *socialis* fore ponatur; at alia prorsus quam *moralis*.

§. VI. Ut res exacte enucleetur, cogitemus hominem *socialem* in ea hypothese constitutum, Videbit is profecto nativa ingenii sui luce, mutuam inter *mendacium* & *socialitatem* repugnantiam; sed *physicam* solum aut *metaphysicam*, qualis nempe inter earum rerum ideas reperitur. Intelliget quoque perspicue *mendacii* cum natura sua difformitatem, si *socialem* se esse meminerit; sed hanc iterum non aliam quam *physicam*, cuiusmodi est e. g. quam linea curva cum recta dicit; *moralis* difformitatis nullum hic se prodet indicium: aliunde vero inter obiecta ipsa quomodocumque pugnancia nulla *moralis* difformitas intercedere fingi potest, sed inter solos actus, eosque ad naturam comparatos. Ut autem actus *mendacii moraliter* difformis naturæ humanæ in ea hypothese intelligi posset, oporteret *socialitatis statum* a superiore aliquo principio homini *moraliter* fuisse adiunctum, hoc est cum *physica* quidem illius officiis fungendi vel non fungendi libertate, & nihilominus cum debito illis fungendi: sicut tum demum *moralis* aliqua difformitas in descriptione lineæ curvæ conciperetur, si describendæ rectæ obligatio in homine adesset.

§. VII. Ad nullo existente Numine, quis hominem suapte natura ad *socialitatis* officia fervanda vel violanda, *veraciter loquendum* vel *mentiendum* indifferentem, lege *socialitatis*, &
veridicæ

veridici sermonis obligaret? Non ipse se certe, nec alius ei similis homo, quia par parem nequit obligare. Non etiam princeps aliquis aut res publica, quia quæ hodie respectu privatorum in his residet potestas, non est nisi a Deo, qui tum, ut supponitur nullus foret, vel saltem humana nil curaret. Quid quod principe saltem ipso, totaque republica nullus tum existeret superior, qui iisdem ipsis, ne privatos fallerent posset imperare, adeoque in his ut minimum nullam *mendacium* cum natura diceret *moralem* difformitatem, nec *mentiri* his *turpe* foret. Atqui quæ *intrinsece* & *jure naturæ* absolute turpia sunt & inhonesta, in omnibus singulisque societatis humanæ membris, non aliquibus dumtaxat turpia esse debent.

§. VIII. Sed conditio ipsa naturæ humanæ inquires, utpote sibi ipsi minime sufficientis, alienæque opis indigæ; amor propriæ felicitatis, quæ sine mutuis *socialitatis* officiis obtineri haud posset, debitum quoddam etiam in ea hypothese cum privato cuique, tum principi impone-
rent, *socialitatis* officiorum servandorum, minimeque, ut *mentiendo* fieret, violandorum. Agnosco ultro, omnia hæc etiam tum locum habitura: sed debitum propriæ tale, obligationemque aut vinculum juris nullum hic adhuc pervideo. Necessitas quædam *moralis hypothetica* dumtaxat se tunc horum exfereret in homine, si is nempe felix vere esse vellet. At ut vellet, vel velle deberet, quis eum obligaret? Amor
pro-

proprius? verum cum amor hic nedum *sui* sed & *suus* foret, eam vim non haberet; & ut naturæ is maxime esset insitus, liberam tamen omnino in homine ei obsequendi vel contraveniendi, dissentaneaue *felicitati naturæ* agendi relinqueret facultatem.

§. IX. Sed imprudentiæ maximæ foret ei contravenire. Vix adducor ut assentiar, cum imprudentia jam aliquam a regula dicat aberrationem. Assentiar tamen; at nego, perne-goque difformitatem aliquam *moralem*, aut *malitiam* hinc proventuram: nisi quis forte *moralem* etiam *malitiam* deprehendere sibi videatur in eo, qui Herculis cothurnos aptaret infanti, aut parvo pedi magnum induceret calceum. Atqui hunc Agesilaus apud Plutarchum in Apophtegmatibus non *bonum hominem* aut *civem*, sed *bonum dumtaxat cerdonem* fore negavit.

§. X. Recte inquires. Nam hic nihil admissurus esset, quod naturæ bono amorique sibi debito officeret. Admissurus vero multo maxime esset is, qui violando *socialitatis* officia se ipsum redderet infelicem. Vide R. Pater, quam liberaliter tecum agam, effugiendique mihi rationes, tibi ipse suppeditem. At non elaberis, etiamsi anguilla sis, aut plane *tortu multiplicabili draco*. Nam & pueri bono quadamtenus id officeret, si giganteis calceis ingredi cogeretur; *inhonestum* vero & *turpe* non eapropter futurum non esset, quod id amoris proprio non refragaretur; sed quod non refragaretur

garetur amor, quem sibi debeat, ut etiam molestiam omnem in incessu teneatur devitare: cuiusmodi amor etiam in nostra hypothese, solum locus esset respectu *proprie felicitatis* procurandæ, si nullum superius homine ens existeret, quod amorem illum ei imperaret, & in diversum niti prohiberet.

§. XI. Neque hic tu te mihi iterum medium inferas, distinctionemque illam *malitiæ* duplicis obtrudas, quasi *formalis* tum jam *mendacii* futura esset *malitia*, si eiusmodi prohibitio aliqua & lex supremi entis intelligeretur; *radicali* vero in antecessum jam locum fore, ut quæ in eo sita sit, quod mendacium essentialiter exigat prohiberi. Tædet crambem recoquere, & vanitatem distinctionis huius iterum demonstrare. Sed dabo id tibi etiam hic, ut ea munitione tutus esse possis. Verum edici mihi a te peto, quidnam illud tum futurum esset, ratione cuius *essentialiter mendacium* exigeret prohiberi? Ad difformitatem quidem illius cum natura rationali, *amore* sibi debito, *sine*, provocare te jam par non est, cum intra *physicos* limites, aut imprudentiæ quidem, minime tamen *turpis & inhonestæ* tota ea difformitas esset constituta, nec adeo abnormis futura, ut *essentialiter* exigeret prohiberi. Deinde dic sodes, a quonam *mendacium* in eo statu exigeret prohiberi? Jam nulla istiusmodi exigentia hic cogitari potest, ut manifesta etiam repugnantia huius exigentiæ mox menti occurrat, eo quod nullum superius homine
ens

ens seu Numen in eo rerum ordine existeret, quale tamen exigentia hæc necessario supponit. Ut enim prohiberi quidpiam, ita & exigere prohiberi, nisi a superiore non potest.

§. XII. Denique ut dici posset *mendacium* tunc eam exigentiam habiturum, oporteret oppositam in *veriloquio*, aliisque *socialitatis* actibus exigentiam reperiri, cuiusmodi tamen tunc æque nulla posset concipi, nec unde manaret, apparet. Nam quod homo *socialis* naturæ etiam tum foret, id in *socialitatis* actibus nullam idcirco exigentiam efficeret, per quam *essentialiter* peterent præcipi; sicut nec defacto aliqua eiusmodi exigentia efficitur in *coniugio* per hoc solum, quod natura humana in hoc rerum ordine per *coniugium* propagetur, in sui que propagationem ferri videatur. Cuius quidem utriusque alia profecto causa non est, quam quod sicut nunc *coniugium* non est singulis, ita tunc *socialitas* nemini foret præcepta, nec ulla intelligeretur ratio, vi cuius necessario peteret præcipi. Sed satis de his, superque.

§. XIII. Illud obiter hic adnotasse iuverit, non incongrua hæc fore fortasse, si ab origine causisque primis repetantur, ad confirmandam contra atheos supremi alicuius Numinis in hoc rerum ordine existentiam; dummodo ii tam impudentes non sint, ut nedum imprudentiam aliquam, sed etiam *moralem turpitudinem* in
cer-

certis quibusdam actibus ceteroqui atrocissimis, e. g. homicidii, sodomiae &c. defacto reperiri fateantur.

CAPUT XIV.

Dicta priorum capitum blasphemiae & odio Dei accommodantur.

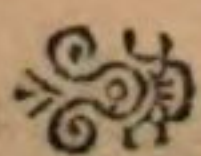
§. I.

Non dubito R. Pater, quin lectis prioribus capitibus, doctrinaque in iis satis diffuse tradita, tacite mihi indignaturus sis, quod de *mendacio* tam disertus, de *odio Dei & blasphemia* ne unum quidem verbum fecerim, itaque *excusso veluti naso suspendere* te voluerim, leviora gnaviter persequens, dissimulans vero ea, de quibus maxima, quæ in hac quæstione moveri potest, est difficultas. Sed dabis haud dubie te ad quietem, ubi me cum *odio* quoque *Dei & blasphemia* hic in aciem procedentem videris.

§. II. Ut itaque rem in pauca conferam, aio, id quod de *mendacio* a me modo dictum est, de *odio* quoque *Dei & blasphemia* statuentum, nimirum nec hæc suapte natura & seclusa *voluntate Dei*, in quacumque arbitraria hypothesis *moraliter mala* ullatenus esse, sed hanc eorum *malitiam* itidem oriri a natura humana *sic & non aliter* a Deo constituta, consequenter ab ipsa *Dei voluntate*. Durum id auribus nedum tuis, sed aliorum etiam fortasse acci-

G

dere

dere possit, quia peregrinum. Nati nempe & educati a pueris in eo rerum ordine, in quo odio Dei ac blasphemiae necessaria, eaque maxima quæ cogitari potest, inest malitia ac turpitudine, difficulter status huius præiudicia deponimus, & ut data quacumque hypothese mala non esse potuerint, vix ac ne vix quidem inducimur ut credamus. Sed qui penitus rem scrutari voluerit, haud ægre verum deprehendet. Tu ipse R. Pater, ita spondeo (si animum affectibus purgatum ad hæc rimanda attuleris, & ex eorum non es numero, quos indicavit Lactantius Libr. 5. Inst. Divin. cap. 20. qui nempe errare malunt, & eam sententiam, quam adamarunt, pervicacissime defendere, quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere) non invitus in opinionem nostram descendes.

§. III. Ac illud quidem primum iterum hic monendus, & ut fateare compellendus es, originem moralis illius, quæ odio Dei ac blasphemiae intrinsece inhæret malitiæ, repeti haud posse a disconvenientia aut difformitate aliqua, quam ii actus dicant cum natura humana secundum se, suæque essentialia principia ac proprietates extra omnem hypothese[m] spectata. Nam eiusmodi difformitas in odio Dei & blasphemia æque nulla est, ac in mendacio; imo ut de hoc Cap. XI. dicebamus maxima potius in his, si cum natura sic spectata conferantur, convenientia reperitur. Non minus enim actus odii & blasphemiae rationale subiectum requirit,

rit, quam requirat *mendacium*, nec minus utriusque nisi natura rationalis capax esse potest. Quodsi aliqua inter naturam humanam in statu essentiae, & *odium Dei* vel *blasphemiam* intercederet difformitas; eadem quoque in *amore Dei* deberet intelligi, cum *Dei odium* aut *blasphemia* non magis naturæ sic spectatæ esse possit difforme, quam *amor*, utpote uterque actus eius, quorum illa æquabilem habet potestatem. Imo etiamsi daretur, revera *odio Dei* aut *blasphemiae* aliquam respectu naturæ humanæ *secundum se* spectatæ inesse difformitatem; quum tamen *status* ille, in quo hæc contemplatio naturæ fieret, mere esset *physicus* sive *metaphysicus*, non alia etiam quam *physica* vel *metaphysica* in illis actibus fingi posset difformitas, adeoque & *malitia*, siquidem eiusdem generis ordinisque debeat esse utrumque. Sed hoc necesse non est ut magnopere nos torqueat, cum ut dictum, difformitas cum natura humana *secundum se* spectata, *odio Dei* aut *blasphemiae* præ *amore*, nulla insit. Luculente hæc supra in *veriloquio* & *mendacio* sunt demonstrata; uti & illud, nullum in ea consideratione naturæ, repugnantiæ cuiuspiam cum recta ratione locum esse, propterea quod, quæ eo nomine veniunt practicæ veritates, statum aliquem & hypothese[m] *moralem* naturæ jam supponant.

§. IV. Duo tamen sunt, quæ scrupulum aliquem hic tibi R. Pater iniicere possent, aut minus evidentem reddere hanc doctrinam.

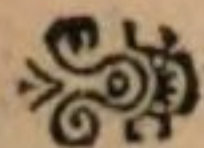

Alterum, quod nativa quædam necessariaque *blasphemiae* & odio *Dei* cum eiusdem amore infit repugnantia; *alterum*, quod Deo ut odio habeatur, nomenque eius blasphemetur repugnare videantur. Sed neutrum te morari debet. Nam quod ad *prius* illud attinet, fateor necessariam prorsus esse, invariabilemque illam inter *blasphemiam odiumque Dei*, & *amorem* repugnantiam, nec congruere hæc invicem ulla ratione posse. At repugnantia illa non alia est quam *physica*, five actus ipsos inter se, five eorum obiecta compares. Unde quidem consequitur, non posse hominem eodem actu Deum & *odisse* & *amare*, vel utrumque actum simul coniungere; non tamen efficitur propterea *actum odii* præ illo *amoris* naturæ humanæ secundum se adversari. Ut aliqua hic intelligi posset repugnantia, oporteret naturam humanam aut eius rationalem potentiam ad alterum potius extremorum, puta *actum amoris Dei*, vel *blasphemiam*, quomodo demum cumque determinatam concipere. Et quando ita, determinatio hæc vel *physica* esse deberet, vel *moralis*. Si *physica*, necessarioque naturæ cognata, nemo non videt, *amorem Dei tunc* liberum homini haud fore, sed prorsus necessarium tum necessitate *speciei*, tum etiam *exercitii* ut loquuntur Scholastici; nec proinde in eo casu opis humanæ esset *Deum odisse*, uti nec nunc est fungi iis actibus, qui rationalitati eius e diametro sunt oppositi; nullus adeo *moralis malitiæ* locus foret.

ret. Sin autem determinatio aliqua *moralis* ad *Dei amorem* in natura tunc futura cogitetur, hæc priori aliquam importare deberet regulam a natura ipsa, quæ regularetur distinctam, & insuper ea superiorem; cuiusmodi tamen nulla in ea hypothese naturæ *secundum se* spectatæ succurreret. Nam quæ ab ipsa voluntate hominis facta forte hic fingi posset determinatio, inanis esset, nec idonea homini utrumque ad *amorem* adstringendo, cum per eum ipsum staret, determinarine vellet, an non.

§. V. Quod ad *alterum* attinet, illud quidem denuo fateor, maximam inter *odium Dei blasphemiamque*, ac ipsum Deum reperiri repugnantiam, sed quæ huc æque non faciat, ac prior. Non enim hic quid Deo quoquomodo repugnet, vel in nostra etiam consideratione naturæ, repugnaturum esset, exquiritur; sed quid ipsi naturæ, ita ut *turpitudinis* cuiusdam *moralis* rationem respectu eius indueret. Hoc vero tamquam rem omnino certam & indubiam ex illo præcise velle colligere, non est ingenii fatis exercitati & subacti. Nam quid? si Deus ceu ens summe bonum, summe perfectum, uti revera est, cogitetur, omnisque nævi & defectus expers, cui adeo nihil alicuius vitii aut imperfectionis affingi possit, nihil in eo *odio haberi*; si quis tamen minus cordatus istiusmodi aliquid ei affingat, vel in eo *odio* habeat, idcircone turpe aliquod facinus est admissurus? Non credo R. Pater,

nisi argumentis omni luce clarioribus id ostendas. Ad summum imprudentiæ cuiuspiam, addo & temeritatis, sed clementissimæ notam is subibit; quam tamen nec effugiet, qui ut est in proverbio aquam igni misceat, aut

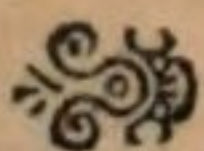
— — Jungat vulpes & mulgeat hircos.

§. VI. Noli autem R. Pater dum ita de odio Dei & blasphemia existimo, blasphemum ipsum me hic forte suspicari, & impie ludentem. Nam etsi alioqui plane non parcum in hoc crimine imponendo aliis te esse sciam, ut qui §. tuo 48. ob violatum probabilissimi numen Corsinum etiam rerum illius postules; hic tamen simile nil exsculpas. Neque enim de præsentis rerum ordine ita statuo, quasi si nulla maior labes nunc quoque odio Dei infit aut blasphemia, quam imprudentiæ; neutiquam. Scio nefarium, imo immanissimum omnium crimen esse, iniquitatem in excelsis loqui, & ponere in cælum os suum. Non fore autem ullum pro eo dumtaxat rerum statu contendendo, in quo non eidem ordini qui nunc est & hypothese, sed soli considerationi naturæ humanæ secundum se sine omni ad Deum respectu locus esset. Si porro ex me quæras, quisnam ille sit ordo, quæ præsens hypothesis, quæ nunc in odio Dei & blasphemia id efficiat, ut ii actus ultra modum & notam meræ imprudentiæ in gravissimum scelus assurgant? paucis respondebo, non esse quidem eandem, quæ est respectu mendacii, nempe socialitatis hypothesis. Neque enim odio Dei aut blasphemia

ea cum *socialitate* inest repugnantia, quæ inest *mendacio*; quam ob rem etiam Puffendorffius, qui *socialitatem* pro principio universali jurisprudentiæ naturalis posuit, officia hominis erga Deum ab ea exclusit. Sed esse tamen aio aliquam, illam ipsam nimirum, ex qua officia naturalia hominis erga Deum necessaria consecutione deducuntur, quæque in eo sita est, quod nedum Deus aliquis existat, ab eoque homo sit conditus, sed etiam quantus quantus est, totus ab eo ceu *principio* suo & *sine* dependeat, *amorem* omnem ei debeat, quo Deus etiam præcipue ab eo se coli velit. Cum hoc enim statu, hisque officiis tam *odium Dei* quam *blasphemia* necessariam & intrinsecam dicunt repugnantiam, ut *mendacium* cum *socialitate*, eamque turpitudinem respectu naturæ humanæ utpote in eo *statu* positæ, induunt, ut essentialiter exigant prohiberi, vel certe eo ipso actu, quo Deus *statum* illum voluit, prohibita gravissime intelligantur. Nam utrum horum nunc dicat, nil refert: nec enim duplicis illius *malitiæ radicalis* & *formalis* nos hic jam rationem habere decet. Vellem tamen, ut illarum alteram tu mihi in iis actibus indicares, si aut Deus nullus existere, aut homo nihil omnino ab eo pendere fingeretur.

§. VIII. At inquies, huiusmodi hypothesis prorsus est impossibilis. Toto capite annuo. Sed quidnam hinc tu cogere speras? Illud quidem recte, nimirum fieri etiam nullo modo

posse, nec potuisse, ut *odium Dei* aut *blasphemia moraliter mala* non sint, aut non fuerint; non vero quod ii actus malitiam suam ex natura humana *secundum se* spectata dumtaxat, ducant defacto. Nam revera eam ducunt ex *statu*, in quo ipsa *Dei voluntate* est collocata, qui *status* respectu naturæ humanæ extrinsecus est, novamque hypothesim continet, quæ in consideratione naturæ *secundum se* non comprehenditur.

CAPUT XV.

Dilemmati Hoffmanni respondetur.

§. I.

Postquam sententiam Corsini *de malitia & bonitate actuum intrinseca* satis superque, ut opinamur, stabilivimus, restat ut cornuto illi syllogismo tuo, quem unum Corsino abiicis, tamque magnifice & gloriose jactas, respondeamus. Id vero eo promptius a nobis fiet, quo ex observatione Tullii, facilius esse scimus *falsa convincere quam vera invenire*. Non enim acquiescimus Poëtæ monenti:

Fœnum habet in cornu, longe fuge;
ut idcirco cornupetæ congregari vereamur.

§. II. Itaque dum Corsino R. Pater instas quærendo, *num aliter constituta hominis natura odium Dei malum esset?* firmissime tibi persuade, omnino non fore; non quidem natura quomodocumque aliter constituta, sed si ea omnia ab-

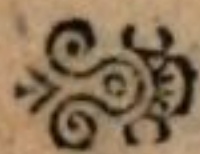
abessent, ex quibus hominis erga Deum officia nunc dimanant. At quod tu hinc inferis, *possibilem esse statum aliquem naturæ rationalis, in quo odium Dei aut bonum sit aut saltem indifferens, sine fūco ac fallaciis*, ut idem Tullius i. ad Attic. inquit, *more maiorum negatur*. Nam quæ hæc, vel quibus in scholis auribus usurpata umquam arguendi ratio: *Si in alio statu constituta foret hominis natura, odium Dei non esset malum; ergo possibilis est status in quo odium Dei non sit malum?* Similis plane huic, qua tu concludi posses: Si nulla daretur *lex æterna*, odium Dei non esset *formaliter malum* nec prohibitum, ergo *possibilis est status naturæ rationalis, in quo odium Dei non sit formaliter malum, nec prohibitum*. Ridicule magis ratiocinari non queat, qui ex ortu solis fictum baculi in angulo conetur efficere. Etsi machinas omnes sophisticas hic exferas, totamque Euclides Megarensis familiam ab orco in auxilium evoces, numquam id concludes. Puderet tam pueriliter peccare. Certe qui e Gallis vestris Wratislaviæ Dialecticem docet, ita non ineptiret. Atqui ex tyronibus Logices Pragæ discere poteras, *conditionalium propositionum* eam naturam esse, ut necesse non sit utramque vel etiam alterutram earum partem absolute in se veram existere, aut veram esse posse; satis fore, si una ex altera consequatur, veraque sit aut esse possit *conditionate* solum, si nempe & altera illa, unde posterior consequitur, sit talis. At ubinam Corsinum asserentem

legeras, possibilem esse *statum* naturæ humanæ, in quo homo a Deo prorsus non pendeat, nec iis officiis sit locus, quibus nunc jure naturæ iis obstringitur? Vel ex quibus verbis hanc mentis eius sententiam extundere poteras?

§. III. An tibi illuserunt eius verba Cap. 4. num. 5. ubi inter alia asserit, *a sola libera Dei voluntate pendere, quod homo hanc indolem sive naturam acceperit?* At numquid non de libertate *antecedente* ut aiunt hæc (etiam universe intellecta respectu quorumcumque præsentis *status* officiorum) exponi poterant? quatenus nempe liberum Deo fuit hominem condere, vel non. Num quid non de indole & natura hominis non generatim sumpta, sed ut ad certa quædam solum juris naturalis obiecta comparata? Et ut nihil horum succurrisset, an nesciebas, e scholasticis ipsis non deesse, qui *legem Dei æternam* in libero voluntatis Divinæ actu constituent, & nihilominus invariabilem, immutabilem fateantur? Ac hinc quidem facile, etiam in Corsini hypothesis, libertatem voluntatis Divinæ in constituendis homini officiis, cum eorumdem necessitudine conciliare potuisses; nisi fortasse eandem libertatis & potentiæ Divinæ ideam tute tibi effingeres, quam fingunt *perditæ* illius *Vasquii sententiæ* patroni, quos Corsinus Cap. 6. n. 12. & 13. redarguit.

§. IV. Et vero unus hic locus omnium instar tibi esse poterat quo de mente Corsini certum ferres iudicium, nec dubitandum indicium
cape-

caperes, quam is ab eorum opinione abhorre-
ret, qui naturam humanam in eo *statu* condi
potuisse arbitrantur, in quo *blasphemius Deum*
colere, ipsumque odio & diris execrationibus ho-
norare fas esset. At tu, quo & candore animi,
hanc ipsam absurdam impudentissimamque sen-
tentiam a Corsino palam reiectam, ob quædam
a te minime intellecta illius loca, tamquam pro-
prium ei affingere; latam vero in eam censuram
ceu rem dubiam & cum dictis eius minime co-
hærentem in medio relinquere maluisti, tantum
ut conviciari posses. Quanto æquius huma-
niusque erga heterodoxum hominem Puffen-
dorffium hac in re se gessit tribulis tuus P. Igna-
tius Schwartzius in Instit. Jur. univers. Part. I.
tit. I. instr. 4. §. 3. q. 7. Quem licet nimium
molliter, & interdum merito suo non habeat;
tamen ab invidioso hoc conscriptario, quod tu ex
opinione Corsini deducis, immunem pronun-
tiat, ac insuper eo nomine laudat, *quod censo-*
res suos, erroris de perfeitæ turpitudinis & ho-
nestatis independentem a lege Dei haud imperite
coarguerit.

§. V. At audire mihi videor te iterum in-
terloquentem: Quam ob rem ergo Corsinus,
quod alias inficiatus est, clare etiam Cap. 4.
num. 7. non edixit, sed eam quæstionem, *an*
Deus alia ratione naturam hominis condere, ad
aliunde finem dirigere potuerit, responso va-
cuam dimisit? Hoc vero est propriis manibus
ansam aliis porrigere existimandi, de impossi-
bili.

bilitate illius hypothesis ut minimum eum dubitasse. Instantiæ huic tuæ plene infra satisfaciam. Nunc tantum moneo, ex eo, quod quia examinanda vel definienda quæstione aliqua supersedeat, haud recte inferri semper, eum de explorata illius veritate aut falsitate ambigere; vel quid statuatur, animi pendere; alioqui tu ipse de veritate hypothesis Scientiæ mediæ dubitasse dicendus esses, dum §. 36. scribebas, *moralis Philosophi parum interesse, hoc an illo modo nobiscum concurrat Deus, & de ea controversia fufius eo loci tractare, supervacaneum ducebas.* Causa cur hæc, similiaque interdum missa faciamus, esse solet, quod meditatam eorum translationem ad rem non pertinere, aut alias inutilem fore existimemus. Et hæc eadem Corsino causa fuit, cur laudato loco quæstionem illam de possibilitate alterius hypothesis prætervehi voluerit, omnemque de ea disceptationem aliis, *qui hæc subtilius, atque etiam inutilius forte inquirunt,* remiserit.

§. VI. Sed ex hoc ipso tu iterum tantam offensionem accipis, ut *pios* etiam *Cælites* non dubites inclamare. Quippeni etiam cum illo apud Comicum querulatus es:

O cælum, o terra, o maria Neptuni, o audaciam! Nempe homo scholasticis tricis asvetus nescio quid rei Christianæ interesse existimabas, prolixam de hypothesis illius impossibilitate disputationem illic a Corsino haud fuisse prætermissam: quasi vero qui hæc similiaque minute
tra-

tractet, & persequatur, certissimam ad illius *boni viri* famam sibi sternat viam,

Quo multæ magnæque secantur iudice lites.

Atqui non sic existimare oportebat. Nam si quo in pretio quæstiunculæ istiusmodi apud Dialecticos vel Metaphysicos habendæ sint; in Ethica tamen non pluris sunt, quam apinæ nugæ, quæ ut a multis illic magna contentione ediscuntur, ita nullo dispendio ignorantur; Ingenii exacutio, quæ his rebus utilitas fere obtendi solet, extra finem est Ethices. Eum ego jure meritoque suo Ethicum, aut Juris naturalis peritum vocabo, qui quæ in hoc rerum *statu & ordine* cuiusque hominis officia sunt, noverit definire; non qui quæ futura fuissent in alio, utcumque copiose & subtiliter disputet, aut plane de alterius *status* possibilitate altercetur. Existentibus constat & regitur mundus, non possibilibus, & numquam eventuris: nec video, quid Ethico etiam Christiano commodet, si noverit, an *odium Dei* in alia hypothesis *bonum* esse potuerit vel *indifferens*, aut *amor malus*; modo nunc, in hoc rerum *statu amorem Dei* invariabiliter immutabiliterque *bonum* esse & præceptum, *odium* vero *malum* & prohibitum fateatur: ad hæc diris omnibus devoveat eam Antonii Sirmondi doctrinam, contendentis, *homines vi præcepti charitatis ne unicum amoris Dei actum teneri elicere, aut aliquod præceptum observare motivo eiusdem amoris; imo non tam iniunctum esse Deum diligere, quam hunc non odisse*; illam item alteram Thomæ Tamburini,

burini, volentis *præceptum charitatis indirecte solum & ratione alterius obligare, quando scilicet impius, quia sacramentum pœnitentiæ non est in promptu, non habet aliam viam qua se justificet, nisi eliciat actum contritionis, quæ actum amoris Dei involvit; denique & illam Vincentii Filiucii, ultra singula quinquennia obligationem illius extendentis.* Atqui contra hos, qui ita de amore Dei in præsentî naturæ humanæ statu existimarent, *primumque & maximum mandatum in lege convellerent, contra hos inquam pii Cœlites fuerant inclamandi, & auxilium rogandi; non contra eos, qui vim illius arctissimam in præsens agnoscentes, solum de possibilitate alterius hypothesis disputationem ingredi nollent.* Non hæc eo scribo, quasi ipse de impossibilitate illius hypothesis dubitem; non dubitavit ipse Corfinus, ut vidimus; sed quod contendo, est, nihil fuisse causæ, cur ita Corfinum fugillares, quod is eam quæstionem tamquam *subtiliorem, & Ethico inutilem* fortasse futuram sibi putaverit omittendam. Hæc una defensionis Corfini ratio.

§. VII. *Altera quæ germana est, & propria huius loci, facile subibit animum, si cogitetur, quæstionem illam diffusiores esse, latiusque patere, quam ut paucis verbis posset a Corfino expediri.* Si laudato Cap. 4. num. 7. de solo odio Dei aut *blasphemia*, comparate ad *statum* naturæ humanæ agere instituisset Corfinus, plane non morosum aut difficilem in solvenda ea

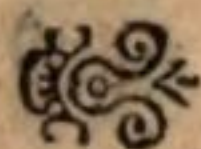

ea quæstione se præbuisset, sed præcisus verbis, nihil titubans edixisset, quantum ad *hæc duo* at-
tinet, Deum alia ratione naturam hominis con-
dere haud potuisse, nec in eo *statu* collocare,
in quo *odium Dei & blasphemia intrinsece mala*
non fuissent. At non id eo loci agebat Corsi-
nus: de *statu* naturæ humanæ, *jureque naturali*
in universum loquebatur, cuius originem sicut
generatim a voluntate Dei sic & non aliter natu-
ram hominis constituentis arcessit, ita & gene-
ratim, indefiniteque, an Deus eam aliter con-
stituere potuerit, ut quæ in hoc illius statu *ma-*
la sunt, aliter constituta natura *bona* esse po-
tuerint, vel vice versa, tamquam de re de qua
non liqueret, nihil voluit pronuntiare. Quæ
quidem animi eius indulgentia ut improbanda
non sit, atque ita circa eam rem Corsinus ex
æquo se gesserit, opus non erat, ut de singulis
hodierni juris naturæ obiectis pariter dubitaret,
aut generaliter omnia, vel prorsus nulla aliter
constitui potuisse existimaret. Satis fuit, du-
bitasse eum, vel dubitare potuisse de aliquibus,
aut certe super his sententiam ferre noluisse.
qualia forte sunt, quæ in hoc rerum ordine
idcirco *jure naturæ mala* esse dicuntur & prohi-
bita, quod naturæ humanæ qua *sociali* adver-
sentur. Neque enim ut certum Corsino erat,
naturam humanam non potuisse condi, nisi a
Deo, & cum dependentia essentiali ab illo; per-
inde ei certum fortasse videbatur, eam nisi *so-*
cialem condi haud potuisse; quod tamen visum
est Christiano Thomasio, qui in Instit. Jurispr.
Divin.

Divin. Libr. I. cap. 4. num. 54. *tam essentielle naturæ humanæ esse vult, esse socialem seu sociatam, quam esse rationalem; & fieri potuit, ut Corfinus in opinionem contrariam inclinatione voluntatis magis propenderet. Integrum saltem ei erat, totam eam quæstionem omnino transire, & cui vellet disputandam relinquere, quin idcirco de odio Dei quoque & blasphemia, quod huc spectat, dubitasse revinceretur.*

§. VIII. Ut finem dicendi hac de re faciam, liquido ex omnibus confici puto, male te hic Corfino quasi pugnancia docuerit succensuisse. Tam enim inter se dicta ab eo conspirant omnia, quam universi huius partes juxta Pythagoreorum *harmoniam*. Illud vero etiam improbe a te factum, quod explicatam hic a nobis illius opinionem, tamquam nescio quid monstri aleret, lectori suspectam facere sis conatus. At hoc omnium quæ monstra dicuntur est monstruosissimum. Sed & illud minime ferendum, te hominem novitium tantam de sapientia tua estimationem animo concepisse, ut Corfinum, quemadmodum *recte & pie philosophandum ei fuisset, edoceres, & huius exemplum ex temet petere juberet*. Nam etsi fortasse Minervam ipsam non nemo docere queat, tamen inepte sui quisque Minervam docet. Sed ea est procax quorundam audacia, *quo minus sapiunt, minus habent pudoris, & qui non didicere quid sit scire, nullius rei sibi non arrogant scientiam, ut inquit alicubi Quintilianus. Quam longe*
aliter

aliter privati quique in quotidianis negotiis sibi moderantur?

Navem agere ignarus timet, abrotonum ægro

Non audet, nisi qui didicit dare,

Hor. Libr. II. Ep. 1.

Imo & pueri paulo consideratius in his se gerunt. Inter hos quippe

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,

Indoctusque pilæ, discique, trochique quiescit,

Ne spissæ risum tellant impune coronæ.

Id. in Art.

CAPUT XVI.

De probabilismo, & inprimis de negata Probabilistis a Corsino virorum sapientissimorum &c. laude.

§. I.

Succedit tandem *quartum* accusationis tuæ in Corsinum caput. Ac postremum quidem hoc est ordine, sed maledicendi libidine præcipuum ac primum; ita ut levissima videri possint a te in prioribus Corsino adpersa convicia, si cum iis, quibus hic eum oneras, conferantur. Ita per totos tres sphaeros stomacharis, quasi plastro insidens hæc scripseris, aut festum illud Atheniensium egeris, quo teste Hesychio jus erat dicteris unumquemque proscindendi. At quærat aliquis unde tantæ

— — — animis cælestibus iræ?

§. II. Nempe quod Corsinus *probabilissimum*, illud Theologiæ corculum illum porcellum

H

Acar-

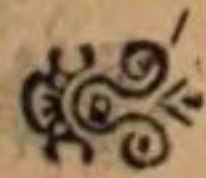
Acarnanium, illum Melitæum catellum Tom. 5. Eth. suæ disp. 5. cap. 10. asperius nonnihil habuisset, quam eius teneritas & mollities sustinere posse videretur. Ac mihi quidem mirari subit ea de causa tantopere te esse commotum; præsertim cum non ignorem, quid circa opinionum delectum olim A. R. P. Mutius Vitelleschus societatis tuæ Generalis Præpositus litteris ad superiores 4. Jan. 1617. datis suos monitos voluerit. *Omni studio, scribebat tunc ille, perficiant, ut qui docent scribuntve, minime hac regula & norma in delectu sententiarum utantur: tueri quis potest, probabilis est, auctore non caret; verum ad eas sententias accedant, quæ tutiores, quæ graviorum, maiorisque nominis Doctorum suffragiis sunt frequentatæ, quæ bonis moribus conducant magis, quæ denique pietatem alere, & prodesse queunt; non vastare, non perdere.* Verum tu R. Pater non videris eorum accedere voluisse numero, ad quos hæc scripta sunt; sed eorum potius, a quibus periculum erat, ut initio illius periodi laudatus Præpositus tuus questus est, *ne eorum sententiæ in rebus ad mores pertinentibus plus nimio libere non modo societatem ipsam everterent, sed etiam Ecclesie Dei universæ insignia afferrent nocamenta.* Tam feroce te hic probabilissimi vindicem exhibes, quam vix posses aratum & focorum, si pro iis decertaretur.

§. III. Initium facis more tuo a jaciendo in Corfinum convicio. Ita enim §. 46. ordiris: *Sententiam hanc postremam, scilicet de usu licito opinio-*

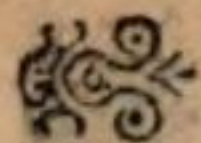
opinionis minus probabilis, minusque tutæ, nescio quo æstro perculsus, aut sub quo ementito pietatis tuendæ schemate Pisanus historiographus plurimis laceffit conviciis. Intelligisne quid dicas R. Pater? Corsinum Virum non ignobilem, nec in obscuro aliquo Italiæ angulo latentem, meritisque in rem publicam litterariam suis dudum erudito orbi notum, ipsique adeo sanctissimo, Doctissimoque Pontifici nostro Benedicto XIV. (quem utinam Deus diu nobis servet incolumem) ob suas etiam *Institutiones philosophicas* probatum & laudatum, tu tamquam amentem, aut furore quopiam correptum nobis inducis; nec id tantum, *ementitii* etiam in *pietate tuenda* studii infimulas? An *præcepit tibi Dominus, ut ita Corsino malediceres?* Vide quo livor tuus te abripuerit. Subeat fortasse olim hæc te effutivisse pœnitudo.

§. IV. Sed age, si probabilissimi doctrinam incessere furor est in Corsino, si *ementitum pietatis Schema*; quas quæso eruditionis & virtutis partes relicturus es tot Eminentissimis S. R. E. Cardinalibus, tot Illustrissimis Præsulibus, tot aliis Viris celeberrimis, alterique etiam Societatis universæ Præposito A. R. P. Thyrso Gonzalez, qui omnes apertum creperæ illi probabilitati bellum intulerunt? an & istos hoc agendo insaniisse, pietatemque mentitos dices? Dum communem hac in re Corsino cum Viris tantis causam considero R. Pater, jure mihi eius nomine, iisdem plane verbis, quibus olim Augustinus cum Juliano Pelagiano Libr. I. cap. 4. tecum expostulare

lare posse videor: Cernis cum quibus maledicta tua sustineam, cernis cum quibus mihi sit causa communis, quam nulla consideratione propria pulsare calumniis & expugnare conaris? Cernis quam tibi perniciosum sit tam horribile crimen obiicere talibus; & quam mihi gloriosum sit quodlibet crimen audire cum talibus?

§. V. At inquires, non eam ob rem Corsinus reprehensionem hanc incurrit, quod Probabilistarum sectæ parum propitium se exhibuerit, sed quod eos eorumque Doctrinam plurimis laceffiverit conviciis. Id vero est quod tu queris, & honorificæ illi Corsini appellationi veluti causam subiungis. Erit suus, ubi hæc convicia expendantur, paulo infra locus. Sed ignoscere R. Pater, eam ob rem *ementitum pietatis studium* Corsino obtrudere fas non erat; nec probrum hoc in eius maledicentiam, si quam admisit tamen, recte vero in susceptum ab eo probabilissimi refellendi consilium quadrare poterat. Non enim qui conviciis laceffit alterum, præsertim si iniuste id faciat, *pietatem* idcirco *mentitur*, aut falsum illius *tuende Schema* præ se fert, imo quam parum pius sit, prodit potius; sed qui sub obtentu pietatis agit quidquam, quod illius opinionem apud alios ei natum est conciliare. Quod cum in severiores morum magistros pulchre, si quis cavillari velit, præsertim eos qui a *pietate* denominantur, transferri posse videatur, palam est, Corsino ob impugnatum *probabilissimum* dumtaxat pietatis quæstionem a te motam esse, adeoque eamdem

dem cum illo invidiam subire debere ceteros omnes, quotquot sunt *probabilissimi* hostes.

§. VI. Neque vero mirum quempiam habere debet, tam urbane Corfinum aliosque abs te exceptos; cum & in *hæreseos* suspicionem olim tractos fuisse constet, & invidioso *Jansenistarum* nomine jactatos, qui religiosiores fuerunt, quam ut Probabilistarum factioni se coniungerent, & ante eorum *Baal* genua curvarent. Quin imo tam connexa duo hæc, odium *probabilissimi* & *Jansenismus* credebantur, ut non alia in judicio natalium & status sententia rigidiori mater, quam pellex *Janseniana* quæreretur; & inter cetera *Jansenistas* ab orthodoxis discernendi indicia etiam illud referretur, si quis moralem doctrinam severiorem affectaret. Excute si lubet vel solum P. Georgium de Rhodes Disp. 2. de Actib. human. quæst. 2. Sect. 3. & satis superque talium mercium es reperturus,

Quarum onus haud portet centum ratis incita remis. Periculo autem proprio id experti sunt in Gallia Parisienses, Rothomagenses, Senonenses, Bellovacenses, Ambianenses, alique ex singulis fere Galliarum urbibus doctrina & pietate insignes Parochi, quam primum laxas quaspiam propositiones e doctrina *probabilissimi* potissimum enatat ad Clerum Gallicanum in Comitibus Generalibus an. 1656. congregatum detulerunt: nec qui *Apologiam Casuistarum* subinde adornavit Pirotus e Societate tua auctor, adversarios suos alio quam *Jansenistarum* nomine compellandos sibi putavit. Experti id sunt in eadem Gallia,

Belgio, alibique Viri purpura etiam & infulis conspici, ut plurimum autem in China & Indiis e Clero sæculari Missionarii Episcopi, ubi livor & invidia eo securius se partes suas agere posse credebatur, quo supremus rerum horum censor Romanus Pontifex esset remotior. Exstant ea de re cum aliorum, tum P. Dominici Fernandez Navarette in *Tractatu Historico-politico* Matriti a. 1676. edito iustissimæ querelæ, quæ docto æque ac pio Cardinali Bona eam tandem, alias minime tolerandam vocem expresserunt: *O si omnes quot quot sumus homines, essemus tali modo Jansenistæ!*

§. VII. Verum quando tu R. Pater lectorem credere vis Corfinum malum hoc abs te suo sibi jumento, suis in *probabilissimum* conviciis arcessivisse, quænam illa quantaque sint, dispiciamus. Tu uno verbo, *centena* esse confidenter ais; sed ad quæ referenda omnia *sepia tua erubescat*. Verecundam hercle sepiam! quæ tam facile atrum colorem mutet, & illum virtutis proprium induat. Atqui dum tu deteriora longe in Corfinum hic chartæ illineres, non erubuit. Nempe

— Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera.

Horat. l. Sat. 4.

§. VIII. Verum quodnam tandem illud *unum ex centenis* est, quod ne *sepia* illa tua quidem tam pudibunda erubuit, & ex quo nihilominus Corfinus *veluti ex ungue leo cognoscatur?*

tyr? Vix illic sinistri quidpiam aut tetri odoraretur alius, ubi tu illud tibi visus es detexisse, nimirum Tom. 5, Eth. disp. 2. cap. 10. num. 31. in iis ipsis Corsini verbis; *Id unum reponere iuverit, quod immerito prorsus illi veluti gravissimi, doctissimi, sapientissimi habentur, atque mirifice commendantur, qui perniciosam hanc doctrinam, scilicet probabilissimum ut vulgo audit, non sine maximo Theologiæ dedecore in eternam animorum perniciem invexerunt.* Agnosco R. Pater, etsi truncata non nihil a te, Corsini verba: at quam ob rem turbas tantas concire debueris, adeoque vociferari, non invenio. Nam quod hoc amabo tantum crimen est, laudem *gravissimorum, doctissimorum, sapientissimorum* virorum Probabilistis non tribuere, & supra omne id quod doctum & sapiens dicitur, eos extolli minime ferre? Ergo *ipsi sunt soli homines, cum quibus nata est & emoriatur iterum sapientia?* Non hoc est conviciari R. Pater, laude indebita quoepiam fraudare. Nimium multum exigis, si his tuis antesignanis in schola Theologica *submissis fascibus imperium deferri vis, nec facile a quoquam, ut tibi assentiat impetrabis, nisi ex eodem sit grege.* His enim demum mutuum sibi testimonium reddere licet, parque pari referre.

Sic afinos videas costas coniungere costis,

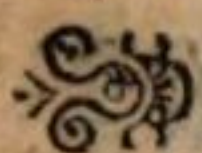
Officioque pari se ultro citroque fricare.

L. Sectan. Serm. 3.

§. IX. Fuerint vero illi *probabilissimi* opifices alias *sapientissimi & doctissimi*, non intercedo; at in procudenda & limanda *probabilissimi* doctrina

tales se minime exhibuerunt. Fateor (faciam hic mea Contensoni in Probabil. Comment. c.2. Specul. I. verba) nonnullos eorum multas hæreses multis voluminibus oppresisse, inimicorum fidei confutasse errores, atque furiosas Calvinistarum Lutheranorumque adversus Catholicam Ecclesiam calumnias confudisse, præclarisque operibus summis ædificatoribus Ecclesiæ pares esse potuisse, nisi profana laxitate novum quid invenissent, quo & cunctos labores suos, velut cuiusdam lepræ admixtione fædarunt, & peccantes in uno fortassis facti sunt omnium rei. Unde præclara eorum doctrina in ceteris jure commendanda; hac in parte non tam adificatio, quam tentatio facta est. Tentatio enim populi est error Magistri, & tanto major tentatio est, quanto doctior is quo tentantur. Ex qua quidem censura facile si velis, rationem inire queas, quæ interpretatio Corsini etiam sententiæ subiicienda sit, laudem eximio alicuius doctrinæ & sapientiæ Probabilistis adjudicantis; alibi vero, seu num. 24. loc. cit. ullam in iis prudentiam vel moderationem deprehendi negantis; sed maximam potius laxitatem, humane divinæque legis eludendæ studium; Patrum, Pontificum, Conciliorum contemptum; perniciosam denique opinandi licentiam. Nimirum ad moralia eorum opera hæc referenda sunt, eaque loca, ubi puras putas probabilitates, & humanæ libertati blandientes opiniones confectantur. Sicubi alias bene, nemo melius: at hic, ubi male, nemo peius.

§. X. Eadem distinctione occurritur tuæ illi, quam contra hanc Corsini censuram §. 48. inseris, instantiæ, dum quæris, *si nulla in Probabilistis prudentia, moderatio; si maxima laxitas &c. qui fieri possit, ut Probabilistæ citentur, & allegentur ab Anti-Probabilistis (quemadmodum vicissim id fieri solet) & ratione & auctoritate pondus eorum sententiis addituri?* Nam respondeo: Si quod pondus Probabilistæ sententiis quibusdam addere putandi sunt, hoc eos ibi addere, ubi ab Anti-Probabilistis citantur & allegantur; non allegantur autem in sententiis minus probabilibus & faventibus libertati, sed legi, & quæ maiorem veri referunt similitudinem, ubi & sapere existimantur.

§. X. Quamquam tota hæc ratio laudandi interdum Probabilistas, si ex usu & genio laudantium æstimetur, parum roboris habet, ad aliquam iis *sapientiæ* opinionem conciliandam. Quippe & in fidei nostræ dogmatis confirmandis hæreticos interdum, & Orientalis Ecclesiæ Schismaticos appellare solemus; non quod veræ *sapientiæ* aut *doctrinæ* laudem in iis recognoscamus; sed quod nescio quam veritatis præsumptionem apud homines habere soleat, mutua plurium alias discrepantium, in aliquo dogmate consensio. Verum enim esse oporteat, ubi nec livor invenit quidpiam, quod offendat. Ita & hic veras eas opiniones censerī necesse sit, quas ipsa quoque blanda alias conciliatrix, & quasi sui lena natura, humana

cupiditas, quæ Probabilistis imponit toties, nequeat cavillari.

§. XII. Et hæc quidem R. Pater satis mihi esse ad purgandum Corfinum, & avertendam omnem ab eius effato noxam videntur. Quod si tamen his acquiescere non vis, accipe quæ de Probabilistis, eorumque *sapientia* alii Viri Clarissimi dudum ante Corfinum tulerunt judicia. *Summam luxuriantium ingeniorum licentiam* in iis notavit Alexander VII. in Decret. an. 1665. die 24 Sept. edito. *Improvida temeritatis* eos redarguerunt Episcopi Gallicani in Epist. ad Innocentium XI. data, quam recitat P. Graveson Tom. 8. hist. Eccles. Colloquio 2. quibus *id demum videtur fuisse propositum, fovere hominum cupiditates, extinguere conscientiae morsus, deserendi peccati stimulos evellere, iter ad vitia sternere, eadem peccatis quæ virtutibus, tenebris quæ luci, falsitati quæ veritati jura tribuere.* Cæcos ductores eos vocavit Cardinalis Le Camus in Epist. pastoralis an. 1702. die 15 Febr. data, qui non alia moralis principia adhibentes, quam vanos & commentitias propriæ ingenii ad inventiones, alias secum in præcipitum misere pertrahunt. In hoc unum laborare ingenio, ut via voluptatibus pateat, & virtutes legesque honesto exilio proscribantur, pronuntiavit Cardinalis Sfondratus in Regali Sacerdotio Libr. 1. §. 20. Theologos quidem dixit Jacobus Mechliniensis Archi-Episcopus in litteris ad Cardinales S. Inquisitionis an. 1654, die 17 Julii scriptis, *sed quorum studium non tendat*

tendat ad sectandam Evangelicam veritatem, & traditam nobis a R. Patribus vitæ normam, sed ad excusandas excusationes in peccatis, & eorum turpitudinem pallio probabilitatis obvelandam. Invenitus essem, si omnia præconia quibus Viri quique gravissimi hos probabilitatum propolas ornarunt, cumulare hic vellem; apud quos passim audiunt *Novatores, Auctores leves, Circumforanei, Audaculi, vix semi-docti &c.* quæ certe duriora sunt, quam ea Corfini, quibus dubiam solum iis *summæ sapientiæ, prudentiæ & doctrinæ* facit possessionem. Vellem saltem, ut non plus quam *historiographum* hic etiam Corfinum agnovisses, impuneque ei abire fineres, quod *aliorum* de Probabilistis *sententias retulerit fidelitur*; vel si propriam mentis eius sententiam hic libeat agnoscere, in fundo tamen tuo pedem figere ne vetares, si forte ea excusatione uteretur: *Probabile sibi visum ob tot testium omni exceptione maiorum auctoritatem, illos probabilissimi hyperaspistas viros gravissimos, doctissimos, sapientissimosque haud fuisse.*

§. XIII. Quamquam asseverare non dubito R. Pater, numquam Corfinum, aliosve, quos ille duces secutus est, passuros fuisse asperi quidpiam in Probabilistas sibi excidere: nisi propria illorum arrogantia, fastus & importunitas, hincque consequi aptum simplicium offendiculum, inevitabilem pœne talium necessitatem eis imposuissent. Nam quomodo quæso ipsi non moleste ferrent veteribus Patribus

ac Theologis, quorum doctrina per quindecim amplius sæcula illustrata fuit, & incolumis stetit Ecclesia, ab hesternis istis Theologastris sic illudi, ut *melius examinata a junioribus, ab iisque petenda morum doctrina diceretur?* Quid facerent, ubi ad conciliandam *probabilissimo* auctoritatem tot Virorum ceu *gravissimorum, doctissimorum sapientissimorumque* nomina prætendi viderent? ubi idemtidem pusillis illud occentari audirent: *credibile non esse tot tantosque Viros desipuisse; etiam illos fuisse Theologos, non truncos aut stipes; minime ita locuturos, si doctrinam eam perinciosam agnovissent; nec tam cæcos ut non agnoscerent: tuto eorum vestigiis insisti & discipline;* plura alia. Quid inquam facerent, ubi talia passim de Probabilistis prædicari; ceteros vero omnes, qui iis non consentirent, ceu *vanissimos ac imperitissimos homines, qui communem Theologiæ vocem non intelligerent, nec eius micam ullam haberent,* rideri animadverterent? Tacerent penitus, & intra religiosum silentium se continerent? At sic suffragio suo eorum jactantiam & cavillos probaturi videbantur, periculumque erat, ne qui his modulis deliniti, aut auctoritate tanta perculsi pronius eo ruerent, quo proclivis aliunde fertur corrupta natura

Decipit exemplar vitiis imitabile;

nec ulium avidius arripitur, quam magnorum Virorum, si idem humanæ cupiditati lenocinetur. Sic periit ille apud Cornicum Simiolus Eunuch.

Eunuch. Act. 3. scen. 5. ~ Ipsum casum suum
enarrantem audiamus:

Suspectans tabulam quamdam pictam, ubi inerat
pictura hæc, Jovem

Quo pacto Danæ misisse aiunt quondam in gre-
mium imbrem aureum;

Egomet quoque id spectare cæpi: & quia confimi-
lem luferat

Jam olim ille ludum, impendio magis animus gau-
debat mihi,

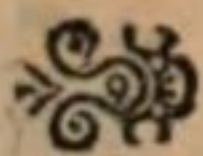
Deum se se in hominem convertisse, atque per
alienas tegulas

Venisse clanculum per impluvium fucum factum
mulieri.

At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu
concutit.

Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud
ita feci, ac lubens.

*Et revera (verba sunt Augustini Epist. 202. ad
Neclarium (Terentianus ille adolescens, qui libi-
dinem qua rapiebatur, stimulis etiam tantæ aucto-
ritatis accendit, nullo modo in illud flagitium vel
concupiscendo laberetur, nec perpetrando immer-
geretur, si Catonem maluisset imitari, quam Jo-
vem. Sed quo pacto id faceret, cum in tem-
plis adorare cogeretur Jovem potius quam Cato-
nem? Itaque ut unde digressus sum, redeam,
Probabilistæ ipsi sibi imputare debent, si durius
nonnihil eorum Optimates a viris cordatis
sunt excepti. Detrahenda fuit eminentis sa-
pientiæ larva iis, quæ tam facile aliis imponere
poterat. Subvertendum erat vexillum, quo
simpli-*

simplices quidam improvide concurrerent. Præcavendum periculum, quod nihilo minus adirent, qui falso illo Assidæorum præiudicio se tutos putarent: *Homo Sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.* I Machab. 7. Paucis, si Probabilistæ Proceres suos ceu sapientissimos ac doctissimos eiurari non sustinebant, non debebant eos ut tales contemptis aliis venditare.

§. XIV. Unum est, quod contra hæc, & laudatas supra a nobis Virorum gravissimorum in Probabilistas censuras a te hic reponi possit, ne Corsino suffragentur: nempe eas non promiscue ad quoscumque *probabilismi* patronos pertinere, sed ad eos solum, qui tam absurdarum & impiarum propositionum, quales postea a Summis Pontificibus Alexandro VII. & Innocentio XI. fuerunt confixæ, exstitissent autores. Accipio interea hanc exceptionem tuam; quamquam recte elidi posset. Sed dixi, accipio. Itaque in hoc jure animadversum esse ais? Jure his sapientiæ & doctrinæ laudem denegatam? nec eam ob rem censores ipsos tamquam parum humanos reprehendendos ullo modo putas? Ita inquires. At vide, quos *carbones ignis* hic iterum *super caput* tuum congeras, quamque manifestum malignæ voluntatis tuæ specimen legentibus præbeas. Nam si ita est, quæro ex te superciliose censor, quæ te causa Corsinum tot maledictis conscindere hoc loco integrum tibi putaris, quum ipse tamen non alios, quam monstruosarum illarum
opionum

opionum parentes designarit, dum eos *gravissimos, doctissimos, sapientissimosque* dici posse inficiatus est? Ne gratis id a me fingi existimes, en integram, quam a te truncatam fuisse supra menimeram, Corsini sententiam loc. cit. cap. 10. num. 31. *Id unum, inquit, reponere juverit, quod immerito prorsus illi veluti gravissimi, doctissimi, sapientissimi habentur, atque mirifice commendantur, qui perniciosam hanc doctrinam, & opiniones illas superius expositas non sine maximo Theologiæ dedecore in æternam animorum perniciem invexerunt.* Tu tamen, quam cordatus & librarius, voces illas, & *opiniones illas superius expositas* in transcribenda ea sententia, dolo malo, nulla etiam hiatus nota opposita reticuiisti; ne scilicet, si recitasses, studiose quæsitæ occasio vellendi Corsini acutissimo censori elaberetur. Sed hoc est credulitate lectorum abuti, & sine omni fraudis religione creandæ dumtaxat alteri invidiæ studere; consilium si quo, Ethico certe indignissimum.

CAPUT XVII.

Quam recte probabilissimum Theologiæ dedecus vocaverit Corsinus?

§. I.

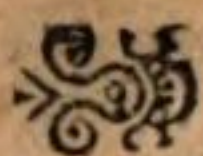
Verius aliquanto Corsino obiicis, quod *probabilissimi doctrinam non sine maximo Theologiæ dedecore in æternam animorum perniciem scripserit esse invec̃tam.* Etsi enim æque de opi-

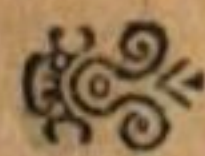
opinionibus damnatis num. 31. laudati mox capitis hoc ab eo dictum videri queat, ut verba eius produnt: tamen quia alibi, num. 18. nempe, simile quid de ipsa *probabilissimi* doctrina præcise pronuntiavit, nolo hanc sententiam tamquam alienam ab eo deprecari, imo eam ipsam præsentī capite suscipio tuendam, quantum ad eam partem, qua *Theologiæ dedecus probabilissimum* Corfinus vocavit: nam de parte altera capite XIX. visuri sumus.

§. II. Enimvero si nullo alio commentum hoc laboraret vitio, quam *novitatis*, satis tamen magnum jam fuerit *dedecus*, in Theologiæ pomeria peregrinum hoc germen intulisse. Non tum equidem tam superstitiosus vetustatis admirator, ut omnem *novitatem* in dogmatibus etiam habeam exosam: puto nihilo minus intra solarum disciplinarum humanarum ambitum illius laudem posse contineri, nec nisi temere in sacræ doctrinæ aulam eam se inferre. Magnum vero inter hanc, ceterasque profanas disciplinas intercedit discrimen. Istæ enim cum humana ratione, ingenio & industria nitantur, quæ effœta prior ætas non tradit posteriori; locum semper *novis* cogitatis & inventis relinquunt, adeoque & laudi. At sacra doctrina in suis dogmatibus *scripturam & Traditionem* sequitur ducem, quarum omnis in *antiquitate* est fundus: in hoc qui non ædificat, destruit; qui non colligit, dispergit. Omnis hic aditus *novis* commentis ingeniis est interclusus.

§. III.

§. III. Hinc tam graviter a Scriptore sacro
a novitate ad vetustatem traducimur Eccles. 8.
*Non te prætereant narratio seniorum, ipsi enim
didicerunt a Patribus suis. Et Jerem. 6. State
super vias & videte, & interrogate de semitis
antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea,
& invenietis refrigerium animabus vestris. Hinc
mos iste (inquit Vincentius Lirinens. Commoni-
tor. cap. 6.) semper in Ecclesia viguit; ut quo
quisque foret religiosior, eo promptius novellis
adinventionibus contraheret. Luculento ex hi-
storia Ecclesiastica exemplo id illustrat idem
Autor de S. Stephano Papa, qui his fere
armis [adværsus Rebaptizantes se tutabatur.
Intelligebat, pergit ille, Vir sanctus & prudens,
nihil aliud rationem pietatis admittere; nisi ut
omnia, qua fide a Patribus suscepta forent, eadem
fide filiis consignarentur, nosque religionem non
quo vellemus ducere, sed potius qua illa duceret,
sequi oportere: idque esse proprium Christianæ
modestiae & gravitatis, non sua posteris tradere,
sed a Maioribus accepta servare, Quis ergo
tunc universi negotii exitus? quis utique, nisi
usitatus & solitus. Retenta est scilicet antiqui-
tas, explosa novitas. Sed forte tunc ipsi novi-
tiæ adinventioni patrocinia defuerunt! Imo vero
tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiæ flumi-
na, tantus assertorum numerus, tanta veri simi-
litudo, tanta Divinæ legis oracula, sed plane
novo ac malo more intellecta: ut mihi omnis illa
conspiratio nullo modo destrui potuisse videatur,
nisi sola tanti moliminis causa ipsa illa suscepta,*
I ipsa

ipsa defensa, ipsa laudata novitatis professio destituisset.

§. IV. Quid quod tam suspecta fuit Veteribus Ecclesiæ Patribus omnis *novitatis* in his umbra: ut *novis* quoque *vocibus*, nisi gravissimis ex causis, & hoc plerumque quibusdam reclamantibus, non uterentur, nec aliter, quam ea adhibita cautione, *ut cum dicerent nove, non dicerent tamen nova.* His mos perpetua religione in Ecclesia fuit consecratus: *ita nobis Maiores, & illius sui tradiderunt Maiores*, ut in simili ait Hieronymus Dial. adv. Luciferianos.

§. V. Non potuit ergo sine maximo Theologiæ, imo & Ecclesiæ totius *dedecore* probabilitatis dogma in Orthodoxas scholas invehiri: in quo excogitando & stabiliendo quidquid ingenii, verisimilitudinis, & eloquentiæ acutissimi quique hominis disertissimique attulerint, notam tamen ei non abstergunt *novitatis*. Non enim puto ad hanc amoliendam eodem te R. Pater mihi argumento occursurum, quo olim P. Gabriel Hennao Societatis tuæ Alumnus *antiquitatem Scientiæ mediæ* adstruere est conatus Eventilatione 49. num. 1316. asserendo de suo tempore, *eam jam esse plus quam centenariam.* Ridicula certe ætatem æstimandi ratio, & opportuna maxime, quæ cuique *novitati* inducat *vetustatem.* At non sic Ecclesia Dei annos suorum dogmatum computat, *novumque* ei est, si quid in his vel ante mille annos con-

tra

tra priorum doctrinam, in lucem est prolatum. Ede vero R. Pater quempiam *Veterum* Patrum aut Theologorum, cui intra ipsa sexdecim fere salutis nostræ sæcula, hodierna illa Probabilistarum opinandi & agendi licentia fuerit probata, aut in usum deducta. Nullum profecto tu mihi ex omni eorum numero excitabis. Nam quod quidam unum alterumve *antiquiorum* Scholasticorum in partes suas hic pertrahere conantur, vel mala fide, vel obtorto certe collo id faciunt. Quod vero nonnulli in ipsius etiam Canonici Juris effatis quibusdam, aut exemplis *probabilissimi* vestigia deprehendere sibi videntur, eoque trita illa transferunt: *In dubio melior est conditio possidentis; In obscuris minimum est sequendum; opinio benignior & suavior præferri debet;* plane dicendi sunt ineptire. Congruit profecto in eos illud: *O ranunculi leguleii!*

— — — Ut mihi sæpe
Bilem, sæpe jocum vestri movere tumultus!

Hor., 1. Ep. 19.

§. VI. Illud quidem nec ipse diffiteor, eum opinandi & agendi modum non prorsus *Veteribus* fuisse incognitum. Quippe jam Augustinus Libr. III. contra academicos cap. 16. meminit tamquam proprii Novorum Academicorum placiti: *Cum agit quisque quod ei probabile videtur, non peccat, nec errat.* Sed hoc *antiquitatis* gratiam doctrinæ huic minime conciliat, nisi eadem Orthodoxis quoque Docto-

ribus probata fuisse demonstratur. Quod quidem adversarii, quantumcumque enitantur, numquam præstabunt. Quid Augustinus de hoc Academicorum principio statuerit, ex verbis quæ infra daturi sumus, fiet manifestum. Quomodo autem Orthodoxis illud probaretur, quod nec Ethnicos multos nancisci potuit suffragatotes?

§. VII. Nam si illos Academicos Novos excipias, vix fortasse reperias aliquem, qui id ex animo sit amplexus. Imo in ambiguo etiamnum est mihi, quid de illis ipsis Academicis existimem. Certe non possum sine omni dubitatione id de iis affirmare. Nam Cicero, si ipse Academicus, at magnus Academiæ patronus, Libr. IV. Academ. Quæst. ubi scilicet Academicorum probabilitatem præcipuum defensionis suæ caput esse voluit, magno quidem conatu eam ceu vitæ regulam adstruit, sed ita demum, *si nihil in contrarium occurrat. Quidquid acciderit, ait ipse cap. 31. specie probabile, si nihil se offeret, quod sit probabilitati illi contrarium, utetur eo sapiens, ac sic omnis ratio vitæ gubernabitur.* Et paulo post: *Quæcumque res eum sic attinget, ut sit visum illud probabile, neque ulla re impeditum, movebitur: non enim est e saxo sculptus, aut e robore dolatus.* Ex quibus quidem verbis effici videtur, ipsos etiam Novos Academicos longe abfuisse a nostrorum Probabilistarum doctrina, nec umquam integrum sibi esse autumasse uti *minus probabilibus*, ubi in contrarium *probabiliora* se offe-

offerrent. Ad minus cetera, insolens tibi videri
haud debebat, quod Corfinus *probabilismi* do-
ctrinam *portentum* appellasset, quod nec *Ethnici*
solo rationis lumine de honestate differentes fe-
rant. Atqui nec illud ferunt temporis nostri
Heterodoxi, quamvis alioqui plane rigidi non
sint morum exactores. Utinam vero numquam
id e Catholicorum scholis ad eorum aures vel
fando permanasset; non ii his tantum deberent
Iudibrium, in quantum reapse jam sunt versi.
Si uspiam locum aliquem sibi vindicare pote-
rat id, quod olim de Saulis morte 2 Reg. cap. 1.
David cavebat, profecto hic erat: *Nolite an-*
nuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis
Ascalonis: ne forte latentur filiae Philisthim,
ne exsultent filiae incircumcisorum.

§. VIII. Verum non alia efficaciori ratione
ostendi potest, quam doctrina hæc a Sancto-
rum Patrum sensu sit aliena, quam si horum
in agendo & sentiendo *firmitas*, cum nostro-
rum Probabilistarum *mobilitate* conferatur.
Illi nempe quam semel adoptarunt, constanter
in omni vita retinuerunt morum normam; il-
lam effroenem ad utrumvis ex duobus contra-
riis saltitandi licentiam ignorabant. Ubique
eos resolutos in suis conspicias; nusquam *in*
utramque partem claudicantes, aut ex hoc in hoc
inclinantes; nusquam Christianam disciplinam
in Academicas quæstiones, ac dubias fluctuan-
tesque sententias convertentes. Non minus
in morum, quam fidei doctrina invisus eis

erat Syncretismus. *Pondus & pondus, mensuram & mensuram, utrumque abominabile apud Deum esse sciebant Proverb. 20. Defixum medullis intimis erat apud eos illud Eccle 2. Væ duplici corde, & ingredienti duabus viis. Meminerunt & eius, quod Apostolus ad Ephesios cap. 4. suæ epistolæ scripsit: Non simul parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris: veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Alterius item, quod de se ipso idem Apostolus 2 Corinth. cap. 1. testatus est: Numquid levitate usus sum? aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me & non? Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo est & non. Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Silvanum & Timotheum, non fuit est & non, sed est in illo fuit. Ad hanc doctrinam Tertullianus conformaverat suam, cum Libr. de Spectac. cap. 20. scribebat: Nusquam & numquam excusatur, quod Deus damnat; nusquam & numquam licet, quod semper & ubique non licet. Hæc est veritatis integritas, & quæ ei debetur disciplinæ plenitudo, & æqualitas timoris, & fides obsequii non mutare sententiam, nec variare iudicium. Nec potest aliud esse, quod vere quidem est bonum, seu malum. Omnia autem penes Dei veritatem fixa sunt. Ethnici, quos penes nulla est veritatis plenitudo, quia nec doctor veritatis nisi Deus, malum & bonum*

bonum pro arbitrio & libidine interpretantur: alibi bonum, quod alibi malum; & alibi malum, quod alibi bonum.

§. IX. Conferat nunc quispiam cum istis, hodiernorum Probabilistarum actiones & doctrinam. O Academicam volaticam! succlama-
bit cum Tullio 13. ad Attic. 25. & sui simi-
lem: modo hic, modo illuc. Nullus hic con-
stans tenor; omnia euripista. Nulla statuta re-
gula, nisi Lesbia. Quod hodie velis jubeas,
cras licet refigere: quod huic nunc suadeas,
post paulo eidem vel alteri possis disuadere;
negare quod prius concesseras; & iterum con-
cedere, quod negaras. Ambidextrum nempe
te esse oporteat, paratum ad utrumque; aut
instar rudis illius Philosophorum materię,
æquali ad omnes formas, nobiliores viliores
præditum appetitu: imo quod in illa fieri posse
negatur, hic præstandum est, & eodem tem-
pore duplici forma opposita, seu opinione,
animus informandus. Eo res pervenit, queri-
tur Cardinalis de Laurea præfat. in suam Cano-
num Epitomen, *ut in permultis, ne omnia ut
par esset complectar, quid sequendum quidve fu-
giendum, ob garrulitatem opinantium penitus
ignoretur; talique insuper probabilitatis invo-
lucro cobonestentur singula, ut nullum jam super-
sit agibile, in cuius gratiam bivium protinus non
sit paratum certissimum; & quæ perpetuo huc-
usque pignantia prædicata fuere contradictoria,
concordi connubio, veri benestique paritate, opi-
natorum beneficio gaudeant coivisse.*

* * * * *

CAPUT XVIII.

Idem aliis argumentis confirmatur.

§. I.

Non eo solum nomine quod *nova* sit, *Veteribusque* numquam usurpata *probabilissimi* doctrina, cum *maximo Theologiae dedecore* in scholas *invecta* dicenda est; sed pluribus insuper ex rationibus. Ego duas solum hic persequar, sed quæ rem satis illustraturæ videntur.

§. II. *Prior* est, quod in omnium gravissimo, quale est animæ, salutisque æternæ, negotio, eam præscribat, vel certe admittat normam, quam in cura corporis rei que familiaris nullus opifex aut rusticus, sed ne calo quidem aut lixa quispiam, modo aliquid habeat hominis, assumat & sequatur. Et tamen, *clamat tibi in conscientia tua æterna Iustitia: quomodo gubernas agrum tuum, gubernas & cor tuum; quomodo colis vineam tuam, cole & animam tuam.* S. Cæsar. Arelat. homil. 20. Si in urbe amplissima, quam interfluit annis, duo pontes populo transitum præberent, communique bonorum architectorum sententia pons alter parum tutus existimaretur: profecto vix e multis millibus unus tutiorem pontem mortalis vitæ amore perurgente non peteret. Quo modo ergo e duabus opinionibus, quarum altera communi sapientum consensione reprobat, quæ minus tuta est, a tam multis eligitur? an immortalis vita æque ac mortalis non ametur? Cur tamen vitam hominis immortalem cum mortali confero? Certe ut in exemplo duorum pontium

pontium allato persistam, nemo non se ipsum modo, sed ne equum, quo ad exportandum stercus utitur, periculoso ponti crederet. Si ergo equus vel asellus pontem infidum pertransire non sinitur, ne fiat modica rei familiaris jactura: cur anima sanguine Christi redempta periculosis opinionibus in tanto æternæ mortis discrimine se ipsam credit, sibi que tantopere vilescit? Ven. P. Ioannes a Iesu Maria Carmel. Discalc. in Arte gubernandi part. 5. §. 9. Si emptarius vestimentum gyras unum negotiatorem & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas: quomodo non oportet populum circuire omnes doctores & inquirere? ubi sincera veritas Christi venundatur, & ubi corrupta; & omnium confessiones cognoscere, & veriore eligere plus quam vestimentum? Autor Imperfecti homil. 44. in Matth. Nemo prudens vitam corporis ita negligit, ut audeat uti cibo aut pharmaco solum probabiliter sano, quod tamen æque aut magis censeatur noxium & exitiale futurum. Quare ne exponat se probabili aut probabiliori periculo mortis, eligit aliud certo inoxium, aut salutiferum. Idem fere accidit circa rem familiarem servandam, & honores assequendos. Cur ergo vita animæ & salutis æternæ longe pretiosior passim exponatur probabili periculo opinionum liberiorum? Cardinalis de Aguirre præf. in Concil. Hispan. Si de re pecuniaria agitur, si pretium sit solvendum uno vel altero nummo, pluries ad lancem appenditur, & si vel minima parte unius grani levior sit, vix admittitur. Sed has omnes leges vult Caramuel submoveri a commercio salutis & virtutis; eodem genere & ordine contineri res de quibus opinamur, quamvis opiniones quæ consulunt

saluti & honesto longius distent ab opinionibus, quæ
stant pro voluntate & commodo, quam aurum ab ære
& plumbo: vult tamen Caramuel omnes opiniones pro-
babiles pares reputari ad gloriam æternam comparan-
dam. Genettus Ep. Visionenf. Theol. Mor.
disp. 2. Sect. 1. §. 3. Et non est hoc R. Pater
negotium animæ salutisque æternæ, minoris quam
aliud quodvis ducere, reginamque Scientiarum
Theologiam cum maximo nominis Christiani
probrio infra vestiariam, nummulariam, medi-
camentariam artes abiicere? Non me fugit qui-
dem, qua ratione argumenta hæc a pari petita
eludi soleant in Probabilistarum scholis; sed ita,
ut eludantur tantum, non solvantur. Nimirum
non possumus aliquid adversus veritatem, sed pro
veritate 2. Cor. 13. Erit tamen sequenti Capite
uberius hæc discutiendi occasio.

§. III. *Altera ratio, cur doctrina hæc in*
Theologiæ dedecus vergere dicenda sit, est, quod
omne pæne nobilissimæ hujus disciplinæ studium
quoad mores spectat, pessumdet & evertat.
Observavit id jam olim Iulius Meriones illustris
Ord. Præd. Theologus in suo de Prob. opin.
opere part. 3. a. 4. Observavit oculatissimus
ille cæcus Prosper Fagnanus in cap. Ne inni-
taris num. 320. Observarunt alii. Sed nul-
lius verbis melius confectarium hoc exprimi
posse puto, quam Præpositi tui Generalis A.
R. Patris Thyrsi Gonzalez in Libro de recto usu
opin. prob. dissert. 3. cap. 3. num. 104. & seqq.
Ita igitur illic Vir vere

Candidus, & talos a vertice purus ad imos.

Si

Si ad recte opinandum sufficit quaecumque opinio probabilis, actionem a culpa liberans; satis erit ad recte operandum scire, quod exstet talis opinio apud aliquem vel aliquos auctores: ad hoc autem non est necessaria scientia ipsa moralis, seu cognitio directa concludens ex principiis morum, talem operationem esse licitam; sed sufficit cognitio pure historica & reflexa testificans, dari talem opinionem. Unde otiosum ac infructuosum erit ad secure operandum vel consulendum aliis, & ad casus morales resolvendos libros evolvere, disputationes integras legere, & directe comprehendere materiam, de qua est dubium; sed satis erit indices legere, vel initia disputationum. Nam si semel quis imbibat hoc principium, quod quaelibet opinio probabilis sufficit ad securitatem conscientiae: si interrogetur de aliquo casu difficili, satis illi erit ad resolvendum, certo scire materiam illam disputatam esse inter Theologos, & aliquos affirmare actionem illam esse licitam; vel ad summum legere initium disputationis: & ubi viderit auctorem aliquem gravem v. g. P. Thomam Sanchez supponere, quod detur talis opinio & aliquos auctores pro ea referre, statim poterit secure respondere, licet ultra non progrediatur. Unde auctor pure historicus & reflectens, qui diligens sit in contexendo catalogo opinionum probabilium, quae inveniuntur in auctoribus gravibus, satis superque erit ad resolvendos omnes casus, de quibus controversia est inter Theologos; perindeque quis secure decidere poterit aliquem contractum esse licitum se videat Leandrum, vel Dianam referre aliquos auctores) pro illa sententia, ac si profundam disputationem inflituens validissimo auctoritatis & rationis pondere assequeretur, actionem

actionem illam esse honestam. — — Hinc inutilis erit labor denuo scribere circa quæstiones morales jam a Theologis ventilatas, nec Probabilista affirmans licitum esse sequi quamcumque opinionem probabilem, potest finem ullum assignare novos libros vel tractatus scribendi de rebus moralibus in controversiis; in quibus ipsemet scribens supponit dari opiniones contrarias. Quamcumque enim partem defendendam suscipiat, irritum conatu laborat. Vel enim defendit actionem esse illicitam & peccaminosam; vel defendit esse licitam & ab omni culpa liberam? Si primum, constat eius conatum esse irritum, quia cum ipse supponat, vel etiam expresse asserat opinionem contrariam esse probabilem; & aliunde universaliter doceat, omnem opinionem probabilem affirmantem aliquid esse licitum, tutam & securam esse, & licite ad praxim deduci: consequens est, ut oleum & operam perdat in stabilienda sententia rigida. Nam interrogatus, an omnibus inspectis licitum absolute sit exercere actionem illam, respondere debet licitum esse; quia quamvis sentiat sententiam benignam esse falsam; nihilominus censet absolute probabilem, & aliunde ut principium statuit licitum esse sequi quamcumque opinionem probabilem. Ut quid ergo laborat in stabilienda sententia rigida? Si autem defendat actionem esse licitam; etiam vanus est eius labor: quia antecedenter ad hunc laborem supposebatur, esse probabilem sententiam illam: ergo si scribens supponit tamquam principium, licitum esse sequi quamcumque opinionem probabilem, supponit ut sufficienter probatum, licitum esse exsequi talem actionem. Ergo actum agit, dum magno argumentorum apparatu contendit licitam esse.

Nec

Nec refert si respondeas, laborem disputationis deservire, ut opinio benigna reddatur magis probabilis. Nam si semel supponatur, licitum esse sequi sententiam benignam, etiam in accursu sententiæ oppositæ longe probabilioris, sententia illa non redditur tutior per hoc, quod fiat probabilior. Quare solum in sententia asserente, non esse licitum sequi opinionem favorabilem, nisi appareat probabilior, vel saltem æque probabilis ac sententia opposita, utilis est labor, denuo stabiliendi sententiam favorabilem libertati, quæ in ipso disputationis vestibulo supponitur absolute præbabilis.

§. IV. Vides R. Pater, quo ex sententia Præpositi tui evadat omnis Theologi Moralis labor, si *probabilissimus* tamquam universale & inconcussum principium semel adoptetur; eo nempe, ut nil aliud præstare necesse sit, quam (quod secundum te merorum *Compilerum* est & *Historiographorum*) *opiniones* Casuistarum cum *novas tum veteres conquirere sedulo, referreque fideliter*; cuiusque arbitrio interea remittendo, ut quam velit hinc capiat, imo indiscriminatum unam vel alteram, quoties libuerit, sibi aut aliis accommodet. Et cum inter regulas Professoris Casuum conscientiæ in Societate tua ea num. 5. habeatur: *Ut ita suas confirmet opiniones, ut si qua alia fuerit probabilis, & bonis auctoribus munita, eam etiam probabilem esse significet*; patet, uberrimam rei huiusce penum in illius Scriptoribus cuique fore paratam; tibi que ipsi, qui tradendæ Theologiæ moralis munus nunc sustines, fas erit eadem compendi-

pendiaria pro auditoribus tuis uti methodo, neque nimis anxie nocturnis impallescentem chartis in examinandis singulis opinionibus occupari. Verum an id tibi satis honorificum futurum sit, qui probro id des Corsino, quod in *Institutionibus suis Philosophicis* non plus præstiterit, tu videris: & nihilominus si Probabilista juratus, ut es, esse abstines, inaniter in pluribus es elaboraturus.

§. V. Dices fortasse (hoc unum enim repone posse videtur: (paucas in re morali occurrere eiusmodi quæstiones, quæ utrinque *vere* sint *probabiles*; ut proinde in probabilitatum regno amplius nihilominus exercendi ingenii ac industriæ campus semper sit futurus, in opinionibus *vere probabilibus* diiudicandis, & a *falsis* vel *tenuiter* solum *probabilibus* discernendis. Imo dico ego, paucæ occurrunt, quæ non sint utrinque *probabiles*, eo saltem sensu, quo vox hæc a Probabilistis usurpatur. Certe Cævallos solarum *opinionum communium contra communes* complures in suo Speculo aureo collegit centurias; Diana vero amplius ter mille utrinque *probabiles* prodidit. Crespinus autem Borgia Placentinus Episcopus in Selectis suis moralibus cap. 9. plane non dubitat affirmare vix dari casum, in quo non sint duæ opiniones contradictoriæ & *probabiles*. At inde usque quantam non putas ad hunc cumulum a fecundis ingeniis factam esse accessionem?

§. VI. Verum admissa etiam hac opinionum utrinque *probabilium* paucitate, adhuc tamen
excu-

excubias agente *probabilissimo*, licebit in utramque aurem dormire *Probabilistæ Theologo*. Ut enim loco supra laudato argumentatur Mercorus, *Casus, qui poterit unicuique occurrere, aut erit facilis solutu, aut difficilis? si facilis, non erit opus studio, nec revolutione librorum pro eius resolutione. Si difficilis, experietur quisque difficultatem illius ex eo provenire; quia utrinque sunt rationes probabiles. Unde mox atque aliquis propositum casum adverterit esse difficilem, una etiam advertet eum pro utraque parte esse probabilem, & hinc alio studio ad quam maluerit partem, tuta conscientia se applicabit.*

§. VII. An autem; vel quomodo tanta, hinc conficitur, facilitas in gravissimam hanc formandorum morum & regendarum conscientiarum disciplinam possit congruere, plane non pervideo. Eam certe non agnovit Doctor Angelicus, Affirmans Quodl. 9. quæst. 7. art. 15. *Omniem questionem in qua de peccato mortali queritur, periculose determinari, nisi expresse veritas habeatur.* Non talem etiam hic subesse credunt *justi, vigiliis continuis*, ut inquit Augustinus Libr. 22. de Civit. Dei Cap. 23. *excubantes, ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus, ne se tenebræ alicuius erroris offundant, quod bonum est malum, aut quod malum est bonum esse credatur.*

§. VIII. Quodsi constante *probabilissimi* doctrina aliquis Theologiæ moralis studio locus sit reliquus futurus, in eo potissimum *Casui-*
starum

starum labor & opera versari posse videtur, ut (quod factum a Diana gratulatur Caramuel, a Baunio vero, jocatur Hallerius) pluribus deinceps opinionibus, quæ nondum sunt *probabiles*, aliqua probabilitatis forma inducatur, & esse definant, quæ hætenus fuerunt peccata. In hoc enim totius huius artificii summa consistit, instar illius Agni Dei Evangelici *tollere peccata mundi*. Et fortasse dudum hæc industriorum Probabilistarum est occupatio, *postquam illa licentia in tantum sibi habenas in doctrina morum relaxavit, ut pro regula morum non veritatem, sed probabilitatem ponere ausa fuerit*, ut inquit Cardinalis Bona in suis Principiis vitæ Christianæ part. 2. §. 46. Fuit certe adhuc initio huius sæculi post damnatas nempe jam illas, Christianæ disciplinæ nervum succidentes propositiones. Adhuc an 1700. scribunt Cleri Gallicani Episcopi in Epistola encyclica Calend. Octobr. data, *subtiliora ingenia in id potissimum esse intenta, ut eo quisque se vel maxime Theologum videri velit, quo plura eiusmodi inventa in probabilitatis auctoritatem adduxerit*. Sed quid de præclaris his Magistris dicamus? *Conversi sunt in vāniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*. I. ad Timoth. R.

* * * * *

CAPUT XIX.

Quam vere Corsinus probabilissimum in æternam animorum perniciem invecum dixerit?

§. I.

Nihil durius accidere potest Probabilistarum auribus, quam hoc præcipuo doctrinæ eorum capiti affricum probrum, *probabilissimum nempe in æternam animorum perniciem in Ecclesiam esse invecum*; quum tamen ipsi eam *tamquam singulare Divinæ sapientiæ omnia suaviter regentis munus, ad novissima hæc tempora reservatum prædicent, quo scrupuli tollantur, serenitas conscientiis asseratur, morbi animæ mira lenitate curentur; cuius denique rotis cæli via arcta & angusta amplior reddatur, vel certe alia nova planior, nec ita confragosa concinnetur.*

§. II. Et revera eorum quidam *duplicem* eiusmodi ad cælum *viam* pro duplici Christianorum genere sunt commenti; *arctam* quidem illam pro *Bacbetonis & Chietinis* ut vocant; *spatiosiore* vero alteram pro communiter sic dictis *Christianis*, ut videre est apud Editorem Venetum Pontasii in Auctario duorum Casuum cas. 1. concl. 2. *Providentia superna, inquit Bassæus ver. Conscientia, cautum est, unicam tantum viam operationum moralium non dari, sed rectam inveniri posse actionem, sive juxta unam, sive alteram opinionem operentur mortales; sicuti est melius hercle plures esse vias Matritum ducen-*

K

lam

lam vel nimis latam esse oporteret, aut per eam transeuntes impediri, & cum molestia pergere esset opus. Alii tamen unam a Christo fixam agnoscere malunt, sed quam ipsi in planissimam aream & planitiem convertissent, qua tuto & indiscriminatim universi absque ulla difficultate in cælum devenirent; solis exceptis, qui tantum beneficium non agnoscerent, Divinasque illas probabilitates non exoscularentur, quorum duntaxat est desperata salus, & certissima damnatio apud Cabassutium in Theoria & Praxi juris Canon. Libr. 3. cap. 13. num. 13.

§. III. Hæc cum e diametro pronuntiato Christi, *unam* non nisi eamque *arctam & angustam* ad cælum *viam* inculcantis adversentur; audent tamen novitii isti viarum stratores & aurigæ conatum hunc suum inter præcipuas felicitatis partes hodiernæ Ecclesiæ reponere, eique congratulari. Nempe non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam: sed & in magno viventes inscientie bello tot & tam magna mala pacem appellant Sapient. 14. Ergo inquit Caramuel in Theol. Regular. disp. 6. Ecclesia Catholica felicior dici debet, quod exuberet sanctissimis & doctissimis viris, qui introduxerunt benignas opiniones; quia damnarentur plurimi, quos sententiæ probabilitas salvat: nec inde infelix Ecclesia, quod doctores opinentur passim; sed & inde felicior, quod benignius & facilius suos possit ad lauream empyream promovere. Talia ipsi de Ecclesia: dum illa interea alte super moribus filiorum suorum ingemiscit, ut non incongrue ei aptare possis

possis, quod olim Bernardus Serm. 33. in Cantica de ea scripsit: *Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis advenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugare, non fugere eos potest: ita invaluerunt & multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesiæ, & ideo in pace amaritudo eius amarissima. Sed in qua pace? Et pax est, & non est pax. Pax a paganis, & pax ab hæreticis; sed non profecto a filiis. Vox plangentis in tempore isto: filios enutrivit & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.*

§. IV. Sed agedum, quodsi ut isti contendunt, ob novum hoc probabilitatis inventum congratulandum est felicitati hodiernæ Ecclesiæ; ergo præcedentium sæculorum infelicitati erit condolendum. O igitur (exclamare hic libeat verbis Guigonis Carthusiani) *Apostolorum tempora infelicissima! o viros illos ignorantie tenebris involutos, & omni miseratione dignissimos! qui ut ad vitam pertingerent, propter verba labiorum Dei, tam duras vias custodiebant, & hac nostra compendia nesciebant. An non potiori jure de his felicitatis temporum nostrorum sponsoribus usurpare liceat illud Isaia 3. Popule meus! qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Profecto, ut recte & eleganter ait Sinnichius Libr. de Saule, tam non potest humana solertia ad semitam cæli ad iicere digitum unum latitudinis; quam non potest ad staturam hominum ad iicere cubitum unum longitudo.*

*Etenim qui vitæ hominis constituit terminos, qui præ-
teriri non poterunt; ipse constituit viæ cæli terminos,
qui dilatari non poterunt; ipse quoque constituit viæ
tartari terminos qui contrahi non poterunt: atque
adeo & illa permanet arcta, prout ab ipso constituta
est, & ista perseverat spatiosa, prout ab ipso consti-
tuta est. Quodsi ergo via, quam probabilissimi
doctrina demonstrat, aut efficit, lata est &
ampla, uti ipsi Probabilistæ jactare solent, plane
consequitur, eam ipsissimam illam esse, quæ
ut habetur Proverb. 14. videtur homini justa,
novissima autem eius deducunt ad mortem; ac
proinde doctrinam illam non in salutem sed
perniciem potius æternam animorum esse invec-
tam.*

§. V Neque vero de ea ullus aliter statuere
potest, qui serio illud expendere voluerit, eius
opinandi & agendi modum ita comparatum esse,
ut necesse sit interdum ei inhærendo legem
Divinam aut humanam certissime transgredi.
Exemplo res fiet illustrior. Est gravissimorum
Theologorum sententia, fas non esse Confessario
relicta sua probabiliore & tutiore opinione, minus
probabilem minusque tutam pœnitentis amplecti,
eique e. g. absolutionem non sacramentalem non
imperatam restitutione impertiri. Est contraria inter
Probabilistas communis, Confessarium arctissime
ad id adstringens. Etsi posterior hæc opinio in
maximam sacri Pœnitentiæ tribunalis probrum
excogitata sit, (quis enim vel fando audivit
umquam, jus esse reo obligandi profanum ju-
dicem, ægro medicum, discipulo doctorem, ut in
iis quæ ad se attingunt, suæ minus probabili minus-
que

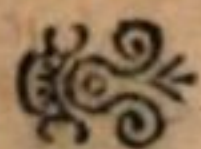
que tutæ opinioni se accommodet? quæ tamen tria munera in re multo graviori in unoquoque Confessario cumulantur: imo ob hoc ipsum eos, qui id sibi arrogare auderent, Spiritus Sanctus Isaia 30. gravissime reprehendit: Filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei! qui dicunt videntibus nolite videre, & aspicientibus nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt; loquimini nobis placentia, videte nobis errores: quid vero factu opus, deinceps indicat: Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis: hæc est via, ambulate in ea (Etsi inquam non sine probro maximo ea sententia excogitata sit, dabo id tamen tibi in præsentia, eam esse probabilem, & si vis etiam probabilior: dummodo vicissim tu tam inhumanus non sis, & contrariam, quam nullum ex probabilitatis veræ criteriis deficit, vere probabilem esse fatearis. Itaque Probabilistæ cuique pro amplissima illa, quam cuique probabilismus facit venia, licebit nedum alterutram, sed utramque amplecti, & absolutionem poenitenti eo in casu alias negare, alias impertiri. Atqui hoc agendo aio ego eum certissime peccaturum. Alterutram enim actionem necesse erit legi adversari; ut adeo dum utrumque diversis temporibus agetur, semel certissime legi contraibitur. Si enim ponatur existere lex de impertienda absolutione sine onere restitutionis sic comparato poenitenti, hæc negata absolutione violabitur; sin autem opposita lex existat, eadem impertita absolutione infringetur.

getur. Necesse est autem alterutram legem existere, igitur necesse etiam est alterutram, agendo utrumque, violari.

§. VI. Et id quidem in quacumque materia, ubi duæ occurrunt oppositæ opiniones *probabiles* evenire potest respectu Confessarii, non solum dum de *impertienda absolutione* agitur, sed etiam dum de dando responso, quod indum exquirat pœnitens. Si enim is suam *probabiliorem* opinionem secutus dicat pœnitenti e. g. non licere ei in cogitationibus vel motibus veneris mere *permissive* se habere, sed *positive* iis resistendum esse; alias vero, ut per Probabilistas potest, sequendo opinionem *minus probabilem*, id ei licere affirmet, certissime alterutra vice est peccaturus; nempe si revera id illicitum sit, tunc dum id dicet esse licitum; si vero sit licitum, tunc dum dicet esse illicitum. Par enim peccatum est *bonum malum dicere*, quod Deus præcipit vel non prohibet; ac *dicere malum bonum*, quod Deus prohibet: par *interficere animas quæ non moriuntur*; ac *vificare animas quæ non vivunt*. Pro eo, quod *mœrere fecistis cor iusti mendaciter*, quem ego non contristavi; & *confortastis manus impii*, ut non reverteretur a via sua mala, & viveret, propterea &c. Ezechiel. 13.

§. VII. Neque vero *materialis* solum, ut Probabilistis loqui familiare est, eo casu futura est legis transgressio; sed *formalis*. *Formaliter* quippe revera legi contrahitur, quoties id agitur, quod certum est legi adversari, uti
hic

hic accidit. Neque officit, quod tu certus non sis, quodnam ex duobus adversetur; satis enim est certum te esse adversari alterutrum, ut proinde si utrumque agas, eo ipso *formaliter* alteratura vice legem transgrediaris.

§. VIII. Hæc in Confessario ut dictum locum habent. Nunc quam aliis etiam exitiosa sit hæc morum doctrina; quamque falsa securitas, quam sectariis suis promittunt Probabilistæ, videndum. Nihil apud eos tam decantatum, ac prudenter agere quemque, nec peccare, qui opinionem etiam *minus probabilem* faventem libertati amplectitur. Sed pace eorum dixerim, nihil tam falsum. Nolo sine ratione loquenti mihi credas R. Pater. Adverte tamen animum.

§. IX. Eodem recidunt, idemque important omnes hæ loquendi formulæ: *esse quidpiam illicitum, esse prohibitum, existere legem id prohibentem*. Hæ vero sin idem important, at manifeste tamen ex prioribus deducuntur: *imprudenter id acturum quempiam, transgressurum legem agendo, peccaturum*. Omnibus his idem certitudinis aut probabilitatis gradus inest, qui uni. Itaque si *probabilius* sit contractum v. g. aliquem esse *illicitum* (etsi forte *probabile* etiam sit, *minus* tamen, eum esse *licitum*) oportebit nihilominus *probabilius* esse, eum esse *prohibitum, existere legem eum prohibentem, imprudenter quempiam sic contracturum, violaturum legem contrabendo, peccaturum*. Quodsi igitur duæ eiusmodi circa talem contractum occurrant opiniones, quarum al-

tera asserens eum *licitum* sit *minus probabilis*; altera vero asserens *illicitum probabilior*, & nihilominus quispiam eum contractum ineat; manifestum est, *probabilius* tunc fore, talem sic contrahendo imprudenter acturum, legem violaturum ac peccaturum. At hoc ipso etiam certo imprudenter acturus est, certo legem violaturus, certoque peccaturus.

§- X. Miraberis hic fortasse, quo artificio ex mera *probabilitate* peccati, eius *certitudo* hic effici possit? at mirari defines, si de quo peccato id adseratur, cognoveris. Distinguendum nempe hic est, quomodocumque demum, peccatum, quod tunc is *probabilius* solum admissurus dicitur, qui sic contraheret; & quod certo esset admissurus. Peccatum, quod *probabilius* solum sic contrahens admitteret, illud foret, quod legi talem contractum prohibenti *directe* adversaretur; quæ cum *probabilius* solum, non vero *certo* exstitura in nostro casu ponatur, non posset etiam ea actio dici *certa*, sed *probabilior* solum legis transgressio. Nam qualis est *legis existentia*, talis etiam ceteris paribus est illius *transgressio*, eiusdem nempe *certitudinis* gradus. Peccatum autem, quod sic contrahens *certo* admitteret, oriretur ex transgressione legis vetantis omne illud fieri, quod *probabilius* est esse peccatum, quam non esse, seu vetantis *probabiliori* peccati periculo se exponere. Cum enim existentia huius legis *certa* sit (perinde enim est in moralibus se peccandi periculo exponere, ac peccare) cumque nostrum

nostrum casum complectatur, liquido eruitur, *certam* etiam tunc fore eius transgressionem. Et vero si sola *incertitudo* peccati id operatur, ut agere quidpiam *certum* sit peccatum, quod *incertum* est esse peccatum secundum illud celebre S. Augustini Libr. 1. de Bapt. contra Donat. cap. 5. *Accipere in parte Donati, si incertum est, esse peccatum quis dubitet certum esse peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum; si inquam nudæ incertitudinis ea vis est; multo maius de probabilitate in casu nostro id dicendum, ubi scilicet non tantum incertum, sed probabilius etiam est esse peccatum.*

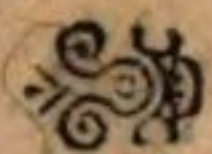
§. XI. At inquires *incertitudo* illa; imo & *probabilitas maior* peccati omnis removeri ab ea actione potest *per iudicium reflexum*, vi cuius certo mihi constet *prudenter me acturum, neque peccaturum, aut legem violaturum*, nisi *materialiter* forte, cuiusmodi tamen *materialis legis violatio* etiam contingere potest in eo, qui ex sententia *probabiliori* operatur; si ea reapse *falsa* sit. Hæc scilicet est arx, hæc munitio, quo omnes Probabilistæ se recipiunt; sed facile hinc quoque deturbandi. Nam ut taceam, hæc ad summum locum habere posse respectu legis *directe* contractum e. g. aliquem prohibentis non vero prohibentis inire contractum, quem *probabilius* est esse peccaminosum; insuper, qualecumque hic fingatur *reflexum iudicium*, numquam tamen id efficietur, ut *certitudo* aliqua *moralis honestatis* ei actioni hinc accedat. Non enim hæc

ei maior conciliari potest, quam inest illis ipsis *reflexis judiciis*; quæ tamen adeo nulla iis inest, ut maximo potius *incertitudinis* vitio laborent, ne dicam *falsitatis*.

§. XII. Nam quod intra ea referri solet præcipuum: *Omne iudicium probabile, eo ipso quod sit probabile, est prudens*, merus est paralogismus, & petitio ut vocant principii. Hoc enim ipsum est quod quæritur, an omne iudicium *probabile* absolute semper sit *prudens*, maneatque adeo *prudens*, etiamsi pro parte opposita *fortiora* rationum momenta militent? quod tamen merito negatur. Quantumvis enim *grave* sit, quod intellectum afficit, partis alicuius motivum; tamen si in contrarium aliud *gravius* menti succurrat, numquam *prudens* erit quod ex priori illo motivo de actionis honestate feretur iudicium; etsi *prudens* omnino futurum sit, si pro parte contraria aut *nullum*, aut non nisi *leve* occurrat. Non mihi necesse est hanc in rem multa colligere; satis est ad naturæ vocem, communemque sensum hominum mentem adhibere, qui non aliter negotia sua sibi curanda putant, nec prudenter, nisi ita se gesserint, alios agere existimant. Sic nauta in suscipienda navigatione, viator in agendo iter, belli dux in instruenda acie, aut conferendis manibus cum hoste sibi caverit, capite hic istiusmodi suam prætentam prudentiam luiturus, si *opportuniorem* pugnæ locum aut tempus forte non elegerit, minime vero si nullus *opportunior* se obtulisset.

§. XIII.

§. XIII. Peropportuna autem hic se offert occasio detegendi futilitatem responsionis, quam his, similibusque *a pari* argumentis adversarii adhibere solent, quod superiori capite, alibi nos facturos spondimus. Aiunt nempe securitatem vel periculum viæ e. g. non dependere a viatoris iudicio, quamvis *probabili*, imo ne *probabiliori* quidem; sed independenter prorsus ab hoc utrumque viæ inesse: unde nisi via quam ingreditur, reapse secura sit, subibit nihilominus periculum viator, & incidet in latrones, nec per hoc periculo medebitur, quod nulum hic subesse *probabiliter* existimarit. At vero honestas & securitas operationis dependet a iudicio operantis, quod proinde si *probabile* sit, hoc ipso etiam securitatem & honestatem tribuet actioni, etiamsi hæc forte in se inhonesta sit, & legi difformis.

§. XIV. Sed non advertunt homines boni, dicendo hoc nihil se dicere, extraque chorum saltare. Non enim hic quæritur, an securitas viæ in se dependeat a iudicio viatoris, nam hæc ab eo omnino non dependet, & perinde is opinione sua securam eam efficere nequit, ac nequit obiectum honestum in se efficere, honestatemque obiectivam actioni tribuere operans ex sententia *probabili*, si ea forte in se turpis sit, & legi difformis. Sed quæstio est, an *prudenter* viam illam electurus sit viator, quam *probabiliter* quidem existimat esse securam; *probabilius* tamen pervidet infestam esse a latronibus

nibus, si alterius ingrediendæ, quæ *probabilius* infessa a latronibus non est, habeat facultatem? Sicut ergo e legibus prudentiæ is minime adurus est, si *minus probabiliter* securam ingreditur, etiamsi forte hæc in se revera secura sit, & secura fuisse subinde deprehendatur: ita nemo huius laudem ei tribuerit, qui contractum inire malit, quem *minus probabiliter* solum, esse licitum persuasum habet, atque ita *minus probabilem* sententiam sequatur, relicta *probabiliore*; quidquid sit deinde de *obiecto* talis contractus, aut *honestate obiectiva* actionis in se spectatæ, etiamsi nempe hæc postea legi minime difformis fuisse cognoscatur. Non enim prudentia & honestas *formalis* actionis, de qua sola hic controvertitur, ex eventu aut statu rei in se æstimanda est; sed ex motivis & argumentis, quibus quis inductus est ad aliquid eligendum. *Nihil iniquius in tuendo est, quam justitiam causæ ex eius eventu velle judicare.* Chrysoft.

CAPUT XX.

Idem argumentum continuatur.

§. I.

Luculenta satis me puto attulisse momenta, quibus *probabilisimi* perniciem a Corsino asferam, luce meridiana clarius quisque per se possit perspicere. Sed multo luculentius id me spero facturum, si eum omnis corruptæ doctrinæ morumque *fontem & seminarium* esse evicero.

§. II.

§. II. Sanctum Augustinum non præclare satis de ea opinandi & agendi ratione existimasse, jam superius innueramus. Contendit nempe hic S. Pater, ea si semel pro regula assumatur, *omnia crimina defendi posse*, adeoque & patrari. Recte quidem, cum ex sententia Tullii Paradox. init. *Nihil sit tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile*, Qui ipse Lib. 4. Academ. quæst. cap. 24. de Chrysippo observat, *eum multa collegisse, quæ nos fallerent probabilitate magna*. Quod si id in quæstionibus, quas cognitionis appellant, usui venit; multo maiis in iis quæ ad actionem & mores referantur: imo in his tanto facilius, quanto humanum ingenium ad investiganda & excogitanda ea, quæ cum cupiditatibus & affectibus nostris cohærent, est promptius & acutius. Nam *voluntatis pro- pensio*, ut inquit Augustinus Serm. 22. de tempore, *auctoritatem vitiis quærit, & quod malum est bonum, aut bono proximum esse suadet*.

§. III. Id vero est quod idem Augustinus etiam Libr. 3. contra Academicos contendit: Illustrior est locus, quam ut hic integer inferi non mereatur, ut legitur in Lovaniensi editione Tom. I. Ita autem habet: *Quod si ergo aliquis adolescentium, cum hos audierit dicentes: turpe est errare, & ideo nulli rei consentire debemus; sed tamen cum agit quisque, quod ei videtur probabile, nec peccat, nec errat: illud tantum meminerit, quidquid occurrit vel animo vel sensibus, non pro vero esse approbandum. Id igitur audiens adolescens, insidiatur*

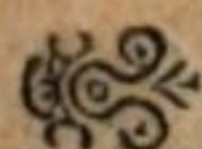

bitur pudicitiae uxoris alienae. Te te consulo M. Tulli: de adolescentium moribus, vitaeque tractamus, cui educandae atque instituendae omnes illae tuae litterae vigilaverunt: Quid aliud dicturus es, quam non tibi esse probabile ut id faciat adolescens? At illi probabile est. Nam si ex alieno probabili vivimus, nec tu debuisti administrare rempublicam, quia Epicuro visum est non esse faciendum. Adulterabit igitur ille juvenis conjugem alienam. Qui deprehensus si fuerit, ubi te inveniet, a quo defendatur? Quamquam etiamsi inveniatur, quid es dicturus? Negabis profecto. Quid si tam clarum est, ut frustra inficere? Persuadebis nimirum tanquam in Cumano gymnasio atque adeo Neapolitano, nihil eum peccasse, imo etiam nec errasse quidem. Non enim faciendum esse adulterium pro vero sibi persuasit; probabile sibi occurrit, secutus est, fecit, aut fortasse non fecit, sed fecisse sibi visus est. Iste autem maritus homo fatuus perturbat omnia litibus pro uxoris castitate proclamans, cum qua forte nunc dormit & nescit. Hoc illi iudices si intellexerint, aut negligent Academicos, & tanquam crimen verissimum punient; aut eisdem obtemperantes, verisimiliter hominem probabiliterque damnabunt; ut jam quid agat iste patronus, prorsus ignoret. Cui enim succenseat, non habebit, cum omnes nihil se errasse dicant, quando non assentientes id quod visum est, probabile fecerint. Ponet igitur personam patroni, & Philosophi consolatoris suscipiet. Ita facile adolescenti, qui jam tantum in Academia profecerit, persuadebit, ut se tanquam in somnis putet esse damnatum. Sed vos me joculari arbitramini? Libet deierare per omne Divinum, nescire me prorsus, quomodo iste peccaverit, si quisquis id egerit quod probabile videtur, non peccat: nisi forte in totum aliud esse dicunt

cunt errare, aliud peccare, seque illis præceptis egisse ne erremus, peccare autem nihil magnum esse duxisse. Taceo de homicidiis, parricidiis, sacrilegiis, omnibusque omnino, quæ fieri aut cogitari possunt flagitiis aut facinoribus quæ paucis verbis, & quod est gravius, apud sapientissimos iudices defenduntur: nihil consensi, & ideo non erravi. Quomodo autem non facerem, quod probabile visum est? Qui autem non putant ista probabiliter posse persvaderi, legant orationem Catilinæ, qua patriæ parricidium, quo uno continentur omnia scelera persuasit. Jam illud quis non ridet? Ipsi dicunt nihil se in agendo sequi nisi probabile, & quærunt magnopere veritatem, cum eis sit probabile non posse inveniri. O mirum monstrum! sed hoc omittamus; minus id ad nos, minus ad vitæ nostræ discrimen, minus ad fortunarum periculum pertinet. Illud est capitale, illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quod nefas omne, si hæc ratio probabilis erit, cum probabile cuique visum fuerit faciendum, tantum nulli quasi vero assentiatur, non solum sine sceleris, sed etiam sine erroris vituperatione committatur.

§. IV. En germanam, etsi foedam deformemque probabilissimi sobolem! en uberes doctrinæ illius fructus! Ac ne quis fortasse existimet Augustinum hæc ex ingenio suo dumtaxat composuisse, temereque tam monstruosum partum huic Deûm Matri supposuisse, ad proxime lapsum sæculum animum reflectat, & nimis quam verum id deprehendet. Quæ enim non opinionum portenta, quæ circa morum disci-

disciplinam dogmata non ex hac vaga opinandi ratione sunt enata, te etiam fatente *impia, scandalosa, pernicioſa, damnata, ſcripturæ & Conciliis adverſa*, iſſis etiam *ethnicis*, nedum *Chriſtianis deteſtanda*?

§. V. At non hæc monſtra fortassis *probabilisſimum* agnoſcunt parentem? Mirum verò, ſi adulterium aliaque turpiora facinora apud Auguſtinum agnoſcant, refugiant vero iſta aliquanto honeſtiora. Sed de hoc ſequenti capite ex iſtituto agemus. Hic aliud quidpiam ſuccurrit.

§. VI. Nempe dignos quidem laude eſſe Recentiores Probabiliſtas, quod iſtiusmodi *perniciſas* ſententias, ut tu proteſtaris, *dammunt & exercentur*, poſtquam eæ Romani fulminis afflatæ ſunt telis; ſed eſſetamen, cur quis ingenuum magis circa hoc animum in iis requirat. Nam ſi eas opiniones tantopere abominantur, qui ſit amabo, quod earum auctores cum iisdem gemmis novis typis excudi, & ita Chriſtianorum manibus teri patiantur, nihil admodum de iis repurgandis, & amovendo a ſimplicium animis offendiculo ſolliciti? Homines ſcilicet, qui in reſecandis iis ex Clafſicis Latinæ linguæ Scriptoribus, quæ juventuti teneræ obſeſſe poſſe videntur, tam laudabilem operam navarunt, eosque truncatos potius, quam integros, ſed nocituros edendos curarunt? In promptu ſunt exempla. In editionibus Theologiæ P. Pauli Laymanni complures annos poſt damna-
ras

tas propositiones adornatis etiamnum hæc leguntur Libr. II. tract. 3. cap. 13. num. 5. *Sexto resolves fas esse famulo feminam, cum qua be- rus peccaturus est, per januam intromittere, facem præferre, lectum sternere sicuti docent Sanchez cit. cap. 7. num. 14. Navarrus, Rodriquez, Azor. II. mox citandis. Quia huiusmodi materialis cooperatio satis remota est, & sine ea peccatum nihilominus com- mitteretur. Et cap. 10. num. 4. hæc: De morte parentis gaudere non est licitum, quatenus ea malum personæ est, nam id ad hominis odium spectat; attamen fas est gaudere de morte parentis, quatenus ea tibi commoda est propter hæreditatem. Libro vero IV. tr. 3. cap. 14. num. 7. sequentia: Jura- mentum amphibologicum licet proprie periurium non sit, in eo omni culpa careat, si justa ita jurandi causa subsit ad veritatem aliquam dissimulandam, est tamen illicitum, & quodammodo periurium, si sine justa ne- cessitate fiat. — — Quinimo tametsi ponamus locutionem aliquam non esse vere ambiguam, sed vel suapte institutione, vel ex circumstantiis ac modo lo- quendi determinatam ad unum eumque falsum sensum; si tamen iurans animo suo non intendat illum confir- mare juramento, sed alium, quamvis alienum a ver- borum sensu, vere periurus non est. Similia etiam reperias de Simonia Libr. IV. tr. 10. cap. ult. §. 2. & 3. De usura Libr. III. tr. 4. cap. 16. De Regulari iniuste reiecto ab Episcopo Libr. V. tr. 6. cap. 11. quæ omnia doctrinam continent in propositionibus damnatis alias confixam. Leguntur hæc inquam etiamnum in Auctore Casuistarum Germanorum facile Principe, qui*

omnium manibus teritur & quem difficilius Germanis quam clavam Herculi excutias. Leguntur inquam sine omni suspectæ alicuius & perniciosæ doctrinæ nota apposita, qua lectores Theologi non satis interdum exercitati, de ea cavenda moneantur. Prætereo hic minorum gentium Patres, inter quos Richardus Archdekinus seri-
 rius etiam, hoc est post propositiones damnatas excusus, sui nihilominus similis apparuit, tam sordidus & lutulentus, ut Hercules in eo repugando industriam suam possit exercere. Neque minus tamen hic, quam prior a Confessariis legitur: quo fit, ut quod olim Isaias cap. 30. optimo quidem omine futurum prædixerat, hic plane pessimo *Tauri & pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migma comedant, sicut in area ventilatum est.*

§. VII. Atqui hoc pejus est, quam quod dolet duntaxat laudatus supra Pontasiani Dictionarii Editor Venetus animadversione 8. in menda Pontasiana, cuius verba, cum alia huc spectantia contineant, hic reddere non erit a re alienum, prout ea reddidit Eusebius Amort in suis Controversiis novis Moralibus. *Alexander VII.* inquit ille, *Innocentius XI, Alexander VIII, alique Pontifices summi plurimas de morum regulis damnaverunt propositiones, quæ in iisdem unde excerptæ fuerunt libris reperiuntur, solo charactere, in aliquibus stellula; aliove indicatæ signo, quo admonentur lectores, ut ab erroneæ doctrinæ veneno sibi caveant. Et re ipsa easdem propositiones execrantur, si ut dicitur materialiter accipiantur, quando quidem ipsa doctrina,*

doctrina, quæ in dictis propositionibus continetur, plures alii deciduntur casus. Et nihilominus imperiti lectores has resolutiones nullo distinctas signo ceu innocuas amplectuntur, eisdemque fidelium imbuunt, diriguntque conscientias. Hac ratione fit, ut adhuc non paucorum fidelium animæ proscripta ab Ecclesia, doctrina inficiantur. Quapropter veri Dei averent ex eiusmodi libris non modo damnatarum propositionum verba expungi, verum etiam ea omnia corollaria, quæ proscriptas propositiones consequuntur. Quod si præstabit (alloquitur Editor Venetus Augustanum) summam & Ecclesiæ, cuius vota isthuc sane pertinent, & fidelibus utilitatem asferet, simulque ora obstruet Jansenistis. Iactant illi se quinque reiicere propositiones ut jacent; sed eas aut reperiri in Iansenii libro, aut in sensu Iansenii continere errorem, pernegant. Nos vero Catholici non modo ut jacent, sed & in libro Iansenii exstare, & in sensu Iansenii damnatas defendimus, idque luculentis argumentis evincimus. Nobis dumtaxat negotium faceffunt, & Iansenistis ansam cavillandi præbent, non pauci rei moralis tractatores. Hi nobiscum sophismata labefactentes Iansenistarum, dum similes in propria causa morum versant controversias, eo affectu erga illos scriptores, qui a suis partibus sunt, tanguntur, ut pro illorum defensione à cuiuscumque damnatæ doctrinæ nota, paradoxa & sophismata excogitaverint. Summopere enim verentur, ne propriæ factionis auctores plurimum amitterent, auctoritatis & estimationis, si semel concederetur, illos proscriptas docere propositiones: quare in hac causa ad solitum se recipiunt asylum, non secus ac Iansenistæ, scribes: Alexandrum VII. Innocentium XI, aliosque Pontifices

tifices propositiones in morum materia damnasse non in sensu Auctorum moralium seu Summistarum, sed ut jacent, vel ut a delatoribus alteratas, haud quamquam vero ut in libris exstant, Et tamen luce meridiana clarius est, præfatas propositiones syllabatim in Casuistarum libris reperiri sine ulla moderatione; & non raro quæ antecedunt vel sequuntur, peiora sunt. Quin ipsi quandoque Casuistarum Apologista damnatas propositiones commentantes, ut suis Casuistis consulant, proscriptam doctrinam tot involvunt distinctiunculis, ut eandem crambem novis adiectis condimentorum fucis comedendam parent, exhibeantque. Ab eiusmodi malis & erroribus quorundam Casuistarum, qui communibus teruntur manibus, libros seposita partium affectione, omnibusque humanis rationibus sublatis expurgari ad maximam fidelium utilitatem, Romanæ Ecclesiæ decorem, & ad hæreticorum potissimum Iansenistarum confusionem, percipiunt omnes, qui sanioris doctrinæ flagrant amore. Ita ille; quam vere autem maritoque, liquere potest ex decreti verbis, quo Innocentius XI sexaginta quinque propositiones die 2. Martii 1679. damnavit; & deinceps eas defendi vel edi vetuit: Quicumque autem cujusvis conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam conjunctim vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de iis disputative publice aut privatim tractaverit, vel prædicaverit; nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, æqua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

* * * * *

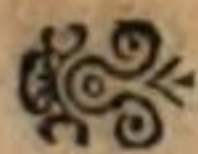
CAPUT XXI.

Quomodo laxæ illæ propositiones a summis Pontificibus confixæ e probabilismi doctrina enatæ sunt, ostenditur.

§. I.

Si nullum aliud suppeditaret argumentum, laxas illas circa morum disciplinam opiniones a Sede Apostolica proscriptas, suos *probabilismo* potissimum debere natales; at puto hoc unum firmissimi præiudiciis instar esse posse, quod ante invecram in scholas *probabilismi* doctrinam, incognita in Ecclesia Dei fuerint tot morum populatorices sententiæ, quæ postea brevi temporis spatio catervatim Christianam rempublicam pervaserunt. Id quippe manifestum indicio est, radici illi foecundissimam quamdam vim inesse oportere, a qua tam densa furculorum silva potuerit pullulare. Ita enim vero res habet.

§. II. Nam quis dubitet hinc nativa facilitate ortas eas propositiones, quæ *ministro in Sacramentorum administratione, Iudici in ferenda sententia, infideli in retinenda religione, minus probabilem* etiam sententiam amplectendi liberrimam potestatem faciebant? Fuerunt equidem complures, qui huiusmodi consecratorum absurditatem pernoscentes, eos casus a generali illa venia excipiendos sibi putarunt; sed ab ipsis gregalibus suis sunt explosi. Et vero,

si explorata est, ut contendunt Probabilistæ, principii eorum veritas de licito opinionis *minus probabilis* usu, quoties de operationis honestate versatur quæstio; non video qua ratione eiusdem consecutionem doctrinæ in *administro sacramentorum, in Iudice, & infideli* possint declinare, hosque solos illi *nimum gravi* (ex eorum formulis loquor) *& humanæ fragilitati pane intolerabili jugo, probabiliora aut tutiora* semper sectandi addicere. Fortasse non immerito de vi injuste sibi illata iidem contra eos queri possint. Deierabunt enim, in se quoque non de alio, quam de honestate operationis agi; frustra que sibi opponi, quod *valor Sacramenti* aut *veritas Religionis* a nostris opinionibus non pendeat: hoc enim ultro se fateri, nec contendere, quemquam opinione sua hæc iis posse tribuere; sed rationem rogare se, quam ob rem fas ipsis non sit per *reflexum* illud *prudentialē iudicium*, honestatem suis actionibus tribuere, immunitatemque sibi a peccato polliceri, ut polliceri posset is, qui laborans ignorantia invincibili aut sacramentum in se nullum efficeret, aut perperam judicaret, aut denique falsam religionem amplecteretur. In hoc R. Pater dispar ratio, dūriorque eorum conditio foret ostendenda præ aliis, qui opinionem *minus probabilem* amplexi, ad illam ignorantiae invincibilis aram solent provolare. Jure id hic a te exigere posse videor, quando quæ vulgo eam in rem afferri solent, minime satisfaciunt.

§. III. Nam quod de *sacramentorum* *administro* dicunt, expositum tunc iri sacramentum periculo frustrationis, quod facere haud liceat: regeret mox aliquis ex primis illis sententiæ huius patronis, id intrinsecus malum non esse, *in casu necessitatis*, ubi facultas non est secundum opinionem *probabiliorem & tutiorem* sacramentum ministrandi, ita facere liceat, & dubiam e. g. materiam adhibere. Igitur ministratio sacramenti ex opinione minus probabili non est *absolute & simpliciter* in se turpis & inhonesta, sed *respectively* solum, dum scilicet secundum opinionem *probabiliorem tutioremque* potest ministrari. Eodem igitur modo turpis & illicitus alias erit opinionis *minus probabilis minusque tutæ* usus, dum cum altera *probabiliiori & tutiori* concurret; quod tamen ipsi non admittunt.

§. IV. Dicet deinde, periculum illud, cui minister in nostro casu sacramentum expositurus asseritur, fore tantum *materiale*, non *formale*; licere autem periculo *materiali* per Probabilistas se exponere: dum adest iusta causa cujusmodi etiam hic prætexi potest ipsa opinio etsi *minus*, *vere* tamen *probabilis*, quam gravi motivo niti oporteat.

§. V. Quod si quis forte (ut etiam solent) *damnum tertii* hic causetur, non eum dimittet noster, quæretque, cur prudentiæ & honestatis laude nihilominus frustranda sit ea actio, ex qua *nullum damnum* in eum, qui sacramentum

suscepturus est, redundaturum *prudenter* existimatur, cum *probabile* sit sacramentum sic collatum valiturum? cur insuper, etiamsi sacramentum suscepturus in hoc *damnum* consentiat? Non hæc R. Pater sunt tendiculæ, quæ telæ araneorum instar nullo negotio rumpi possunt; sed vires opus sunt & nervi, plurimusque sanguis ab iis se expediendum: quæ an tibi insint, potes si lubet, experiri.

§. VI. Non melior est *altera*, quam in exemplo *Judicis* acuti homines videre sibi videntur differentia. Si enim secundum opinionem *minus probabilem* ferre sententiam *Judici* eo non licet, quod ad hoc electi (ut hodierni Probabilistæ argutari solent) & in republica constituti sint *Judices*, ut secundum leges, meritaque causæ jus patribus dicant, & secundum eum dent litem, cui æquitatem magis compererint suffragari: multo magis de *Confessariis* id dicendum, quorum præcipua muneris portio est *discernere inter leprum & lepram, sanctum & profanum, pollutum & mundum*; qui Divinæ Justitiæ ministri constituti, inter Deum & pœnitentem veluti sedens *Judices*, ut quantum, vel an omnino jus Dei per eum læsum sit, discernant. Quomodo ergo his fas erit, ubi *probabilius* hoc jus læsum esse, vel in posterum lædi posse perviderint, pronuntiare tamen audacter nec esse, nec iri læsum ob opinionis *minus probabilis* suffragium, & ita causam homini adversus Deum adiudicare? An in hoc tremendo tribunali, & onere Angelicis etiam humeris formidando

midando amplior aliqua iis est facultas conni-
vendi, quam profano Judici, dum de *stillicidio*,
suggrundis, *luminibus*, *pugillo agri* disceptatur?
vel facultas omnino, *Judicis* munus altero illo
Arbitri mutandi, inter quos Seneca Libr. 3. de
Benef. cap. 7. hanc statuit differentiam, quod
illum seu *Judicem* *formula* *includit*, & *certos*
quos non excedat, *terminos* *ponit*; *huius* seu
Arbitri *libera* & *nullis adstricta* *vinculis religio*
& *detrabere aliquid potest*, & *adiicere*, & *sen-*
tentiam suam non prout lex aut justitia suadet,
sed prout humanitas & misericordia impulit, *re-*
gere. Saltem quod Romanis Judicibus in more
positum erat, facerent: qui cum in causa ob-
scura atque ambigua versarentur, neque con-
staret quid certo esset pronuntiandum, illo
non liquet, item *amplius* utebantur, quo qui-
dem proferendum esse iudicium, & amplius
de eo tractandum significabant.

§. VII. Hæc omnia R. Pater constant, si
Deum non plus, quam similem aliis, nobisque
forte æqualem in hoc sacro iudicio daremus
esse actorem, qui cum nobis de jure, ex eius-
que formulis disceptare liceret: quum tamen
multo excellentiores illius hac in re sint partes
quam alicuius humani litigatoris. Qui enim
sumus nos, qui *velimus cum Deo iudicio con-*
tendere? aut ob imaginariam libertatis nostræ
possessionem nescio quæ præiudicia in rebus
dubiis contra eum afferre, ne reos nos ei de-
dere cogamur? *Cum Deo disputare velle*, verba
sunt S. Bonaventuræ Libr. 2, de profectu Re-
ligios.

ligios. cap. 41. *stultum est, & quasi velle convincere eum, ut non debeat judicare hoc esse peccatum mortale, quod nostra opinio non vult pro mortali habere. Sua aestimatio est regula justitiae infallibilis, non nostra argutosa opinio, quam nostram conscientiam appellamus.*

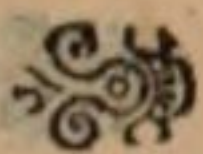
§. VIII. Denique quod de infideli afferre solent, eodem, hoc est ad nihilum, res pariter redit. Efficient id unius P. Laymanni verba. Cum hic Auctor Libr. II. tr. I. c. 10. num. 3. statuisset, *Hæreticos, Turcas &c. quamdiu eorum Secta quam profitentur, credibilior vel æque credibilis, seu probabilis ipsis apparet, non debere, imo nec posse sine nota imprudentiæ atque inconstantia, sua deferta nostram Religionem amplecti;* subinde tamen concedit, quod si facta diligenti inquisitione Religio nostra credibilior seu probabilior, quam aliæ omnes sectæ ipsi manifesto appareat, eos omnino obligatos fore ad sectam suam deferendam, nostramque fidem amplectendam. Nihilominus quia prævidebat sibi posse regeri, tales adhuc tunc in sua secta prudenter perseveraturos, eo quod hæc illis appareret probabilis, etsi nostram probabiliorem esse agnoscerent; hinc ut eam difficultatem occupet, ita pergit: *Licet tali homini sua religio speculative probabilis adhuc appareat, practice tamen seu in ordine ad operationem, ut eam retinere aut sectari licitum sit, non potest videri probabilis, dum altera probabilior ac credibilior judicatur: quin potius in ordine ad praxim, ut eam sectari aut retinere possit,*

fit, nihil probabilitatis habet, cum evidens sit illam Religionem præ aliis acceptandam esse, quam Deus maioribus notis seu argumentis adornavit. Accedit quod impossibile sit intellectum judicativum retinere fidem, quæ ipsi post diligentem inquisitionem minus verisimilis apparet, quam eius opposita. Quia fides præsertim Divina ratione ac prudentia nititur debet: nulla autem est ratio inter duas contradicentes assentiendi parti, quæ minus probabilis videtur.

§. IX. Qui hæc aliorum ignarus legeret, incredibile ei videretur, potuisse hunc Auctorem, alias satis subacti judicii Virum, Probabilistarum commentum initio sui operis, ut facit, stabilire; veniamque cuique facere, dum volet, alterutram ex duabus opinionibus probabilibus, sine omni imprudentiæ atque inconstantiae nota amplectendi, quam tamen inurit Hæretico aut Turcæ, si a sua probabili ad aliam æque probabilem religionem desiliret. Adeo nempe toti huic illius commentationi nihil inest, quod, quid religio actione intersit, comonstret; nihil quod in Probabilistas non queat detorqueri. Denique priora ac posteriora ita inter se dissident atque discordant, ut qua ratione ad concordiam adduci possint, non videam. Te quidem feciale in consensum non coalescent, tam incurioso, quam infelici, qui in Corsino vix in speciem pugnantia minime tamen componere potueris.

§. X. Semper hæreticis aliisque a fide nostra alienis Sectariis ansa in manibus relinquitur.

tur, præconibus Missionariis illudendi, nisi commune Probabilistarum telum, quæ adversus eos uti possint, illis eripiatur, imo & illud, quo inter duas opiniones *æque probabiles, benigniorem, faventemque libertati* amplecti fas esse contendunt. Nam audi quæso, quid Patri Valeriano Magni Capuccino, missionibus æque, ac inimicitiis præsertim vestris claro Viro reposuerit, præiudicata hac Probabilistarum opinione imbutus Basanomenus Lutheranus, ut refert Caramuel in sua Fundamentali Theologia fund. 46. cas. 10. Audierat is sæpe P. Valerianum inculcantem, forte etiam in eius *Regula credendi* legerat: *vel esse redeundum ad Romanam Ecclesiam, vel recedendum a Christo.* Negavit Basanomenus & dicto illi ita occurtit; *Christianismus probabilissima religio est, & sub ipso dantur sectæ antiquiores, juniores, severiores, benigniores, universales, minus universales, & præcipue Romana, Lutherana, Calviniana, quæ sunt vere probabiles: ergo mihi Lutherano non est necessario redeundum ad Romanam Ecclesiam, aut secedendum a Christo; nam præter Romanam religionem, cui prababilitatem non nego, etiam Lutherana est Christiana & probabilis, & multo Romanâ benignior.* Apertissime nempe ex Probabilistarum regula. *Hoc tu quidem non sentis; sed hoc sequitur illa, quæ sentis. Muta ergo antecedentia, si vis cavere sequentia.* S. August. Libr. II. de adult. coni. cap. 4. Nam ut de Probabilistis invidiosa quædam consuetaria opinionis suæ principalis defugi-

fugientibus dicere solitus erat Caramuel: *Vel omnia debent transglutire, vel a principali opinione discedere.*

CAPUT XXII.

Idem alia ratione, ac insuper auctoritatibus confirmatur.

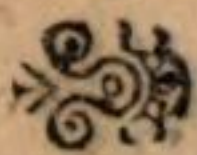
§. I.

Quas superiori capite propositiones de *minist*ro Sacramentorum, *Judice*, & *infideli*, e damnatis attuli, *nativa facilitate* ut dictum, *directo, immediate*, sine omni ambage ex universali Probabilistarum principio fluunt. Deinceps, quomodo ceteræ hinc manarint, expendendum. Nempe debent quidem & eæ suam illi radici originem; sed ita, ut alia quoque doctrinæ eorum capita in partes vocare necesse fuerit, opem veluti iis educendis allatura; cuiusmodi fere est illud: *motivo quocumque gravi, imo & auctoritate opinionem præfice reddi probabilem.* Hoc enim posito difficile plane non fuit ingeniis non omnino stolidis ea efficere, quæ si ipsi in nostrum ævum delati fuissent, procul dubio etiam ut *perniciosa & scandalosa* execrarentur. Jocemur non nihil, & fabulam ut gesta est, suis absolutam partibus lectori exhibeamus, ne gratis fingere hæc nos putet.

§. II. Emanarat an. 1622. die 30 Augusti a Gregorio XV. P. M. Constitutio adversus Confessarios, potestati Ecclesiasticæ denuntiandos, *qui personas, quæcumque ille sint, ad inho-*

*inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodo-
libet perpetranda in actu Sacramentalis Confessio-
nis, sive ante, vel post immediate, seu occasione
vel pretextu Confessionis huiusmodi, etiam ipsa
Confessione non secuta, sive extra occasionem
Confessionis in confessionario, aut in loco quo-
cumque, ubi Confessiones Sacramentales audian-
tur, seu ad Confessiones audiendas electo, simu-
lantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel
provocare tentaverint, aut cum eis illicitos &
in honestos sermones sive tractatus habuerint.*
Non videtur Constitutio tam salutaris subtilio-
ribus clausulis muniri potuisse, ne interpretan-
tium cavillis eluderetur, atque ista. Nihil-
ominus excogitavit ingeniosus Probabilista ca-
sum, in quo dubium saltem foret, an locus
esset denuntiationi: si nempe Confessarius tri-
bueret chartam pœnitenti in Confessione, postea
tamen legendam, in qua eum ad Venerem inci-
taret? Occurrit continuo menti, talem revera
fore denuntiandum, eo quod tradendo char-
tam jam sollicitet; & insuper irreverentia maxi-
ma exhibeatur Sacramento, si cum sananda est
anima, instrumentum tradatur, quo sauciatur,
cuius tamen sanctitati Gregorius maxime cau-
tum voluit. Sed acutus homo invenit, quod
reponeret: odia esse restringenda; legem con-
tra eum, qui eam clarius efferre potuit, & non ex-
tulit, esse interpretandam; non esse hanc sollicitatio-
nem, sed solum causam sollicitationis; sollicitationem
esse motionem actualem voluntatis alienæ, cum autem
in dato casu pœnitentis voluntas non moveatur in Con-
fessio-

*fessione sed extra, quando scilicet legit chartam, effici, in Confessione non fuisse factam sollicitationem, nec proinde locum esse denuntiationi. Motiva hæc visa ei sunt non levia aut tenuia, sed gravia; itaque ex juris sui formulis audacter conclusit, non esse obligationem denuntiandi in præfato casu Confessarium. At rursus ei se iniecit scrupulis: hac ratione fraudem futuram legi, eamque elusum iri ita, ut inutilis prorsus, veluti lunæ accolis lata sit, reddatur. Potuit hoc prima fronte percellere eius animum, ac tantum non prosternere; nisi colligens sese iterum reperisset; quod labantem erigeret. Nempe, non esse hoc facere fraudem legi, si Confessarius in committendo delicto sibi caveat a circumstantiis, quæ illum submittunt Inquisitoribus aut Episcopis; sed esse hoc uti jure suo, & facere opus prudentiæ humanæ & cautelæ, per quam ei liceat infamiæ periculum declinare. Hoc scuto tutus nihil jam ab argumentis opinionis contrariæ sibi metuens perstitit in sententia, nec, scripto dumtaxat sollicitatum ad denunciandum sollicitantem obligandum putavit. Sic consultus respondit aliis, & ut tam felix commentum aliis quoque usui esse posset, litteris in ævum mansuris illud tradidit. Fuit forte amicus, qui hoc conantem moneret, opinionem eam nondum videri probabilem, quod nemo hæctenus eam tradidisset, ac proinde ne aliis obrepat, ab ea vulganda abstinendum. Sed callidus veterator paucis hominem absolvit: non posse eam opinionem plures habere suffragatores, quum in eum diem nemo eam Theologorum tractarit; neminem quidem ei adstipulari adhuc, sed neminem
etiam*

etiam adversari; fore ut ubi palam edita fuerit, plures eam amplectantur; defectum extrinsecæ probabilitatis solum hunc esse; imo ne hac quoque desit, cognitam sibi esse suam pietatem virtutem & doctrinam, spectatam etiam eandem aliis; probabile esse unius dumtaxat viri talibus dotibus instructi suffragio opinionem quampiam effici probabilem; nihil proinde per reflexum iudicium de illius honestate & licito usu dubitandum. Sed intervenit rursus alius, falsumque & ad excusandas excusationes in peccatis excogitatam dumtaxat eam sibi videri doctrinam confessus, usui saltem suo plurimumque aliorum, eum typis vulgaturum negavit. Hic vero fere homo non habuit, quod tam angusto pectori responderet. Sed nec hic suum eum ingenium destituit probabilismo egregie jam informatum. Monuit hunc meticulosum, id non obstare, ne & ipse aliquo tuto eam sequi possint; probabilis quippe etiam sit sententia, quæ doceat, licere probabilem opinionem amplecti, etiamsi hæc cui falsa videatur, modo in se sit probabilis: hoc proinde reflexo utatur iudicio; ni faciat, ipsum sibi compedes injecturum, suaque culpa facultate eius sequendæ se privaturum. Itaque confidentissime jam undecumque securus Casuista sententiam suam prodidit litteris, ut bonum tantum ad plures perveniret. Exscripsere hanc subinde alii, quod ille probe vaticinatus erat, & sic novella adinventio ad indubitatum etiam extrinsecæ probabilitatis gradum est elevata. Confessarii & ipsi Probabilistæ hunc legentes, quid nisi parerent maioribus & doctioribus, præsertim quum tot reflexis iudiciis & ipsi

ipsi essent instructi; & sin ipsi nefanda hæc patrarent, at patrantibus saltem ne denuntiarentur, faverent? Si qui vero essent qui hæc improbarent, rei continuo gravissimi criminis sunt peracti. Nam vide quæso hic admirabile iterum Probabilistarum artificium! Quum alias veniam dent Confessariis alterutram ex opinionibus probabilibus amplectendi; alias rursus negant, & *Φαλαρισμὸν*, carnificinamque conscientiarum vocant, si quis secundum probabilior^{em} faventem legi contra pœnitentem ferat iudicium. Et revera videtur ex eorum doctrina consequi, id fas non esse. Nam obligare pœnitentem in id, a quo ipse certo liber est ac solutus, quid est nisi *ponere dulce in amarum; vaticinari in nomine Dei, quod ipse non præcepit nec est locutus; & Pharisæorum instar alligare onera gravia & importabilia, & imponere in humeros hominum*, quibus horrendum vix in Scripturis denuntiatur? Nec elabuntur, si dicant, eo casu fixum semper adhuc manere, pœnitentem ab onere denuntiandi *probabilius* non esse liberum, adeoque merito etiam a Confessario ad id adstringi posse. Nam si ipsi *reflexis* suis iudiciis tantum valent, ut is qui minus probabiliter etiam ad denuntiandum non obligatur, *certissime* tamen non obligetur: non video, quomodo non longe facilius efficere possint, ut nec *probabilius* obligetur; nisi forte tam firmi sint stomachi, et duo hæc concoquere valeant: certe aliquem non obligari, & nihilominus *probabilius* obligari.

§. III. Sed quid si hæc phantasiæ delirantis somnia contemnentes cordatiores Confessarii, nihilominus pœnitentes in dicto casu adigere imperio suo ad denuntiandum obstinarunt? miseri sunt contempti. Occupati enim ea Probabilistarum conniventia ipsi quoque pœnitentes, negarunt *tantum sibi sumere posse Confessarios, ut se ex probabilis opinionis possessione, licitoque eius usu deturbarent; sibi nunc esse serviendum; si renuant, alios se adituros, dum aliquem sibi faventem inveniant.* Horum nempe omnium amplissimam suis probabilitas domina dat potestatem. Hæc vero crebris experimentis maximo suo dolore edocti Confessarii nostri quo se verterent? mirum si eorum nonnulli tot fracti cavillis, aut inutili labore fatigati, non etiam ipsi tandem succubuerint, cedentes communi errori, qui Confessarios, pœnitentes, ipsaque adeo tribunalia occupasset. Sic malum vix ortum crevit in mille, & invaluit, communeque factum est, donec nervi ei omnes *gladio Spiritus* a Sede Apostolica succiderentur. Sic alia omnia in fertili illo probabilissimi solo enata corroborata sunt, a parvis initiis in væ grandes arbores effusa. *Subter eas habitabant animalia & bestiae, & in ramis earum conversabantur volucres cæli, & ex iis vescabatur omnis caro* Dan. 4. Sic sublatum signum licentiæ, & ars introducta omnes divinas humanasque leges eludendi; *homicidia, usuras, furta, periuria &c.* cohonestandi; præsentissimo semper ad id parato remedio, *probabili*
aliqua

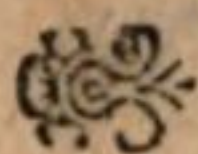
aliqua ratione, prodigiosisque illis *reflexis judiciis*, quæ nulli non vitio excusando congrua fingi possent. His vero quid, nisi certissima animorum pernicies quoque, comes ire poterat, *cæcis cæco ducatum præstantibus, & utrisque in foveam cadentibus*? Nisi forte nulla vel idcirco ex eorum Dialecticæ regulis ire posse crederetur, quod *probabile* esset, nullam ire. Sed jam, quomodo manifesta hæc *probabilismi* confectaria declinare tu R. Pater coneris, dispiciendum.

§. IV. Fateris equidem §. 48. *nonnullos probabilismi patronos quasdam impias, scandalosas, perniciosas, damnatas, Scripturæ & Conciliis adversas docuisse sententias*; sed ut hanc infamiam ad *probabilismum* ipsum minime spectare evincas, ais, *has etiam docuisse Auctores aliquos negantes probabilismum*. Addam ego, quo subterfugio hoc tuo sis tutior, non omnes etiam eas docuisse Probabilistas. Sed hoc postremum hinc solum factum est, quod iis doctrina propositionibus damnatis contenta falsa visa sit penitus, *nihilque probabilitatis continere*; aliter procul dubio pronuntiaturi, si vel *minus probabilem* agnovissent. Quamvis ne his quidem jure eam sequendi sive se, sive alios abdicarint, ob admirabilem illam quidvis efficiendi vim, *reflexorum judiciorum* propriam.

§. V. Quod autem ad prius illud a te adductum attinet, non una inter utriusque mo-

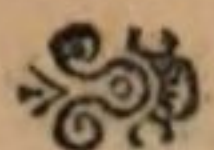
ralis sectatores est differentia. Nam quod Severiores quidam etiam nonnullas e damnatis propositionibus multo ante docuerint, id ex communi eorum principio ortum æque non traxit, sicut traxit apud molliores ex eo, quod ipsi dedicarunt. Neque enim, quod nefas esse dicatur sequi opinionem *minus probabilem minusque tutam*; fas vero *probabiliorem*, etiamsi eadem fuerit *minus tuta*, hinc consequitur, *licere v. g. furi etiam in gravi solum necessitate furari, aut puella ad arcendam infamiam, abortum fœtus nondum animati procurare.* Ex priori quidem principio minime, ut patet, cum in eo, non quid *licitum*, sed quid *illicitum* sit, definiatur: ex altero vero eatenus solum, quatenus pro certo ponitur, doctrinam geminarum illarum propositionum libratæ exacte momentis omnibus, longe *veri similiorum* iis apparuisse. Quod an ita contigerit, aut contingere omnino potuerit, viderint alii. Ad minus nemo eis umquam perniciosam illam doctrinam vitio vertit tamquam corruptæ eorum radicis surculum, uti multi postea Probabilistis verterunt. Hi vero plane id eis oggerere non possunt, aut eo scuto adversus illos se tueri, cum non in eo principio ab iis discrepent, unde hæc ut obtenditur oriri potuerunt; sed in eo, unde minime potuerunt. Fatentur enim ultro ipsi quoque Probabilistæ fas esse sequi sententiam *probabiliorem minus tutam*, quod hic confectiorum illorum caput esse potuisse ponitur; negant vero mordicus contra eos, nefas esse sequi

sequi sententiam *minus probabilem* eandemque *minus tutam*, unde ut dictum consecutaria illa fluere haud potuerunt. Nemo vero in defensionis suæ argumentum id contra alterum sumere prudenter potest, in quo ipsi consentit.

§. VI. Sed dato etiam hoc, quod in præfenti disceptatur, longe tamen aptius ad inducendas *perniciosas* eiusmodi doctrinas fuit Probabilistarum principium, quam alterum illud rigidiorum Theologorum. Per prius quippe illud copia cuique data est amplectendi opinionem quamcumque, ex eaque mores formandi, siue ea sibi *probabilior* siue *minus probabilis* videretur; imo si etiam cui *falsa* videretur, huius securitati per *reflexa iudicia* est subventum; dum tamen per alterum non nisi manifesto *probabiliora* sectari liceret. Nemo autem non perspicit, facilius longe fuisse ea rationum momenta excogitare, quæ ad opiniones illas damnatas *minus probabiles* reddendas valerent, quam quæ ad easdem *probabiliores* efficiendas requirerentur; præsertim in tanta eiusmodi momentorum a Probabilistis editorum copia, inter quæ etiam illud fuit, *aliis quibusdam gravibus & piis viris doctrinam aliquam visam probabilem*.

§. VII. Atque hæc mihi causa fuisse videtur, cur Romani Pontifices ante exortum *probabilissimum* laxas quasdam nonnullorum Theologorum opiniones non continuo solenni aliquo decreto sibi duxerint proscribendas. Præterquam enim, quod earum tanta turba haud

fuerit, ignoscendum etiam putarunt illarum Auctoribus, qui non temeritate aliqua, ex assumpto quopiam ad licentiam comparato generali principio, sed aut ignorantia, aut incogitantia aliqua ad eas essent delapsi; quum etiam periculum non instaret, ut ea aliis idcirco probarentur, aut pro norma vitæ assumerentur hoc solo, quod unus alterve iis favisset; nec ipsi etiam earum Auctores, ut tantum sibi ab aliis deferretur, contendissent. At postquam monstrum illud caput extulit, natura sua factum ad plures eiusmodi damnosas opiniones non decimo quoque anno, ut elephanti pariunt, sed in dies, in horas singulas, quoties Casuista tantum

— Caput scaberet, vivos & roderet ungues. & citius, quam asparagi coquuntur, enitendas; deprehensumque est insuper, id ipsum in probabilitatis honestatisque normam communem trahi ac proponi, si ita quibusdam doctis visum esset; cohibere se Pontifices summi haud potuerunt, quin infelices illos partus jugularent: nihil quidem interea de fœcunda eorum parente conceptis verbis statuentes; sed tamen cuique, quid ex sobole de ea existimare liceat, exputandum relinquentes.

§. VIII. Verum ne sine teste, quæ dixi hactenus, locutus videar, eaque pro ingenii libidine dumtaxat effutiisse, dabo etiam eorum nonnullos. Ordiam autem ab eo, cui ut in aliis, ita & in hoc præcipuæ debentur partes,
Ro-

Romano scilicet Pontifici Alexandro VII. Hic in suo decreto quo primum octo & viginti propositiones confixit, ita præfatur: *Sanctissimus Dominus Noster* *audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset Christianæ vitæ corruptela &c.* Scio nihil te non acturum, ut quidvis aliud hic egisse Pontificem evincas, quam *probabilissimi* doctrinam universim perstrinxisse; nec ego id audacter contendo: sed tamen an non id ex verbis sequentibus, si cum usitatis Probabilistis loquendi formulis conferantur, erui possit, tute videris. Sic enim pergit Pontifex: *Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cuius verba in æternum permanent, arctum esse definiuit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem Sanctissimus D.N. ut oves sibi creditas ab eiusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via pro pastoralis sollicitudine in arctam semitam revocaret &c.* Enimvero opinandi modus, qui viam Christi arctam sic dilatat, spatiosamque reddit, est idem ille, Probabilistarum etiam confessione ut superius vidimus, *probabilissimus*. Sed luculentiora aliorum testi-

monia audiamus. Clerus Gallicanus in Comitibus generalibus an. 1700. Epistolam edidit encyclicam Calendis Octobris, in qua diserte protestatur, *quod in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, quam nec ipsi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum esse, hoc inauditum, hoc certis ac notis auctoribus postremo demum sæculo proditum, & ab iisdem pro morum regula positum, repugnare huic effato, a Patribus celebrato: quod ubique, quod semper, quod ab omnibus; nec habere posse Christianæ regulæ securitatem. Hoc initium malorum esse, atque omnium ante dictarum corruptelarum caput; & doctrinæ consecutionem, & seriem temporum ostendere. Hoc ab eorum Antecessoribus Viris fortibus ac religiosis censorie notatum, hoc sæpe reprehensum hodieque reprehendi nullo incusante, imo bonis probantibus, diffiteri neminem posse. Plura ea in epistola Apostolico Spiritu vere plena, huc facientia reperias R. Pater, si eam te legete contingat. Et hi quidem doctissimi, piissimique Episcopi primam doctrinæ damnatis propositionibus contentæ labem, e *probabilissimo* manasse, aperte sunt professi; putoque plus iis, in Commitiis quæ Nationalis Concilii instar haberi queant, congregatis, sic loquentibus & definientibus deferendum, quam quibuscumque singularibus Theologis, quamque deferat P. Cardenas apud La Croix triadi illi Societatis Suarezio, Vasquezio, & Sanchezio, quos, cum in unam aliquam sententiam conspirant, plurium Universitatum ad instar sibi esse affirmat. Ceterum in universum perniciosam saluti animarum probabilissimi doctrinam*

nam

nam agnoverunt Cardinalis Bellarminus in fine libelli de Regimine Principum; Cardinalis Palavicinus, qui cum in Tract. de Actibus humanis eandem prius amplexus esset sententiam, postea morti propinquus ei nuntum misit ut testatur Gonzalez Dissert. 13. cap. 3. §. 11, laudati alias operis; Cardinalis de Aguirre in præfat. ad Collectionem Conciliorum Hispaniæ; & verbo omnes Anti-Probabilistæ. At nemo eam opinandi rationem festivius perstrinxit, quam Nicolaus Faber, Ludovici XIII. Galliarum Regis olim præceptor, dum eam *artem cum Deo cavillandi* appellavit; nemo vero acrius; quam Antonius Merenda Juris Consultus Bononiensis, dum *commentum diaboli* dixit, *ad enervandam vim præceptorum*. Nihilominus, cum ad tot peccata extenuanda, excusandaque accommodatissima sit hæc doctrina; *Unum tamen est, cui indulgentiam nullo pacto tribuit, nempe si ei infallibilitatem asscurandæ ut aiunt conscientie non asseras. Hoc peccato si pecces, desperata est tua salus; peccasti in spiritum sanctum, & tibi neque in hoc sæculo, neque in futuro remittetur. Sed quis hoc credat? quis putet innatam alioqui Probabilistis benignitatem in hoc uno ita posse obrigescere, ut omnino implacabilis sit, & ad veniam non flectatur? Grande scilicet malum esse oporteat; quod illi decretorum suorum aspernatoribus tam perseveranter minitantur, Sed probabile saltem est, id tantum malum non esse, imo nullum. Itaque desinant maledicere.*

* * * * *

CAPUT XXIII.

De Probabilistarum numero.

§. I.

Superiori capite ordinem nonnihil tuarum contra Corsinum obiectionum immutavimus, ex §. 48. quædam delibantes; sed conjunctione materiæ eo delati sumus. Nunc ad ea, quæ §. 46. primæ reprehensioni tuæ subiicis, revertendum. Itaque Corsini audaciam in accidenda virorum *gravissimorum, doctissimorum, sapientissimorumque* Probabilistis laude, repressurus, primum manipulum *ducentorum Auctorum* a Terillo conscriptorum, & ne quo vitio forte laborarent, etiam *plerumque ab eo inspectorum* educis; his subinde alios *vicenos & quinque auxilarios* a Gobato impetratos jungis, lectos *ex omni statu, conditione, Religioso Ordine Viros, summa doctrina & virtute conspicuos*, qui omnes *probabilissimo* nomina dedissent. Inter hos *Summus Pontifex unus, Cardinales sex, Archi-Episcopi quatuor, Episcopi undecim, Doctores in celeberrimis Universitatibus plurimi.*

Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro, Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?

Hor. II. Sat. 3.

§. II. Exanimari certe his copiis queat novitius Theologus, animumque omnem in genua abiicere. *At non in multitudine exercitus victoria belli* 1. Machab. 3. Est, ubi *persequa-*
tur

tur unus mille, & duo fugent centum millia
Deuter. 32. Risit olim, ut refertur Tomo II.
Menagianorum, Hennequinus hanc in littera-
riis præliis pugnandi rationem, cumque præ-
teriens aliquando Moinium celebrem alias in
Sorbona Doctorem, tam forte in Acroasi le-
gentem, auctorumque numero placita sua con-
firmantem audivisset: *Ita Suarez, ita Vasquez,*
ita &c. aperto non nihil ostio caput introrsum
porrigens: *ita Lanternez* exclamavit. Merito
quidem; nam monente Tullio I. de Nat. deor.
non tam auctores in disputando, quam rationum
momenta quærenda sunt; & Seniore Scaligero
Exercit. 307. Sect. 25. *nec centum auctorum*
chiliades contra unam rationem sufficiunt. Te
quidem, quem hæc destituerent ab illorum mul-
titudine causæ præsidium emendicare oportebat.

§. III. Quamquam miror eorum tot, te
numerum inire voluisse, quum satis fuisset ad
conciliandam rei, quam agebas, probabilitatis
opinionem vel *unum* nominare, non eo solum,
quod quidam *unius* dumtaxat auctoritate *pro-*
babile effici quidpiam doceant; sed quod hi
ipsi modum quoque excogitaverint, idem aliis,
reluctantibus, & *plures* aliquanto requirentibus
persuadendi. En totius huius artificii summam:
Hæc propositio: sexdecim ad probabilitatem requi-
runtur, non est probabilis; quia si sufficiunt sexdecim,
sufficiunt quatuor, & si sufficiunt quatuor, sufficit unus.
Iam sic: *ad probabilitatem sufficiunt quatuor, sed*
quatuor, imo viginti & supra testantur unum suffice-
re,

re, ergo sufficit unus. Carneades melius, quam isti, cavillari haud potuisset.

§. IV. Sed iam ipsum numerum revocemus ad calculos, ne forte pullis terriculamento sit. Suboluit vero jam pridem Viris emunctæ naris, quidpiam hic fraudis. Nolo autem fidem tuam in dubium revocare, qua Terillum *ducentos plerumque a se inspectos probabilissimi* patronos recensuisse affirmat: quum tamen Generalis tuus Præpositus A. R. Pater Thyrsus Gonzalez differt. 13. cap. 2. §. 14. pauciorum meminerit, & solum dicat, *supra auctores unde sexaginta, quorum elenchum texuerat Mercorus, Terillum ultra sexaginta numerasse.* Fieri enim potest, ut vel alienis oculis in inspiciendo Terillo, vel alia editione quam Gonzalez in legendo usus sis. Quod circa hunc tam amplum Probabilistarum numerum notarunt alii, illud est, multos illic *probabilissimi* Patronos cenferi, qui tamen revera patroni illius non fuerunt, inviti-que adeo in suffragium pertrahantur. Lege hic Dissertationem secundam laudati mox A. R. Patris tui, & videbis plures ex iis, qui vulgo creduntur Probabilistæ, ex ea parte solum *probabilissimo* subscripsisse, *quatenus probabilitatem secundum se posse esse actionum nostrarum regulam docuerunt: aut certe de probabilitate minori respectu aliorum, non vero ipsius operantis, solum esse locutos, si hæc forte pensatis omnibus liquido ei maior videatur.* Et in horum censum, non vero Probabilistarum simpliciter, referendi forte sunt præter alios, etiam *summus* ille
tuus

tuus Pontifex unus, Cardinales sex, Archi-Episcopi quatuor, & plerique ex undecim Episcopis, quos memoras. Alioqui enim malo credere Generali Præposito tuo Gonzalezio, qui data opera rem hanc examinavit, & Diss. 13. cap. 2. §. 13. aperte testatur, pro opposita sententia nullum citari Cardinalem Sanctæ Ecclesiæ; malo Aguirrio & ipsi Cardinali, qui in præf. ad Conc. Hisp. alias laudata conceptis verbis affirmat: *Inter tam multos Cardinales, qui usque modo sanctitate aut doctrina insigni flourerunt, vix inveniri aliquem, qui aliter senserit aut docuerit. Imo & ex iis, qui suo tempore superstites erant tam intra quam extra Urbem præstanti pietate & eruditione conspicui, ac toti Orbi Christiano noti, quorum judicia ac sententia ipsi frequenter colloquio ac variis congressibus innotuerunt, neminem fuisse ait, qui tam in theoria, quam in praxi non censuerit, sequendam omnino esse sententiam tutiorem vel saltem longe veriore ac probabiliorem.*

§. V. Non hæc a me allata eo sunt, quasi ipse inficias eam tot ad conflandum illum Probabilistarum auctorum numerum cogi posse scriptores, quot Terillus aut Gobatus proderunt; sed ut pateat, non omnes in eo exercitu mereri, sacramentumque dixisse, qui vulgo existimantur. Alioqui si de numero agitur, facile ex folius Germaniæ Casuistis centurias confles aliquot, quod nulla Probabilistarum feracior ista, in orbe Christiano fortasse sit provincia. Causas rei huius hic exequi omnes non expedit; puto tamen esse præcipuam, quod
qui

qui Scholas Theologicas publicas illic occupant, paucis exceptis, ad unum fere omnes sint Probabilistæ, unde discipuli nisi Probabilistæ prodire nequeunt. Ita ipsi a Doctoribus suis instituuntur, ita vicissim alios instituunt; ita ipsi vivunt, ita alios vivere docent; dumque patrias quisque canit cantiones, ducitur funiculus perpetuus, qui non rumpitur, quia non est qui secet. Accedit quod aliorum librorum moralium vix ullus in partibus sit usus, nisi quibus *probabilissimi* doctrina continetur. Hi passim in Germaniæ excuduntur, recuduntur, aliunde eo inferuntur, laudantur, commendantur; his turgent bibliothecæ, & bibliopolarum officinæ; hi faciles emptores inveniunt; aliorum vix ulla habetur ratio vulgo, & si quis eis in pluteis sit locus, *tineas pascunt, blattasque*. Quo fit ut plerisque etiam illic persuasum sit, paucissimos in republica Christiana numerari Theologos *probabilissimo* infestos, qui eapropter etiam, quod contra torrentem niti obstinent, exploduntur, & veluti cæcutientibus aliis soli ipsi videant, ludibrio habentur. *Quis credat* (verba refero recentioris Theologi P. Iosephi Gihl S. I. in sua *Ampliæ vitæ moralis* Part. II. art. 2. quæst. 2. num. 19.) *vix decem Theologos, & hos inter aliquos tales quales, quorum plurimi libri partim Romano fulmine partim flammis sunt castigati; & cum his Iansenistarum vulgus esse tam lynceos, ut cæcutiente reliquo orbe litterato, post rem tantopere examinatam, in Divino Codice eam legem & legerint*

gerint & intellexerint soli ipsi? atqui tot tantisque a mundi incunabilis fuit ignota.

§. VI. Dum hæc accuratius confidero, plane mihi videre videor eam ipsam rerum in Germania faciem, quæ olim fuit Salmanticæ, dum illic Cardinalis de Aguirre ante susceptam purpuram adhuc degeret. Eius testimonium eo libentius hic adscribo, quo & Probabilistarum indolem egregie exprimat, & ingenuam etiam prioris studii, subinde autem mutatæ a tanto Viro sententiæ confessionem contineant. Ita igitur in sæpius jam laudata præfatione ad Conc. Hisp. præclarissimus Cardinalis: *Eo usque communi fere sensu aut præiudicio abductus in probabilismo, velut in pulvino molliter quiescebam, & plerumque studium meum, ita ingenue fateor, situm erat in examinando potius, an aliquid esset probabile, quam in investigando, an esset verum. Detecta enim probabilitate nullatenus dubitabam, me posse illud in praxi sequi aut aliis consulere. Unde & in Theologia Florulenta, quam edidi Salmanticæ anno 1667. ludo 5. præsertim a numero 70 usque ad 98 tota mihi cura fuit in examinandis conditionibus opinionis ab uno Doctore pio & docto traditæ adversus communem aliorum necessariis ac sufficientibus, ut illa probabilis censeatur. Hoc enim semel statuto, non dubitabam licitum esse illius usum, adhuc postquam Alexander VII. anno 1666. damnaverat 45. propositiones, & in iis illum numero 27. si liber sit alicuius junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat reiectam esse a Sede Apostolica ut improbabilem. Hanc ipsam thesim per se spectatam ibidem late*
impu-

impugnavi, sicut & nimiam licentiam opinandi circa Doctrinam morum: quam in rem memoravi num. 79. ea fere ipsa, quæ paulo antea protuli de Illustrissimis Episcopis Calaguritano, Oxoniensi & Placentino. Nec processi ulterius ad quærendum, an dato quod opinio aliqua sit probabilis, liceat omnino illam sequi in praxi, aut aliis consulere relicta probabiliore aut tutiore. De hoc enim tunc nemo Salmanticæ dubitabat. Usque adeo invaluerat probabilismus ibidem, quamvis paulo antea Magister Joannes Martinez de Prado, & Vincentius Baronius ambo Dominicani scriptis editis impugnassent longe ac late Caramuelem, & reieccissent usum opinionis minus probabilis faventis libertati in concursu probabilioris stantis pro præcepto. Nulla enim fere ratio utriusque laudati Scriptoris habebatur in ea parte, ob multitudinem innumertibilium aliorum liberius scribentium, ut possent ii dicere cum Poëta: obruimur numero. Cæpi itaque rem maturius examinare ob anno circiter 1671. usque modo, lectis ac relectis ultra prædictos plurimis auctoribus recentibus, qui hinc & inde controversiam hanc gravissimam profligarunt ex instituto. Deprehendi vero ingens periculum salutis in sectando aut consulendo aliis probabilismo, sive usu cuiuslibet opinionis minus probabilis faventis libertati, in concursu alterius probabilioris adhaerentis præcepto &c. Hactenus Aguirrius, quem utinam plures imitentur! Imitarentur autem sine dubio, si ad vocem multitudinis, despumantis suas confusiones non attendentes, ipsi per se sepositis affectibus controversiam examinarent, & puro obtutu veritatem inquirerent.

§. VII. Sed ut ad Probabilistarum copias redeamus, quantæcumque demum eæ statuantur, multis tamen gravibusque obnoxia sunt exceptionibus, quæ earum auctoritati non parum detrahunt. Multi ex Probabilistis, imo ut inquit iterum Gonzalez Dissert. 13. cap. 2. §. 14. *plerique ex iis rem ex professo non disputarunt, nec fundamenta sententiæ contrariæ satis expenderunt, sed ex præiudicio & persuasione, quod sententia communior inter Theologos huius sæculi falsa esse non possit, illam amplexi sunt.* Constat autem ex omnium Ictorum & Theologorum consensu, exiguum ad veritatem eorum suffragia habere pondus, qui controversiam aliquam momentis suis minime librantes, ad aliorum dumtaxat auctoritatem se conferunt, *pecorumque ritu sequuntur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur, ut inquit Seneca De vita beata I.*

§. VIII. *Alterum est, quod suspecta semper sit eorum testium fides, qui confirmant quidpiam, quod ita se habere, eorum interest. Tunc enim plerumque fit, ut plus rationibus suis privatis deferant, quam veritati. Joviniano olim de suffragatorum multitudine glorianti, apposite respondit Hieronymus Libr. II. cap. 19. Quod multi acquiescunt sententiæ tuæ, iudicium voluptatis est; non enim tam te loquentem probant, quam suis favent vitiis. Imo ad intellectum ipsum labes hæc nonnumquam permanat, efficitque, ne is, quod verum est, re-*

apse videat; sed falsum pro vero, veluti scorpius pro perca amplectatur. Quum ergo doctrina *probabilissimi* belle admodum in animos se insinuet, & effusæ aliunde in licentiam, legisque jugum excutiendum naturæ blandiatur, mirum quidem videri haud debet in multorum præfidiis eam versari; at hoc ipsum est, quod patrocinia hæc facit suspecta, quod veluti sint domestica, eorumque fidem labefactat; si tamen patrocinia dicenda sunt, & non potius fremitus ac motus quidam temerarius confertæ concionis. Horum si tu mihi

— — Mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum,
Dein usque altera mille, deinde centum

producas, nihil ages. De his Cabassutius in præf. ad Theoriam & praxim Juris Canon. *Leves auctores, & novarum suspectarumque opinionum studiosos opifices, quamvis mutuo inita inter se factione plus quam centum occurrerent, nihil moror.* Profecto ceteris paribus, uti apud Plautum Truc. 2. 6. *Pluris est oculatus testis unus quam auriti decem*; ita mihi præ decem imo & pluribus, qui *probabilissimi* usum licitum adstruunt, potior est unus, qui negat: quod ii pro libertate contra legem testimonium perhibeant; iste pro lege contra libertatem, nemo vero nisi ipsa veritatis luce, decorique amore victus in rebus ambiguis non secundum se sententiam dicturus præsumatur.

§. IX. Hoc interea R. Pater multitudini illi tuæ Probabilistarum, qua tantopere fidis, respon-

sponsum habe. Nam alioqui hoc etiam præfidio deiici potest. Neque enim patrocinia adversariorum causam ita destituunt, ut plura non sint, quam

Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili;
aut ut, si numero certandum sit, non eundem imo maiorem, quam Probabilistæ, producere queant. Puto autem & vita functis hic locum esse debere, præsertim cum hos etiam Probabilistæ testes citare soleant. Itaque contra tot (finge quot vis) huius & superioris sæculi Probabilistas stant omnes sæculorum fere sexdecim, quot a nato Christo ad *probabilissimi* natalitia effluxerunt, Patres & Theologi. Nisi mihi id asseveranti credis, at crede si est amica veritas, P. Francisco Amico Societatis tuæ Theologo, & sententiæ benignæ patrono, qui Tomo III. sui Cursus Theologici disp. 15. num. 75. apud Gonzalez in Introductione ad Dissertationes suas de recto usu opinionum probabilium, candide fatetur, *omnes fere antiquos Theologos negare licitum esse operari secundum sententiam minus tutam, & simul minus probabilem, semperque ad licite operandum ex sententia minus tuta exigere, ut illa sit probabilior.* Crede P. Antonio de Corduba Franciscano qui in suo Quæstionario Theologico Libr. II. quæst. 3. relatus ab eodem Gonzalez testatur pariter, *in hoc omnes Theologos consentire, partem tutiorem esse tenendam, quando illa est probabilior opposita.* Scribebat autem id circiter annum 1571; nam eo liber eius in lucem fuit

editus. Crede denique ipsis cognatis tuis Probabilistis, qui ex hoc ipso dogmate laudem captant novitatis. Quod vero ad huius & superioris sæculi Theologos attinet, expungendi e Probabilistarum numero sunt. Juenino iudice Instit. Theol. Part. VII. dissert, 2. quæst. 4. cap. 3. art. 5. *Primo omnes germani Doctorum Angelici & Subtilis discipuli. Secundo variarum orbis Academiarum Magistri omni exceptione maiores. Tertio Ecclesiæ particulares, quæ Pastorum suorum ore declararunt, probabilitatem non esse morum regulam. Quarto tota Ecclesia Gallicana, quæ ad Comitæ Generalia an. 1700. congregata, recentiorum probabilitatis dogma proscripsit, præfixitque regulas, quæ illi opponuntur e diametro.* Addo his omnes Ordinis Eremitarum S. Augustini Theologos, saltem quotquot, excepto Gibbone & Salonio ad manus Patris Berti pervenerunt; plerasque item, Bardinale Aguirrio teste, Patres Præmonstratenses, Congregationis Oratorii & Missionis in Gallia ac Belgio; nec non Congregationis Benedictinæ S. Mauri. Quorum omnium si ineatur ratio, jure fortassis severioris huius & sinceræ Moralis Sectatores, laxioribus illis insultare queant iisdem, quæ apud Prudentium Libr. I. contra Symmach. leguntur verbis:

— — — — Infirma minoris

Vox cedat numeri, parvaque in parte quiescat.

§. X. Quamquam de tota hac ratione, opinionum veritatem ex capitibus pendendi infra redi-

redibit sermo, planumque fiet, quam parum
ei insit roboris; & videris tute arundineo huic
baculo parum confidisse, qui alio mox trans-
voles. Quo vero? quo pueri scilicet solent,
ad minas.

Cervius iratus leges minitatur & urnam;
Canidia Albici, quibus est irata, venenum;
Grande malum Turius.

Hor. II. Sat. 1.

Tu quid? *Plures*, ais, *tibi præ uno non defore
clypeos, quibus vanas Corsini sine viribus iras
male obtusis sagittis oneratas retundas.* Pulchre,
bene, recte! Gratuletur sibi tota Probabilistarum
natio, in te uno tandem eum se nactam he-
roëm, qui frangendis atterendisque omnibus
adversariorum viribus par sit.

Si foret in terris, rideret Democritus.

Hor. Art.

Post omnia tamen intra minas stat tota tua
ostentatio, nec ultra procedis. Nempe

— Neque chorda sonum reddit, quem vult manus
& mens,

Poscentique gravem persæpe remittit acutum;

Nec semper feriet, quodcumque minabitur arcus.

Hor. ib.

Et quod magis ridendum, causam huius tuæ
tam insignis continentiaë refers in *modestia cum-
primis religiose studium, & a conviciandi libidine
animum alienum.* Credat *Judeus Apella*, non
ego; neque alius ullus, qui libellum tuum
evolvere voluerit, a composito adeo ad hu-
manitatem vultu sibi imponi patietur. Mira-

bitur finiam in purpura, & aurum hic dicet subæratum. Et en in continenti novum modestiæ tuæ specimen.

CAPUT XXIV.

De ignorantibus ab Hoffmanno Corsino affectis.

§. I.

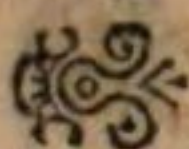
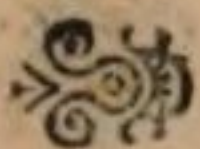
Ut Corsinum a calumniæ labe, quam ei jam asperferas vindices, subito alius, & veluti de calcaria ad carbonariam decurrens, inscitiae notam ei inuris; quasi *is probabilissimi doctrinam, prout a melioribus eius patronis explicatur, ignoravit*. Bene, si inter *malæ causæ* patronos reperiri aliqui queant *meliores*. Et tamen, nisi id patiatur Corsinus, in prius calumniæ crimen ei est recidendum, quo se adstrinxit, *sententiam Probabilistarum præpostero sensu, multisque figmentis ad conciliandam fidem interiectis referendo*. Sed faciemus cum bono Deo, ut Corsinus nec ignorantiae, nec calumniæ invdiam cogatur sustinere.

§. II. Quando autem R. Pater posita veluti privata persona, communem plurium hic agere incipis, patieris ut ad ductum tuum me quoque applicem; & quos tu *Nos* dicis, ego *Vos* appellem. Non puto autem ea formula totam tuam inclitam Societatem te comprehendere voluisse, quasi si *probabilissimi* doctrina eius ita sit propria, ut eam solemni aliquo iudicio probarit, aut in universum adoptarit.

Nam

Nam scio Viros ex ea gravissimos ei parum fuisse propitios, imo primos e Societate existisse, ut de P. Andrea Blanco in Italia factum testatur Mercorus, qui *gladium hunc venientem super terram videntes insonuerint buccina, & veluti muros pro domo Israël se opposuerint*. Scio etiam Societatis tuæ Patres in Comitibus generalibus congregatos tempore Innocentii XI, cum eos Pontifex percontatus esset, utrum doctrinam probabilitatis quasi propriam ac peculiarem Societati adscivissent? palam protestatos esse, *fas esse Theologis suis contrariam docere, seque in ista itidem, ut in ceteris Theologicis disputationibus, Thomistas & alios Catholicarum scholarum Theologos audire* ut refert P. Gabriel Daniel Epist. 2. ad P. Nat. Alexandrum. Legi denique Decretum 18. Congregationis Generalis XIII. his verbis conceptum: *Cum relatum fuisset ad Congregationem aliquos in ea persuasione esse, quod Societas communibus quasi studiis tuendam sibi sumpsisset eorum Doctorum sententiam, qui docent in agendo licitum esse sequi opinionem minus probabilem faventem libertati, relicta probabiliore stante pro præcepto: declarandum censuit Congregatio, Societatem nec prohibuisse nec prohibere, quo minus contrariam sententiam tueri possent, quibus ea magis probaretur*. Non ergo tu generali illa tua formula ad Societatis universæ corpus intendere poteras, tamquam eius causam acturus, sed ad solos sive intra Societatem sive extra eam Probabilistas, quibus proinde solis a me quoque responsum iri existimes, si qui tamen fuerint,

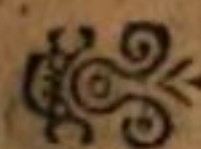
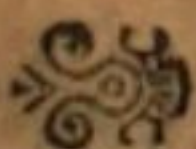
qui se tibi jungere cupiant, & tam miserabilem caufidicum non eiurent.

§. III. Sed ad rem jam veniendum, & videndum, quænam sint illa ignorantiae capita, quorum infamia flagrare debet Corfinus, ni quid malit deterius. *Primo, inquis, dicit Corfinus, nos sentire, ut opinio quædam probabilis sit, nihil aliud requiri, nisi ut ab aliquo auctore tradita sit — qui tenuissima ratione vel coniectura, imo nomine solum vel auctoritate sua opinionem illam probabilem tutamque reddiderit. Respondes: Ignoravit historiographus, nos requirere, ut auctor sit omni exceptione major, hoc est talis, cuius opinio non sit contra principium aliquod certum, nec levi, nec tenui nitatur fundamento, nec ipse alias varia improbabilia aut Patrum auctoritate, aut Ecclesiae definitione, aut ceterorum Theologorum sensu reprobata docuerit. Hoc primum. Secundo inquis, arbitratur nos docere, licitum esse illum opinandi modum eligere, qui tenui quacumque probabilitate fulciatur, tenuissimoque discrimine a sententia falsa vel errore distinguatur. Respondes: Ignoravit nos nihil amplius, ac hoc negare, & pernegare, tum ob damnatam ab Innocentio XI. propositionem tertiam; tum quod tenuis probabilitas habeat motivum ita leve, ut imprudenter censeatur agere, qui illi assentitur. Hoc alterum. Tertio inquis, putat nos tradere, opiniones a Theologis omnibus, Conciliis, Romano Pontifice damnatas, tuto tamen ac prudenter defendi posse. Respondes: Ignoravit nos jurare in verba Conciliorum; Romanorumque Pontificum etiam extra*
Con-

Concilium non modo in fidei materiis, sed & morum, regulam esse infallibilem, ita ut sententia ab illo reprobata simpliciter reddatur improbabilis. Hoc tertium. Denique Quarto inquis, asserit nos gloriari, ut aliquid Patrum ætate vel superioribus sæculis prohibitum ac malum foret, quod nunc licitum sit. Respondes; Ignoravit nos tueri eam dumtaxat sententiam probabilem sequi licere, quæ gravitatur fundamento, neque Patribus aut Conciliis, aut Pontificis declarationi, adversatur.

§. IV. En quatuor ignorantia, quorum Corsinum insimulas, peccata: sed potiori jure in te transferenda, qui Corsinum harum rerum inscium ac rudem haud fuisse, ignoraris. Plana illius sunt verba, quibus ex persona adversariorum tibi occurrit Tom. 5. disp. 2. cap. 10. num. 25. *Primo, inquit, reponere solent, se non quamcumque opinionem probabilem veluti licitam ac tutam proponere, sed illam solum, quæ gravibus rationibus innitatur; quæ a gravi, prudenti, religioso Theologo doceatur; quæ denique scripturæ, Conciliis, sive Pontificum decretis non adversetur: ideoque mendaces ac iniquos esse, qui probabilitatis doctrinam coloribus aliis expresserint.* Agnoscis nî fallor Corsini sententiam, qua non solum omnia illa tua, hodiernorumque Probabilistarum subterfugia, sed & illam ipsam a te instauratam querelam occupavit. Evanescit igitur ea, cuius Corsinum postulas, ignorantia. Neque vero id te fugit, qui §. tuo 48. locum illum Corsini, etsi dimidiatum laudaveris; sed more tuo conciliare

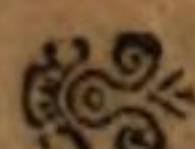
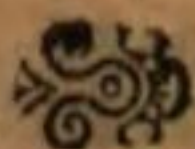

hæc cum prioribus non valens, ex eo quæris: *Si hæc non ignoravit, cur plurimam citati sæpius capitis decimi partem perditis doctrinis, quas vos damnatis & execramini, ad fastidium usque repleverit? Sed ad hoc*

§. VI. Facilis est responsio. Nam si vos R. Pater, qui nunc estis Probabilistæ, *perditas* illas doctrinas damnatis & execramini; non damnarunt certe, sed veluti simiæ catulos suos ex-
oſculati sunt vestri Maiores. Si vos auctorem *omni exceptione maiorem*, si probabilitatem *solidam, non tenuem* ad opinionem tuto impune-
que sequendam nunc exigitis; non exegerunt, qui priores vobis eius doctrinæ facem præ-
tulerunt. Quid ergo inane feriebat Ale-
xander VII. cum illam an. 1665. damnavit
propositionem num. 27. *Si liber sit alicuius ju-
nioris & moderni, debet opinio censeri proba-
bilis, dum non constet reiectam esse a sede Apo-
stolica tanquam improbabilem?* Aut cum um-
bris luctabatur Innocentius XI. cum an. 1679.
hanc num. 3. confixit: *Generatim, dum pro-
babilitate sive intrinseca sive extrinseca, quan-
tumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non
exeatur, consili aliquid agimus, semper pruden-
ter agimus?* Aut studiose composita, a nullo
vero auctore tradita fuit illa, quam Clerus
Gallicanus an. 1700. diris devovit; *Ex aucto-
ritate unius tantum potest quis opinionem in pra-
xi amplecti, licet a principiis intrinsecis falsam
& improbabilem existimet?* Non puto eo te in-
sanix

sanæ prolapsurum, ut Casuisticam hanc laxiorem Theologiam meram fabulam remque fictam dicas, homo societatis, quæ in simili negotio contra Iansenistas, Iansenii hæresim veluti imaginariam solum venditantes, tantopere decertavit. Atqui si exempla desideras, *doctum solum auctorem reddendæ alicui opinioni probabilis sufficere* dixit Filliucius; alterutrum dumtaxat, hoc est *vel gravem auctoritatem, vel non modici momenti rationem* requisivit Laymannus; *tenui probabilitate, modo a probabilitatis finibus non exeat* acquievit Tamburinus; *communem aliorum sententiam nihil officere probabilitati opinionis singularis contrariæ alicuius auctoris* docuit Escobar; *opinionem probabilem condemnari non posse ita, ut quoad se, quoad Deum, & in foro interno reddatur improbabilis & inhonestæ speculative*, asseruit Caramuel; *quidquid speculative probabile est, in praxi etiam tuto amplecti licere* contendit Sanci; hominemque, *probabilem speculative opinionem pro se habenti, sed pertimescentem ex ea practice operari comparavit* Tantalo, poma & aquam ad labia prope habenti, eis tamen uti aut frui impedito. Qui cetera absurda & abominanda procuderunt, facile suo quique nomine appellari possent, si Vindiciarum nostrarum paterentur angustia, deprehendereturque ex eorum gtege etiam fuisse illa *Quatuor animalia, & Viginti quatuor Seniores*, quibus *Agnus Apocalypticum sacrum Theologiæ Moralis volumen septem sigillis munitum, non sine communi omnium salute resignasse*,
pro-

prodidit novus Apocalypseos interpretres Escobar
in Idea & Epilogo suæ Theologiæ Moralis.

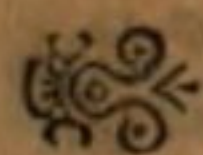
§. VI. Ex his tale jam forma tibi familiari
efficio argumentum: Vel qui nunc avetis dici
Probabilistæ, cum prioribus illis præcurfori-
bus vestris in eiusdem doctrinæ societatem coi-
tis, vel ab iis vos fecernitis? Si prius, imme-
rito tu Corsinò improperas, quasi ea vobis
affinixerit, quæ minime doceatis. Si posterius,
cur quasi vos ab eo hoc loco designati sitis &
læsi, in eum insurgis? Indefinite, indeterminate
neminem nominando is eo loco Probabilistas
reprehendit ob tam propudiosa opinionum
monstra; quod ut faceret impune, satis erat,
ex nonnullorum cerebro ea prodiisse; ut forent
omnium, nil necesse erat, nec proinde ea re-
prehensio ad omnes trahi debebat, præsertim
postquam Corsinus deinceps accurate inter utros-
que, hodiernos scilicet, & nuperos *probabi-
listæ* patronos discrevit, atque ita satis prodidit,
priori loco se ad antiquiores dumtaxat respe-
xisse. Et hæc *prima* causa est, ob quam mi-
rari definas, *cur plurimam citati sæpius capitis
sui decimi partem perditis doctrinis, quas vos
damnatis & execramini* Corsinus repleverit: ni-
hil nempe ab eorum doctrina attulit alienum.
Quamquam miror *ad fastidium tuum* usque id
factum esse; quum tamen magis fastidire oport-
uisset eos, qui hæc docuerint, quam qui
redarguant.

§. VII.

§. VII. *Altera causa, qua faciendum id sibi duxit Corfinus, est, quod perditæ ex sententiæ probabilissimum revera agnoscant parentem, ut superius jam ostendimus. Oportebat ergo fructu delibato ostendere, quam perniciofa esset arbor; caudamque prodere, ut de vulpe testaretur.*

§. VIII. *Tertia est quod conditiones a recentioribus Probabilistis excogitatæ causam probabilismi nihilo faciant meliorem, perindeque in posterum perniciosæ opiniones veluti capita hydræ, aut herba irrigua, gratia & cura illius artis succrescere possint, ut olim succreverunt, nisi illa ipsa pessumdetur. Hanc causam indicavit ipse Corfinus loc. cit. num. 25. ubi sic habet: Qui conditiones illas opponunt, nihilo meliorem probabilitatis doctrinam efficiunt, & incautis solum atque imperitis ludificant; hanc illis honestatis speciem obtrudunt, ut corruptæ moralis disciplinæ invidiam avertant. Quod si subtilitas illa, vel subdola verborum ambages attentius dirimatur, eadem semper perniciofa doctrinæ facies, eadem opinionum portenta, eademque flagitiorum impunitas nitidissime apparebit. Verum quando hic lapis offensionis tibi est & petra scandali in Corfino præcipua, non abs re erit fusius id persequi, earumque conditionum vim suis ponderibus examinare, rationemque ita in se expediendæ Corfini sententiæ.*

* * * * *

CAPUT XXV.

*De prima conditione ad opinionem vere probabilem juxta RR. requisita, pietate nempe
& doctrina Auctoris.*

§. I.

Hanc conditionem tu R. Pater sic effers, ut velis Auctorem, qui nominis sui dignitate opinionem quampiam vere probabilem efficere queat, esse oportere *omni. exceptione majorem*. Sed satis produs animum tibi fuisse idem his verbis dicendi, quod vulgari Probabilistarum lingua dici solet; eum oportere esse *pium & doctum*.

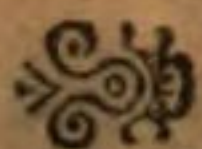
§. II. Conditionis huius inanitas & futilitas multis ex capitibus se prodit. Nam præterquam quod nullum sibi locum vindicare possit in Auctore ipso, qui novam aliquam opinionem procudit, nisi ipse se circumspicere velit, & ad capiendum probabilitatis experimentum, propriis vestigiis, quam *pius & doctus* sit indagare; insuper nullus etiam respectu aliorum commodus illius se offert usus. Quod si enim opinio quæpiam ceteris conditionibus prædita sit, quæ ad eam *vere probabilem* reddendam requiruntur, a quocumque demum, etiam minus *pio & docto*, patellarioque Theologo excogitata fuerit, necesse erit eam effici *probabilem*; sin, quis cumque illius assertor extiterit, nihil ad eius probabilitatem hinc accedet momenti.

§. III.

§. III. Deinde scire velim, si Scriptoris alicuius nuda auctoritas ea vi pollet, ut modo is egregie alioqui *pius sit & doctus*, continuo opinionem aliquam reddere queat *probabilem*; cur alterius æque *pii & docti*, si diversum a priore sentiat, eandem reddere nequeat *improbabilem*? Non enim puto posterius hoc te mihi daturum; alioqui pessime de Casuistica republica merereris, quod plurimæ in doctrina morali opiniones forent *improbabiles*, quæ ceu *probabiles* in ea sustinentur. Sed cedo, cur ita? cur non dico unus aliquis *pius ac doctus* Auctor, sed plures, auctoritate sua opinionis alicuius probabilitatem convellere haud possunt per id, quod ipsi eam *falsam* aut *improbabilem* existiment; & potest alter itidem *doctus ac pius* improbabilitatem ab ea amoliri omnem per hoc, quod ipse eam ceu *veram* aut *probabilem* amplectatur? An maius auctoritatis humanæ est robur in iis quæ probat, quam quæ reprobat? an plus ei deferendum in favorabilibus quam odiosis? Id quidem pugnare mihi videtur cum illo in scholis notissimo: *Per quas causas quid nascitur, per easdem etiam dissolvitur*. Nutat igitur tota illa, quam ab auctoritate Viri *probi & docti* opinioni cuiquam assertum is, probabilitas; vel certe si qua ei hinc accedit, ubi alius æque *doctus & probus* ex adverso intercesserit, elevatur. Id vero perpetuo usu venit in negotiis omnibus, in quibus humano testimonio aut fidei aliquis est locus, ut ubi pignantia inter se testimonia concurre-

rint,

rint, nisi aliud quid accedat, mutuo se elidant, atque pro nullis habeantur. Idem proinde oporteret & hic fieri, si quid tamen testimonio humano iis in rebus esset tribuendum.

§. IV. Sed non est fortasse tantum, quantum multi aut vellent, aut existimant. Observarunt enim jam pridem periti Logici, inter res *facti* seu *memoriae*, & *juris* seu *judicii* hoc esse discrimen, quod illæ quidem firmamentum aliquod a testimoniis accipiant; hæ non item, & omnis quæ his ex auctoritate mere humana accedere putatur probabilitas, *popularis* sit & *indocta*, non erudita. Utar, scribebat olim Seneca Epist. 117. *hac publica persuasione*; cum præmisisset, *apud suos hoc argumentum veritatis esse, aliquid omnibus videri*. Et Seneca vetustior Tullius in Topicis cap. 19. *Ingeniosos inquit, & opulentos, & ætatis spatia probatos, dignos quibus credatur, putant; non recte fortasse. Sed vulgi opinio mutari vix potest*. Novi quidem Aristotelem in Topicis Libr. I. cap. I. *probabile* dixisse id, quod *videtur omnibus, vel pluribus, vel sapientioribus, & his quidem vel omnibus, vel pluribus, vel maxime celebribus*. Sed dixit eo loco, ubi nihil se accurate pertractaturum est professus: τὸν ἀκριβῆ λόγον ἀποδοῦναι, ut hinc liqueat Philosophum nullam ibi aliam quam *popularem* probabilitatem definire voluisse. Et certe *veritatis cupidus*, quod animo satisfaciat, nihil quidquam hic inveniet, verba sunt recentioris Logici. Quid enim? dicet hic, *an probabilitatem*
in

in opinionibus hominum quærere debeo? quippeni potius in ipsa re quæram? — Sed si quid vel maxime in opinionibus hominum quærere probabile velim, an quæso poterit succedere negotium? Debeo consulere omnes, plures & Sapientes: quod idem est, ac si de vita pie institucunda consulere Christum & Belial juberer. Nam in probabilibus certe, ubi evidentia rei intellectum usque adeo convincere nequit, vix unquam consentient sapientes cum pluribus nedum cum omnibus. Si itaque plures affirmant, sapientiores negent, quidnam erit probabile? Et sane, an intellectus veritatis amans sibi aliquam formabit ideam eruditæ probabilitatis ex eo, quod plures consentiant? Quid quid sit, hoc saltem Aristotelica probabilis definitio præstat vestræ R. Pater, quod cum illa omnes, vel plures sapientes suffragatores postulet; vestra unico etiam sit contenta. En iterum aliquod doctrinæ Probabilisticæ caput, quod Ethnicorum sapientia respuisset.

§. V. Neque tamen existima, ex horum dumtaxat sententia me hanc vestram hypothesim velle refellere; sunt ex Orthodoxis plurimi quibus ea summopere displiceat. Ignosce autem, quod auctoritatem ipsam auctoritate hic impugnem; nam exemplo tuo adductus id facio, qui illi tantum tribuas; quamquam eam nudam sine ratione loquentem nullam tibi simi repræsentaturus. Itaque auctoritatem, cui tuto quis eo solo nomine, nedum in rebus memoriæ, sed etiam judicii confidere possit, Doctores Catholici aliam non agnoscunt, quam

Divinam, & quæ hinc derivatur Ecclesiasticam, in Conciliis Generalibus, Romanoque Pontifice, Christi in terris Vicario residentem. Aliis tantum tribuunt, quantum probant; unde non illa, sed rationibus acquiescunt. Quomodo autem non absurdum, propter pecunias aliis non credere, sed ipsas numerare & supputare; pro rebus autem amplioribus aliorum sententiam sequi simpliciter, præsertim cum habeamus omnium exactissimam trutinam & gnomonem ac regulam, Divinarum inquam Legum assertionem, ait S. Chrysostr. hom. 13. in II. ad Corinth. Cap. 7. Qui cæce auctoritates huiusmodi consecantur, vitio laborant, quod eruditi præiudicium auctoritatis vocant.

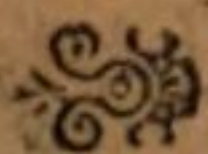
§. VI. Non me quidem fugit, etiam" Sanctis Ecclesiæ Patribus in doctrina præsertim fidei & morum plurimum esse tribuendum, ita ut ubi circa dogma aliquod *unanimes, perpetuusque* eorum consensus constiterit, ne fas eis sit refragari, Sed hoc idcirco est, quod consensus eiusmodi ipsam Ecclesiæ doctrinam nobis exhibeat, & Traditionis non interruptæ certissimus sit testis; ut proinde si res accurate expendatur, fides quæ SS. Patribus tum adjungitur, reapse sit *historica*. Quamquam si quis in tali consensu Concilii cuiusdam Generalis auctoritatem suspicere & revereri malit, quasi scilicet parum intersit, animisne solum & sententiis, an etiam locis Patres coiverint, non repugnabo; modo ne auctoritas mere huma-

humana sine ratione, irrefragabile argumentum, cui Theologum cedere oporteat, statuatur. Imo cum hoc ipsum locum dumtaxat obtineat, ubi consensus hæc *concors* fuerit ac *perpetua*, liquido constat non idem de unius aut alterius S. Patris singulari auctoritate esse dicendum.

§. VII. Recte quidem, inquis; sed hætenus, ut ab ea *firmum* argumentum duci haud possit; non vero ut nequeat *probabile*, quando etiam ipse Melchior Canus, quo nemo exactius Locos Theologicos tractavit, Libr. VII. cap. 3. fateatur, *Unius aut duorum Sanctorum auctoritatem in his quæ ad Sacras Litteras & doctrinam fidei pertinent, probabile argumentum posse subministrare.* Multum Cano, si quisquam alius, R. Pater honorem habeo, maioremque quam quidam tuæ Societatis; sed quia non tam auctoritatis eius præiudicio, quam ratione ad id permoveor, hinc ad summum in eum casum interpretandum eam dico, quo *ceteri Patres* prorsus de opinione illa aut dogmate *sileant*; non vero quo *uni illi omnes adversentur.* Id ut ita Cano persuasum fuisse credam, inducor potissimum iis, quæ conclusioni suæ ibi subiicit verbis: nempe, *quod sanctorum quisque, his dumtaxat exceptis, qui Libros Canonicos ediderunt, spiritu fuerit humano locutus, & aliquando vel in eo errarit, quod ad fidem spectare postea demonstratum est.* Quæ quidem animadversio eiusmodi est, ut sola probabilitati, ex unius dumtaxat auctoritate conficiendæ

O 2

ficiendæ, obstruere posse videatur. Si enim falli eorum quisque potuit, & interdum fallus est, nulla mihi ratio suppeditat, cur nuda cuiuspiam ex iis auctoritate sim contentus, quando nihil etiam succurrat, quod cum hac in re hallucinatum minime fuisse ostendat; imo erroris suspicionem non levem aliorum omnium refragatio iniiciat. *Sanctus vero is fuit* (utar porro verbis Cani) addo etiam *eruditus*, & si vis, *omni exceptione maior*, qui credidit ab hæreticis baptizatos esse rebaptizandos; *Sanctus fuit*, qui in Christi corpore et sensum pænæ & dolorem fuisse negavit, *Sanctus fuit*, qui in Chilistarum dogma descendit; & ut e re morali etiam exemplum petam *Sanctus fuit*, qui viro ob adulterii culpam uxorem repudianti, alterum matrimonium concessit. Neque tamen reor, opiniones has continuo, ac ab iis Patribus sunt assertæ, sola eorum nominis auctoritate evasisse probabiles, ut tuto quis, cui minus probabiles, aut prorsus falsæ viderentur, eas idcirco etiam ante decretorium Ecclesiæ contra eas iudicium, amplecti posset.

§. VIII. Sed præstat eos ipsos hic audire, de quorum auctoritate disceptatur. Non poterit eorum sententia in causa propria cuiquam esse suspecta. Duos vero præ aliis laudabo Hieronymum & Augustinum, quod nemo fere. Patribus, his in Ecclesia Dei sit venerabilior. Prior ergo Epist. 152. ad Minerium & Alexandrum, cum antiquiorum se Patrum testi-

testimonia quædam laudasset, hæc subiicit:
*Hæc celeri sermone dictavi, quid eruditi viri de
utroque sentirent loco, & quibus argumentis suas
vellent probare sententias, vestræ prudentiæ expo-
nens. Neque enim tanta est meæ pussillitatis aucto-
ritas, qui nihil sum, & invidorum tantum morsibus pa-
teo, quanta eorum qui nos in Domino præcesserunt;
nec juxta Pythagoræ discipulos præiudicata Doctoris
opinio, sed doctrinæ ratio ponderanda est. Si quis
contrariæ factionis, innumurat, quare eorum ex-
planationes legam, quorum dogmatibus non acquiesco,
sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia pro-
bate, quod bonum est tenete. In præmio autem
Epist. ad Galatos hoc ipso nomine laudat Pau-
lum: Neque vero more Pythagorico, quidquid re-
sponderam, rectum putabat; nec sine ratione præiu-
dicata apud eum valebat auctoritas; sed examinabat
omnia, & sagaci mente universa pensabat, ut me
sentirem non tam discipulum habere, quam iudicem.
Alter seu Augustinus Epist. 19. ad Hieron. in
hæc verba scribit: Fateor charitati tuæ, solis eis
scripturarum Libris, qui iam Canonici appellantur,
didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum
eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime
credam, — Alios autem ita lego, ut quantalibet
sanctitate, doctrinaque præpolleant; non ideo verum
putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per
illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod
a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec
te mi frater sentire aliter existimo. Et Epist. III,
ad Fortunat. Neque enim quorumlibet disputa-
tiones, quamvis Catholicorum & laudatorum homi-*

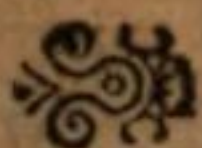

num velut scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat salva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet, Divino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Subdit vero: Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum. Ac denique Epist. 112. ad Paulin. Si quid Divinarum Scripturarum, perspicua firmatur auctoritate, sine ulla dubitatione credendum est. Aliis vero testibus vel testimoniis, quibus aliquid credendum esse svadetur, tibi credere vel non credere liceat, quantum ea momenti ad faciendum fidem vel habere, vel non habere perpende-
ris. — Hæc prælocutio mea te, atque alios qui ista lecturi sunt, præstruit quales seu meorum, seu quorumlibet Scriptorum iudices, esse debeatis. Hæc Augustinus.

§. IX. Non suspicabuntur autem, credo, Augustinianæ auctoritatis & doctrinæ Vindices, me quidpiam huius Sanctissimi Doctoris gloriæ hic detractum ire, quod ex eius suffragio probabile etiam argumentum duci negem. Nihil minus, quam has paro insidias; nuspiam minus, quam hic Eius existimatio periclitatur. De nuda enim auctoritate, præcise spectata hæc attuli, non etiam de munita rationum præsidio, quod certe in Augustini scriptis, ubi docet aut adstruit quidpiam, passim occurrit firmissimum. De uno solum locutus sum; quum ipse in dogmatibus suis
suis

fuis tot sibi assentientes habeat, quot pæne ex Latinis Patribus post eum scripserunt. *Seorsum ab Ecclesiæ judicio hæc intellexi; quæ tamen, præsertim in his quæ adversus Pelagianam & Semi-Pelagianam hæresim disputavit, Augustinum veluti os suum & interpretem agnoscit, eademque auctoritate sua dudum probavit.* Execranda hic potius venit eorum temeritas & audacia, qui cum recentioris cuiuspiam Theologastri auctoritate tuto aliquem acquiescere posse pertendant, ausi tamen sunt non maiorem Theologorum Aquilæ Augustino concedere, *quam rationes ab eo allegatæ evincant*, pluraque alia contumeliosa huic Ecclesiæ Doctori præcipuo effutire, quorum indiculum tum Facultas Lovaniensis in Epist. ad Innocentium X. data, tum Cardinalis Norisius in Vindiciis Augustinianis; tum denique Auctor epistolæ, nomine Launoii ex Elyfio ad Præpositum Generalem S. I. Scriptæ texuerunt. Videtur plane eadem fors huic Patri Sanctissimo obtigisse, quæ olim in lobo lusit. Hic prius *cum procederet, videbant eum juvenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant: principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adharebat.* Iobi Cap. 29. At quid ei postea evenerit, ipse sequenti capite describit. *Nunc autem, inquit, derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei - - - Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum*

sum eis in proverbium: abominantur me, & longe fugiunt a me, & faciem meam conspuere non verentur.

§. X. Sed bene habet, quod hodierni Probabilistæ in ipso etiam, licet alioqui sibi adversario, Augustini sæculo, perversæ suæ sententiæ exemplum invenire queant, ut non testimoniis solum, sed exemplis quoque refellantur. Narrat nempe hic Sanctus Pater Libr. de Peccato origin. qui est secundus contra Pelagium & Cœlestium, cap. 3. quod cum Cœlestius in Synodo Carthaginensi constitutus, *dubitare se dixisset de peccati originalis traduce, quia diversa ab eis audivisset, qui in Ecclesia, Catholica constituti sunt Presbyteri; rogatus a Paulino Diacono, ut eorum nomina ediceret, responderit: Sanctus Presbyter Ruffinus Romæ, qui mansit cum Sancto Pammachio; ego audiui illum dicentem, quia tradux peccati non est. Cumque instaret Paulinus, ut plures si haberet, edissereret; Cœlestius hac demum ratione se tuitus sit: Non tibi sufficit unus Sacerdos? Optarem ego, mecumque omnes boni, ut simili Probabilistarum nostrorum argumento, quod ab unius auctoritate æque ipsi ducunt, tantum ab aliis deferetur, quantum a Patribus Carthaginensibus Cœlestio eo nitenti est delatum, hoc est ut tam præclari illius architecti una cum eo valere juberentur. Ne igitur, finio hoc caput verbis Lactantii Libr. II. Instit. Div. cap. 13. trahamur auctoritate cuiusquam; sed veritati potius faveamus & accedamus.*

damus. Nullus hic temeritati locus est. In æternum stultitiæ pœna subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit.

CAPUT XXVI.

Dicta prioris capitis peculiariter Auctioribus recentioribus accommodantur.

§. I.

Proximo capite probabilitatem ab auctoritate unius pii doctique viri duci posse ita negavi, ut id privilegii ne quidem Sancto alicui Patri concedendum putarim, ne novitio alicui Theologo concedere cogerer; quo quidem pacto, haud æque satis, minores hos ignes cum fulgidissimis illis Ecclesiæ luminibus videri potui comparasse. Saltem præfatione consueta uti oportebat

— — Si parva licet componere magnis.

§. II. Unde retracto potius dicta; & ne parum reverens modestusque apud nonnullos audiam, aut plane in eam suspensionem veniam, quasi adstipulari voluerim Lovaniensi illi e Molinæ schola Professori, qui docere palam, discipulisque dictare non erubuit, *Augustinum fuisse Doctorem perinde, ac alium quempiam etiam modernorum*; ut inquam periculo huic me subducam, largior non invitus, eam Sanctorum

rum Ecclesiæ Patrum esse auctoritatem, ut quæ vel unum ex iis suffragatorem habet opinio, eo ipso *probabilis* efficiatur, tutoque quivis, nisi Ecclesiæ decretum obstat, eam sectari possit: & nego pernegoque, id ulli ex R. R. Casuistis, quamvis *docto* & *pio*, debere aut posse aptari.

— — — Quid enim contendat hirundo
Cygnis? aut quidnam tremulis facere artibus hædi
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?

Lucret Libr. 3.

Nimirum non pluma dumtaxat, ut aiunt, inter hos & illos interest; sed ingens ut temporum, ita & rerum intervallum.

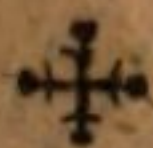
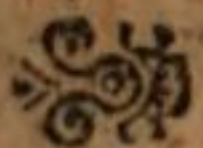
III. Et primum quidem ad Patres passim, antiquosque, juniorum curiositatem ablegat Spiritus Sanctus, ut Proverb. 13. *Multi cibi in novalibus Patrum; & aliis congregantur absque judicio.* Item Job. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Eliu vero hominis involventis sententias sermonibus imperitis ea vox fuit Job. 32. *Non sunt longævi sapientes, nec senes intelligunt judicium.* Accedit ingens in illis vitæ meritum; Scripturarum usus & intelligentia, nostra multo maior & purior; Apostolicorum temporum vicinitas; eruditio & sanctitas judicio Ecclesiæ probata; sincerum veritatis studium, nullis cupiditatibus aut prurigne contradicendi infuscatum: quæ quanto magis corruptum nostrum sæculum deficiunt aut inficiunt; tanto
veteres

veteres illos Patres præ novitiis istis Casuistis nobis magis reddunt verendos. Quo fit, ut nedum singuli horum, eorum singulis conferri non possint, sed *centenorum recentiorum auctoritas vix unius Sancti Patris auctoritati æquivalet*, ut inquit P. Cocq. Tom. I. Princ. Theol. tr. 2. cap. 6. sect. 5.

§. IV. Est etiam ea in modo opinandi inter utrosque differentia, quod *licet*, ut observat laudatur sæpius Cardinalis de Aguirre loc. cit. *Sancti Patres aut Doctores celebres aliter atque aliter circa varias quæstiones morum interdum censerent; unusquisque tamen pius ac prudens id agebat, vel consulabat aliis, quod post debitum examen judicabat verum, aut saltem longe conformius Canonibus sacris, rationi & æquitati.* Quum tamen nostri Probabilistæ non id semper agant, aut aliis agendum suadent vel præcipiant, quod vero propius ipsis apparet; imo nec quid propius sit, sollicitè inquirunt; sed stando suis principiis ea non raro adoptant, quæ falso propria esse agnoscunt, ut vel hinc pateat, securiores longe eos præ istis esse morum doctrinæ duces.

§. V. Atque hæc satis efficacia fore puto; quo illius tuæ ratiocinationis infirmitas retegatur, dum a Doctoris Angelici exemplo concludere conaris, posse defacto *unius* etiam præstantis Viri auctoritate opinionem quampiam reddi *probabilem*; quam in rem P. Gallego recitas verba: *Angelicus Doctor multa scripsit, & docuit*

docuit contra alios, qui ante ipsum scripserunt: & tamen Eius opiniones, statim ac ab ipso traditæ sunt, existimatæ fuerunt probabiles. Nam da tu mihi R. Pater ex R. R. Casuistis quempiam Doctori Angelico per omnia parem, cuiusque doctrina & sanctitas perinde ab Ecclesia recognita sit, & probata; & faciliorem aliquanto in subscribendo tibi invenies. At id ut præstes, nequidquam forte es enixurus.

§. VI. Neque enim quod e. g. Conimbricense Collegium in uno ex epitaphiis Suarezium appellarit *Europæ atque adeo Orbis universi Magistrum; Aristotelem in naturalibus scientiis; Thomam Angelicum in Divinis; Hieronymum in scripture, Ambrosium in cathedra; Augustinum in polemicis; Athanasium in fidei explicatione, Bernardum in melliflua pietate; Gregorium in tractatione Bibliorum, ac verbo oculum populi Christiani: aut quod Vasquezius apud Nierembergium cap. 38. Vitæ S. Ignatii audiat Sol Theologiæ; Magister Magistrorum, & Doctorum; homo admirabilis; Angelus vita atque intelligentia; Magister, sol, lux Theologiæ, qui sine ullius iniuria, jure mereatur nomen Doctoris orbis, quemadmodum ætate sua gloriosissimus Chrysostomus; non inquam, quod hi honorum tituli a privatis quibusque in eos congesti sint, idcirco totius Ecclesiæ sensum ac judicium irrefragabile de iis exprimunt; ut perinde fuerit ad probabilitatis opinionem morumque regulam, eorum*
alteri

alteri quidpiam, ac Doctori Angelico esse visum. Nam ipsi quidem sibi mutuo, dum viverent eas laudes non addixerunt, cavillis ac conviciis satis liberaliter se in scriptis suis insectati; & nihilominus utriusque opiniones plusculæ censorio stigmatē ab Ecclesia sunt confixæ. De Suarezio vero memorabile plane est Cardinalis Perronii iudicium, illius scilicet, quem Thomistarum adversarii maximi faciunt, dum eius de prædeterminatione ad Pontificem dictum urgent; hic vero oro, ne recusent. Legitur autem in Perronianis tit. Suaraz. *Suarez* inquit Clarissimus Cardinalis, *in factis & dogmatibus antiquis, mortalium omnium ignorantissimus est. Librum ab illo editum obtulere mihi Jesuitæ Taurinenses, magno apud illos pretio habitum. Quibus ego innumera testimonia intento digito designavi: adeo inepte, stolide & ignoranter ab illo extorta, ut nihil magis; atque etiam omnino falsata. Hunc acutissimum Doctorem omnium Metaphysicum haberi dixit P. Coëffetæus; cui respondi, sit ita; sæpius tamen puris putisque sophismatibus evanescit. Suarez Scholasticorum omnium pessime de Divina Eucharistia scripsit. Hæc ille, non ego. Absit enim ut Doctoti Eximio.*

— — — Detrahere aulam

Hærentem capiti multa cum laude coronam;

tantum ne Doctori Angelico exæquetur, eiusque pariter auctoritatis obtentu opinioni alicui probabilitas asseratur, deprecor.

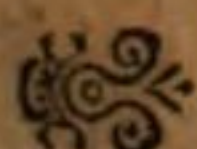

§. VII. Quamquam non video etiam, quid ipse adeo Gallego sibi voluerit, cum dixit, *Doctoris Angelici opiniones statim ac ab ipso sunt traditæ, existimatas fuisse probabiles.* Duplex his verbis sensus subesse potest; sed neuter probabilis, aut huc conducens. Si enim id dicere voluit, Sanctum Doctorem quasdam probasse opiniones, quæ aliis ante eum minime fuerunt probatæ; id quidem fieri potuisse non nego; sed factum ita contendo, quod momenta earum opinionum ei visa sint maiora, adeoque & opiniones ipsæ veritati longe propiores, quam oppositæ. Non enim Doctor hic sanctissimus, opinionissimo illi Probabilistarum nostrorum principio erat innutritus, ut fas esse existimaret utramvis ex duabus opinionibus in re morali amplecti, eam etiam quæ minorem veri speciem alicui referre videretur, & nihilominus libertati contra legem faveret; sed illam ut plurimum, quam speculator animus post diligens rei examen aperte ad veritatem propensionem esse deprehenderet. Unde si & ipse aliquas subinde excogitavit vel ab aliis excogitatis accessit, quæ ceterorum puncta non tulerunt, magna non nisi certa que ex ratione id fecisse existimandus est. Quamquam vellem R. Pater ut aut Gallego, aut Moya, ex quo tu hoc sumpisti, ad liberandam asserti fidem catalogum texuisset earum opinionum moralium libertati conniventium, quas *Doctor Angelicus*, ut prætenditur *contra alios, qui ante ipsum scripserunt, tradidit, & excogitavit.* Nam certe ut
ma-

magnus veterum R. patrum venerator fuit S. Thomas, ita & novitatis hostis; nec facile vel fallente vestigio ab iis discessit. De Theologis vero suorum temporum generatim pronuntiavit Quodl. 3. art. 10. *In iis quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur opinionem erroneam alicuius Magistri.* Alibi vero, seu 22. quæst. 17. art. 2. hanc regulam circa usum auctoritatis tradidit: *Homo in his, quæ ad propriam personam pertinent, debet informare conscientiam suam ex propria scientia.* Libertati vero humanæ fræna plane non laxavit.

§. VIII. Sed demus ita factum, & S. Thomam ex proprio cerebro, sine duce, *novas* aliquas in doctrinam morum intulisse opiniones, quæ libertati contra legem suffragarentur. Dico licuisse etiam alii cuicumque eas amplecti, si modo manifesto veri similiore, uti Doctori Angelico representatæ sunt, ei etiam viderentur, non vero solo illius auctoritatis prætextu. Neque enim Is diversam in eligendis opinionibus regulam aliis tum præscribere potuit aut voluit, ab ea, qua ipse usus est in iis amplectendis, nempe *ut in omni controversia, quid esset simillimum veri, quæreretur.* Imo id etiam nunc fieri posse ultro largior, ut si cui sua, aut paucorum aliorum opinio contra plures, omnino videatur *probabilior*, is eam missa altera secure adsciscere possit, eique in agendo se conformare. Sed eo casu tota vis in rationum

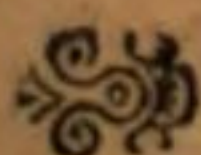
num pondere sita erit, non præsumpto dumtaxat (nam si præsumtionis hic habeatur ratio, hoc potius, perinde ac veritas opinioni contrariæ plurimum inesse præsumetur juxta doctrinam S. Thomæ 2. 2. quæst. 70. art. 2. in ☉) sed propria indagine explorato; perindeque tunc erit, ut supra monebamus, eam opinionem a Viro quopiam *docto & pio*, ac ab alio infimi etiam subsellii fuisse excogitatam, vel ab ipso operante. Quamquam eo in casu magna cautione est opus, ne amor proprius aliive pravi affectus nobis illudant, ita ut veritatem cupiditatum nostrarum faciamus pedissequam, verissimeque dici de nobis possit:

Verum putant haud ægre, quod valde expetunt.

§. IX. *Alter* quem Gallego verbis suis sensum subiicere potuit est, opinones a S. Thoma traditas, continuo ac ab illo traditæ sunt, sola nominis Eius auctoritate tutas, universim evasisse *probabiles*, ut ab aliis etiam quibuscumque, nullo delectu, nulla probabilitatis intrinsecæ habita ratione, adscisci possent. Et id quidem nulla veri specie dicitur. Non repetam, quæ circa eam rem superius jam a me dicta sunt. Duo solum eius sententiæ adducam consuetaria, ut illius inanitas omnibus non obscure patefcat. Nempe si in diiudicandis opinionibus normæ instar esse debeat, aliquid Sancto Thomæ esse visum, efficitur hinc, opinionones illius proprias mox ut ab eo traditæ sunt, non *probabiles* modo, sed & *probabiliores* fuisse.

fuisse existimandas, imo earum aliquas fortasse plane *veras*; quando & ille, ut credere par est, non alia ex causa eas amplexus sit, nisi quia ei aperte *probabiliores* aut prorsus *veræ* visæ sint. Dabisne id cum foederatis tuis R. Pater? hærebit certe aqua, an des? nec tamen, quomodo te expedias invenies. Et quid si eo argumento tibi porro instem, illudque ad alium quempiam S. Thomæ supparem e. g. S. Bonaventuram transferam? Quid inquam dicturus es de opinionibus, quas ille sibi peculiare habuit, & contra S. Thomæ doctrinam tradidit? in quibus tamen amplectendis eodem procul dubio etiam ipse, quo S. Thomas consilio est usus, veri scilicet inquirendi. Vel neutrius opiniones, sola eorum nominis auctoritate probabiles evasisse fatendum tibi erit, vel utriusque *probabiliores* aut plane *veras*, etsi oppositas; quod quidem postremum dicere monstruosum est.

§. X. Sed illud fortasse non minus (estque alterum illius sententiæ consecrarium) effici nempe hinc, quod quæcumque olim a S. Thoma traditæ fuerunt opiniones, non tantum potuissent sed debuissent etiam ab omnibus admitti ut *probabiles*. Non licuit ergo S. Bonaventuræ ullam ex opinionibus S. Thomæ ceu *falsam* aut *improbabilem* arguere, non Scoto, non Durando, nisi ut agendo Auctoris ipsius *pietatem* & *doctrinam* in dubium revocare, aut plane inficiari voluissent. Si enim sola hæc duo tantum ad

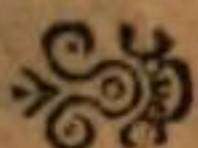
opinionis alicuius probabilitatem habent momenti, ut ubi dextras sibi præbuerint, per se se opinionem *probabilem* efficiant, uti per te ex Gallego in S. Thoma factum hic obtenditur; profecto opinionum illius probabilitatem inficiari idem erat, ac eminentem eius doctrinam & virtutem, unde probabilitas necessario orta est, negare.

§. XI. Quanto melius igitur utrorumque famæ & dignitati consulitur, si totum istud probabilitatis ab auctoritate mere humana ductæ in rebus *judicii* commentum explodatur, iisdemque ipsis Summis Viris ignotum fuisse statuatur. Ita enim nec S. Thomæ eminens periclitatur *doctrina & sanctitas*; & ab iis quos ipse adversarios doctrinæ habuit, omnis impudentiæ, malignique animi nota abstergitur. Quod si quid venerationis deinceps opinionibus S. Thomæ ab auctoritate accessit, id Summis Pontificibus, legitimis earum rerum Censoribus, qui nedum de sanctitate illius, sed etiam doctrina eximia, illiusque *tutis & inconcussis dogmatibus* toties luculentissime pronuntiarunt, in acceptis est referendum.

§. XII. Et quando S. Thomas hic nobis jam dimittendus est, ne quis ob dicta hætenus, minorem meam erga Eum, quam par sit, suspicetur esse, observantiam, juvat gemina subiicere de morali eius doctrina, post natos jam Probabilistas, Virorum Summorum judicia.
Eorum

Eorum prius continetur voto Alexandri VII. Pont. Max. quod is Patribus Prædicatoribus in Comitibus Generalibus congregatis declarari iussit eo tempore, quo tot opinionum monstra in republica Christiana caput extulerunt, referturque a P. Vincentio Baronio in Epist. præfixa Operi Julii Mercori: Nempe *tædere Beatissimum Patrem tot novarum opinionum hoc sæculo in Theologiam Moralem inductarum, quibus disciplina Evangelica resolvitur, ac conscientias cum gravi animarum periculo illuditur: & se maxime velle a Theologis Dominicanis in Ecclesiæ hoc morbo laborantis remedium, opus parari ex severiori & tuta Sanctissimi Præceptoris doctrina, quo hæc morum & opinionum licentia, quæ in dies grassatur, quasi cauterio cohibetur. Alterum est Cardinalis Hieronymi Casanatæ, exstatque apud P. Graveson in Hist. Eccles. sæc. XVII. Tom. 8. colloq. 5. qui dicere sæpe solitus erat: Felicem orbem fore, si una S. Thomæ doctrina ubique obtineret; unus in Scholis & Academiis Thomas Doctor audiretur; consuleretur in dubiis. Nullæ essent in orbe hæreses; nulla in Morali mollis & genis accommodata, quæ conscientias hominum regit, relaxatio; nulla in Mystica Theologia, quæ sanctitatis viam sternit, exerratio aut illusio: sed ubique in Scholis vetusta Patrum regnaret Theologia, cuius beneficio facile reprimi possent errores ac novitates, quibus oppugnari fidem ac Religionem Catholicam nonnunquam afflicta ingemiscit Ecclesia.*

* * * * *

CAPUT XXVII.

*Eiusdem conditionis inutilitas respectu RR.
Casuistarum ostenditur.*

§. I.

Quædam prioribus Capitibus passim tibi largitus sum R. Pater, alias fortasse a me haud concedenda. Nunc vero aliquid, quod certe maximum est, ac plane ex voto tuo, tibi largiar, nempe ad constituendam opinionem quampiam *vere probabilem* satis esse *unius Viri docti ac pii*, seu *omni exceptione maioris*, etiam hodierni suffragium. Id solum caveo, ut ne tu idem de opinionibus severioribus legi faventibus inficieris, sed eas pariter *unius æque pii ac docti Viri* auctoritate probabiles effici agnoscas. Quod quidem spero non difficile te mihi daturum, ne dispar alioqui utriusque nostrum sit conditio, & nullo compendio causæ, diverso jure utamur.

§. II. Quid ergo, inquires, est, ne transfuga in Probabilistarum castra jam commigrem; & nomen dem tam frequenti factioni? Oppido multis R. Pater intercludor, & isthic etiam est, quod impedit, ingens nempe illa ac fere insuperabilis in discernendis *omni exceptione maioribus Viris* difficultas, ratioque nullis certis regulis illigata eos agnoscendi: per quam conditio

ditio illa inutilis ac prorsus inanis redditur. Jure enim hic cum Corsino eandem, etsi tibi tantopere molestam quæstionem instaurare possum: *Quos auctores atque Theologos esse putabimus, quos vos graves, prudentes, ac religiosos appellatis?* Cicero cum simile stoicorum dogma Libr. IV. Acad. quæst. retulisset: *omnia se credere ei, quem judicent fuisse sapientem; probarem inquit, si id ipsum rudes & indocti judicare potuissent. Statuere enim quis sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis.* Nempe, verba sunt Plinii I. Epist. 10. *Ut de pictore, sculptore, fictore nisi artifex judicare; ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem.* Ex eodem principio alter Cicero, sed Christianus, conclusit Libr. IV. Inst. Div. cap. 1. pervulgatos illos Græciæ Sapientes, tales revera dici haud potuisse. *O miserum, inquit, sæculum! quo per orbem totum septem fuerunt soli, qui hominum vocabulo cierentur. Neque enim potest dici homo, nisi qui sapiens est. Sed si ceteri omnes præter ipsos stulti fuerunt, ne illi quidem Sapientes: quia nemo esse sapiens judicio stultorum potest.* Ita plane & ego statuo, nemo pius & doctus esse, nisi judicio pii & docti potest. At si is, qui pius & doctus assertorem alicuius opinionis inquirat, jam talis sit, alterius auctoritate ad consciscendam ei probabilitatem non egebit, satisque erit, si ipse ei suffragetur. Mirabilis hercle disciplina, ut quis de opinionis alicuius probabilitate ac securitate dubius, hoc ipso utramque ei impertiatur, quod desi-

nat dubitare, itaque dubium in argumentum vertat assensionis.

§. III. Deinde percontari hic lubet, qualem esse oporteat illam propriæ vel alienæ virtutis ac doctrinæ cognitionem; certanne, an sufficere probabilem? Et mirandum quidem esset, si ad conciliandam actioni cuiuspiam honestatis opinionem satis foret, probabiliter solum honestam eam videri; ad faciendam vero suæ vel alienæ doctrinæ ac pietatis fidem satis non foret, probabiliter solum quempiam videri doctum & pium. At hinc novum conficitur absurdum (quod tu procul dubio cum melioribus probabilissimi patronis es deprecaturus, etsi deprecati non sint Tamburinus, Illfungius, Archdekinus &c.) nempe ad licitum opinionis probabilis usum non requiri, ut ea certo sit probabilis, sed satis esse, si vel probabiliter sit probabilis. Nequit enim ob pietatem & doctrinam Auctoris, certo probabilis dici opinio, dum doctrinæ illius & pietatis, unde ea probabilitas fuit nulla habetur certitudo, sed mera dumtaxat probabilitas. Itaque dicendum erit potius, certitudinem illius criterii requiri. Verum unde, hanc quis capiet, etiam moralem solum? Ex fama & rumore publico? at vereor, ut testis hic sit satis idoneus, qui prout affecti fuerint homines, pleraque omnia vel in maius solet extollere, vel æquo plus deprimere. Pharisei olim in ore hominum præ ceteris Legis divinæ audiebant peritissimi, iidemque observantissi-
mi;

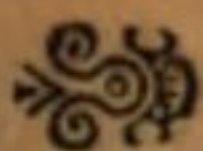
mi; & tamen eos *cæcos*, *ducesque cæcorum* vocavit Christus. Aliud nempe est esse, aliud videri. Sunt etiam nunc

Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt,
Indocti primum &c.

Juv. Sat. 2.

§. IV. Accedit quod hoc sæculo, in Germania præsertim, ad præstantis alicuius *sapientiae & doctrinae* famam consequendam, haud ita multum vulgo requiratur. Si quis in Doctorum ordinem alicubi sit adscriptus, vel superiores disciplinas docendo etiam profiteatur, jam populari persuasione *doctissimus* putatur. Væ qui contra appellationem hanc quidpiam molitus fuerit, aut minus magnifice hominem eam sibi arrogantem compellarit. Alioqui & ipsi in ea sibi adscribenda liberales sunt, & in impertienda aliis ad superstitionem usque religiosi. Nullum ergo certum indicium pro eximia eorum *doctrina* hinc capi potest.

§. V. An fortasse ex vulgatis ab iis satis interdum spissis de re morali voluminibus? At in tanto scribendi cacoëthe multos reperias, in quos quadret Græcum proverbium *μέγα βιβλίον μέγα κακόν*. Innumeri, ait P. Michaël Elizalde S. J. Part. II. libr. 6. quæst. 15. §. 5. (quibus nulla alia scientia crederetur, *Moralem Theologiam non solum docent, & quorumcumque conscientias regunt, & casus resolvunt;*

sed libros etiam edunt. Hanc enim omnes præsumunt, & non nisi lacerent necesse est.

§. VI. Quo igitur fluctuans animus se convertet? Bibliothecarum Scriptores in consilium adhibebit? at etiam hic erit, quod eum demoretur. Nam præterquam quod de Scriptoribus ipsis hæsitabit, an fide digni sint? insuper negabit se tutum in iis gressum figere posse, postquam legerit, eos etiam illic maximis tum ob eximiam *pietatem*, tum summam *doctrinam* ornari laudibus, quos constet multa *impia*, *scandalosa*, *perniciosa*, *Scripturæ & Conciliis adversa* libris suis adsperxisse. Mollior ossa cubent Virorum laboribus & vicissitudinibus huius vitæ perfunctorum; sed dicamabo R. Pater, inducetne prudens quispiam animum, cui opinionum damnatarum cogniti sunt Auctores, ut ab ore Sanchezii, Vasquezii, Castropalai, Tamburini, Laymanni, Filiucii, Escobarii, Baunii ceterorum, pendere velit; salutemque suam eorum fidei credere ex eo solum, quod Alegambius, aut Sorvellus in sua Scriptorum Bibliotheca eos ceu *morum sanctissimorum exempla*; *homines vitæ purissimæ*, *innocentissimæque nulla unquam graviori labe taminatæ*; *modestissimos*; *humillimos*; *pauperrimos*; *antiquæ probitatis*; *Angelos*; *sanctos*; *absolutissimos Theologos*; *Juris utriusque peritissimos*; *moralium Scriptorum Principes*; *conscientiarum mire dextros rectores*; *profunde doctos*; *splendidissima Moralis Theologiæ lumina* &c. prædicent? Fallax igitur, minimeque

accurata enim hæc est Auctores *omni exceptione maiores* æstimandi aut cognoscendi regula. Et quæ tandem recta aut sincera erit, a qua nulum sit deceptionis periculum? Vereor, ne nulla mere humana: mihi quidem sub nullam hæc cadere posse videntur.

§. VII. Conaris tu quidem eam Corsinum, nosque edocere; sed ita, ut quisque jure cum sene illo Terentiano Phorm. 2. 4. queri queat;

Incertior sum multo, quam dudum.

Adeo descriptio tua Auctoris *omni exceptione majoris* prava est, abnormis, & impedita. Nam quis amabo hic illius est character §. 47. *Si eius opinio non sit contra principium aliquod certum, nec levi nec tenui nitatur fundamento?*

— — — Amphora cæpit.

Institui, currente rota cur urceus exit?

Hor. Art. Poet.

Ut propositum tuum constaret, Virum *omni exceptione maiorem* definire nobis debebas: tu contra ad definiendam opinionem *probabilem* divertis. Certa indicia afferre oportebat, quibus Auctor vere *pius & doctus* agnosci posset, cuius scilicet auctoritate opinio aliqua *probabilis* efficeretur, id quod Corsinus postulabat; tu vero ex opinione *probabili* ducere nos vis in cognitionem talis Auctoris. Hoc est Græcorum ὕπερον πρότερον. Et tamen tam es confidens, tamque mire in ea descriptione tibi places, ut subinde §. 48. proposi-

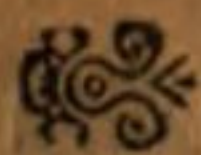
ta iterum ex Corfini nomine eadem de Viro pio & docto quæstione, eum lectoremque ad hunc §. 47. locum ableges, tamquam ibi clare explicatum, quod tam sollicitè requirit, sit inventurus. Quantos enimvero Virorum *omni exceptione maiorum* litterarius Orbis habiturus esset greges, si iudicio tuo ea res staret? tot nempe quot Casuistas? cum nemo certe vel rudissimus inter eos sit, qui non aliquando saltem opiniones quaspiam tradiderit, *quæ cum principio aliquo certo minime pugnarent, nec levi aut tenui fundamento niterentur.*

§. VIII. Neque felicius Virum *omni exceptione maiorem* exprimis iis, quæ prioribus subiicis verbis, dum in eo requiris, *ut alias varia improbabilia, aut Patrum auctoritate, aut Ecclesiæ definitione, aut ceterorum Theologorum sensu reprobata non docuerit.* Sic enim novitius quisque Theologus in laudis huius communionem veniat, necesse est. Nam finge hominem decurso heri Theologiæ Moralis curriculo hodie ad scribendum aliquam *Summam Casuum*, vel *Medullam* animum adiicere, Is quum alias nihil *improbabile, aut Patrum auctoritate, aut Ecclesiæ definitione, aut ceterorum Theologorum sensu reprobatum* docuerit, eo quod nunc primum docere aliquid in ea commentatione incipiat, continuo *Auctor omni exceptione maior* evadet, hocque nomine porro, si quas proeuderit opiniones, *probabiles* efficiet; homo scilicet, qui quid *probabile* sit, ipse fortasse vix intel-

intelligit. Tamen talis erit secundum traditam a te doctrinam tutoque tu & quisque alius salutis suæ negotium in eius fidem deponetis. Quod quidem nisi tibi videatur absurdum oportet omnia animo tuo concinna videri. Sed probe facis, quod huius tuæ tam absontæ sententiæ probationem in te minime recipias; sed Navarri, Valentia, Azorii, Cardenæ & Laymanni suffragiis lectorem contentum esse velis. Ac mihi quidem ab re mea tantum otii non est, ut singulos, quid super eo statuant, excutiam; puto tamen melius te illos sapuisse, nec Virum *omni exceptione maiorem* tam jejune & perperam descripsisse. Certe Laymannus, quod ad rem hanc attingat, plus non habet Libr. I. tr. I. cap. 5. §. 5. ubi eam materiam tractat, quam *auctoritatem gravem hoc loco censeri debere quæ est saltem unius Viri docti & probi, qui tamen talem doctrinam non inconsiderate ac temere, sed post perspecta rationum pondera, quæ in oppositum afferri possunt, amplexus est: quod quidem ab ipso factum fuisse alii plerumque præsumere possunt, præsertim qui indocti sunt: ut non videam, qua fide eum tuæ descriptionis testem hic laudare potueris.*

§. IX. Ceterum laude merita te non fraudabo, quod hac eadem Auctoris omni exceptione maioris descriptione, cui soli in delectu opinionum tuto fidere liceat, ingens a simplicibus offendiculi periculum amoveris, dum cavisti, ne, quod a multis utique factum hætenus,

nus, eos deinceps ceu *Viros omni exceptione maiores* suspiciant, probabilitatemque opinionum auctoritate metiantur, qui alias varia *improbabilia, impia, scandalosa, pernicioſa, damnata, ſcripturae & Conciliis adverſa*, qualia procul dubio propoſitionibus ab Alexandro VII. & Innocentio XI confixit continentur, docuerunt, eaque praeſervativa dudum indignos ſe reddiderunt. Valeant igitur te duce & auſpice, praeſervatos jam ſupra, etiam Dianae, Caramueles, Bonacinae, Sanciae, Leandri, Billii, Tanneri, Reginaldi, Azorii, Coninkii, Becani, Fagundezii; Fernandezii, Hurtadi; cumque his Sae, Trullenchii, Valentiae, Baldelli, Salae, Bardi, Amici, & illae ob compendii praefertim artem Germanorum deliciae Buſenbaumii; valeant inquam, ſenatuque ſine ſpe poſtliminii moveantur. Imo valeat potius tota illa opinionum praefertim laxiorum in re morali probabilitatem ex aliena fide pendendi ratio, nec ullus porro ſecuritatem ab ea ſibi audeat polliceri. *Ecce dat tibi ſecuritatem procurator. Quid tibi prodeſt, ſi paterfamilias non acceptet? Procurator ſum, ſervus ſum. Vis dicam tibi, vive quomodo vis, Dominus te non perdet, ſecuritatem tibi procurator dedit? Nihil valet ſecuritas procuratoris. Utinam tibi Dominus ſecuritatem daret, & ego te ſollicitum facerem! Domini enim ſecuritas valet, etiaſi noliſ; mea vero nihil valet, ſi ille noluerit. Quare eſt autem ſecuritas. Fratres vel mea vel veſtra? niſi ut Domini juffa intente, diligenterque audiamus, & promiſſa fideliter exſpectemus.* S. Aug. Homil. 12. CAP.

* * * * *

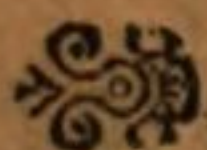
CAPUT XXVIII.

Generales quædam animadversiones circa reliquas conditiones ad opinionem probabilem requiri solitas afferuntur.

§. I.

Quando R. Pater Virum *omni exceptione maiorem* tam male descriptum nobis dedisti, videndum nunc an melius ipsam opinionem *probabilem* in se definiveris, quæ ut contendis, tuta aliis esse possit agendi regula.

§. II. Quinque autem conditiones ex *meliorum probabilissimi patronorum* sententia ad hoc requiris. Prima est, *ut opinio illa non sit contra principium aliquod certum.* Altera, *ut scripturæ, Conciliis summorumve Pontificum decretis non adversetur.* Tertia *ut ne sit damnata.* Quarta *ut communi Theologorum sensu non sit reiecta.* Quinta denique ac postrema, *ut non levi aut tenui nitatur fundamento.* His scilicet limitibus si opinionis alicuius probabilitas etsi *minor* circumscribatur, nihil in ea per vos est periculi. Sed recte haberent omnia, modo illud etiam, quod certe momenti est maximi, & utramque hic paginam facit, non omitteris, *ut ne minus probabili opposita opinio, quæ legi favet, operanti æque probabilis aut probabi-*

babilior videatur. Imo missis ceteris conditionibus hanc unam statuere poteras, quod reliquas omnes in se complectatur. Si enim opinio quæpiam manifesto *probabilior* sit, quam contraria, necesse est sane, *ut neque damnationem ullam subierit; neque pugnet cum principio aliquo certo vel solemnî Ecclesiæ judicio; neque futili & inani ratiuncula nitatur.* Nisi vero ipsa *probabilior* sit, nil ei proderit, si ceteris conditionibus fuerit instructa. Id priusquam de singulis in particulari demonstrare aggrediar, generales quasdam animadversiones circa priores quatuor hoc loco præmittam, unde quidem lubrica earum fides satis poterit intelligi.

§. III. Ac *primum* quidem est, per eas condiciones (quod priori capite de RR. Casuistarum auctoritate agens jam innueram) opinionem quampiam ad summum effici *probabiliter* solum *probabilem*, adeoque ex *meliorum probabilissimi patronorum* sententia, integrum haud esse eam sequi, quandoquidem per eos *certo probabilis* requiratur. Et vero, ut eæ condiciones *certam* probabilitatem opinioni alicui singulari conciliare dici possent, necesse foret, ut nedum *certo* opinioni illi congruerent; sed etiam ut ipsæ in se, *certi*, minime vero *dubii* aut *controversi* essent probabilitatis characteres. Alterum horum deficiat, numquam opinio illa effici poterit *certo probabilis*. Nunc vero da mihi R. Pater
ex

ex tota Morali Theologia opinionem quam-
piam, ex probabilistarum sententia *probabilem*
quidem, sed *minus* quam opposita, in qua re-
citatae illae conditiones (posito interea, quod
sint *certa & indubitata* probabilitatis criteria)
certo, nemineque reclamante concurrant.
Difficile aliquam imo omnino nullam es re-
perturus. Statuam ego, ut exemplis te con-
vincam, unam hanc satis celebrem, *quae pœni-
tentem ab obligatione confitendi circumstantias*
*peccatum intra eandem speciem notabiliter ag-
gravantes, immunem pronuntiat.* Hæc opinio
libertati favet, *minusque* est *probabilis*. Si
abnuis, per me licet quamcumque aliam tibi
substituere. Putasne vero illam omnibus hisce
conditionibus *certo* esse vestitam, hoc est *certo*
nec cum firmo aliquo principio, nec cum
scriptura, conciliis, summorumve Pontificum
decretis pugnare? Indignationem cordato cui-
que movebis, si asserueris. Nequit vero cer-
to non pugnare, ubi controversum est, num
non pugnet, imo ubi pugnare compluribus
Theologis videtur. Sunt enim, qui nulla ra-
tione eam ad concordiam adducere possint
cum illa a Paulo V. in Rituali Romano de
Sacramento Pœnitentiæ fixa regula, qua sacer-
dos pœnitentem interrogare jubetur, *si is*
*numerum, & species, & circumstantias pecca-
torum explicatu necessarias non expresserit.*
Item cum altera illa Catechismi Concilii Tri-
dentini Part. II. cap. 5. §. 41. qua cavetur,
non solum peccata gravia narrando explicare
opor-

oportere; verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant & pravitatem valde augent vel minuunt. Sunt etiam, qui eam e diametro adversari velint illi principio certo, a Concilio Tridentino Sess. 14. cap. 5. expresso, secundum quod peccata a pœnitentibus ita integre exponi debent, & Judicibus innotescere, ut hi de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere. Quidquid sententiæ contrariæ patroni afferant, ut isthæc diluant, aut infirmament; minime iis satisfaciunt, nec opinionem illi suam demutant. Porro qui ita sentiunt, sunt Viri egregie pii & docti, nihilo adversariis inferiores; qui proinde (quod prioris capituli initio cautum volebam) ad efficiendam aliquam opinionem probabilem æque sint idonei. Si igitur probabile est per eos, illam pœnitentibus propitiam sententiam cum principio certo, Pontificisque ac Concilii decreto reapse pugnare, qui amabo certum esse poterit non pugnare?

§. IV. Et hæc quidem R. Pater ex uno capite dumtaxat arcessita est dubia, minimeque certa opinionis illius probabilitas; quod si & alterum caput examinemus, litemque de illis ipsis probabilitatis criteriis Probabilistis intendamus, idem prorsus efficietur. Nempe dicta hætenus habent locum, etiamsi explorata esse ponatur earum conditionum, quod ad genuinam probabilitatem sufficiant, *certitudo;*
at

at hoc anceps ipsum est & incompertum. Negatur enim ab omnibus severioris sententiæ asseclis, qui ad licitum opinionis *probabilis* libertati faventis usum insuper hanc omnium instar exigunt, *ut ea post diligens examen operanti manifesto appareat probabilior, quam opposita favens legi.* Hæc sententia itidem ob tot summorum Virorum, qui eam mordicus tuentur, auctoritatem est *probabilis*: igitur etiamsi *certo* constaret, nullam earum conditionum desiderari in laudata supra, poenitentium immunitati favente sententia; adhuc tamen hæc *certo probabilis* & in praxi tuta dici haud posset, cum principia, ex quibus illius probabilitas derivatur, *incerta* sint & *dubia*, probabiliterque etiam ad conflandam opinionis alicuius probabilitatem non sufficiant. Hic Rhodus R. Pater, hic salta.

§. V. *Alterum* quod circa has quatuor conditiones animadversione dignum occurrit est, quod eæ opinionum *vere probabilium* non sint propriæ, sed iis cum *tenuiter* etiam solum *probabilibus* communes. Æque enim hæ esse non debent *contra principium aliquod certum, aut damnatæ, aut cum scriptura, Conciliis, Pontificumve decretis pugnantes*, si modo *intra probabilitatis fines* eas consistere oporteat; alioqui enim non jam probabiles, sed improbabiles penitusque falsæ erunt. Nequit enim *certis principiis, scripturæ, aut Conciliis adversari*, quod quomodocumque *probabile*

babile est; & probabile etiam tenuiter esse nequit, quod adversatur. Quod si igitur criteria hæc in opiniones tenuiter solum probabiles æque quadrant, quas tamen ob damnatam ab Innocentio XI. propositionem numero 3. Sectari nunc non licet; qui quæso eadem vere probabilium opinionum esse poterunt criteria, quas cuique liceat sectari? Loquor vero, ut præfatus sum, de prioribus quatuor conditionibus, dumtaxat; nam de quinta, quæ vere probabilem opinionem a tenuiter solum probabili discernere, adeoque proprius eius character esse videtur; seorsum Cap. XXX. tractabitur. In præsentī tamen hoc de quatuor illis concludo, ea inania prorsus esse, otioseque & ad merum fucum faciendum a Probabilistis conficta.

§. VI. *Tertium huius loci est, quod eæ conditiones mere negativæ sint, manifestantes quidem, quid opinio probabilis esse non debeat, aut quid non sit; non vero quid sit, vel esse debeat. Ex eo autem, quod opinio probabilis non est, conficere velle eam esse probabilem, ad eorum dialecticorum leges, nodosque veterinosissimos pertinet, qui quidvis ex quovis norunt concludere. Itaque nulla probabilis opinio debet aut potest esse contra principium aliquod certum; nulla Scripturæ, Conciliis aut Pontificum decretis, vel Theologis omnibus in universum adversari: conditiones hæc necessaria consecutione ex ipsa probabilitate*

litate fluunt, ad eamque supponuntur; at non idcirco necessario eam inferunt. Quanto rectius opinio *probabilis* definiretur ea esse, *quæ cum principio aliquo certo cognitionem habere videtur, aut cum scriptura, Conciliis, Pontificumve decretis congruere; quam quæ his solum non adversatur?* Positiva nempe, *realisque* appellatio est, *esse probabile*, conformitatem quampiam cum regulis morum arguens, non vero nudam difformitatis *privationem*; itaque ex *realibus positivisque* principiis repeti debet, non ex meris negationibus. Verum quia *negans* principium generalius est, latiusque patet, *aliquid regulis morum non adversari, quam cum iis consentire*; hinc illud pro norma assumi debuit, ut plurimum esset optio, unaque anxiiis ingeniis prospiceretur, ne fatiscerent, si, *quid scripturæ, Conciliis, Patribus conforme sit*, semper exquirere cogerentur.

§. VII. *Postremum* demum, quod animadversionem meretur, est, quod si hæ conditiones statuuntur esse genuini opinionis *vere probabilis* characteres; eædem etiam, imo multo magis in opinione *probabiliore* locum sibi vindicare debebunt. Itaque & hanc oportebit *non pugnare cum principio aliquo certo, neque Scripturæ, Conciliis, Summorumve Pontificum definitionibus refragari*; imo oportebit *probabilius eam his non adversari* præ altera, quæ *probabiliter solum non adversatur*. Est enim secundum te non - repugnantia hæc mensura

probabilitatis; unde quanto una opinio probabilitate excedit alteram, tanto minus videri debet *his regulis morum repugnare*. Vin' autem scire, quid hinc consequatur? illud nempe, quo nihil odiosius accidere debet Probabilistis, oportere opinionem *minus probabilem, probabilius illis morum principiis adversari, etiam si, probabile sit non adversari*. Quidquid enim ex majori probabilitate in opinionem *probabiliorem* transfunditur, idem ab opposita, quæ *minus probabilis* est submovetur, & plus de contrario ei accedit: quo modo de optimo genere Orat. Cap. i. dixit Cicero, *optimo dissimillimum esse deterrimum*. Unde si *probabiliorem* opinionem oportet *probabilius certo alicui principio, vel scripturæ, Conciliisque non adversari*; necesse plane erit eam, quæ *minus probabilis* est, *probabilius his adversari*. Atque hinc iterum se prodit aperta conditionum illarum futilitas. Ludicre enim omnino ad opinionem *minus probabilem*, quam impune cuique amplecti liceat, requiritur; *ut principio alicui certo, scripturæ, Conciliorumve decretis non adversetur*, cum quævis hoc ipso, quod *minus probabilis* sit, *probabilius adversetur*. Patet hinc etiam eiusmodi commentis litem non dirimi, sed magis involvi; nec imprudentiæ notam a Probabilistis abstergi, sed reteggi. Excordis enim nonnisi hominis est, pertinaciter hæreere iis, quæ deteriora sunt. Nec illa ad omne facinus alioqui promptissima mulier apud Ovidium Libr. VII. Metamorph. fab. i.

fab. I. laudem hinc prudentiæ quæsit nullam, sed ultro vesaniam suam falsa est, etsi in nescio quam vim culpam contulerit, quod *videns meliora, probansque, deteriora* nihilominus sit *secuta*. Sed jam conditiones singulas momentis propriis expendamus.

CAPUT XXIX.

Quatuor priores conditiones opinionis probabilis singillatim examinantur.

§. I.

Prima earum, ut vidimus, est, *ut ne opinio eiusmodi sit contra principium aliquod certum* Verissimum dictum, sed

Omibus & liſſis notum & tonforibus;

nec ac ullo *pejore* etiam *probabilismi* patrono, ut puto negatum. Quod si enim opinio *certo alicui principio repugnet*, non jam *probabilis*, sed prorsus *falsa* est, quum *vero ac certo* principio non possit repugnare nisi *falsum*; & nisi *falsum* sit quod repugnat, principium *verum ac certum* esse haud possit. Quorsum igitur tanto conatu excogitata, strepituque jactata hæc a Probabilistis conditio? an ita paratragediare necesse erat, quod nos docuissent, opinionem *probabilem falsam* esse haud debere?

§. II. Deinde non id sibi hac conditione volunt Probabilistæ, ut *probabilis* opinio principio alicui *certo* revera adversari non debeat; sed solum ut videatur non adversari. Componi enim possunt hæc duo: aliquid in se omnino principio *certo* adversari, adeoque *falsum* esse; & nihilominus operanti esse *probabile*, si is repugnantiam illam falsitatemque satis non exploret. Iam vero ut opinio aliqua videatur cuipiam, cum *certo* principio non pugnare, quot non Probabilistis suppeditant viæ? quando & artem invenerunt id efficiendi, etiamsi cui revera pugnare videatur. Præsto enim semper est trepidis ingeniis mirificum illud remedii genus, *reflexum judicium* quod aliis Viris doctis & piis visum sit non pugnare. Eorum dæntaxat hic deploranda conditio, quibus hebetior obtigit memoria, quam ut in recensendis variarum opinionum auctoribus illius fidem possint appellare. Sed si ita est, cur par bonæ causæ ratio non habeatur? cur opinio eadem nequeat etiam effici *improbabilis* per aliud *reflexum judicium*, quod nempe aliis æque piis & doctis ita sic persuasum? Quid deinde, si *probabiliter* quidem eiusmodi opinio videatur cum principio *certo* non pugnare, *probabilius* vero videatur pugnare? hæc quippe opinionis *minus probabilis* est qualitas. Redibit iterum eadem, cui tamen amoliendæ omnia hæc excogitata sunt, difficultas, qui fieri possit, ut homo alicuius consilii, cui pectus sapiat, pru-

prudenter pro actionis norma id assumat, quod *probabilius falsum* esse existimat, quam *verum*; *vetitum* quam *illicitum*?

§. III. Non melioris farinae est *altera* hanc in rem a te assignata conditio, quæ exigit, *ne opinio eiusmodi scripturæ, Conciliis, Pontificumve decretis refragetur*. Nam præterquam quod ut mox dictum, hic non sit character proprius opinionis *probabilis*, sed eius qua aperte *falsa* non est, insuper id cum priore conditione, habet commune, quod cum idem aliis solum verbis dicat, difficultatem non dissolvat. Cum enim Scriptura, Conciliorum Canones, & Pontificum Decreta sint illa principia, ad quæ oporteat Theologum quemque opiniones suas exigere; unum atque idem est opinionem his non adversari, ac cum principio aliquo *certo* non pugnare. Et sicut unaquæque *minus probabilis* opinio insita sibi vi *probabilius* cum principio aliquo *certo* pugnat; ita necesse est eandem vel scripturæ, vel Conciliorum Canonibus, aliisve Ecclesiasticis decretis *probabilius* adversari: sicque cum in circulum sermo rotatus cucurrerit, deprehendetur, id hic ceu conditionem actionis *licitæ* exigi, de quo controversia est, an vel qua ratione actionem *licitam* reddere possit; utrum nempe integrum cuique sit secundum eam opinionem agere, quam *probabilius* putat scripturæ, Conciliis vel Patribus adversari, etiamsi *probabile* ei videatur non adversari?

§. IV. Accedit, quod ubi quis opinionem aliquam *ceu probabilem* tueri in animum semel induxerit, amplum semper ei patebit ostium, quæstuosis suis probabilitatibus scripturam aut Concilia in rem suam interpretandi, detorquendi, incurvandi, donec opinio sine offensionis periculo transeat. Detexit labem huic similem jam olim in quibusdam Augustinus Lib. III. de Doctrina Christ. cap. 10. *Quoniam inquit, proclive est humanum genus, non ex momentis ipsius libidinis, sed potius suæ consuetudinis æstimare peccata, fit plerumque, ut quisque hominum ea tantum culpanda arbitretur, quæ suæ regionis & temporis homines vituperare atque damnare consueverunt; & ea tantum probanda atque laudanda, quæ consuetudo eorum, cum quibus vivit, admittit: eoque contingit, ut si quid scriptura vel præceperit, quod abhorret a consuetudine audientium, vel quod non abhorret, culpaverit, si animum eorum jam verbi vinxit auctoritas, figuratam locutionem putent.*

§. V. Superiore vero sæculo, cum Probabilistarum natio veluti densissima nubes locustarum quaquaversum se effudisset, eandem hanc eorum in eludendis Conciliorum, Pontificumque decretis artem deprehendit laudatus nobis supra P. Julius Mercorus præfat. in Basim Theol. Moral. cuius verba itidem hic adscribere placet. *Si quando, inquit, pro morum reformatione prodire contingat novam Constitutionem Ecclesiæ, statim Theologi nimis benigni cavillis, limitationibus, interpretationibus, distinctionibusque illam adoriuntur,*
cum

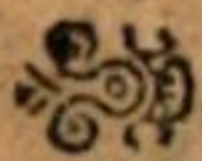

cum quibus alii plurimi statim dilabuntur incauti, timentes deserui in suis consiliis, si aliquanto severiores se ostendant; subindeque post paucos menses lex illa inermis, sauciaque relinquitur. - - Hinc merito hæc opinandi libertas semper fuit Ecclesiæ suspecta; siquidem pia mater suorum decretorum indemnitati consulens, in iisdem interpretationes quascunque edi sæpius inhibuit, sicuti testatus est Quis IV. in Bulla Confirmationis Concilii Tridentini. Ad evitandam, inquit, perversionem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet in Decreta Concilii commentaria & interpretationes suas edere; Apostolica auctoritate inhibemus omnibus tam Ecclesiasticis personis cuiuscunque sint ordinis, conditionis & gradus, quam Laicis quocunque honore ac potestate præditis; Prælati quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis vero quicumque fuerint sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocunque modo edere &c. Numque summorum Pontificum postmodum est cura non levis, cum propterea Prædecessorum Constitutiones, aliasve Ecclesiasticas Sanctiones pro fidelium regimine, a glossis tot interpretum penitus enervatas, renovare coguntur, ab importunisque opinionibus eas novis clausulis vindicare, quibus apponendis inserendisque etiam Datariis ipsis, seu aliis quibus incumbit, quamvis sapientissimis nunc haud facile negotium faceffitur. Testis sit Constitutio de datis & Promissis pro justitia vel gratia apud sedem Apostolicam obtinenda, a Bonifacio VIII. olim edita, innovata a Gregorio XIII, &

ab Alexandro VII. novissime confirmata, atque contra interpretes plus quam centum clausulis, tum declarativis tum extensivis communita: huius namque diligentiae in eadem Bulla hæc una observatur assignata necessitas.

§. VI. Non foret mihi difficile hos Probabilistarum ingeniosos, Conciliorum Canones & Pontificum Decreta interpretandi modos fingillatim hic loci recensere, pluribusque exemplis illustrare, nisi id agendo oleum & operam me perditurum præviderem. Nam Probabilistæ in hoc quoque sequacium suorum infirmitati consuluerunt, ne de conciliandis opinionibus suis, cum Decretis aut Canonibus Ecclesiasticis nimium cogantur esse solliciti; ut si forte ea ad rationes suas accommodare nequeant, nihilominus per *reflexum iudicium* ad quietem se componant, illud dumtaxat reputando: *Quod tibi videtur insolubile, alius solvere poterit; quod tu cum scriptura & Patribus conciliare non potes, conciliabit alius*, ut legere est apud P. Gonetum Disfert. de Opin. prob. art. 1. §. 1. Et diserte tradit P. Georgius de Rhodes Disp. 2. de Actibus hum. quæst. 2. sect. 3. inquit: *Imprudenter procederet, qui aliorum opiniones communiter receptas, vel etiam novas ideo tantum judicaret improbabiles, quia rationes contra eas aliquas haberet, quas ipse non posset solvere, neque putaret ab aliis posse solvi; quia persuadere sibi quisque prudens debet, multas sæpe rationes nobis apparere insolubiles, quas facile alii solvunt.* Optionem tibi relinquo
R. Pater

R. Pater, melioribus, an peioribus probabilissimi patronis hunc Auctorem annumerare malis.

§. VII. Sequitur *tertia* conditio, per quam necesse sit, *ut opinio probabilis nullam subierit damnationem.* Non instaurabo hic, quæ contra eam æque ac contra duas priores obiici possunt, ne tibi fastidii delicatissimo homini etiam hic aliquam creem molestiam. Illud tantum moneo, hunc ipsum opinionis probabilis characterem, ne cui fraudi esse possit, conceptis verbis reiectum esse ab Alexandro VII. in propositione 27. damnata, quæ ita habebat: *Si liber sit alicuius junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat reiectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem.* In cuius quidem propositionis doctrina hoc observatu dignum occurrit, quod cum illius Auctor ad removendam ab opinione aliqua probabilitatem nominatim requisierit, ut *ceu improbabilis* per Sedem Apostolicam fuerit reiecta, cavillandi materiam reliquerit posteris, si qua fortasse non tamquam *improbabilis*, sed tamquam *scandalosa* solum damnaretur: per id enim probabilitati eius nihil detractum iri, quominus ad praxim cessante scandali periculo deduci posset. Imo huius ipsius propositioni indemnitati provisum est, eo quod *ceu scandalosa* solum ab Alexandro VII, ut aliæ omnes, sit proscripta. Sed missis his tricis, gerrisque ingenuo cuique hinc certum fieri debet,

debet, conditionem illam ad adstruendam opinionis alicuius probabilitatem, licitumque usum nihil prorsus conferre. Et hinc, cum plures propositiones, quam postea damnationem revera subierint, sæculo superiori ad Sedem Apostolicam tamquam stigmatæ dignæ fuissent delatæ; ne hoc ipsum, quod tacitæ in Decreto relictæ sint, simplicibus errandi occasio foret, callidis vero ingeniis ansa daretur indidem probabilitatem earum arcessendi, Sapientissimus Pontifex Innocentius XI. in Decreto suo, quo 65 propositiones confixit, expresse cavit, *se haud intendere per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & sibi quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitæ vel exhibendas ullatenus approbare.*

§. VIII. Verum non melius conditionis huius perversitas deprehendi potest, quam si ad propositionum damnatarum statum, quo ante fulmen Vaticanum fuerunt, animos reflectamus. Fuerunt enimvero hæ jam in antecessum, prius quam damnarentur, *improbabiles*, utpote iudicio etiam tuo *impie, scandalosæ, perniciosæ, Scripturæ & Conciliis adversæ*; neque tales primum Decreto Pontificio sunt effectæ. Unde qui e recentioribus earum improbabilitatem palam facere conantur, non ad damnationem provocant, sed ad Scripturam, Concilia, Patres, aliasque morum regulas, quibuscum pugnare eas ostendunt, hincque merito suo eas proscriptas fuisse concludunt.

Quodsi

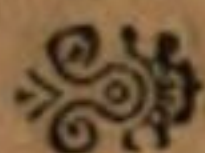
Quodsi ergo secuta subinde damnatio impro-
babilitatem eis primo non conflavit nec pro-
babilitatem conflare poterat non-damnatio.
Atqui si non his, neque aliis, nisi aliunde ex-
plorata earum probabilitas habeatur. Unde
tota conditionis huius utilitas eo demum re-
dit, ut ne quis posthac opiniones jam *damna-
tas* docere alios queat, aut ad praxim dedu-
cere; non vero ne procudere possit alias *dam-
nabiles*, aut *damnandas*. Illud vero prius du-
dum ante noverant omnes, nec opus erat tam
præclaro invento apud imperitos se jactare.

§. IX. *Quarta* conditio est, ut ne opinio pro-
babilis sit contra communem ceterorum Theolo-
gorum sensum. Quomodo doctrina hæc illi
congruat, qua per Probabilistas ad *licitum*
opinionis *probabilis* usum reddendum, sufficit
vel *unius* Viri *pii* ac *docti*, aut omni exceptio-
ne maioris auctoritas, satis non assequor. Si
enim ab *uno* illo non dissentiant ceteri omnes,
& sunt etiam eorum aliqui, qui ei consenti-
ant, auctor ille jam non erit *unus* & *solus*;
si vero ceteri omnes dissentiant, stando
præsentī conditione opinio iam non erit
probabilis; saltem non sic, ut eam secure
amplecti liceat, eique in agendo se confor-
mare. Concilia hæc nobis R. Pater, mutuo-
que haud pugnare luce meridiana clarius osten-
de, qui in detegendis Corsini contradictioni-
bus tam oculatus vis videri.

Si curtatus in æquali tonsore capillos

Occurrit, rides? si forte subucula pexæ

Trita

Trita subest tunica, vel si toga diffidet impar,
Rides? quid tua cum pugnat sententia secum?

Hor. I. Epist. 1.

§. X. Dices forte, intelligenda hæc esse de opinione quapiam *nova*, quæ ab aliis Theologis nondum sit examinata, quæque si ab uno aliquo *omni exceptione maiori* Viro doceatur, cum tunc ceterorum Theologorum doctrinæ adversatura non sit, *probabilis* efficiatur; minime vero si ab aliis jam examinata album calculus haud tulerit. Atqui non ita loqui amant quicumque, *meliores* etiam, *probabilissimi patroni*, qui etiam respectu opinionis ab aliis jam tractatæ, adeoque receptæ, *unius Viri pii & docti* auctoritatem communi ceterorum opponere solent, quantum attinet ad conciliandam contrariæ opinioni probabilitatem. Sed accipio hanc tibi accommodam, qua in gratiam tecum ipse redire possit interpretationem, nam meliorem aliunde daturus non es; sed hinc conficio; opinionem *licitum* sententiæ *minus probabilis minusque tutæ* usum adstruentem, dum excogitata est primum, fuisse omnino *improbabilem*, nec proinde a quoquam adoptari potuisse. Nam quodsi necessaria per te opinionis *vere probabilis* est conditio, ut ceteros Theologos non habeat adversarios, non apparet profecto ulla conciliandæ probabilitatis ei opinioni ratio, quæ in ortu suo nedum ignota fuit anterioribus omnibus Theologis, sed ab iis uno ore est explosa, ut alibi minime

minime suspectis Probabilistarum testimoniis fecimus manifestum; ridendaque plane est opera P. Gabrielis Danielis societatis tuæ Theologi, qui Dialogo 4. sui Cleandri & Eudoxi illius usum nedum in macellis Antiochenis tempore Juliani Apostatæ apud Theodoretum, sed & in militari consilio Judeorum tempore Antiochi in libris Machabæorum de tegere est conatus. Neque ad rem facit, quod eam Probabilistarum opinionem plures postea Casuistæ turmatim sint amplexi. Nam si hæc foret constandæ ei probabilitatis certa ratio, nihil non *improbabile* posset reddi *probabile*, expectandumque tantum tempus foret, dum plures sectatores opinio aliqua nancisceretur. Ars certe plane mirifica cundendi opiniones *probabiles*, eo ipso, quod alii eas, dum adhuc *improbabiles* sunt, amplectantur.

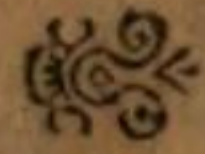
CAPUT XXX.

Quinta & postrema opinionis probabilis conditio ad examen vocatur, quæ est ratio gravis.

§. I.

Huic conditioni peculiare caput assignandum erat, quod maioris quam aliæ ponderis esse videatur, opinionisque *probabilis* propria, quæ eam tum a *tenuiter* solum *probabili*, ut prætenditur, tum a manifeste *non falsa* dumtaxat discernat; cum ceteræ etiam his convenient.

§. II.

§. II. Et illud quidem facile cuique cogitare subit, eo consilio potissimum hanc conditionem RR. Probabilistas tantopere exaggerare, ut ostendant profiteri se doctrinam directo oppositam propositioni 3. ab Innocentio XI confixæ, quæ *prudenter nos agere* pronuntiabat, *quoties probabilitate etiam tenui solum inducti quidpiam ageremus*. Verum num ita propositum suum assequantur, ipsique sibi omnino satisfaciant, erit qui dubitet. Neque enim; quod tu tamen pro præiudicato habes, satis exploratum est, an *tenuis probabilitatis* nomine ea veniat, quæ motivo solum *levi* nititur, & an propositionis damnatæ auctores eo nil aliud, quam hoc intellexerint? Certe quotquot *opinionem probabilem* definierunt, perpetuo consensu, quantum quidem scio, facti sunt, rationem non *speciosam ac levem*, sed *justam gravemque* ad eam requiri; unde si, dum pro regula morum *opinionem* etiam *tenuiter* solum *probabilem* sufficere asseruerunt, illam eo nomine designassent, quæ *levi* quocumque fundamento niteretur, pugnantia plane docuissent, quodque ille ait, *vox & ratio eorum longe discrepasset*. Exemplo sit Tamburinus, apud quem Libr. I. in Decalogum cap. 3. §. 3. ipsissima *damnata* illius propositionis 3. verba legas; & nihilominus communem is opinionis probabilis definitionem illic admittit, quod *sit assensus intellectus de aliqua re, qui nitatur rationi vel auctoritati alicuius momenti, quamvis adsit nonnulla partis oppositæ formido*. Unde

de quidem manifeste efficitur, hunc Auctorem
aliam plane significationem opinioni *tenuiter*
solum *probabili*, quæ tamen a *probabilitatis* fini-
bus minime exeat, subiecisse, quam opinio-
nis, *levi* dumtaxat & *tenui* ratione nixæ; nec
proinde tantum sibi plaudere posse RR. Pro-
babilistas, quasi huius conditionis interventu
a *damnata* propositionis doctrina se præstent
immunes.

§. III. Verum ut ut sit de hoc, quando
etiam Corfinus ipse opinionem *tenuiter proba-
bilem* ab ea, quæ omni *gravi* ratione destitui-
tur, non videtur seiunxisse, dicam idcirco ad-
versariis non scribam; contendo tamen eos illo
suo commento de *ratione gravi* nihil magnope-
re causæ suæ prospexisse. Nam cur amabo
opinionem *tenuiter* solum *probabilem* amplecti
per eos non liceat? quod, inquis tu §. 47.
tenuis probabilitas habeat motivum ita leve, ut
imprudenter censeatur agere, qui illi assentitur.
At vereor ne hoc ipsum motivum tuum ita
leve sit, ut imprudenter tu illud videaris sta-
tuisse. Nam nego id ego, quod tu sumis aio-
que in leges prudentiæ minime etiam aliquan-
do peccaturum eum, qui motivo *levi* assense-
rit, aut eo inductus quidpiam egerit, si nem-
pe aliud *gravius* ex adverso non succurrerit;
sed tunc solum imprudentiæ notam subiturum,
ubi posthabita ratione *gravi* quæ opinionem
oppositam firmat, ipse *levi* ac *tenui* opinionis
prioris acquieverit. Unde liquet opinionem

R

tenuiter

tenuiter solum *probabilem* non esse *absolute* ineptam aut fallacem agendi regulam, sed *relative* solum, ut loquuntur Scholastici, & in concursu opinionis contrariæ plus quam *tenuiter* probabilis. Idem igitur de opinione *probabili secundum se*, quomodocumque demum describatur, statuendum, nec eam scilicet posse esse legitimam *absolute* actionum humanarum normam (hæc quippe est sola veritas cognita ut talis) sed *relative* dumtaxat, ubi nihil ex adverso se offert, quod *maiore probabilitate* niti videatur. Qua enim ratione *probabilitas tenuis* comparatur ad *solidam* & *justam*, eadem hæc, sed *minor* comparatur ad *maiolem*. Omnia hic *respectiva* sunt, nihil *absolutum*; inter quæ hæc illustris differentia est, ut docet S. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 6. ad 2. quod ea, quæ *absolute* dicuntur, quolibet addito remanent talia, sicut *calidum* & *album*. Sed ea quæ *relative* dicuntur, variantur secundum comparationem ad diversa. Quod enim est magnum comparatum huic, est parvum comparatum alteri.

§. IV. Verum quod hanc conditionem valde dubiam, ac pæne inutilem reddit, est lubrica admodum rationes *graves* a *levibus*, æque ac Auctores, ex sensu Probabilistarum discernendi ratio. Non enim ad meram libidinem iterum, aut inanes eloquentiæ se jactantis phaleras referendum est, quod Corfinus tam audacter a Vobis exquirat, *quasnam rationes graves appelletis?* Occurristi quidem & huic tu inter-

interrogationi §.48. easque *graves* vocari statuisti, quæ non tantum in se, sed etiam comparative ad rationes partis oppositæ graves sint sufficientesque, ut intellectum hominis docti & prudentis inclinent ad assensum. Sed ignosce, nec idioma hoc tuum nec rem capio R. Pater. Comparative aut respectivè grave in communi Scholasticorum lingua dicitur id, quod non modo in se grave est, sed etiam eo ad quod comparatur gravius; sicut vicissim comparative leve, quod tametsi in se expers gravitatis non sit, collatum tamen cum altero, minus est grave. Sic Physici loqui amant, dum de gravitate corporum aut æquilibrio liquorum verba faciunt. Itaque si usu, qui certe norma loquendi est, huius formulæ vis æstimanda sit, rationes comparative graves esse debebunt eæ, quæ collatæ cum rationibus opinionis oppositæ, momento suo eas vincunt. Et has lubens concedo fore idoneas ac sufficientes, quibus intellectus hominis docti ac prudentis assentiatur; sed nego opinionem rationibus eiusmodi fultam minus probabilem mansuram: imo probabilior evasura est, quam contraria, utpote quæ rationibus minus gravibus fulta erit, consequeturque id, quod etiam severiores rei moralis tractatores docent, licere nempe amplecti opinionem probabiliorē, etsi minus tutam, si opposita tutior quidem, sed minus sit probabilis. Hoccine ergo R. Pater descriptione tua, rationis comparative gravis tibi volebas? utinam! noster enim esses,

totumque inter te ac Corfinum dissidium brevi in tranquillum conferretur.

§. V. Sed scio dum hæc chartæ committe-
res, eam mentem tibi haud fuisse. *Rationes comparative graves* appellabas, quæ *leves* in se minime essent, etsi quæ ex adverso starent, prægravarent. At lubet hic quærere ex te, quo criterio aut indicio *graves* a *levibus* sint discernendæ? Non quasi difficilis nimium operosaque sit harum inter se distinctio, dum invicem comparantur; sed difficultas distinctio-
nis tota sita est in casu, dum concurrunt cum *gravioribus*. Nam cum *rationes graviores* momento suo superare debeant & *leves*, & *minus graves*; necessaria est norma aliqua, ad quam examinare utrasque queam, ut magnusne excessus sit, an parvus dignoscatur, & quæ opinio ad *probabiliorem* comparata, *tenuiter* scilum, quæ autem *vere* etsi *minus probabiliis* dicenda sit, accurate exploretur. At quænam hæc norma erit minime fallax & suspecta?

§. VI. Equidem & istam tu difficultatem præsensisti, *intellectumque hominis docti ac prudentis* statuisti, qui *rationibus gravibus* ad assensum inclinatur, non item *tenuibus* ac *levibus*, quibus ipsis non nisi imprudenter assentitur. At hoc est pro comperto & confessio sumere, quod maxime inter Probabilistas & adversarios est controversum, imo controversiæ totius apex; ad hæc ab omni veritatis specie longissime re-
mo-

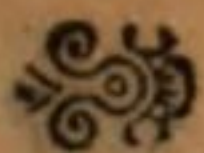

motum, cui tota Probabilistarum natio ipso integro sesqui sæculo ne fucum quidem ullum adhuc induxit. Neque enim intellectus prudens magis rationibus *gravibus* quam *levibus* assensum præstare potest, ubi in contrarium succurrunt *graviores*; nec prudens erit si præstet. *Ad prudentiam pertinet præferre maius bonum, minus bono, ergo desistere a meliori pertinet ad imprudentiam*, verba sunt S. Thomæ 2. 2. quæst. 53. art. 5. in C. Bonum autem intellectus secundum Philosophum est *verum*, ergo *ad prudentiam pertinet præferre magis verum, seu vero similis, minus vero; desistere vero a magis vero pertinet ad imprudentiam.*

§. VII. Quod si vero criterium hoc rationes graves dignoscendi dicas esse assensum intellectus iis præstitum, dum eæ in se spectantur, sine comparatione scilicet ad graviores rationes oppositæ opinionis, frustra erit pariter, cum ut dictum, intellectus prudenter etiam assentiri possit rationibus *levibus*, ubi in contrarium nullæ *graves* succurrunt. Est enim is veluti lanx in libra, quæ minimo quoque pondere deprimitur, dum alteri nullum est impositum; contra vero fursus eluctatur, quamprimum maiori pondere imposito, altera fit propensior. En igitur quo recidat hæc ipsa etiam tantopere Probabilistis prædicata, & alioqui speciosa satis, *rationis gravis conditio!*

— — — — — Ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.

Hor. in Art.

§. VIII. Nunc ut omnia simul complectar, diiudicandum ipsi tibi R. Pater relinquo, quantum id sit, quo *meliores probabilismi patroni* causam eius reddiderunt meliorem, quod præclaras istas condiciones nobis præcuderint? dignane sit, cui credatur, illa tam magnifica eorum jactatio: *his conditionibus veluti frænis coërcitam esse veterem opinandi licentiam, quas se præ oculis omnes Probabilistæ habuissent, numquam ad tam absurdas sententias, cuiusmodi postea sunt damnatæ, essent delapsi.* Certe mihi non videtur remedium hoc esse tantum, ut periculosas istiusmodi luxuriantium ingeniorum evagationes, imo aberrationes in posterum queat inhibere. Non vacat argumenta cum contra omnes in universum, tum contra singulos jam adducta, hic integrare; unico minime profundæ indaginis utar, quo quam inanis ac pæne nulla earum sit cautio, efficiam. Factum est, ergo fieri potest. Condiciones illæ etiam postquam excogitatæ sunt, non offecerunt, ne corruptæ doctrinæ propagines a *probabilismo* pullularent, ergo nec deinceps officient, nisi securis ad radicem ponatur, eaque funditus exscindatur. *Damnatarum* propositionum Auctores plerique etiam ante Anlexandri VII. tempora, qui primus cauterem iis adegit, omnes quinque recensitas condiciones ad opinionem *probabilem, licitumque* illius usum requisiverunt. De *tribus* prioribus nequit dubitari. Nemo enim tam fatuus & amens fuit, qui *probabilem* opinionem eam diceret, quam *principio* alicui

cer-

certo, Scriptura, Conciliis, summorumve Pontificum decretis adversari exploratum haberet, aut damnatam certo sciret. Quarta neminem distingere poterat in excogitandis opinionibus novis, ab aliis nondum tractatis; quamvis eadem nominatim etiam a pluribus in censum reliquarum fuerit relata. Quintam, quod scio, omnes prorsus admiserunt. Et nihilominus homines tot præfidiis muniti ac valati ad plurimas impias, scandalosas, perniciosasque opiniones sunt delapsi. Post Alexandri VII. tempora fatetur Gonzalez de Societatis suæ Doctoribus Probabilistis, eos limites probabilismi, & quasi pomerium a non paucis recentioribus male amplificatum restrinxisse, intra certos terminos & cancellos coercendo probabilitatis usum. Et tamen iidem quot similis cum Alexandrinis farinæ propositiones interea non excuderunt, quas postea Innocentius XI. diris devovere est coactus? Sed nec hic labes stetit, etiam in posterum, relictis licet tot jam stolonibus non defuit plures alios probabilismus protrudete, & adhuc protrudit, qui sectrice manu egerent rursus. Tantine ergo erat edificasse parietem, si eum linistis luto absque paleis? Siquidem ecce cecidit paries! numquid non dicetur vobis, ubi est litura quam linistis. Ezech. 13.

§. IX. Scio quid ad hæc dicturus sis. Deceptos fuisse eos Auctores inquires, falsaque veri imagine delusos; opiniones eas reapse fuisse *Scriptura, Conciliis &c. adversas; nullis*

rationibus *gravibus*, sed *tenuibus* solum ac *levibus* instructas; ipsis tamen aliter visum. Homines erant, a quibus humani nihil alienum putandum. Nihil mitius equidem pro eorum defensione afferri potest. Quis enim *Viris omni exceptione maioribus* eam calumniam struat, ut certo iudicio, deditaque opera eos a principiis certis, Scriptura, Conciliis, fixisque a SS. Patribus summisque Pontificibus decretis deflexisse, hisque manifeste repugnantia chartis illinere voluisse asserat? At quod ego hinc concludi perspicue puto, illud est, depredicatas nimirum tantopere conditiones, non esse istiusmodi, quæ repaguli instar vagam illam opinandi licentiam cohibeant, nervosque illi omnes eripiant. Quodsi tot ac tanti Viri, cautionibus illis adhibitis nihilominus deerrarunt recto, & fœdissime sunt lapsi, poterunt similiter etiam deinceps labi alii, & eodem deceptionis pallio eorum lapsus involvi, quin reipublicæ Christianæ vulneribus remedium aliquod hinc afferatur.

§. X. Fateor quidem, nec etiam per sententiæ *probabilioris* usum exerrationibus hisce ingeniorum omnino caveri, cum fieri possit, ut opiniones quæ manifeste alicui videntur *probabiliores*, in se tamen *falsæ* sint, aut Scripturæ, Conciliisve contraria. At præterquam quod id rarius contingat, cum difficilius sit falsæ opinioni *maioris* probabilitatis fucum inducere, quam *minoris*; insuper, quod præcipuum

puum hac in re est, hallucinatio eiusmodi si qua in amplectenda opinione *probabiliore* interveniat, plane venia digna est, errorque innocens. Cum enim per hominem semper non stet veritatem invenire, cumulate is muneris sui partes obiisse censendus est, qui quid proprius ad eam accedat, sedulo investigat; extraque noxiam est, si illud postea amplectatur, etiamsi falli contingat. At non æque impune abire debet temeritas sua ei, qui aut quid verisimilius sit, inquirere negligit, aut id quod falso quam vero similis esse pervidet, consecratur. Præclara hanc in rem exstat apud Augustinum Libr. I. contra Academ. cap. 4. sententia: *Quisquis minus instanter, quam oportet veritatem querit, is ad finem hominis non pervenit. Quisquis autem tantum, quantum homo potest, ac debet, dat operam inveniendæ veritati, beatus est: totum enim facit, quod ut faciat ita natus est. Inventio autem si defuerit, id deerit, quod natura non dedit.* Quodsi quis ne his quidem acquiescit, per me licet tutiora ei semper sectari, aut certe ab his numquam discedere, nisi de veritate opinionis *minus tutæ* sit persuasus.

* * * * *

CAPUT XXXI.

Duobus Hoffmanni argumentis respondetur.

§. I.

Quæ §. 48. R. Pater Contra Corsinum congeris, superioribus capitibus passim a nobis sunt diluta, imo a te ipso §. 47. jam aliis verbis proposita. Unum tamen novum hic præstas, quod nempe argumentum quodpiam Corsini, ratione tibi sumas refellendum, sicque ut Comicus ait, *verbum verbo, pari pari respondeas*. Novum inquam, nam plane nova hæc est in te responsionis figura, si cum aliis, quæ in eum §. infarcis, componatur. Illic enim dum Corsinum *urgentem, insistentem, clamantem, criminantem* inducis, eique respondere te præfers, perpetuo tui similis criminaris. Hic das, quod ex genio Scholæ saltem demorfos non nihil sapiat unguis. Non sæpius nimirum, quam semel in vita risit, Crassus. Verum si quod Corsino reponeres, firmiter tibi occurrit nihil, poteras hoc etiam responsionis genere, siue aggressionis impune abstinere.

§. II. Prius tamen quam id evincam, Corsini argumentum, quod tu impugnare es aggressus, ratione est firmandum, cuius quidem ut opinor, facilis erit labor. Habet vero illud
Cor-

Corfinus Cap. 10. num. 28. hisque verbis effert: *Primo inquit, reponi potest, opinionem illam, quæ in se probabilis sit, ubi cum altera magis probabili conferatur, velut probabilem concipi vel haberi non posse; sed potius improbabilem fieri, ideoque illum qui relictæ probabiliori minus probabilem amplectatur, neque probabiliter neque prudenter operari. Id efficitur manifesta conclusione rationis, quam superiori capite ex S. Thoma attulimus, de his quæ relative dicuntur, & quorum ea est natura, ut secundum diversos respectos conditionem suam æque ac denominationem mutant. Cum ergo non minus probabilitas opinionum ex eorum sit numero, quam gravitas vel magnitudo corporum, recte consequitur, quod sicut corpus minus grave, minusque magnum in comparatione gravioris vel maioris, leve fit ac parvum, ita opinio minus probabilis in comparatione probabilioris fiat improbabilis.*

§. III. Illustrior hæc doctrina efficietur, si modo æquivocatio & captiosa ambiguitas, cui hæc vox *probabilis* obnoxia est, detegatur, qua neglecta nescio quas tenebras minus sagacibus ingeniis videtur offundere. Itaque duplex est illius vocis significatus; valet enim & idem quod *verosimilis*, & idem quod *approbabilis*, ita ut *probabile* hoc posteriore sensu sit idem ac dignum, quod quis assensu suo *probet*, aut ad praxim deducat. Utriusque huius sententiæ exempla cum apud profanos, tum Ecclesiasticos scriptores occurrunt. Priorem tamen

tamen fere Academici ei voci subiecerunt; posteriore vero plerumque Patres & veteres Scholastici, imo & facer Ecclesiastici Auctor Cap. 42. *Eris eruditus in omnibus & probabilis in conspectu omnium virorum.* Item Apostolus 2. Tim. II. *Sollicite curate ipsum probabilem exhibere Deo.* Plura hanc in rem congerere necesse non est, quia alii affatim id præstiterunt. Itaque dum hodierni rerum moralium Scriptores opinionem quampiam *minus probabilem* vocant, oppositam vero illi *probabilior* rem, ex Academicorum usu loquuntur, & minus vero similem, cum magis vero simili comparant. At vero dum quidam *minus probabilem* collatam cum *probabiliori* contendunt definire esse *probabilem*, ad significationem veteribus scholasticis usitatam desciscunt, & non plus volunt, quam opinionem minus vero similem, dum cum vero similiore concurrat, prudenter approbari haud posse, nec pro regula assumi, quam quis in agendo sequatur; non vero quod verisimilitudinem suam & probabilitatem Academicam tunc amittat.

§. IV. Quamvis non diffitear fieri etiam interdum posse, ut eiusmodi opinio, quæ in se spectata quamdam similitudinem veri præferre videtur, ex comparatione cum altera verisimiliori, verisimilis prorsus esse desinat, cum nempe argumenta veri similioris tam firma

ma sunt, ut contraria inania aut fallacia esse deprehendantur.

§. V. Sed Corfinus priore sensu, opinor, opinionem *minus probabilem*, ubi cum altera *magis probabili* conferatur, *probabilem* manere negavit; idque rectissime, siue rem ex parte intellectus, siue voluntatis spectemus. Nam quod ad intellectum attinet, cum illius proprium obiectum sit verum, cui dum *perspicuum* est, ut inquit Cicero Acad. IV. cap. 13. *necesse est ut lancem in libra ponderibus impositis deprimi, sic animum cedere*: necesse profecto itidem erit eum cedere ei, quod vero propius illi apparet, dum ipsum verum perspicue nequit percipere, quomodocumque demum hic necessitas illa & cessio explicetur. Neque enim ut supra jam monuimus lanx in libra tum tantum deprimitur, dum uni soli pondus aliquod est impositum; sed etiam dum aliquod quidem ex altera, sed minus tamen, est suspensum. Neque intellectus ita omni necessitate liber est ac solutus, ut pro arbitrio modo huc, modo illuc se flectere valeat, sed rationibus libratur tamquam momentis, eoque ubi eæ prægravant inclinatur. Voluntas vero etsi libera sit, sui que juris, tamen ductum intellectus sequi debet: saltem prudenter illud non eligit, quod iste refugit. Quanam ratione igitur prudenter cuipiam probari opinio poterit, aut in usum reduci, quæ *minus proba-*

babilis esse perspicitur, dum cum opposita *probabiliore* comparatur? Esset hoc R. Pater plus quam paradoxum: non operari ex regula prudentiæ, & nihilominus prudenter operari; quod tu nullis argumentis efficies credibile. Petitio autem principii est, genus fallaciæ disputatoribus frequens ex eo præcise, quod aliquid sit *minus probabile*, quia tamen *probabile* sit, inferre velle, prudenter idem eligi posse. Res enim ipsa loquitur, duplicem illam, quæ huic voci *probabilis* subiaceret vim, in unam hic confundi, pro certoque poni, quod tamen falsissimum est, omne verisimile qua tale, quidquid in contrarium se offerat, dignum esse, quod approbetur. Et tamen nihil est, quo æque Probabilistarum cathedræ & palpita personent; quod crebrius auditoribus suis inculcent; in quo denique firmitus doctrinæ suæ præsidium constituent.

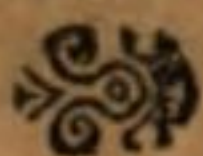
§. VI. Videndum jam, quid tu R. P. in hanc rem, & ad labefactandam Corsini sententiam afferas, quamque valide eam refellas. *Opinio*, inquis, *in se minus tuta*, si conferatur cum magis tuta, non fit intuta; ergo etiam opinio in se probabilis, si conferatur cum probabiliore non fit improbabilis. Antecedens non putas tibi a Corsino negatum iri, ut qui loc. cit. num, 30. ipse doceat, licitum esse sequi opinionem minus tutam præ tutiori; cum tamen sententiam intutam sequi non liceat. Verum quando R. Pater ex sententia Corsini
con-

contra eum argumentari volebas, oportebat eam integram, & minime mancam lectori re-
præsentare, assumptumque illud tuum in hunc
modum efferre: *Opinio in se minus tuta, eadem-
que probabiliter, si conferatur cum magis tuta, sed
minus probabili, non fit intuta.* Neque enim
Corfinus docet fas esse sectari opinionem *mi-
nus tutam* absolute, & quamcumque; sed eam
solum, quæ manifesto fuerit *probabilior*, ve-
roque propior. At quid tandem ex antecen-
dente illo sic circumscripto cogere liceat? Id
quod tu cogis? Id plane, sed paulo restrictius,
nempe opinionem *minus probabilem* eadem-
que *tutorem*, si cum *probabiliore minus tuta*
conferatur, non fieri *probabilem*; id quod li-
benter tibi do, daturusque est Corfinus. Ve-
rum sicut opinio *minus tuta*, si eadem etiam
fuerit *minus probabilis*, in concursu *magis tuta
probabilioris*, fit intuta: ita versa vice opinio
minus probabilis minusque tuta in concursu *pro-
babilioris tutioris* fit *improbabilis*. Quorsum
igitur tibi quoad consequentiam disparitatem da-
ri petis cum potius maxima rationis in argu-
mento sit paritas?

Neque aqua aquæ, neque lacte est lacti, crede
mihi, usquam similis.

§. VII. Sed ne ulla tibi R. Pater cavillandi
relinquatur porro materia, inseram hic animad-
versionem similem priori de duplici huius
vocis *tutus* significatu, in re hac æque crebro.
Alias quippe insulsum cuipiam videri posset,
nega-

negare simpliciter opinionem aliquam esse *tutam*, quæ tamen comparata ad alteram solum sit *minus tuta*: quamvis & hunc scrupulum Grammaticis Theologis Augustinus Libr. III. contra Cresconium cap. 74. dudum exemerit. Nempe Theologi aliud quidpiam ea voce designant, dum ex duabus opinionibus contrariis in materia morali alteram *minus tutam*, *tutior* alteram appellant; aliud vero dum *minus tutam*, eandemque *minus probabilem* in conflictu *probabilioris* & *tutioris* negant manere *tutam*. Ibi nomine *minus tute* intelligunt eam, quæ libertati & immunitati a lege patrocinator, minusque a peccandi periculo recedit, eo quod revera infringendo legis periculum subeatur, si hæc circa obiectum opinionis illius ponatur existere: nomine vero *tutioris* denotant eam, quæ legi pressius adhæret, adeoque ab omni prorsus violandæ legis periculo, etiamsi nempe hæc existere ponatur, est remota. At hic, dum *minus tutam*, seu eam quæ favet libertati, si eadem etiam extiterit *minus probabilis*, negant in concursu *probabilioris* faventis legi manere *tutam*, & ajunt fieri *intutam*, volunt eam fieri simpliciter illicitam, neque culpa carere, si usus accedat. Quamquam enim fieri possit, ut opinio eiusmodi, legi *directo* haud adverfetur, si nempe nulla circa eius obiectum lata fuerit; tamen secundum eam operans legem revera infringit, non quidem eam, quæ respicit obiectum, ut alibi jam dictum, cum huius opera-

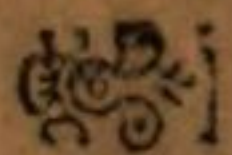

dubia, imo in nostra casu nulla sit existentia; sed aliam palmariam prudentiæ, quæ respicit operationem ipsam, vetatque id consecrari, quod *illicitum* esse firmiora suadent argumenta, quam esse *licitum*. Igitur recte sibi constat Corfini sententia.

§. VIII. Obiicis secundo loco: *Major certitudo non elidit certitudinem minorem; sic certitudo fidei quæ summa est, non tollit certitudinem scientiæ, ergo, volebas inferre, neque maior probabilitas elidit minorem.* Quum antecedens asseras apud omnes sanos Philosophos & Theologos esse in confesso, facili conjectura assequor, & ipsa rei ratio svadet, propositum tibi haud fuisse ad eam controversam inter Philosophos Theologosque quæstionem hic respicere, an circa idem obiectum certitudo fidei componi possit simul in eodem intellectu cum certitudine scientiæ; Sani quippe etiam sunt, qui id negant; sed hoc duntaxat dicere voluisse, idem obiectum in se posse certum esse & certitudine fidei, & certitudine scientiæ, quæ minor est priore, quin tamen per eam tollatur. Et sic quidem verum dicis; Sed falsissimum est, quod subdis, *consequentiam formare justam paritatem.* Probata aliis jam exemplis habemus tuam Dialecticem, neque hic verba nobis dari creduli patiemur. Si ex antecedente illo id solum confecisses, *maior probabilitatem* alicuius opinionis non elidere *probabilitatem minorem* eiusdem opinionis;

S

nullo

nullo vitio conclusio tua laboraret, cum utrinque de *certitudine* & *probabilitate* diversa eiusdem opinionis sermo esset, fierique possit, ut idem obiectum secundum diversas rationes, uti certum *certitudine fidei* & *scientiæ*, ita & *magis minusque probabile* sit. At ex eo, quod *maior certitudo* quæ est *fidei* consistere possit cum *certitudine minore scientiæ naturalis* circa idem obiectum, concludere velle, posse itidem circa diversa obiecta inter se pugnantia consistere hinc *probabilitatem maiorem*, illinc vero *minorem*, non est certe e regulis sanæ Dialecticæ argumentari.

§. IX. Non eo quidem inficias, id quoque contingere posse in sensu supra explicato, quatenus nempe *probabilitas* meram dicit verisimilitudinem; sed tuæ solum illationis vitium in hoc argumento redarguo. Alioqui enim, cum etiam idem obiectum ex aliquo capite *certum* esse possit, ex altero vero solum *probabile*; sequeretur pariter opinionem quampiam, si tamen opinio dicenda foret, *certam* esse posse, & nihilominus alteram e diametro ei oppositam manere *probabilem*, quod nemo sanus profecto dixerit.

§. X. Cum ergo argumentum hoc tuum abnormiter adeo claudicet, docebo ego te Philosophiæ Doctorem (sic verbo venia) quæ ratione rectius illud conformare potuisses, minime

nime tamen in rem tuam, sed nostram Nempe sicut (*ὀρθοετικῶς* loquor) si concurrerent duæ propositiones, pugnantia inter se enuntiantes, quarum altera esset *certa certitudine fidei*, altera vero *certa certitudine scientiæ naturalis*, eo casu *certitudo fidei* utpote maior elideret *certitudinem naturalem minorem* alterius, ita ut hæc *falsa* redderetur penitus, vel saltem indigna, cui quis assensum præberet: ita pariter dum duæ concurrunt, quarum una est *probabilior*, altera *minus probabilis*, *probabilior* elidit *probabilitatem minus probabilis*, ita ut hæc reddatur *improbabilis*, minimum eo sensu, ut nemo prudens ei assentire, ex eave pro re consilium capere possit; quod addo propter duplicem huius vocis *probabilis* significationem a nobis supra detectam. Itaque *in stipulam versi sunt lapides fundæ*. Job. 41.

CAPUT ULTIMUM.

*Tertio Hofmanni argumento satisfit.
Operis conclusio.*

§. I.

Nulla maiorem molestiam disputantibus faceffunt argumenta, quam quæ ita concinnantur, ut si adversario consentias, receptui te canere oporteat, dictaque indiæta facere; sin, in invidiam incurras aliorum. Ac ingenui

nui quidem liberalesque disputatores ultro eiusmodi tendiculis abstinere; utuntur vero frequenter, qui unice odio in adversarium concitando student, quosque alia argumenta ex rei natura petita destituunt. Ad hoc genus tu quoque veluti ad sacram anchoram, aliis diffusus, postremo loco confugis, dilemmaque iterum expedis, cuius partem alteram si concedat tibi Corsinus, causam suam proditurus sit; si vero admittat alteram, *iniuriosissimi* infamia in *clarissimum Prædicatorum Ordinem* sit flagraturus.

§. II. Ac mirari quidem subit, quid causæ fuerit, cur hanc potissimum religiosam familiam in aciem hic educere volueris, cum luculenta aliarum etiam præsto fuissent exempla, quæ itidem singularia quædam sibi que peculiariora habent placita. Fallor? an ut ita Viros gravissimos cum scholis Pius committeres, si doceres ex harum alumni doctrina fœdum illud colectorium fluere, *quod PP. Prædicatores in materia sacra sententiam improbabilem sequantur?* An quod non alia magis idonea ratione crucem Corsino te figere posse sperares, quam si declinandæ palinodiæ tam duram ei offerres conditionem, quam ille numquam esset initurus? An denique ut ipsos PP. Prædicatores, quibuscumque vetus Societati tuæ est similtas, oblique ferires, ibique velleres, ubi mulcere videreris, quod ipsi *probabilissimum* insectando, ex alia parte incauti in angustias incidant? Quidquid
fit

fit, quantumcumque etiam per honorificam illam *Ordinis antiquissimi, sacerrimi, & doctissimi* appellationem videri volueris eorum gloria, velificari; re ipsa tamen insidias ei struxisti illo tuo dilemmate, non minus quam Corfino. Quodsi enim opinio *negans* immaculatam Deiparæ Conceptionem *improbabilis* esse statuatur, ubi cum *probabiliore affirmante* collata fuerit, sequetur ex ratiocinationis tuæ regula P P. Prædicatores *improbabilem* tueri opinionem; si vero ex hac collatione negetur fieri *improbabilis*, sequetur itidem eos *improbabilia* docere; cum quotquot ex iis sunt hostes *probabilissimi*, uti sunt hodie quod sciam, plerique omnes, idem quod Corfinus contendat, nempe opinionem *minus probabilem in concursu probabilioris effici improbabilem*.

§. III. Ego vero R. Pater, qui hætenus ut opinor Corfinum a criminationibus tuis immunem in aliis præstiti, præstabo Deo juvante quoque in hoc & illum & P P. Prædicatores ita, ut utrorumque circa *probabilissimum* doctrinæ firmitas nec vacillet, nec isti probrum quasi *in materia sacra improbabilia doceant*, cogantur sustinere. Quod quidem dum tibi recipio, cave existimes me eorum de B. Virginis Conceptu sententiam tutaturum. Scio quid summorum Potificum Decretis circa id provisum sit, quique prioribus hac de re contentionibus

tionibus fixi sint limites. Id dumtaxat dabo operam ut P. P. Prædicatorum famam existimationemque doctrinæ contra insidias tuas vindicem.

§. IV. Itaque dum P. P. Prædicatores Virginem Beatissimam sine primigenia labe conceptam fuisse negant, tuentur sententiam, non ut tu R. Pater putas, *minus probabilem* aut *improbabilem*, sed prout ipsis videtur *probabilior*, utpote scripturæ, Conciliis, Sanctorum Patrum decretis, ex eorum opinione conformiorem, quam sit opposita. Non ego eos credo tam imprudentes fore ac vecordes, ut hoc præsertim sæculo, quo sententia *favens* Virgini jam evasit communior, studium aliquod asserendæ suæ dicare vellent, aut ei tam firmiter inhærere, si eam veritati propiorem haud existimarent: persuasumque habeo ipsius etiam D. Thomæ auctoritatem hac in re eos minime moraturos. Placuit mihi semper ea P. Contensoni protestatio, quam præloquio Tom. I. Libr. 6. Theologiæ suæ Mentis & Cordis inseruit: *Veros Angelici Præceptoris discipulos rigidiores esse moralis eius doctrinæ sectatores: adeo ut si aliquando deferendus foret Magister ille, in cuius verba jurarunt, data optione mallent ab Eius speculativis assertionibus recedere, quam decisiones eius morales quadamtenus temerare.* Quos quidem sensus egregius hic Alumnus dubio procul hausit a sui Ordinis Patribus Romæ in Capi-

Capitula Generali an 1655. congregatis, qui Admonitione 14. Singulos Theologiæ Professores monitos voluerunt serio, *ut nimis animosa extrinsecarum probabilitatum suffragia devitent, & sanæ Angelici Præceptoris doctrinæ in omnibus, præsertim vero in moralibus ubi pressius de salute & indemnitate animarum agitur, adhærere satagant*, prout refert P. Gonet Dissert. de Opin. prob. art. 1. §. 2. Præclare profecto, ad excutiendum ruborem iis, qui cum S. Thomam ceu *Doctorem proprium* se amplecti & sequi prædicent, ac in quæstionibus meræ cognitionis pro sententiis, quas jure, an iniuria? Eidem tribuunt fortiter revera dimittent; in doctrina morum tamen religioni sibi haud ducant apertam interdum ab eo facere secessionem. Saltem Propositorum suorum decretis circa opinionum moralium delectum ita obsequerentur, uti suis morem gerunt PP. Prædicatores, *probabilissimumque* ceu tutam agendi normam, quod hi faciunt abdicarent. *Hanc Prædicatorum Ordinis notam quisquis fronte non præfert, nec noster est, nec a nostris agnoscitur, etsi forsitan a nobis exierit. Quidquid quovis in libro hac Ordinis nota signatum non est, id a nobis nec recipitur nec probatur*, verba sunt recentioris Prædicatoris P. Serry in Confutatione Responsi Epistolaris P. Danielis.

§. V. Sed in viam, unde digressi sumus. Regeres tu mihi R. Fater, opinionem *faven-*

tem intemerato B. Virginis conceptui multo esse *probabiliorem* contraria; ita vero supponere te fateris: quanam igitur ratione prærogativa hæc opinio PP. Prædicatorum ex eorum sententia gaudere poterit? Laudo in primis tuam hac in re animi moderationem, quod opinioni *piæ* nullum *certitudinis* gradum tribuere fas tibi esse duxeris, sed *maioris probabilitatis* dumtaxat: ita enim indiscretum quorundam Zelum, etiam e Societate tua, & præter alios novissime P. Iosephi Milanesi Siculi damnare te prodis, qui in Libello Panormitanis typis anno 1742. excuso, ad *certitudinis* gradum invitis superis eam evehere est conatus. Verum quod tibi, aliisque (fortasse & mihi) ea opinio *probabilior* videatur, non efficitur continuo revera *probabilior* esse, aut PP. Prædicatoribus talem videri debere. Quod, si id contenderes, revincereris exemplis? quod non dico *minus probabilia* sed falsa penitus videntur interdum Theologis, qua alii *cœu probabiliora* aut *certa* amplexantur?

Mihi quidem hercle non fit verosimile: atqui
 ipsis commentum placet

aiebat servus ille apud Comicum Andr. I. 2, Oporteret ingenia, judiciaque aliorum mutare nostris, si nostras aliis persuadere semper vellemus sententias. Istiusmodi quidpiam alibi jam a nobis est observatum.

§. VI.

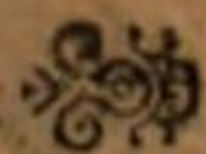
§. VI. At hic tu me novo insultabis ariete, concludique hinc dices, debere PP. Prædicatoribus opinionem *faventem* Conceptioni, si eam ad suam *probabiliorem* comparent, videri *improbabilem*, si quidem indubium sit hoc eorum præiudicium: *opinionem minus probabilem in concursu probabilioris evadere improbabilem*. Hinc vero aliud longe absurdius conficietur confectarium: *Ecclesiam favere opinioni improbabili, eamque in numero piarum habere*. Ita, inquires, imprudentes eo, quo minime volunt, nihilominus relabuntur. Ita quoque

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Hor. l. Sat. 2.

fed bona verba R. Pater. Nondum ita me stringis, ut digitum cogas exserere.

§. VII. Et quando quid nomine opinionis *improbabilis* in hac formula veniat, præcedenti capite jam explicui, levor labore, idem hic iterum inculcandi. Unde in pauca rem confero, aioque, opinionem *faventem* Conceptioni a P. P. Prædicatoribus minime existimari *improbabilem*. *Piam* illam etiam ipsi fatentur, utpote quam Ecclesia appellatione hac ornarit, suoque favore etiamnum dignetur. Licet cuique per illos eam amplecti, voce item & calamo tueri, iis etiam, quibus eadem forte mi-

nus verosimilis videatur. Impunitatem hanc, quamquam eam omnia alia deficerent præsidia, conciliare tamen ei apta sunt, reque vera conciliant Sedis Apostolicæ constans in eam propensio, & in eius favorem tot promulgata a Romanis Pontificibus Constitutiones, quæ solæ tanti sunt momenti, ut dum ratæ maneant, nullis pro opinione contraria incurrentibus argumentis sententiæ *piae* probabilitas labefactari possit, efficique, ne prudenter quisque se gerat, qui eam amplecti maluerit. Quid tum deinde? idcircone falsum est, opinionem *minus probabilem* in concursu *probabilioris* reddi *improbabilem*? Plane falsum, ubi *minus probabilis* talibus præfidiis fuerit munita, uti est hæc nostra. At non idem de aliis tam fidenter pronuntiandum, quas nec Apostolicæ sedis favor, nec ulla Summorum Pontificum decreta defendunt, quæque intra solius tolerantiae limites continentur, quam tamen nefas est trahere in probabilitatis argumentum.

§. VIII. Et hæc quidem R. Pater ex abundanti solum, nulla argumenti tui constrictus necessitate adduxi, modo ut tibi gratificarer, si forte alias ea controversia anxium te haberet. Nam genuina ad argumentum tuum responsio hæc est: falso te niti supposito, dum illud de opinione *minus probabili* in comparatione *probabilioris*. Corfini
effatum

effatum generatim accipiendum putas, quasi scilicet unaquæque minus verosimilis opinio in quacumque materia tum *improbabilis* efficiatur. Minime. In *morum* dumtaxat materia id locum sibi vindicat, dum scilicet pugnantes inter se de *bonitate ac honestate* actus cuiuspiam vel obiecti concurrunt opiniones: quarum quæ *honestati* illius favet, si minus verosimilis eadem fuerit, hoc ipso collata cum altera *probabiliore* seu verosimiliore reddetur *improbabilis*, imprudensque, inhonestus ac illicitus illius usus erit. Eadem doctrina etiam rebus *fidei* est accommodanda. At in aliis locum non habet. Quomodo enim illic opinionem *minus probabilem* ex comparatione *probabilioris* fieri *improbabilem*, seu inhonestam & illicitam, quæ in usum deducatur, dicere quispiam possit? quando de alterutrius *honestate* nulla tunc est controversia, sed de nuda tantum veritate, cuius minorem similitudinem non semper elevari maiore, supra non invitum tibi largitus sum. Equidem etiam in his omnem imprudentiæ notam non effugeret is, qui repudiata *probabiliore* opinione ad *minus probabilem* temere se applicaret nulla alia graviore ratione incurrente; at imprudentia hæc nullam idcirco *moralem* culpam actioni eius induceret, ut inducit, dum quis in rebus *fidei* aut *morum* ex opinione *minus probabili*, minusque *tuta* operatur.

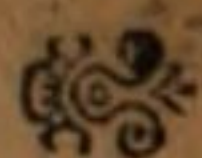
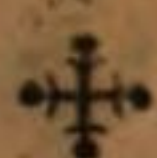
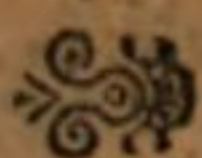
§. IX. Discrimen hoc inter utriusque generis quæstiones annotavit jam dudum Doctor Angelicus Quodl. 3. art. 10. hisque verbis expressit: *Diversæ opiniones Doctorum Sacrae Scripturae, si quidem non pertineant ad fidem & bonos mores, absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Tunc enim locum habet, quod Apostolus dicit ad Roman. 14. Unusquisque in suo sensu abundet. In his vero quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicuius Magistri. Imo ante illum Lactantius Libr. III. Instit. Div. cap. 7. de Physica & Morali Philosophiæ parte loquens idem tradidit. Quoniam inquit, in disponendo vitæ statu, formandisque moribus maiori periculo peccatur, maiorem diligentiam necesse est adhiberi, ut sciamus quomodo nos oporteat vivere. Illic enim potest venia concedi, quia sive aliquid dicunt, nihil prosunt; sive delirant, nihil nocent. Hic vero nullus dissidio, nullus errori est locus; omnes unum sentire oportet, ipsamque Philosophiam uno quasi ore præcipere: quia si quid fuerit erratum, vita omnis evertitur. In illa priori parte ut periculi minus, ita plus difficultatis est, quod obscura rerum ratio cogit diversa & varia sentire: hic ut periculi plus, ita minus difficultatis, quod ipse usus rerum, & quotidiana experientia possunt docere, quid sit verius & melius.*

§. X. Ut ergo quod res est, dicam, quæstio de illibato B. Virginis Conceptu ex earum
rum

rum est genere, quæ nullam cum *fide* aut *moribus* hucusque habent connexionem. Non cum *moribus*, quia hic non quæritur de *honestate* alicuius actionis, vel utrum sentire, aut ex utro operari sit *illicitum*? Non etiam cum *fide*, ut certum est ob expressas Romanorum Pontificum hac de re cautiones. Controversia dumtaxat est, an Virgo Beatissima a communi hominum contagione in primo sui ortu fuerit immunis, nec ne? & utrum horum sit vero propius? Tu statuas quod vis, etiamsi ei, quod minus firmis tibi videtur fulciri rationibus, accedas, perinde liber a culpa eris, & germanus Ecclesiæ filius: modo tamen debitam Sanctionibus Apostolicis præstes obedientiam, intraque religiosi silentii cancellos, quod unum illæ hac in re exigunt, te contineas, si forte contraria *piæ* sententiæ opinio tibi præplaceat.

§. XI. Sed prolixior justo videbor fortasse nonnullis, ubi brevissimum esse oportebat; ne aliquam struendæ mihi calumniæ, ut sunt idonea quam maxime ad id hominum ingenia, ansam darem. Et tamen dandum etiam aliquid operæ fuit cum Corsini sententiæ vindicandæ, tum præclarissimi PP. Prædicatorum Ordinis famæ servandæ, cui ab illa nescio quod periculum imminere non rogatus augur præsentiebas. Quamquam
etiamsi

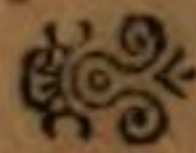
etiamsi ultro tibi darem, id ex Corsini doctrina consequi, quod tu efficere volebas, nempe *PP. Prædicatores* (quod tamen falsum est) *in Controversia Conceptionis improbabilem sententiam tueri*; aut si ipse etiam Corsinus præcisus verbis id asseruisset: non putem tamen, eam æque *iniurium in hunc antiquissimum, sacerrimum & doctissimum in Ecclesia Ordinem* existiturum, atque existit is, qui eam ob causam *impietatis erga Beatam Virginem* eiusmodi alumnos accusavit, totque alias conviciis, dictariis, calumniis eorum famam proscidit per summam iniuriam, quot nemo Sanctorum Patrum aut Catholicorum Doctorum in apertos fidei hostes jure unquam effudit. Quodsi porro, quisnam is fuerit, resciscere aves R. Pater, oculos *in Vallem Clausam* dumtaxat obvertere necesse est, & illic auctorem famosissimi post natas litteras libelli *de Immunitate Cyriacorum*, carnificis manibus pluribus in locis merito suo exusti, vestigare.

§. XII. Verum tempus tandem est colligendi sarcinas, quando eo pervenimus, ubi tu quoque exagitando Corsino finem ponis ac modum; sed ita, ut qui a conviciis cæpisti, in eadem etiam desinas. Quam maxime nempe in hac tam præclara causa cordi esse oportebat Horatii in Arte monitum de fabula

— — — Servetur ad finem,
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

Nam veniam prolixioris tuæ in Corfinum declamatiunculæ a lectore precatus, de hac ita te purgas: *quod is plures paginas absurdissimis improperiis impenderit, quam tu iis retutendis conscripseris lineas.* Sed bonum omen! quod nemo se tibi ita emanciparit, ut aptum hac in re te cogatur agnoscere judicem, neque ipse per se dicti illius veritatem possit explorare. Ego vero si quid ab erudito lectore, in cuius forte manus nostra hæc perventura sunt, precario petere necesse habeam, illud est, ut ne vitio mihi vertat, animum me ad refellendas tam copiose, paucas libelli alioquin obscuri paginas appulisse, tantumque illius auctori honorem habuisse, homini scilicet ferrei oris, & plumbei cordis. Scio enim vere alias a Tertulliano dictum: *multa esse indigna revinci, ne gravitate adorentur.* Et id quidem maxime huic tuo R. Pater opusculo congruebat. Sed cur id nihilo minus facerem, aliæ probabiles favebant causæ.

§. XIII. Pulchrum etiam est, quod *pro dignitate sententiæ Probabilistarum coronidis instar te statuere* ais, dum *eadem nihil omnino ab Historiographo esse convulsam* pronuntias, & *solius olivii, passimque noti Patris La Croix* Libr. I. cap. 2. fidem appellas. De hoc quoque aliorum erit judicare; invenienturque plures, qui inter legendum, Patrem La Croix nihil novi, quod ab adversariis dudum occupatum & convulsam non fuerit, apportare videntes, illud in memoriam sibi revocent:

— — — Et citharædus

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

§. XIV. Sed quod extremo loco affers, omnium est pulcherrimum. Verebaris nempe, ne pro didascalico quo fungeris munere, Corsinum doctiorem a te haud dimitteres; quam ob rem hoc eum augere voluisti documento: *Ne blasphemet, quod ignorat.* Non suspicetur lector, quæ de immani eorum, qui Probabilistis consentire nolunt, scelere supra adduximus Poëtarum esse figmentum; vera nimis quam esse ipse probas, dum *blasphemiæ* crimen eapropter Corsino
infers,

inſers, eoque Scriptoris Sacri phraſim uſur-
pas. Ac licet quidem potiori fortasſe jure
id ego in te retundere poſſem; malo ta-
men humanius te miſſum facere, & docu-
menti loco illud Græci hominis apophtegma
tibi commendare:

ῥᾶν ἐστὶ μαμῆσθαι ἢ μιμῆσθαι.

Ut autem, qui Græca non calles, intelligas
quænam verbis his ſubſiciatur ſententia, ha-
be illud etiam Latine:

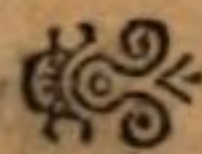
Facilius eſt reprehendere, quam imitari.

O. A. M. D. G.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Cum ad paucorum manus fortasse venturus sit Hoffmanni libellus, qui has Vindicias pro Viro Clarissimo Eduardo Corsino expressit, aliquorum vero desideria sollicitaturus: ne quidpiam ex eo mala fide hic recensitum, aut auctori temere afflictum suspicari quis possit, operæ pretium se facturum existimavit Typographus, si loca ea, quibus Corsinum allatrare ausus est, integra hic repræsentaret, retentis etiam sphalmatibus, quæ in editione Pragensi reperiuntur.

* * * * *

EX

PRÆFATIONE AD LECTOREM.

Ad hæc Auctorum quorundam sensa & opiniones refello, nullò ad id inductus litigandi studiò, sed unò veræ fidei tuendæ obsequiò, & firmandæ veritatis amore. Quòd si tamen, extra consuetudinem meam, penna mea, verba quæpiam asperiora effunderet in chartam, ad ea me prorsus adactum fuisse, aut opinionis contrariæ indignitate, aut exquisitorum conviciorum insolentiâ, nemo non despiciet, qui æquò nullòque præiudiciis animò occupatò, inter me, adversariosque meos, discernere voluerit. Scribendi rationem, quod attinet, Peripateticâ utor, & quemadmodum nihil sollicitor de verborum ornatu, ità quoque nec ambigo terminos in Scholis usitatos, longa firmatos Authoritate, & ad succincte, ac dilucide explicandum conceptum nostrum idoneos, liberè adhibere; longè námque abest, quamvis totæ Neotericorum vires fatigentur, ut collabascant Scholastica docendi methodus, cui conservandæ nunquam non deerunt Viri plurimi, melioris doctrinæ, & probatoris eruditionis aman-

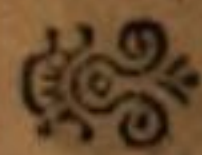
tes. Paucula hæc, cùm Amico Lectori præviè dicenda duxi, simul etiam eundem requirere constitui, ut huic, qualiscunque sit, conatui nostro æqui consulat, bonique.

§. XXIX. Dissentit à nobis Pisanus Philosophiæ Historiographus (hoc nomine dignus, quod sententias tum novas, tum veteres conquisierit sedulò, plurimásque illarum retulerit fideliter) cùm inquit: *secus vero de humanis legibus, atque externis actibus, qui ad vitæ societatem, atque officia pertinent, censeri debet. In iis enim — si metus, qui in constantissimum hominem cadat, sive metu maioris mali intercesserit, actus ille veluti involuntarius censeri solet* (Tomò 5. Institut. Philosoph. Disputat. 2. Cap. 3. Num. 12.) Sed contra eundem est Imò. actionem, quam ponit operans cum cognitione finis, hanc verè vult & efficaciter, licèt si circumstantiæ hæ vel illæ abessent, eandem nollet, sed actionem ad vitæ Societatem & officia pertinentem ex metu etiam in constantissimum virum cadente ponit operans cum cognitione finis, ergo eam vult efficaciter; subsumo: sed quod quis vult efficaciter, illud est verè voluntarium, ergo. Contra est 2do. juxta Ipsum Historiographum: qui prædoni mortem minitanti pecunias erogat, vitæque redimit, voluntariè pecuniam elargitur (Disp. 2. c. 3. N. 11.) ergo etiam qui ex damni gravis metu in constantissimum virum cadente v. g. tutelam suscipit (qui actus profecto ad vitæ So-

cie-

cietatem & humana officia pertinet) damnū-
que hāc tutelā eludit, voluntariē Tutor fit.
Probatur consequ. in priori casu voluntaria est
elargitio pecuniæ, quia voluntas in minus vel
levius malum, quod sibi tunc velut bonum pro-
ponitur, itā inclinatur, ut illud eligat (Citato
N. 11.) atquē etiam in posteriori casu voluntas
itā inclinatur, ut eligat tutelam præ graviore
damno, quæ sibi tunc velut bonum proponi-
tur, ergo. Contra est 3^{ti}o. juxta Eundem:
mercator, qui oborta tempestate mortis instan-
tis timore merces in mare proiicit, liberè ac vo-
luntarie eas proiicit, ergo etiam qui v. g. gra-
vis infamiæ metu testamento subscribit (rur-
sus actus est ad Societatem vitæ, & humana
officia pertinens) liberè ac voluntariē subscri-
bit: cum itā subscribat, ut possit absolutè non
subscribere, sicut mercator proiicit merces, ut pos-
sit absolutè eas non proicere. Neque video
profectò ullam sanam assignabilis disparitatis
rationem, nam L. ait *Prætor ff. quod met. caus.*
quod metus causa gestum erit, ratum non habeo,
nihil conducit ad rem præsentem, quia con-
tractus, votum solenne, sponsalia &c. irrita esse,
si fiant ex gravi metu, non oritur ob defectum
voluntariū, sed ob dispositionem Juris positivi,
volentis eiusmodi actus in ordine ad valorem
ita esse liberos, ut nihil omnino gravis me-
tūs intercedat; quod ipsum ampliùs declaratur
per effatum apud Theologos receptum: *Ec-*
clesia non obligat cum gravi incommodo (Di-
sput. 2. c. 3. N. 12.) hoc est: pro circumstan-

tia gravis metûs lex Ecclesiastica (par ratio est de Civili; imò & interdum de naturali affirmativa) è mente Legislatoris non habet vim obligandi, sublata autem obligandi vi non hóc ipsò tollitur voluntarium, sic *testamentum solenne*, nisi à septem idoneis testibus subscriptum fit, signatúmque, *irritum est, & invalidum, an propterea testanti involuntarium?*

§, XXXVI. Tametsi certum omnes teneamus Deum Motorem primum, primamque causam *ad actiones omnes tum liberas tum necessarias ità concurrere*, ut de absoluta sua Potentiâ concursu hoc se abdicare non possit, quòd alioquín supremum in actiones nostras amitteret dominium, cùm hoc in titulo primi Effectoris principaliter fundetur; nihilominus tamen magna inter Doctores etiam Orthodoxos oritur controversia, qua ratione concursus hic ad actiones liberas, ac cumprimis salutare cum libero arbitrio, ut ei nihil officiat, sit conciliandus: alii eundem per *decretum prædeterminans ab intrinseco efficax, & absolutum infallibiliter consensum inferens* explicant, alii *suppositâ scientiâ mediâ per decretum indifferens, & æquivalenter conditionatum*. Verum tamen, quoniam Moralis Philosophi parùm interest, hócne, an illò modò concurrat Deus? modò persuasus sit *neutrò modò aut Omnipotentia Dei, aut supernæ gratiæ, aut libertati suæ derogari*; persuasus autem sic esse potest, cùm *utraque sententia in Universitatibus*

bus Catholicis, imò in ipsa Ecclesiæ facie doceatur; eapropter de controversia hac fusiùs hîc loci tractare supervacaneum quidem duxi, omni tamen silentio nolui præterire temerarium Pisani Historiographi super scientia media & decreto indifferente iudicium, quod (Tom. 5. Disput. Eth. 2. c. 2. N. 11.) sequentibus exponit: tantùm tamen abest, ut eiusmodi concordie vel scientiæ, scilicet mediæ, genus admitti possit, ut potius hypothesis illa, cui innititur veluti falsa, & absurda manifestissimè demonstretur. Quod equidem cùm nihil nisi præposterum sit assertum, nihil nisi præoccupatum animum sapiat, ego nè quidem responsò dignum autumo; illud duntaxat quero: à quo amabò hypothesis illa, cui innititur scientia media, veluti falsa & absurda manifestissimè est convicta? audiamus quid Historiographus dicat citatò locò: hoc quidem clarissimis alibi (scilicet in suo Tomo 4to. Metaph. Disputat. 3. cap. 4.) certissimisque rationibus & scripturarum Auctoritatibus demonstratum esse putamus, ut ab ingenuo Philosopho, vereque doctrinæ amatore negari non possit. Hem Pisanum! Ille Ille controversiam hanc à geminis sæculis inter Doctores utriusque partis ingenio ac doctrinâ præstantissimos sollicitè agitatam, velut Gordium Macedo, uno ictu diremit; Ille certissimas evidentissimásque rationes, hætenus tantis Viris ignotas attulit, quibus adversæ sibi sententiæ omnem elisit probabilitatem; Ille adeò solide, ac nervosè argumentatus

T 4

est,

est, at nec ingenuus Philosophus, minus probus Theologus, aut veræ doctrinæ amator dici possit, qui ei vietas non subdit manus. Sed quis hoc asseverat? *αγτος εΦα!* risum teneamus amici, nisi fortè falsam, & manifestissimè absurdam Historiographi *jaçantiam*, ridere lubeat; Ille hoc asseverat, qui ipse (*Metaph. Disput. 3. c. 4. n. 17.*) pro explicanda sententiæ utriusque difficultate Augustinum allegat ingenuè confitentem istam questionem, ubi de libero arbitrio voluntatis, & gratia Dei disputatur ità ad discernendum difficilem esse: ut quando defenditur liberum arbitrium, negari gratia Dei videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri (*de grat. Chr. c. 47. & Contra Jul. 4. 8.*) Ille hoc dicit, qui decretum prædeterminans ab intrinseco efficax, & absolutum adeò infirmis, dudumque solutis pertractat argumentis, adeò mancè respondet objectionibus, quas obvias sibi, levissimàsque ponit dissimulatis solidioribus, ut sententiæ huic ab illo vix ullum (quamvis plurimum ab aliis doctrina, & virtute Celeberrimis Viris pro prædeterminatione decertantibus) pondus accedat aut momentum. Nihil me hic ex præpostero affectu dixisse animadvertet amicus Lector, modò Pisani Tom. 4. *Metaph. Disput. 3. c. 4.* legere non fuerit gravatus.

§. XXXIX. Quid de obiecto intrinsecè malo & bono Historiographus sentiat, verbis Illius

Illius expono: itaque cum Aristoteles ait actus aliquos reperiri, qui necessario ac invariabiliter mali, — qui constanter ac invariabiliter boni esse debeant — reponi facile poterit illorum actuum bonitatem, sive malitiam non aliunde oriri, quam ab ipsa hominis natura, quæ hac potius, quam alia ratione à Deo est constituta (Tom. 5. Eth. Disput. 2. C. 4. N. 8.) Patentem asserti huius falsitatem, sanè à nullo ingenuo Philosopho, veræque doctrinæ amatore sectandam, uno dumtaxat dilemmate facio manifestam: Vel alia ratione constitutâ hominis naturâ v. g. odium Dei esset malum, vel non esset malum? si malum: ergo falsa est sententia Historiographi docentis malitiam non aliunde oriri, quam ab ipsa natura hominis hac potius, quam alia ratione à Deo constituta; si vero non esset malum: ergo possibilis est aliquis status naturæ rationalis, in quo odium Dei aut bonum sit, aut saltem indifferens. Probatur Illat: inter bonum, malum, & indifferens nullum datur medium respectu actûs humani; subsumo: atqui odium Dei constitutâ aliter à Deo naturâ hominis non esset malum juxta Historiographum, alioquin enim sibi contradiceret, ergo esset vel bonum vel indifferens. Similiter absurdum est, quod habet (citato Disput. 5. Cap. N. 7.) cæterum an Deus alia ratione naturam hominis condere, vel ad alium finem dirigere potuerit: ideoque ius naturale mutari possit, ut ea quæ in hac hypothese bona sunt, in alia mala forent, alii viderint, qui hæc subtilius atque etiam inutiliùs fortè inqui-

inquirunt. Pios Cœlites! inutilene sit indigare: an amor Dei in hac hypothefi bonus in alia possit eſſe malus? inutilene sit aſſerere nullam eſſe poſſibilem hypothefin, in qua amor Dei poſſit eſſe malus, aut odium Dei bonum? Hæc quid ſapiant, ego decidere nolim, ſed prudentis Lectoris pio iudicio ulterius cedo ruminanda.

§. XL. Quid ſi quis oggerat *Historiographum* (*Tom. 5. Diſp. Etb. 2. c. 6. N. 12.*) ſentire: *perditam eſſe, & impiam eorum Doctrinam*, qui ita naturæ legem à libero voluntatis Divinæ arbitrio pendere arbitrantur, — — ut cum Ipi blasphemias prohibere libuerit, ſequæ ſincero religionis cultu & amore honorari juſſerit, potuerit tamen hominibus imperare, ut blaſphemiis Deum colerent, ipſumque odio & diris execrationibus honorarent. Reſpondeo hæc me prorsus non latere, ſed tantum non diſpicere, qua ratione cohæreant cum iis, quæ ſupra allegavi, atque etiam cum eo, quod habet *Historiographus* (*eadem Diſput. 2. c. 4. N. 5.*) bonitas humanis actibus intrinſecè inharens inſeparabiliter conjuncta, vel actus ipſi neceſſario, ac invariabiliter boni dicentur non abſolutè, ſed ex hypothefi, ſuppoſitò quòd Deus hoc potiùs modò, quàm alio naturam humanam creaverit, ideòque ad finem huic naturæ debitum, vel convenientem direxerit. Quod ſi ita, infero profectò: vel Piſanum contradiſtoria admittere, vel alterutrum illius aſſertum luculenter eſſe falſum, quod ſic *probo*:

Ex

Ex hypothesi, quòd Deus aliò potiùs modò, quàm hoc naturam humanam creâsset; & ad finem illi naturæ debitum direxisset, *vel potuit imperare hominibus, ut se odio honorarent, vel non?* Si potuit imperare: *ergo non est perdita doctrina eorum, qui hoc, blasphemè tamen, docent; si non potuit imperare: ergo actus necessariò boni vel mali (bonitate nempe vel malitia radicali) dicuntur absolutè, non ex hypothesi, quòd Deus naturam humanam hoc potiùs modò, quam aliò, ad hunc potius finem, quam alium creaverit.* Si ergo rectè & piè philosophari voluit Pisanus, ita eundem nobiscum statuere oportuit: *nihil est moraliter formaliter bonum, vel malum, nisi concipiatur cum relatione ad legem æternam vel prohibentem vel præcipientem; dantur tamen aliqua moraliter fundamentaliter, & radicaliter mala & bona, quorum hæc ut creaturæ rationali per se convenientia essentialiter exigunt præcipi, illa ut per se disconvenientia essentialiter exigunt prohiberi ex supposito naturæ humanæ, quòcunque modò creata.*

Ex §. XLV. *Conscientia probabilis est, cum gravibus & solidis nitentes rationibus iudicium prudens formamus, probabile esse legem non obligare, non obstantibus æquè solidis, aut gravioribus etiam rationibus, probabile aut probabilius esse legem obligare; neque enim hæc repugnantiam quampiam involvant, cum negatio totam propositionem non afficiat. In conscientia probabilis constitutus, formatò iudiciò reflexò*

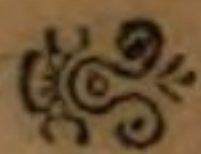
reflexô practicè certô, licitè se determinare potest ad alterutram partem, non modò si utraque sit æquè probabilis, sed etiam si una alterâ probabilior.

§. XLVI. Sententiam hanc postremam, nescio quô œstrô perculsus, aut sub quô ementito pietatis tuendæ schemate Pisanus Historiographus plurimis laceffit conviciis. Unum è centenis refero^o (ad plura longè deteriora sepia mea erubescit) & ex hoc veluti ex ungue leo cognoscetur: *id unum reponere juverit*, inquit Pisanus (*Tom. 5. Disp. Eth. 2. c. 10. N. 31.*) *quod immeritò prorsus illi, veluti gravissimi, doctissimi, sapientissimi habentur, atque mirificè commendantur, qui perniciosam hanc doctrinam, scilicet probabilissimum, ut vulgò audit, non sinè maximo Theologiæ dedecore in aeternam animorum perniciem invexerunt.* Tempus autem me deficiat, si omnium eorum, qui sententiæ nostræ suffragantur, catalogum ineam: profectò teste *Arsdekin* (*T. 2. P. 2. Tr. 1. princ. 17.*) centum sexaginta, teste *Sarasa* (*in arte gaud. Tr. 4. sub fin.*) centum octuaginta novem, teste *Terillo* (*de con. Q. 22.*) ducenti plerumque à se inspecti (quibus *Gobat in Clyp. N. 5.*) viginti quinque alios addit à *Terillo* non viſos ex omni statu, conditione, Religioso Ordine Viri, summâ doctrinâ & virtute conspicui, inter quos Summus Pontifex unus, Cardinales sex, Archi-Episcopi 4. Episcopi 11. Doctores

dores in celeberrimis Universitatibus plurimi, qui aut inter duas probabiles alterutram, aut probabilem relicta probabiliiori sequi licitum esse typis publicis evulgârunt; & hos Historiographus *doctrinam in æternam animorum perniciem invexisse, hos portenta, quæ nec Ethnici solo rationis lumine de honestate differentes ferant* (Tom. 5. Disp. Eth. 2. c. 10. N. 18.) audeat tam protervè calumniari? Fateor equidem & mihi plures præ uno clypeos non defore, quibus vanas illius sinè viribus iras malè obtusis sagittis oneratas retunderem, nisi me modestiæ cumprimis religiosæ studiosiorem, & à conviciandi libidine magis alienum exhibere in animo haberem constitutum.

§. XLVII. Hoc nihilominus mihi dicere licitum erit, ut ipse Pisanum à calumniæ labe vindicem, hoc mihi dicere licitum erit: Eundem magnâ sententiæ nostræ, prout à melioribus probabilissimi Patronis docetur, ignorantiam laborasse, & nisi id ferat: dicam Eundem præpostero sensu, multisque figmentis ad conciliandam sibi fidem interjectis eandem retulisse; alterutrum horum veritati consonare breviter sequentibus declaro: Imò dicit nos sentire, *ut opinio quædam probabilis sit, nihil aliud requiri, nisi ut ab aliquo Authore tradita sit - qui tenuissima ratione, vel conjectura, imò nomine solum vel authoritate sua opinionem illam probabilem, tutamque reddiderit* (Tom. 5. Eth.

Disp. 2. c. 10. N. 19.) Respondeo: ignoravit Historiographus nos requirere, ut Author sit omni exceptione major, hoc est talis: *cujus opinio non sit contra principium aliquod certum, nec levi nec tenui nitatur fundamento, nec ipse aliàs varia improbabilia, aut Patrum Authoritate, aut Ecclesiae definitione, aut ceterorum Theologorum sensu reprobata docuerit.* Ità Navar. Valent. Azor. Carden. Laymann. &c. Incaſſum igitur (*cit. Disp. N. 20. & 21*) scandalosas & plurimas à negantibus probabilissimum doctas refert sententias. Ad hæc discat jam etiam Pisanus, quid sit Author omni exceptione maior, cùm id se (*cit. loc. N. 25.*) fateatur ignorare. 2dò arbitratur nos docere: *licitum esse illum opinandi modum eligere, qui tenui quacunque probabilitate fulciatur, tenuissimoque discrimine à sententia falsa, vel errore distinguatur* (*ibid. N. 18.*) Respondeo: ignoravit nos nihil ampliùs ac hoc negare, & pernegare tum ob damnatam ab Innocentio XI. Propos. 3. tum quòd *tenuis probabilitas habet motivum ità leve, ut imprudenter censeatur agere, qui illi assentitur; ità* Bardi, Soto, Sanch. Less. 3tiò putat nos tradere opiniones à Theologis omnibus, Conciliis, Romano Pontifice damnatas, tutò tamen ac prudenter defendi posse. (*ibid. N. 22.*) Respondeo: ignoravit nos jurare in verba Conciliorum, Romanumque Pontificem etiam extra Concilium non modò in fidei materiis, sed & morum

morum regulam esse infallibilem, ità ut sententia ab illo reprobata, simpliciter reddatur improbabilis. Quòd verò communem Theologorum sensum concernit, supra dixi in Resp. ad Imum 4tò. asserit nos gloriari: ut aliquid Patrum atate, vel superioribus sæculis prohibitum, ac malum foret, quod nunc licitum sit (ibid. N. 23.) Respondeo: ignoravit nos tueri eam duntaxat sententiam probabilem sequi licere, quæ gravi nititur fundamento, neque Patribus, aut Conciliis, aut Pontificis declarationi adversatur; & ità intelligendus est Gallego (apud Moyam N. 11.) cum inquit: Angelicus Doctor multa scripsit, & docuit contra alios, qui ante ipsum scripserunt, & tamen Eius opiniones, statim ac ab Ipso traditæ sunt, existimatæ fuerunt probabiles.

§. XLVIII. Neque mihi oggerat Historiographus responsa hæc à me data sibi incognita non fuisse, cùm distinctè asserat (Tom. 5. Disp. Eth, 2. c. 10. N. 25. reponere solent, scilicet ut vocat Probabilistæ, se non quamcunque opinionem probabilem veluti licitam, ac tutam proponere, sed illam solùm, quæ gravibus rationibus innitatur &c. Næ enim ego ex illo percontor: si hæc non ignoravit, cur amabò plurimam citati sæpius capitis sui decimi partem perditis doctrinis, quas damnamus & execramur, ad fastidium usque replevit? an, ut hoc temerè agendo, occasionem nanciscere-

tur totum improperiorum centonem confar-
cinandi? an ut ità pueris, hominibùs-
que de trivio exosam & suspectam reddè-
ret Celeberrimorum Theologorum authorita-
tem? si non ignoravit? cur ergo eadem pror-
sus, licèt minùs fusiùs, non tamen minùs
protervè, recoquit à num. 28. dicti capitis
usque ad finem? rursus enim quærit: quos Au-
thores, atque Theologos esse putabimus? quos
illi graves, prudentes ac religiosos appellant?
Respondeo: hoc numerò præcedente à me
jam fuisse dictum. Urget: quas rationes gra-
ves ab illis appellari censebimus? Respondeo:
quæ non tantum in se, sed etiam comparative
ad rationes partis oppositæ graves sint, suffi-
cientesque, ut intellectum hominis docti & pru-
dentis inclinent ad assensum. Criminatur. In
his authoribus nulla prudentia, vel moderatio
deprebenditur, sed maxima potiùs laxitas, hu-
manæ, divinæque legis eludendæ studium. Re-
spondeo: hoc tam vehemens est convicium,
ut propria sua temeritate se ipsum refellat:
quod si enim nulla in his prudentia, moderatio,
si maxima laxitas &c. quì fieri potest, ut Pro-
babilistæ citentur & allegentur ab Anti-Proba-
bilistis (quemadmodum vicissim id fieri solet)
& ratione & authoritate pondus eorum senten-
tiis addituri, quod nemo nescit, nisi qui Mo-
ralistas non legit. Insistit: plurimæ opiniones
quæ ab illis defenduntur, sacris litteris, divino
atque humano Juri manifestissimè repugnant
(ibid.

(*ibid.* N. 26.) Respondeo; fingit Historiographus quòd vellet esse, ut iniquis suis criminationibus aliquem æquitatis titulum appingeret, & comminiscitur pro effusa libertate sua, quidquid lubet. Clamat: *Licèt Scripturæ Authoritas evidentissima videatur, adhuc tamen opinionem illam probabilem defendunt* (*ibid.* N. 27.) Respondeo: impiè agit hoc, quisquis agit, & piis doctisque Probabilistis longè est alienus, cùm doceant hi: quodcunque Scripturæ, Conciliis, Pontificum decisionibus, communi Theologorum sensui refragatur, numquam tanquam probabile amplecti licere. Cæterà non diffiteor, nonnullos Probabilismi Patronos quasdam impias, scandalosas, perniciosas, damnatas, Scripturæ & Conciliis adversas docuisse sententias, sed & has docuerunt Authores aliqui negantes Probabilismum, quemadmodum ergo non hi, secundum ea, quæ erronea habent, sunt imitandi, ità nec illi. Decidit tandem: *opinionem illam, quæ in se probabilis est, ubi cum altera magis probabili confertur, veluti probabilem concipi non posse, sed potius improbabilem fieri* (*ibid.* N. 28.) Respondeo Imò. opinio in se minùs tuta, si conferatur cum magis tuta, non fit intuta, ergo etiam opinio in se probabilis, si conferatur cum probabiliori non fit improbabilis. *Antecedens* utique non negabit, cùm doceat (*cit. loc.* N. 30.) *licitum esse sequi minùs tutam præ tutiori, cùm tamen sententiam intutam sequi non liceat; quoad Conseq. peto*

disparitatem. 2dò. Maior certitudo non elidit certitudinem minorem, sic certitudo fidei, quæ summa est, non tollit certitudinem scientiæ. *Antecedens* apud omnes sanos Philosophos & Theologos est in confesso. *Conseq.* format justam paritatem. 3tiò suppono probabiliorem esse sententiam docentem, B. V. Mariæ Conceptionem Immaculatam, quò positò, quæro: an sententia negans immaculatam Conceptionem maneat adhuc probabilis? an verò fiat improbabilis relatè ad sententiam affirmativam? quid reponit ad hoc Pisanus? si dicit, ut omnino dicere debet, *sententiam negantem Immaculatam Conceptionem manere adhuc probabilem*, infero: ergo falsum est opinionem probabilem collatam cum probabiliori fieri improbabilem; si verò dicat *sententiam hanc negativam relatè ad probabiliorem affirmativam fieri improbabilem*, hem Illum iniuriosissimum! qui audeat uni Antiquissimo, Sacerrimo, & Doctissimo in Ecclesia Ordini temeritatis labem adspergere, quòd in materia adeò Sacra sententiam improbabilem sequatur. Fusiores me ac primitus intendebar, fuisse non succenserebit amicus Lector, si dispexerit iniquum Adversarium nostrum plures paginas absurdissimis impropriis impendisse, quàm ego iisdem retundendis conscripserim lineas; abrumpo proinde calamum! geminum tamen adhuc pro coronide statuo: unum pro dignitate sententiæ nostræ, cùm dico *eandem nihil*
omnino

omnino ab Historiographo esse convulsam, ut nemo non vel in solo obvio, passimque noto Patre La Croix L. I. c. 2. reperiet luculenter; alterum pro Pisani documento: nè blasphemet, quod ignorat.

§. LI. Actionibus humanis ex poenæ metu positis rationem honestatis & virtutis negat Compiler (Phil. Mor. §. 656.) atque ità statuit: *quoniam metu servili ductus voluntati Numinis conformia agit ob metum poenæ, à vera virtute est adhuc alienus. Quod quidem ut veræ fidei repugnat, ità neque rectæ congruit Philosophiæ: veræ fidei repugnat ob damnatam ab Alexandro VIII. prop. 15. attritio, quæ gehennæ, & poenarum metu concipitur, sinè dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis. Item à Clemente XI. in Bull. Unig. prop. 62. qui à malo non obstinet nisi timore poenæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo. A recta verò Philosophia discrepat: quia agere ex motivo, quod supremus Legislatores proponit, virtuosum est, & per se honestum, sed qui poenæ metu actum aliquem aut ponit, aut omittit, agit ex motivo, quod proposuit supremus Legislatores, ergo. Maior est certa, cum à supremo Legislatore non possit actionibus nostris proponi motivum, nisi honestum. Minorem fatetur ipse Compiler: poena dicitur malum, quod*

quod cum actione connectit legislator tanquam
 Motivum eam omittendi, vel committendi (Pbil.
 pr. Un. §. 39.) sed motivum quod connectit
 Legislator est motivum ab eo propositum, ergo.
 2dò. Idem (ibidem §. 35.) inquit: *enimverò*
omnium hominum fata, sive prospera fuerint, sive
adversa, posse motivorum vicem subire haud agrè
admittendum: sed prospera & adversa fata,
 sunt motiva à supremo Legislatore proposita,
 Deus enim motiva ista (ibidem §. 34.) cum actio-
 nibus humanis connectens homines ad eas omit-
 tendas, vel committendas obligat. 3tiò. Idem
 docet (Pbil. Mor. §. 349.) utendum est metu ser-
 vili, quamdiu filiali nondum potest esse locus, sed
 motivò non honestò, & illicito nunquam uti
 licet, ergo metus servilis, est motivum
 honestum & virtuosum &c.

Vindiciae Pro P. Eduardo Corsino Clerico Regulari Sholarum Piarum in
Pisana Academia Philosophiæ Professore adversus P. Francisc. Hoffmannum e
Societate Iesu AA. LL. & Philosophiæ Doctorem, nec non Ethices &
Historiarum nuper, tum etiam Theologiæ Moralis in Universitate Pragensi
Professorem adornatæ occasione libelli, cui titulus Fundamentum universæ

Coloniæ 1751

Mor. 1073

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10597661-9

VD18 12127647